ដោយ ឆ័ត្រា ប្រឹម ឫទ្ធី

វប្បធម៌ - អក្សរសាស្ត្រ - ប្រវត្តិសាស្ត្រ - ភូមិសាស្ត្រខ្មែរ

ល្បងសិក្សាអំពីបញ្ហា :

នគរគោកធ្លក

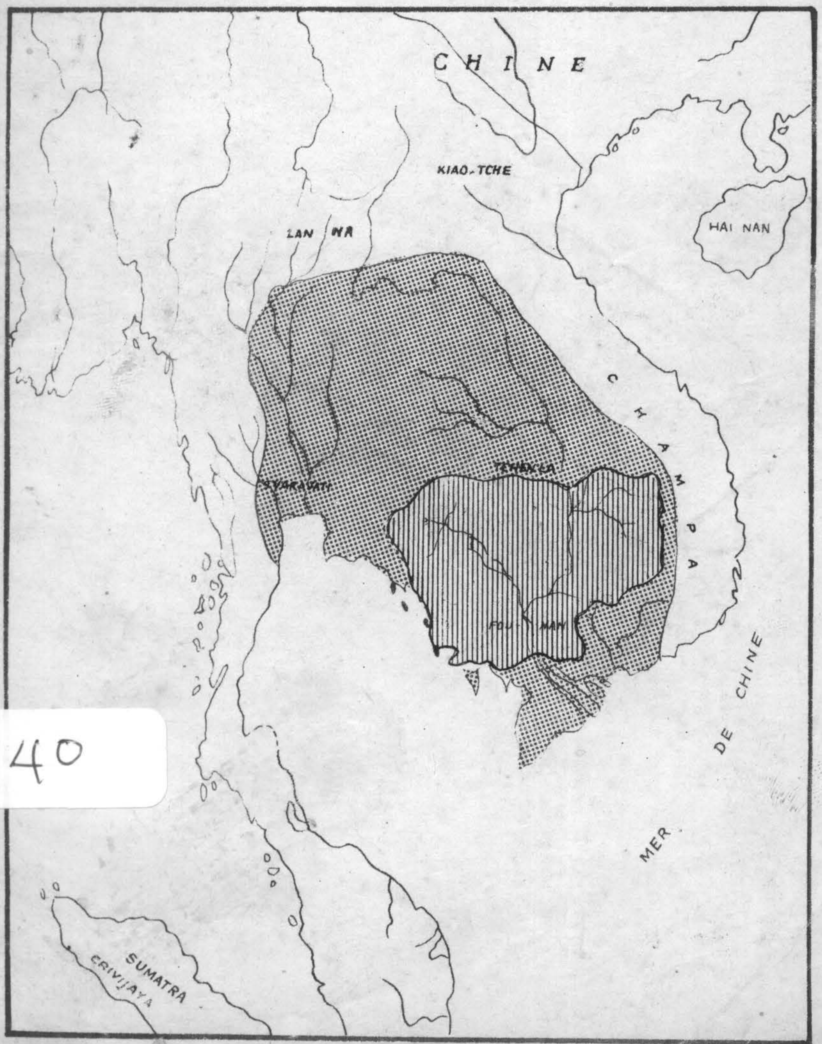

CA 40

បញ្ហា

ឯករតោកមួក

អារម្ភកថា

បញ្ហា «គោកធ្លក» ឬ «នគរគោកធ្លក» នេះ ជាបញ្ហាយ៉ាងសំខាន់បំផុតនៃប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិខ្មែរ ដែលអ្នកស្រាវជ្រាវទំនើបមិនអាចគន្លងចោលទៅបានទេ ។ គ្រាន់តែយើងពុំបានលើកយកបញ្ហាត្រង់នេះមកគិតគូរស្រាវជ្រាវឲ្យបានលទ្ធផលជាក់លាក់តែប៉ុណ្ណោះ ប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិដើមនៃអាស៊ីប៉ែកអគ្នេយ៍ពិសេសគឺជាតិខ្មែរ បានត្រូវគេបំភ្លេចចោលពីសេចក្ដីចាំ និង សេចក្ដីដឹង របស់មនុស្សជាតិអស់រយៈពេលដល់ទៅ ១២៩៣ ឆ្នាំ គឺចាប់ដើមតាំងពី ព.ស. ៦០០ ដល់ ១៨៩៣ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ក្នុងកំឡុងពេលជាងមួយពាន់ឆ្នាំនេះ គេយកចិត្តទុកដាក់តែក្នុងរឿងប្រវត្តិសាស្ត្របរទេស ដែលមានការទាក់ទង និង មានឥទ្ធិពលលើអ្នកម្ចាស់ដើមនៃភូមិភាគនេះជាការជំនួស !

ចំពោះខ្លួនខ្ញុំ ដែលបានខិតខំប្រឹងប្រែងស្រាវជ្រាវរាវរកឯកសារនានាមកសំអាងវែកញែកដោះស្រាយទាំងអស្សាលម៉ាណខាងមុខនេះ បើខ្ញុំហើយគ្មានគំនិតស្រឡាញ់ជាតិសាសន៍ពូជធាររបស់ខ្លួនទេ ច្បាស់ជាមិនអាចរាវរកយកមកវិនិច្ឆ័យបានឡើយ សូម្បីតែខ្លួនមានភារៈកិច្ចច្រើនក្ដី នៅឆ្ងាយពីមាតុប្រទេសក្ដី មានជម្ងឺក្នុងពេលកំពុងសរសេរនេះក្ដី ក៏ចេះតែប្រឹងប្រែងដរាប ដោយពុំអាចនឹកគិតទៅដល់ផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ឬ គ្រោះថ្នាក់ដល់ខ្លួនអ្វីឡើយ ព្រោះចង់ឲ្យតែបានឃើញ ឬ ឮប្អូន ៗ អនុជនជំនាន់ក្រោយចេះស្រឡាញ់ជាតិខ្លួន ត្រកូលខ្លួន កន្លែងនៅរបស់ខ្លួន ហើយចេះរក្សាមតិកផ្លូវវប្បធម៌របស់ខ្លួនឲ្យបានជាក់លាក់ច្បាស់លាស់គង់វង់នៅតែប៉ុណ្ណោះ ។ ជាតិសាសន៍ដែលគេបន្តពូជធារគេយូររាប់ពាន់ឆ្នាំមកហើយ

មានចិត្តជាដើម គេលើកដំកើងភាសាគេ អក្សរសាស្ត្រគេ និង វប្បធម៌របស់គេខ្លាំងណាស់ ។ ឯយើងវិញ គ្រាន់តែពីសម័យព្រះថោងរហូតដល់សព្វថ្ងៃ ប្រហែលជាងមួយពាន់ឆ្នាំប៉ុណ្ណោះវប្បធម៌ និង រឿងរ៉ាវរបស់ជាតិ បានការភាន់ប្រែ និង ច្របូកច្របល់ស្ទើររកចុងរកដើមពុំឃើញ ។

ដូច្នេះ សូមអស់លោក និង ប្អូន ៗ មេត្តាជួយគាំពារវប្បធម៌ជាតិយើង មានភាសា អក្សរ និង ប្រពៃណីជាដើម ឲ្យបានរស់រានមានជីវិតយូរអង្វែងតទៅ គ្រាន់បានអនុជនយើងជំនាន់សតវត្សក្រោយបានស្គាល់ និង ចងចាំដឹងឮផង ។ ឯខ្លួនខ្ញុំមានជម្ងឺឈឺរាល់ថ្ងៃ ក្រែងមិនបានទាន់ឮប្អូន ៗ និយមនូវអ្វីជារបស់ជាតិ ក៏ហើយទៅចុះ ឲ្យតែវិញ្ញាណក្ខន្ធខ្ញុំបានឃើញ និង ឮប្អូន ៗ និយមនូវវប្បធម៌ជាតិរបស់ខ្លួន និង រក្សាទឹកដីដូនតាឲ្យគង់វង្ស និង ចម្រុងចម្រើនតទៅនោះ វិញ្ញាណក្ខន្ធរបស់ខ្ញុំនឹងបានញញឹមរីករាយសប្បាយពីបរលោកមកពុំខានឡើយ ។

អ្នកនិពន្ធ

កំណត់នៃអ្នកបោះផ្សាយ

សៀវភៅ «ទឹកគោកធ្លក» ដែលលោក-អ្នក-នាងកំពុងកាន់អាននៅពេលនេះ, ដោយពិត, គឺត្រូវបានប្រសូតិឡើងក្រោមកិច្ចឧបត្ថម្ភដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់នៃលោកសេនាប្រមុខ **លន់-នល់** ប្រធានាធិបតីទី ១ នៃសាធារណរដ្ឋខ្មែរយើង ។

កាលគ្រាដំបូងឡើយ ពោលគឺតាំងពីឆ្នាំ ១៩៧២ ម៉្លេះ នៅពេលដែលលោក **ឆត្រា ប្រឹម ឬទ្ធី**, មិត្តរបស់ខ្ញុំ, បានប្រគល់ដាក់ដៃឲ្យខ្ញុំនូវអត្ថបទ «គោកធ្លក» នេះភ្លាម ហើយក្រោយពីបានពិនិត្យពិច័យសព្វគ្រប់ឃើញថាអត្ថបទនេះមានសារៈសំខាន់ចំពោះជាតិមាតុភូមិខ្មែរយើងដោយពិត ។ នោះ ខ្ញុំក៏បានប៉ុនប៉ងថានឹងរៀបចំបោះឲ្យចេញជាសៀវភៅពុម្ពពិតប្រាកដឡើង ។ ប៉ុន្តែដោយខ្វះមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ ការនេះក៏ចេះតែអាក់ខានទៅ ។ រហូតដល់ពេលមួយ គឺនៅរវាងចុងឆ្នាំ ១៩៧៣ ដោយសារមានមិត្តភក្តិខ្លះ, សិស្សគណខ្លះ, និងនិស្សិតមហាវិទ្យាល័យខ្លះដែលធ្លាប់ស្គាល់ ចេះតែមកទទូចសុំឲ្យខ្ញុំបោះពុម្ពចេញឲ្យបានឆាប់ៗ ឡើងនោះ ខ្ញុំក៏បានសម្រេចចិត្តបោះតាមរបៀប «រ៉េវ៉េដេ» នៅលើកទី ១ នោះឡើង ដែលពុំមានភាពស្អាតបាតល្អសមរម្យអ្វីប៉ុន្មានទេ ។

រឿងនេះពុំបានបាត់ស្ងាត់តែត្រឹមប៉ុណ្ណេះឯណា ក្រោយមកក៏បានជ្រាបទៅដល់លោកសេនាប្រមុខប្រធានាធិបតី ដែលលោកតែងមានអារម្មណ៍ផ្ចាប់ផ្ចិតជានិច្ចតែទៅលើបញ្ហាវប្បធម៌ អរិយធម៌ជាតិ លើបញ្ហាប្រវត្តិសាស្ត្រ ភូមិសាស្ត្រជាតិ ។ល។ នោះ លោកក៏បានសណ្ដោសប្រោសប្រាណជួយឧបត្ថម្ភឲ្យបោះចេញជាសៀវភៅពុម្ពពិតប្រាកដឡើង ដូចដែលលោក-អ្នក-នាងកំពុងកាន់អាននេះស្រាប់ ។

កាលនៅគ្រាបោះពុម្ពលើកទី ១ តាមរបៀប «រ៉ូណេអូ» នោះ ខ្ញុំបានបញ្ចូលជាឧបសម្ពន្ធនៃអត្ថបទ «គោកធ្លក» នេះ នូវអត្ថបទពិសេសមួយផ្សេងទៀត ដែលនិយាយទាក់ទងដល់បញ្ហាជនជាតិ ខម ។

ឥឡូវនេះ នៅគ្រាបោះពុម្ពលើកទី ២ ជាសៀវភៅពុម្ពពិតប្រាកដនេះ ខ្ញុំបានសម្រេចចិត្តបញ្ចូលនូវអត្ថបទបីមុខទៀតខ្លី ៗ ល្មម តាមសំណូមពររបស់អ្នកនិពន្ធគឺ ៖

១– អំពីពាក្យថា វ្នំ, ព្នំ, ភ្នំ, ភ្នង, វនំ, ព្រហ្ម

២– អំពីពាក្យថា ចេន-ឡា CHENLA

៣– អំពីពាក្យថា លើ, លះវ៉ូ (លវោ)

ដូចនេះ នៅក្នុងសៀវភៅលើកនេះ លោក-អ្នក-នាង មុខជានឹងបាន ឃើញនូវអត្ថបទឯកសារស្រាវជ្រាវកាន់តែប្លែក ៗ ច្រើនមុខទៀតជាមិនខាន ។

ជាការធម្មតាទេ មនុស្សម្នាក់ ៗ តែងមានគំនិត ១ យោបល់ ១ រៀង ៗ ខ្លួន, ប៉ុន្តែដោយជឿទៅលើវិរិយភាព គឺការខិតខំអត់ធ្មត់តស៊ូដ៏ស្វិតស្វាញរបស់អ្នកនិពន្ធក្នុងវិស័យស្រាវជ្រាវផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រ ភូមិសាស្ត្រ និង វប្បធម៌-អរិយធម៌នៃជាតិសាសន៍ខ្មែរអស់រយៈពេលដ៏យូរនោះ ខ្ញុំយល់ថា អត្ថបទទាំងនេះគង់បានជាប្រយោជន៍ បើមិនច្រើនក៏តិច ចំពោះកុលបុត្រកុលធីតាជាតិខ្មែរយើងនៅជំនាន់នេះ និង ជំនាន់ក្រោយ ៗ ទៀតជាពុំខាន ។

អ៊ុក-សាម៉ន

បញ្ហាគោកធ្លក

ដើម្បីស្រាវជ្រាវបំផុសរឿង «គោកធ្លក» ឬ «នគរគោកធ្លក» នេះ ឲ្យឃើញច្បាស់ យើងត្រូវតែពឹងផ្អែកទៅលើមុខវិជ្ជាផ្សេងៗ ជាគោលសំខាន់ ដូចខាងក្រោមនេះ :

១– បុរាណវត្ថុវិទ្យា : Archaeology
២– ឯកសារប្រវត្តិវិទ្យា : Historical Record
៣– ប្រវត្តិវិទ្យា : History
៤– ប្រថពីវិភាគវិទ្យា : Geodesy
៥– ភូមិវិទ្យា : Geography
៦– ទេវវិទ្យា : Divinity
៧– កាលប្បវត្តិ : Chronicle
៨– កាលប្បវត្តិវិទ្យា : Chronology
៩– សង្គមវិទ្យា : Sociology
១០– សិល្បៈ·អក្សរសាស្ត្រវិទ្យា : Arts
១១– សិលាចារឹក : Inscriptions

វិជ្ជាទាំងប៉ុន្មាននេះ អាចជាឧបករណ៍ឲ្យយើងរកឃើញ នូវកន្លែង, ទីតាំង, តួអង្គ, ព្រឹត្តិការណ៍, ថ្ងៃ-ខែ-ឆ្នាំ និងគោលបំណងនៃបញ្ហា «គោកធ្លក» បាន ដោយមានជំនឿជឿជាក់ក្នុងខ្លួនពិតប្រាកដ ដូចដែលយើងនឹងអធិប្បាយតទៅខាងមុខៗនេះ ។

យើងអាចញែកពាក្យនេះចេញជាពីរម៉ាត់ គឺ គោក និង ធ្លក ដែលជាពាក្យខ្មែរសុទ្ធសាធ ។ វិធីរៀងពាក្យក៏ជារបៀបខ្មែរយើង ។ ពាក្យទាំងពីរជានាមមានតំលៃស្មើគ្នា តែពាក្យមុខជាស្ថានទី ឯពាក្យក្រោយជាឈ្មោះ ។ វិធីប្រើរបៀបនេះ ផ្ទុយពីភាសា ឥណ្ឌូ-អឺរ៉ុប មានភាសាបាលី និង អង់គ្លេស ជាដើម ។ ឧទាហរណ៍ : ខ្មែរថា «គោកធ្លក» បើជារបៀបបាលី ឬ អង់គ្លេសវិញ ទៅជា «ធ្លកគោក» «ប្រទេសកម្ពុជា» ទៅជា «កម្ពុជទេស» «ប្រទេសថៃ» ទៅជា «ថៃប្រទេស» ដែលអង់គ្លេសហៅថា «ថៃឡែនដ៍» (Thailand) ដូច្នេះជាដើម ។

ពាក្យថា គោក ជួនកាលផ្លាស់ស្រៈ អោ ទៅជា អ ឧទាហរណ៍ : ទួលគោក ទៅជា ទួលគក «គឺជាកន្លែងខ្ពស់ជិតទៅសង្កាត់លេខ ២ ក្បែរកីឡាបាទក្រុងភ្នំពេញ» ។ ពាក្យ គោក និង គក បានដល់ទីខ្ពស់ផុតទឹក ប៉ុន្តែមិនបានសំដៅដល់សម្រែករបស់មាន់ ឬ ឈ្មោះរបស់មាន់ដែលមិនមែនញីនោះទេ ។ ជុំវិញគោកជាផ្ទៃដីរាបទាបជាងទីខ្ពស់ ។ គួរឲ្យជឿថា ឈ្មោះបន្លែម្យ៉ាងដែលហៅថា «ឃ្លោក» ក៏អាចមានវិវត្តមកពី «គោក» ដែរ គឺគោក ទៅជា គ្លោក ។ ទៅជា ឃ្លោក ។ ផ្លែឃ្លោកនេះ ផ្លែដែលអណ្តែតទឹកដរាប គឺផ្លែដែលមិនលិចទឹក ។ វេលាអណ្តែត គេសង្កេតឃើញលក្ខណៈជា «គោក» ខ្ពស់ជាងទឹក ។ មានសញ្ញាមួយយ៉ាងទៀត ដែលគេដោតទៅក្នុងដី ឯចុងម្ខាងនៅលើដី ខ្ពស់ជាងទីជិតជុំវិញ ដើម្បីជាវត្ថុសម្រាប់សំគាល់អ្វីមួយ គេហៅថា «គោល» ។ ពាក្យថា «គោល» និង «គោក» គួរជាពាក្យតែមួយ ។

គួរឲ្យសង្កេតថា ទីណាជាទីខ្ពស់ ដែលមានទឹកព័ទ្ធជុំវិញ គេហៅថា «កោះ» ឯ «គោកធ្លក» ជួនកាលហៅថា «កោះគោកធ្លក» ក៏មាន ។ ពាក្យថា «ក្រោះ» «ក្រោល» គួរជាពាក្យវិវត្តមកពីពាក្យថា «កោះ» ដែរ ព្រោះពាក្យទាំងនេះ សុទ្ធជាគ្រឿងការពារព័ទ្ធជុំវិញពីក្រៅទាំងអស់ ។ ដូច្នេះ ពាក្យថា «គោក, គក, កោះ» នេះមានន័យដូចគ្នា ។

ពាក្យថា «ធ្លក» អង់គ្លេសហៅថា (Cordiaryxa) ជាដើមឈើគ្មានផ្លែ, តែក្នុងវចនានុក្រមសម្ដេចព្រះសង្ឃរាជយើង ប្រទានន័យថា «ធ្លកជាឈ្មោះឈើមួយប្រភេទ ពួកចំបក់ ផ្លែទុំសាច់ម៉ត់ ស្រដៀងនឹងក្រមួនមាត់ ក្លិនក្រអូបម្ទាន់ មានមួប់ក្រាស់ជិតទ្រទៃរ» ។ ឯវចនានុក្រមថៃឲ្យន័យថា «ធ្លកជាដើមឈើតូច សំបកប្រើការជំនួសក្រចៅបានមិនមានក្លិន និង ផ្លែទេ» ។

តាមសេចក្ដីខាងលើនេះ ឃើញថា ដើមធ្លកមានពីរប្រភេទ : វចនានុក្រមអង់គ្លេស និង ថៃឲ្យន័យស្របគ្នាថា ដើមធ្លកជាដើមឈើតូចប្រភេទវល្លិ គ្មានផ្លែ, សំបកវាអាចយកមកប្រើការបាន ដូចក្រចៅ ។ តាមការសាកសួរព្រះតេជគុណអាចារ្យគូ វត្តចាងហ្វាងឌិត (បាងកក - ថៃ) បានឲ្យដឹងថា នៅស្រុកដើមរបស់លោកខាងត្បូងភ្នំពេញ គឺស្រុកកោះក្របី និង ស្រុកជិតខាង លោកធ្លាប់ឃើញដើមធ្លកមានលក្ខណៈជាវល្លិ អាស្រ័យនៅលើដើមឈើឯទៀត ។ គេអាចយកដើមងាប់មកជក់ជំនួសថ្នាំបានដែរ ។ នៅប្រទេសថៃ មិនឃើញមានដើមធ្លកដែលមានលក្ខណៈជាដើមធំសោះ ឬអាចមានដែរ ប៉ុន្តែហៅឈ្មោះផ្សេង ? ឯធ្លកដែលជាឈើធំ មួប់គ្រជាក់មានមែកសាខា លោកវិធានប្រេមឬទ្ធិ និង ព្រះ

តេជគុណ កែបប្រសិទ្ធិ វត្តដំរីស បាត់ដំបង ប្រាប់ថានៅវត្តក្ដុល ក្រោមទីរួមខេត្ត មានដើមឈើដែលមានលក្ខណៈដូចក្នុងវចនានុក្រមសម្ដេចព្រះសង្ឃរាជដែរ ។ ខ្ញុំនឹកស្ដាយណាស់ ដែលខ្លួនខ្ញុំមិនបានឃើញដោយខ្លួនឯង ។

បើធ្លកមានន័យដូចពោលមកនេះ យើងអាចយល់ស្របថា ដើមធ្លកមាន បីប្រភេទ គឺប្រភេទជាឈើធំមូលសាខា ១, ប្រភេទជាដើមប៉ុនដើមស្មៅ ដែលគេ អាចយកសំបកមកប្រើជំនួសក្រចៅបាន ១, មួយទៀតប្រភេទជាវល្លិ គេអាចយក ដើមងាប់ផត់ជំនួសថ្នាំបាន ១ ។ តែកាលខ្ញុំនៅពីតូច (ក្នុងឃុំព្រែកខ្ពប បាត់ដំបង) ឪពុកខ្ញុំធ្លាប់អុជខ្ញុំ ពេលខ្ញុំមានជម្ងឺ ។ ខ្ញុំសង្កេតឃើញប៉ុយដែលអុជមានលក្ខណៈដូច សំឡី មានពណ៌លឿង (លោកវិធានថា មានពណ៌ត្នោតក៏មាន) ។ ខ្ញុំធ្លាប់សួរ ឪពុក ៗ ប្រាប់ថា « ប៉ុយនេះគេហៅថាប៉ុយធ្លក មាននៅស្រុកលើភ្នំក្បាលស្ទឹង សំឡូត (ដើមស្ទឹងបាត់ដំបង)» ។ បើដូច្នោះធ្លកគួរមានបួនប្រភេទឬអ្វី? សូម ផ្ញើប្អូន ៗ អ្នកចេះជួយស្រាវជ្រាវផង ។

តើហេតុអ្វីបានជាខ្ញុំខំវែកញែករកហេតុរកផលឫសគល់អំពីរឿង គោក និង ធ្លក នេះខ្លាំងម្ល៉េះ ?

ខ្ញុំសូមជំរាបអស់លោក និង ប្អូន ៗ ថា ចំពោះបញ្ហារឿង «នគរគោក ធ្លក» នេះ គឺពុំមែនមានតែនៅក្នុងស្រុកខ្មែរយើងប៉ុណ្ណោះទេ នៅប្រទេសជិតខាង យើងក៏គេមានពង្សាវតារគេនិយាយពីរឿងនគរគោកធ្លកនេះដែរ គ្រាន់តែឈ្មោះ ឈ្មោះខុសគ្នាបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ ។ យ៉ាងណាមិញដូចជានៅខាងថៃ ពង្សាវតារគេ ឈ្មោះថា «ថៃណៀ» មាននិយាយពីរឿងគោកធ្លកនេះដែរ ប៉ុន្តែគេមិនហៅថា

គោកធ្លកដូចខ្មែរយើងទេ គឺគេហៅថា «គោកហ្វ៊ន» ដូច្នេះទៅវិញ ។ តួយ៉ាងដូចជាកាលពីរវាង ព.ស. ២៤៥៩-២៤៦០ លោកសក្តិបួន ហ្លួងរៀងតេជអនន្ត ថងឱធនរដ្ឋ ជាឪពុកលោកសេនាប្រមុខស្រិស្តិធនរដ្ឋ (អតីតនាយករដ្ឋមន្ត្រីថៃ) បានបកប្រែព្រះរាជពង្សាវតារក្រុងកម្ពុជាធិបតី ទៅជាភាសាថៃ ហើយត្រង់ពាក្យថា «គោកធ្លក» លោកប្រែថា «កោះហ្វ៊ន» ដូច្នេះទៅវិញ ។

គឺរឿងរ៉ាវទាំងអស់នេះឯងហើយ ដែលជាហេតុនាំឲ្យខ្ញុំខិតខំសិក្សាស្រាវជ្រាវរែកញែករកហេតុរកផល និង ឫសគល់នៃពាក្យថា «គោកធ្លក» ឬ «គោកហ្វ៊ន» ព្រោះរឿង «គោកធ្លក និង គោកហ្វ៊ន» នេះជារឿងដើមតែមួយ ហើយជាចំណុចសំខាន់នៃការបែកខ្ញែកគ្នារវាងអំបូរខ្មែរ-មន និង កុលសម្ព័ន្ធដទៃទៀត ។

លុះតមក មនុស្សសាសន៍ក្នុងជំនាន់គោកធ្លកមែន ៗ ត្រូវមនុស្សសាសន៍ថ្មីបណ្តេញចេញពីទីកន្លែងដើមដោយកម្លាំង និង បនោគបន៍វិជ្ជា ហើយមនុស្សសាសន៍ថ្មីនោះក៏បានប្រកាសខ្លួនឯងថា ជាម្ចាស់នគរគោកធ្លក ។ រីឯមនុស្សសាសន៍ជាម្ចាស់ពិត ៗ នោះ ចង់ស្រែកថាខ្លួនឯងទេជាម្ចាស់ពិត តែស្រែកពុំរួច ព្រោះត្រូវស្នេហ៍ និង ថ្នាំបំពុលជាតិសាសន៍ថ្មីធ្វើឲ្យគាំងមាត់ ភ្លាំងភ្លាត់ស្មារតី រកនិយាយមិនកើត ទឹកមិនឃើញ ចេះតែល្វីល្វើអស់ពេលជិតជាងមួយពាន់ឆ្នាំ ។

បញ្ហានេះ ពុំខុសគ្នានឹងរឿងកម្លោះពីរនាក់ដែលដណ្តើមគ្នាចង់បានកញ្ញាម្នាក់មកធ្វើជាគូគាប់តែម្នាក់ឯងនោះទេ ។ យ៉ាងណាមិញ ខាងកម្លោះថៃសំអាងថា ខ្លួនមានសិទ្ធិមុនទៅលើកញ្ញា «គោកធ្លក» នោះ ព្រោះថាពង្សាវតារថៃណៀមានពោលដល់ប្រវត្តិព្យាក្រែក និង ព្រះថោង ហើយក៏ឯកាលបរិច្ឆេទនៃការ

តែងនិពន្ធពង្សាវតារនោះ គឺមុនពង្សាវតារខ្មែរយើងទាំងអស់ ។ រឿងនេះសៀវភៅរាជពង្សាវតារក្រុងកម្ពុជាច្បាប់ហព្រះសមុត (បោះពុម្ពដោយបណ្ណាគារផ្ទៃពិទ្យា ព.ស. ២៥១៣ ទំព័រ ២-៣) ក៏បានតវទ្រក្នុងពាក្យប្រារព្ធរបស់អ្នកអង្គម្ចាស់ នព្វវ័ត្នហារិរក្សរាជាភូបតី (រាជបុត្រសម្តេចព្រះនរោត្តម ព.ស. ២៤២០) ថារឿងដើមនៃប្រវត្តិសាស្ត្របានដកស្រង់ពីពង្សាវតារថៃលៀ ។ល។

រីឯខាងកម្ពោះខ្មែរវិញ មានសំអាងថារឿងរ៉ាវ «គោកធ្លក» ជារឿងរ៉ាវមានមកយូរយារណាស់មកហើយ តាំងពីជំនាន់បូរាណព្រេងនាយ កាលគ្រាដែលជនជាតិឥណ្ឌាទៅមិនទាន់បានចូលយឹតយកសុវណ្ណភូមិជាអាណានិយម ឬរាជាណានិគមនោះម្ល៉េះ ។ យ៉ាងណាមិញដូចពាក្យថា «គោកធ្លក» នេះជាពាក្យដើម គឺជាពាក្យខ្មែរសុទ្ធ ។ ហើយបុព្វបុរសខ្មែរកាលសម័យព្រេងនាយបាននិយាយត ៗ គ្នារៀង ៗ មក ដោយពុំបានកត់ត្រាជាលាយល័ក្ខណ៍អក្សរអ្វីទេ ប៉ុន្តែលុះអំបូរខ្មែរដើមទាំងឡាយបានបែកបាក់គ្នាទៅដោយសារជនជាតិឥណ្ឌានោះ ក៏ក្នុងចន្លោះពេលនោះឯង ជនជាតិអំបូរ ចិន - តៃ បានចូលមកកាន់កាប់ ហើយបានកត់ត្រាប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ មន ទុកក្នុងពង្សាវតារថៃលៀ និង លាវ . . ហើយក្នុងការកត់ត្រានេះ គេអាចច្រឡំ ឬ បន្ទំ ឬ ស្មានថា «ធ្លក» ជា «ម្លូន» ឬ «ស្នោ» ដូច្នេះទៅវិញ ។ យើងអាចឃើញច្បាស់នូវការ «ផ្ទេរ» ឬ «ភាន់ច្រឡំ» នេះដោយផ្អែកទៅលើការ «ផ្ទេរ» ប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិមួយទៅជាតិមួយទៀត, «ផ្ទេរ» ភាសា - អក្សរ ពីជាតិដើមទៅជាតិថ្មី ។

យើងនឹងបញ្ជាក់រឿងនេះ ឲ្យបានកាន់តែច្បាស់ឡើងទៀតនៅបន្ទាត់ត ។

ខាងមុខនេះ ។

ជនជាតិសុវណ្ណភូមិដើម «ខ្មែរ-មន» ជាជនជាតិធ្លាប់កាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាមកយូរយារហើយ (សេចក្ដីនេះសំអាងទៅលើគម្ពីរមហាវង្ស, សាមន្តបាសាទិកា, មិលិន្ទបញ្ហា និង កំណត់កត់ហេតុចិន) ដោយមានល័ក្ខឋាន, បុរាណឋាន, បុរាណវត្ថុ, ដូចជានគរបឋម (១) ជាដើម ។ កន្លែងនគរបឋមជាកន្លែងដើមនៃជនជាតិអ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា ។ អ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាជំនាន់នោះគេកាន់មែន ៗ កាន់រហូតដល់ទៅជឿជាក់ថា ជនជាតិខ្លួនមានពូជកំណើតជាប់មកពីព្រះទាំងអស់ !- ហេតុអ្វីបានជាដូច្នេះ? សេចក្ដីនេះតបបានថា ព្រះគឺជាអច្ឆរិយបុគ្គលអ្នកណាក៏ចង់បានដូចព្រះ ធ្វើដូចព្រះ ដើរតាមព្រះ ទាំងអស់ ។ បានជាតក្រោយមក ជនជាតិជំនាន់ក្រោយ ៗ ដូចជា ថៃ-លាវ-ភូមា ដែលចូលមកកាន់សុវណ្ណភូមិ ហើយកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាជាសាសនាជាតិ កាលបើនិយាយដល់ប្រវត្តិដើមរបស់ខ្លួន ក៏សុទ្ធមានសំអាងទៅលើព្រះទាំងអស់ (សូមឲ្យមើលប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិមន, ភូមា, ថៃ) ។ គួរឲ្យសង្កេតថា រឿងរ៉ាវដំបូងនៃប្រវត្តិសាស្ត្រនៃជាតិនោះៗ ដូចឬស្រដៀងគ្នាទាំងអស់ ។ ការវិនិច្ឆ័យត្រូវបានផ្ដេកទៅលើសំណួរដែលថា ប្រវត្តិដើមដែលប្រហាក់ប្រហែលគ្នាដូច្នេះ តើជាតិណាយកគ្រាប់ជាតិណា ?- តំណបនៃសំណួរនេះត្រូវផ្ដល់ទៅលើទំនោរដើមរបស់ខ្ញុំដែលថា ជនជាតិដើមនៃសុវណ្ណភូមិ

(១) ពាក្យថានគរបឋមនេះជាពាក្យបាលី ច្បាស់ជាឲ្យឈ្មោះទៅតាមសម្លេងខ្មែរថា (ផ្ទាល) ថៃថា (ប៉ថូន) ។ ផ្ទាលមកពីពាក្យថា ទោល ។ ក្លាយជានាមស័ព្ទថា ចន្ទោល ។ ពាក្យថាទោល មកពីពាក្យថាទុល បានដល់អ្វី ៗ ដែលខ្ពស់ខ្ពស់ជាងគេឬតា តមកក្លាយទៅជាទល ។

គឺខ្មែរ - មន (អ្នកប្រាជ្ញ ថៃ, បារាំង និង ចិន ក៏ថាដូច្នេះដែរ) ។

បើយើងមានលក្ខណ៍ថា ជនជាតិដើមគឺខ្មែរ - មនដូច្នេះនោះ រឿងដែលថាព្រះមកកាន់ គោះគោកធ្លក ក៏គង់ជារឿងដើមរបស់ខ្មែរ - មនដែរ . . . ឯចំណែកដែលថា <<គោកធ្លក>> ទៅជា «គោកស្មោ, គោកហ៊ុន» នោះជារឿង <<ផ្ទេរ>> ប្រវត្តិសាស្ត្រទៅវិញទេ ។

បើតាមន័យដូចបានពោលមកខាងលើនេះ គឺខាងកម្ពោះខ្មែរយល់ថា «គោកធ្លក» គង់មានមកយូរហើយ ប៉ុន្តែអ្នកស្រាវជ្រាវនៅអាស់ខ្លះនៅឡើយពុំទាន់ជាក់លាក់ ។ ដូច្នេះ ដើម្បីឲ្យបានកាន់តែភ្លឺច្បាស់ យើងត្រូវលើកយករឿងរ៉ាវដែលនិយាយអំពីមន - ខ្មែររបស់លោក G. A. Grierson ដែលពោលទុកក្នុងសៀវភៅរបស់លោកឈ្មោះ Linguistic survey of India ក្បាលទី ២ ទំព័រទី ១-២ ហើយនឹងអ្នកប្រាជ្ញប៉ែកមនុស្សវិទ្យាឯទៀតមកពិចារណា ព្រមទាំងយកតំណាលបោរាណមកពិចារណាប្រៀបធៀបផង ក៏នឹងអាចឃើញថា កាលដើមឡើយរោណាបរិវេណតូចទន្លេមេគង្គទាំងពីរត្រើយជាកន្លែងខ្ពស់ ទឹកហូរកាត់មកតាំងពីតំបន់ទងខ្លា (Tonghla) ដែលនៅខាងត្បូងភ្នំហិមាល័យ ។ លុះដល់តំបន់ Sugden Gamba និង Menkang ប្រទេសចិន ផ្លូវទន្លេទៅជិតព្រំដែនភូមាត្រង់រដ្ឋ Khachin ដែលជាដើមស្ទឹង Irawaddy និងដែន Naga, Khassi ទីដែលទន្លេព្រហ្មបុត្រ (Brahmaputra) បានហូរកាត់ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌានោះ (មើលផែនទី Standard's General map of asia)... យើងនឹងឃើញថាកន្លែងត្រង់នេះខ្ពស់ណាស់ ។ កុលសម្ព័ន្ធខ្មែរក៏បានបែកខ្ញែកគ្នានៅត្រង់នេះ (ចាំ

មើលប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ ដោយលោក ឆត្រាឡេម ឬ ឌី) ពួកខ្លះទៅនៅលើដងភ្នំ Khassi, ខ្លះនៅតាមដងភ្នំ Naga, ខ្លះបែកទៅនៅតាមដងទន្លេ Irawaddy, បានផ្សំជាមួយនឹងពួកនីគ្រីតូ (Nigritos) ខ្លះនាំគ្នាមកនៅតាមដងទន្លេមេគង្គ បានតាំងស្រុកទេសយ៉ាងរឹងប៉ឹងហៅថា ឥន្ទ្របត្ថ (សព្វថ្ងៃនៅទល់មុខស្រុកថាឧទេន ប្រទេសថៃ) បានសាងវត្ត ព្រះធាតុភ្នំ ទុកជាអនុស្សាវរីយ៍, ខ្លះទៅនៅតាមដងស្ទឹង ចៅពញា បានសាងព្រះ ឡោឈចេតិយ (នគរបឋម) ទុកជាអនុស្សាវរីយ៍។ ពួកដែលមកនៅតាមផ្លូវាងទន្លេ ចៅពញា នេះ ក៏បានផ្សំគ្នានឹងជាតិ ខោះ (ព្នង) ដែលមានពូជមកពីមហាសមុទ្រ ប៉ាស៊ីហ្វិក (Pacific) ។

ផ្ទៃដីកាលណោះ តាមល័ក្ខឋានខាងមនុស្សវិទ្យា និង បុរាណវិទ្យា ឲ្យឃើញថាអាណាបរិវេណតាំងតែពីចៅពញា-ព្រាចិនបុរី ផ្ទុះមកដល់ទន្លេសាប គង់នៅជាទន្លេនៅឡើយ (រឿងព្រេងខ្មែរដូចជារឿង ចៅរាជកុល ក៏បានគាំទ្រដែរ)។

រីឯផ្ទៃដីខ្ពស់ក៏មានជួរភ្នំដែលជាប់ពីម៉ាឡេស៊ីរហូតដល់ ភូមា ឥណ្ឌា ជួរភ្នំដងរែក ជួរភ្នំបន្ទាត់ និង ភ្នំទាំងឡាយនៅខាងប៉ៃលិន-កោះកុង ហើយនិងម្ដុំសៀមរាបរហូតដល់មាត់ទន្លេសង្ខាងនៃមេគង្គ (ជាប់តាំងពីព្រំដែនលាវរហូតដល់បែកខាងស្រុកយួនសព្វថ្ងៃ) សុទ្ធជាដីខ្ពស់ទាំងអស់ ។ យើងនឹងអធិប្បាយបញ្ជាក់រឿងនេះម្ដងទៀតនៅខាងមុខ ។

ពួកខ្មែរទាំងត្រើយខាងលិច-ខាងកើត បានរួមគ្នាក្រោមអំណាចស្ដេចស្រី មិនយូរពេក អំណាចខ្មែរ-បន បានត្រូវជនជាតិឥណ្ឌាមកបំបែក ហើយតាំងពីពេលនោះមក រឿងខ្មែរបានត្រូវខ្ចាត់ខ្ចាយ បាត់ពង្សាវតារប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិ

ខ្លួនរបស់យើង ។ ខ្មែរខាងកើតប្រើពង្សាវតារតណ្ហាលាយខ្មែរ ឯខ្មែរខាងលិច ត្រូវជនជាតិអាគន្តុកៈថ្មី (ព.ស. ១៣០០) ចូលមកវាតអំណាច ហើយបាន បង្ហោនពង្សាវតារជំនាន់ចាស់របស់ខ្មែរទៅជារបស់ខ្លួន ។ ដោយហេតុនេះហើយ បានជាខ្មែរមានពង្សាវតារដើមនៅលើដៃគេអ្នកដទៃ ។ ឧទាហរណ៍នេះ បើចង់ ជាក់ច្បាស់ សូមប្អូន ៗ រកតំណាល ព្រះកែវមរកត, គម្ពីរជិនកាលមាលី, ចាម- ទេវីវង្ស, ព្រះឧរង្គធាតុ, តំណាលនគរស្រីធម្មរាជ, ពង្សាវតារថៃណៀ, ពង្សាវ- តារហ្លួងព្រះបាង ។ល។ មកអានហើយពិនិត្យពិច័យឲ្យច្បាស់ ក៏នឹងឃើញថា ប្រវត្តិខ្មែរយើងត្រូវបានជាតិដទៃរក្សាយ៉ាងពិតប្រាកដ (កូនខ្មែរមិនត្រូវជឿពាក្យ វិនិច្ឆ័យបរទេសឲ្យហួសពីខ្មែរទេ ហើយមិនត្រូវយកវប្បធម៌បរទេស បារាំង, បាលី, សំស្ក្រឹត មកជាសំខាន់ជាងខ្លួនទេ) ។

សេចក្តីដូចបាននិយាយមកហើយ បញ្ជាក់ថាជនជាតិខ្មែរ-មន កើតមុនគេ នៅអាស៊ីអគ្នេយ៍នេះ ។ ជនជាតិនេះបានសាង «គោកធ្លក» ភ្ជាប់នឹងប្រវត្តិ ព្រះមុន ។ ជនជាតិមកក្រោយ សាង «គោកធ្លក» ភ្ជាប់នឹងប្រវត្តិព្រះក្រោយ ប៉ុន្តែធ្វើឲ្យដើម **ធ្លក** ទៅជាដើម **ស្នោ** ទៅវិញ ។

ពាក្យថា «ធ្លក» មានប្រាកដនៅក្នុងរាជពង្សាវតារខ្មែរ ច្បាប់របស់ ព្រះអង្គម្ចាស់នព្វរ័ត្ន ព.ស. ២៤២០ ហើយគេមិនដែលឃើញនៅក្នុងពង្សាវតារ ប៉ែកខាងថៃទេ ។ នៅខាងថៃ គេឃើញមានតែពាក្យថា «ស្នោ» និងពាក្យ ថា «ហ្មន» ដូច្នេះទៅវិញ ។ ចំពោះពាក្យថា «ស្នោ» សូមមើលក្នុងប្រជុំ ពង្សាវតារថៃ ក្បាលទី ១ ទំព័រ ៣០-៦៤-៦៦ បោះពុម្ពដោយបណ្ណាគារ គារណា-

វិច្ឆិកា ព.ស. ២៥០៦ ។ ឯចំណែក «ហ្មន» ទើបតែនឹងឃើញក្នុងច្បាប់ រាជពង្សាវតារក្រុងកម្ពុជា ប្រែដោយលោក ថងឌី ធនរដ្ឋ ព.ស. ២៤៦០ ។ ដើម <<ហ្មន>> នេះ វចនានុក្រមថៃច្បាប់រាជបណ្ឌិតស្ថាន ព.ស. ២៤៩៣ ទំព័រ ៩៤៣ ប្រាប់ថា: ជាដើមឈើតូច សំបកប្រើជំនួសក្រចៅបាន ។ លោក ថងឌី ប្រែ គោគ ធ្លក ទៅជា គោគហ្មន (ក្នុងសៀវភៅរាជពង្សាវតារទំព័រ ៧ បោះពុម្ពថ្មីក្នុង ព.ស. ២៥១៣ ដោយបណ្ណាគារ ជ្រែពិទ្យា) នោះឃើញថាខុសមិនត្រូវតាមលក្ខណៈដើម ធ្លក ទេ ព្រោះដើម ធ្លក ជាដើមឈើធំប្រភេទចំបក់ មានម្លប់ទ្រឈៃ (មើលវចនានុក្រម សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន-ណាត បោះពុម្ពក្នុង ព.ស. ២៥១២ ទំព័រ ៤៨៩) ឯដើម ហ្មន រូបរាងដូច ស្នោ ឃើញថាមិនសមតាមសេចក្តីពិត ។ ម្យ៉ាងទៀតបើដើមធ្លកគឺដើមស្នោ ឬ ប្រហែលដើមស្នោមែន តើព្រះ ថិង ព្រះអានន្ទ អាចមកជ្រកក្រោមដើមស្នោកើតឬទេ? ។ កាលពី ខែឧសភា គ.ស. ១៩៧៣ ពេលដែលខ្ញុំទៅរក្សាឪពុក នៅបាត់ដំបង ខ្ញុំបានដើររកដើម «ធ្លក» ស្ទើរគ្រប់វត្ត ប៉ុន្តែគ្មាននរណាស្គាល់សោះ បើមានខ្លះក៏មានតែតាចាស់ៗ ២-៣ នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ ខ្ញុំបានឲ្យសំឡាញ់ឈ្មោះអាចារ្យ ញាណ (អាចារ្យវត្តព្រែកហ្លួង) ជាទាហាន នៅខេត្តកំពង់ឆ្នាំងរើសផ្លែហើយកាប់ដើមតូចៗ យកមកឲ្យខ្ញុំ ខ្ញុំមានសេចក្តីត្រេកអរណាស់ព្រោះបានឃើញ ដើមធ្លក ផ្លែធ្លក ដោយខ្លួនឯង ។ ផ្លែប៉ុនមេដើងសំបកដូចល្មុតសាច់ទ្រង់លឿង-ខៀវ ប៉ុន្តែមានគ្រាប់តែមួយ មិនដូចល្មុត ឯស្លឹករាងស្ដើងធំស្រដៀងស្លឹករលួសចាស់ៗ ឯដើមវិញមានសំបកជ្រញ ។ រខិញរខុញសាច់ឈើ ស ។ គេថាដើមដល់ចាស់ទៅធំណាស់ដែរ មានមែកសាខាផង ។

ខាងលើនេះ ទើបបញ្ជាក់ថាដើម «ធ្លក» មិនមែនប៉ុនដើមស្មៅ ឬមិនមែនដើម «ហ្វូន» ទេ ។

ពង្សាវតារនៃខ្មែរនៅណាៗទាំងអស់ បើនិយាយដល់ «គោកហ្វូន» គេមិនដែលឃើញថាព្រះ និង ព្រះអានន្ទមកកាន់ «គោកហ្វូន» សោះ ផ្ទុយទៅវិញគេឃើញមានតែតាឥសី ឬ ព្រះសង្ឃចាស់ ។ ទៅជ្រកក្រោមគុម្ពដើម «ហ្វូន»ដែលខ្មែរសន្និដ្ឋានថា មានព្រះ និង ព្រះអានន្ទ មកជ្រកក្រោមដើម «ធ្លក» ។ បើតាមបាលី អដ្ឋកថា ក្នុងមហាបរិនិព្វានសូត្រត្រង់តតិយភាណវារក្តី, ក្នុងសុន្ទរភារទ្វាជសូត្រ សំយុត្តនិកាយក្តី, ក្នុងគម្ពីរមហាវង្សក្តី បានតំណាលដល់ដំណើរនៃព្រះសម្ពុទ្ធ គ្រាកាលមុនព្រះអង្គនឹងស្តេចយាងចូលកាន់បរិនិព្វាន មានសេចក្តីខ្លីៗដូចតទៅនេះ :

គ្រាកាលដែលព្រះបរមគ្រូ ប្រថាប់គង់សម្រាកព្រះឥរិយាបថនៅក្នុងចិការស្វាយនៃនាងពេស្យា អម្ពបាលី ក្នុងក្រុងពៃសាលី, ព្រះដ៏មានជោគទ្រង់មានព្រះជម្ងឺធ្ងន់ដោយរោគចុះព្រះលោហិតតាមព្រះបង្គន់ ។ តមកព្រះភគវា និង ព្រះអានន្ទពុទ្ធុបដ្ឋាក បានយាងទៅសម្រាកព្រះកាយពលដើម្បីទប់ទល់ព្រះអាពាធ នៅជិតបាវាលចេតិយនៃនគរវេសាលី ។ ពេលនោះ ប្រថពីកក្រើករញ្ជួយគ្រប់ទិសទី ព្រះមុនីទ្រង់ព្រះតម្រាស់ត្រាស់ទាំងញ័រព្រះឱស្ឋថា វយ័តថាគតចាស់ណាស់ហើយបរិនិព្វានមុខតែនឹងចូលដល់តថាគតក្នុងពេលឆាប់ៗ នេះជាមិនខានឡើយ ។ តែព្រះអានន្ទហាក់ដូចជាមិនដឹងទម្រាយនោះសោះឡើយ ។ តមកទ្រង់ស្តេចយាងទៅកាន់ទីក្រុងវេសាលី លុះចេញពីក្រុងនោះមកវិញ ស្តេចបែរព្រះភក្ត្រទៅសំឡឹង

ម្តងទៀត ។ ពេលនោះជាវេលាសាយណ្ហភ្ញទន់ត្រជាក់ ព្រះទិនករកំពុងញ៉ាក់អាជានេយ្យឲ្យបែរសំយុងចុះទៅកាន់បស្ចិមទិស បើយសន្សឹមបន្តិចម្តង ។ ទាល់តែជិតបាំងកំពូលមហាគិរី (ភ្នំធំ) ។ រង្សីចុងក្រោយនៃសន្ធិយាកាលបានចែងចាំងឆ្លុះមកលើព្រះធរណី ធ្វើឲ្យឃើញស្រមោលនៃព្រឹក្សាជាតិយោលផះទៅកាន់បាចិនទិស ។ ពេលនោះគេសង្កេតឃើញព្រះដ៏មានជោគ និង ពុទ្ធបរិស្ឋាក កំពុងយុរយាសយាងល្ហែទៅក្រោមព្រះសូរ្យសែងនៅជិតយាត់ព្រលប់រាត្រី ។ យូរ ៗ ព្រះពាយផាត់ផាយបក់ពីគ្រប់ទិស ហាក់ដូចជាបង្អាក់ព្រះដំណើរមិនឲ្យយាងតទៅ តែព្រះជិនស្រីទ្រង់ខំស្រូតព្រះដំណើរទៅតាមព្រះមាគ៌ា បែរព្រះភក្ត្រទៅត្រង់ក្រុងកុសិនារា ហាក់ដូចជាគាំងព្រះទ័យថា វារៈនេះជាវារៈចុងបំផុតនៃការបានឃើញក្រុងវេសាលី ។ ស្តេចយាងឆ្លង ទាលន្ទា, បាដលិគ្រាម, កោដិគ្រាម, នាទិគ្រាម, តាមលំដាប់ ។ ក្រោយទ្រង់សំរាកព្រះឥរិយាបថទៅរោគនគរហើយ ព្រឹកឡើងក៏ទ្រង់យាងទៅកាន់ផ្ទះចុន្ទសេដ្ឋីជាងមាសនៅតំបន់បាវា ។ លុះដល់សោយព្រះចង្ហាន់សូករមទ្ទវៈ ដែលជាចង្ហាន់ចុងក្រោយហើយ ស្តេចនិងព្រះអនុជក៏ទ្រង់យាងទៅកាន់ត្រើយស្ទឹងសុទ្ធិកា នៃមហាកោសលរដ្ឋ ។ លុះឆ្លងកាត់ដល់ត្រើយ ក៏បានយាងសន្សឹម ៗ សំដៅទៅស្ទឹងហិរញ្ញវតី, ក្រោយដែលបានជួបនឹងបុគ្គលៈមល្លក្សត្រហើយ ក៏ទ្រង់ឆ្លងទៅកាន់ត្រើយម្ខាង ដើម្បីស្រូតឲ្យដល់សាលវនោទ្យានដែលមានដើមរាំងទាំងគូម្ទប់សាខា នៃបល្លក្សត្រក្នុងក្រុងកុសិនារា . . . នៅទីនោះឯងដែលទ្រង់ចូលកាន់បរិនិព្វាន ។

បើសំរាងផ្ទុកេះ ក៏ឃើញថាក្នុងគម្ពីរផ្សេង ៗ ក៏មិនឃើញមានព្រះយាង

មក « គោកធ្លក » សោះ ចុះហេតុអ្វីបានជារាជពង្សាវតារកម្ពុជាប្រាប់ថា ព្រះបានយាងមក « គោកធ្លក » ! ។

ក្នុងគោលសិលាចារឹកព្រះចៅអសោក គោលទី ១៣ ក្ដី, ក្នុងគម្ពីរបឋមសមន្តប្បាសាទិកាក្ដី, ក្នុងមហាវង្ស និង ទីបវង្សក្ដីបានប្រាប់ថា ព.ស. ២៣៤ ស្ដេចធម្មាសោកបានបញ្ជូនឲ្យព្រះសង្ឃជាធម្មទូតប្រកាសសាសនាគ្រប់ទិសទី គឺទៅសុវណ្ណភូមិ, អេធិយ៉ូពៀ, ប្រទេសក្រិក, អេហ្ស៊ីប ។ល។ ក្នុងគម្ពីរមហាវង្ស ពង្សាវតារលង្កា និង បឋមសាមន្តប្រាប់ថា ព្រះសោណៈ និង ឧត្តរៈ មកកាន់សុវណ្ណភូមិ, ឯខាងសិលាចារឹកព្រះចៅអសោកគ្មានឈ្មោះសុវណ្ណភូមិទេ មានតែឈ្មោះ កម្ពោជៈ ។

ដូច្នេះ ឲ្យឃើញថា មុន ព.ស. ២៣៤ គ្មានសាសនាពុទ្ធ ឬ ព្រះសង្ឃចូលមក « គោកធ្លក » ទេ ។ តើយើងបានលក្ខបានត្រង់ណា ដែលថាព្រះ និង ព្រះអានន្ទ មកកាន់ « នគរគោកធ្លក » ?

បើដូច្នេះ យើងត្រូវតែមកពិចារណារឿងសាសនាព្រាហ្មណ៍ម្ដងវិញមើល!

នៅជ្រោយសុវណ្ណភូមិយើង ជាតិចាមនៅប្រទេសចម្ប៉ាខាងកើតស្រុកខ្មែរកាន់ព្រាហ្មណ៍មុនគេ ។ គេសង្កេតឃើញថា ប្រទេសប៉ែកខាងលិចខ្មែរគ្មានបូរាណស្ថាន និង បដិមាកម្មទាក់ទងនឹងព្រាហ្មណ៍មុន ព.ស. ទី ១០ សោះ ។

នៅស្រុកខ្មែរយើង អ្នកប្រាជ្ញនានា ដូចជាលោក G. Boisselier ក្ដី, លោកស្រី G. de Coral Remusat ក្ដី, លោក Paul Pelliot ក្ដី, Louis Finot ក្ដី និង លោក G. Coedes ក្ដី បានស្របគ្នាថា ឥណ្ឌាព្រាហ្មណ៍មាន

ទ្ធិពលលើខ្មែរតែពី ព.ស. ទី ៦ – តែតាមសិលាចារឹកនៅវូកាញ់ គួរឲ្យជឿថា ព្រះពុទ្ធសាសនាលទ្ធិថេរវាទអាចបានមុនព្រាហ្មណ៍ ។ អ្នកអង្គម្ចាស់ក្រុម ព្យាធំរុង (ពញាធំរុង) ក៏ពោលដូច្នេះដែរ - ព្រាហ្មណ៍ និង ពុទ្ធ ធ្លាប់ដើរគួជាមួយគ្នាមករហូត សិលាចារឹកប្រហែល ២២ គោលនៅកម្ពុជា ជាភស្តុតាងឲ្យឃើញថា ព្រះពុទ្ធសាសនាមាននៅក្នុងនគរខ្មែរ ។ សិលាចារឹកវត្តស្រីសន្ធរ ព.ស. ៩៧៧, សិលាចារឹកអ្នកតាដំបងដែក ព.ស. ១០៧៧ ជាដើមឲ្យឃើញថា ពុទ្ធ និង ព្រាហ្មណ៍ ចូលលាយឡំគ្នា - សិលាចារឹកលុពបុរី ព.ស. ១០២២ - ១០២៥ ឲ្យឃើញថា ហីនយាន និង មហាយាន ចូលលាយឡំគ្នា តែពេលនោះយើងប្រើភាសាសំស្ក្រឹតខ្លះ ខ្មែរខ្លះ មិនឃើញមានភាសាបាលីទេ ឯភាសាបាលីទើបនឹងមានកាល ព.ស. ១៨៣៩ កាលជំនាន់ស្តេចស្រិន្ទ្រវរ្ម័ន ។

ខ្មែរយើងកាលនៅប្រទេសឥណ្ឌាត្រង់ទន្លេសិន្ធុ ជាប់នឹងដែនបាគីស្ថាន ខាងលិចឡើងមកដល់ដែនកស្មីរ, ពិហារ, កម្ពោជៈ រហូតដល់ឆ្នេរទន្លេព្រហ្មបុត្រ ត្រង់អស្សាំ កាលពីជំនាន់មុនព្រះប្រសូតប្រហែល ៣០០០ ឆ្នាំ យើងកាន់សាសនា គោ, នាគ, ព្រះអាទិត្យ ។ កាលណោះសាសនាព្រហ្មណ៍មិនទាន់កើត ។ ដល់ពួកអរិយកៈចូលមកវាយលុកកន្លែងយើង តាមល័ក្ខបានឫគវេទ, សាមវេទ យជុវេទ និង អាថព្វវេទ បានឲ្យដឹងថា ប្រហែល ១០០០ ឆ្នាំមុន ព.ស. ពួកអរិយកៈឆ្លាតចេះបន្លំជំនឿខ្មែរឲ្យលាយឡំចូលគ្នានឹងគេ ជាហេតុឲ្យកើតជាសាសនាព្រាហ្មណ៍ ។ ពេលនោះធ្វើឲ្យពង្សាវតារខ្មែររើបរាយ ស្ទើរតែចាប់ចុងដើមមិនកើត ។ ដល់ខ្មែរតមកនៅអាស៊ីអគ្នេយ៍ ពួកព្រាហ្មណ៍តាមមកទៀត ធ្វើឲ្យខ្មែរ

បាត់ប្រវត្តិពិត ៗ របស់ខ្លួនប្រហែល ១២៩៣ ឆ្នាំ ព្រោះព្រាហ្មណ៍បន្ទំពុទ្ធទៅជាព្រាហ្មណ៍ ព្រាហ្មណ៍ទៅជាពុទ្ធ ។ កាលពីសាសនាពុទ្ធនៅឥណ្ឌា ព្រាហ្មណ៍ឃើញថា មានអ្នកកាន់សាសនាពុទ្ធច្រើន ទើបបន្ទំព្រះពុទ្ធឲ្យទៅជាអវតារនៃព្រះនារាយណ៍ ធ្វើឲ្យអ្នកព្រះពុទ្ធសាសនាខ្វល់ស្ទើរតែរកប្រវត្តិព្រះមិនចង់ឃើញ ។ អ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនានៅជ្វាក្តី, ចាមក្តី, ម៉ាលេស៊ីក្តី, កម្ពុជាក្តី បានត្រូវព្រាហ្មណ៍ចូលលាយឡំច្រើនណាស់ ។

ដូច្នេះ អាចជាហេតុមួយឲ្យពួកព្រាហ្មណ៍នៅប្រទេសខ្មែរ តែងសារតារ មញ្ជូលឲ្យព្រះបកលាយផង ។

ប៉ុន្តែតាមការស្រាវជ្រាវ យើងឃើញថានឹងបន្ទោសសាសនាព្រាហ្មណ៍តែម្យ៉ាងក៏មិនកើត ។ ជូន ។ អ្នកស្រឡាញ់ការស្រាវជ្រាវចូរមើលសាសនវង្សពង្សាវតារមន, មហារាជវង្សពង្សាវតារភូមា, និងកាលមាលិបករណ៍ពង្សាវតារថៃណៀ. តាមឧទីវង្សពង្សាវតារហរិភុញ្ជ័យ (ឡាំភូន) និងតំណាលផ្សេង ៗ ដូចជាសុវណ្ណខមខាំ, តំណាលព្រះធាតុនគរស្រីធម្មរាជ, តំណាលព្រះធាតុជះបតុង ។ល។ យើងនឹងឃើញថា សុទ្ធតែមានព្រះបកលាយឡំទាំងអស់ ជួនកាលព្រះយាងមកលើកំពូលភ្នំ, ជួនកាលមកក្នុងព្រៃ, ជួនកាលមកនៅលើគោក ឬកោះជាដើម ប៉ុន្តែមិនឃើញមានព្រាហ្មណ៍លាយឡំទេ ។ អ្នកប្រាជ្ញខាងតំណាលច្រើនទាក់ឲ្យន័យថា ដោយសារជនជាតិដែលកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាទាំងនោះ ចង់លើកខ្លួនឯងឲ្យដល់ជំនាន់ព្រះ ដើម្បីឲ្យគេពិតខាងឃើញថា ប្រជាជាតិខ្លួនបានប្រវត្តិសាស្ត្រមកយូរយារណាស់មកហើយ ទើបមានការបន្ទំយ៉ាងនេះ ។

ដូចដែលបានពោលមកនេះ គួរឲ្យជឿថា :

១– ព្រះមិនបានយាងមក « គោកធ្លក » ទេ

២– ដែលគេហៅ « គោកធ្លក » ថា « គោកហ្លួន » ហាក់ដូចជាសមហេតុសមផលដែរ ។

តែយើងមិនត្រូវជឿតាមនេះដោយខ្វះឯកសារដូចតទៅនេះទេ :

១– រឿងរ៉ាវព្រះថោងតាមលក្ខខានៈ
ក- ឯកសារខ្មែរ ខ- ឯកសារថៃណែៀ គ- ឯកសារជាតិកណ្ដាល

២– ដែនទីព្រះថោងចរយាត្រា

៣– អំពីពាក្យថា « ថោង »

តទៅនេះ ខ្ញុំសូមលើកយកលក្ខខានទាំងនោះមកជូនអស់លោក និង ប្អូនៗជួយវិនិច្ឆ័យតាមលំដាប់ ៖

×

× ×

១– រឿងរ៉ាវព្រះថោង

ក– តាមរាជពង្សាវតារខ្មែរ

ស្តេចចាមទ្រង់ព្រះនាម **អស្វជ័យឆាវ** ព្រមទាំងបរិវារ ៥០០ នាក់ចុះសំពៅបើកដល់កណ្តាលមហាសាគរ ត្រូវខ្យល់បក់ទៅជាប់មាត់ច្រាំង **ភ្នំដងរែក** ភ្នំនេះនៅក្បែរ «កោះគោកធ្លក» ។ ដោយហេតុសំពៅបែក ទើបសាងនគរនៅមាត់ **ច្រាំងទន្លេ** ។ ក្រោយដែលចូលទីវង្គតទៅ **ព្រះទាឡុរាជ** ជារាជបុត្រទ្រង់បានបន្តរាជ្យ ។ ក្រោយមកមានព្រះវង្សបន្តរាជ្យច្រើនណាស់ ទើបដល់ក្សត្រមួយព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាម **អាទិច្ចវង្ស** **គ្រងឥន្ទ្របត្តបុរី** នៅឧត្តរទិសភាគ ។ ព្រះអង្គមានព្រះរាជបុត្រ ៥ ព្រះអង្គ, ព្រះអង្គកណ្តាលទ្រង់ព្រះនាមព្រះ **ថោង** (២) គ្រងប្រចន្តប្រទេសទិសទក្សិណ ។ ដល់ថ្ងៃកំណត់ចូលថ្វាយបង្គំព្រះបិតា **ព្រះថោង** មិនព្រមថ្វាយបង្គំ ព្រោះឃើញប្អូនពៅនៅគង់លើបល្ល័ង្កជំនួសព្រះបិតា ដែលកំពុងទ្រង់អាពាធ ។ ព្រះថោងមិនសប្បាយព្រះទ័យ ទើបក្រោយមកក៏បានលើកទ័ពមកវាយនគរឥន្ទ្របត្តបុរី ។ ព្រះបិតាទ្រង់ពិរោធខ្លាំង ទើបទ្រង់បញ្ជាសេនាតែមចាប់ព្រះថោងទៅសម្លាប់ តែព្រះអនុជជួយអង្វរទើបព្រះបិតាទ្រង់បញ្ជាគ្រាន់តែឲ្យបំបរបង់ចេញ ។ ព្រះថោងនាំបរិវារដើរទៅក្នុង **ព្រៃនាគិសទក្សិណ** ។ ឯព្រះបិតាទ្រង់បញ្ជា **ព្រះរាជបុត្រពៅ** ឲ្យនៅគ្រង **នគរនៅទក្សិណ** ជំនួស **ព្រះថោង** វិញ ។

តពីនោះព្រះថោងនាំបរិវារដើរកាត់ព្រៃចូលរាលលុះដល់ **នគរគោកធ្លក**

(២)-- បើចង់ជ្រាបច្បាស់ពីរឿងព្រះថោង សូមមើល :

-- រាជពង្សាវតារខ្មែរ ដែលមានតម្កល់នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

-- ពង្សាវតារចាស់របស់សម្តេចព្រះសុគន្ធាធិបតី ប៉ាង

-- ប្រជុំពង្សាវតារថៃ ច្បាប់ហព្រះសមុត បោះពុម្ពក្នុង ព.ស. ២៥០៦ ដោយបណ្ណាគារ ការណា ទំព័រ ៣០-៦៦ ។

តាមពិតឯកសារពង្សាវតារខ្មែរយើង នៅមានច្រើនទៀតដែរ ប៉ុន្តែដែលមាននិយាយដល់រឿងព្រះថោង ហាក់ដូចជាមានតែ[illegible]ប៉ុណ្ណោះ ។ ឯកសារដែលមានសេចក្តីគ្រាន់តែស្រដៀង ៗ គ្នា តែពុំមាននិយាយពីរឿងព្រះថោងទេនោះ នៅមាន ៦ ច្បាប់ទៀតគឺ :

១- ពង្សាវតារលង្វែក របស់ព្រះនារាយណ៍រាមាធិបតីដែលថ្វាយទៅសម្តេច ព្រះពន្ធយ៉កហ្វា (ប្រទេសថៃ) ច.ស. ១២៦៨ ។

២- ពង្សាវតាររបស់ព្រះអគ្គនុងដែលថ្វាយទៅព្រះចមក្លៅ ពី ព.ស. ២៣៨៩ ហើយចុល្លចមក្លៅជាទ្រង់ឲ្យបោះពុម្ពក្នុង ព.ស. ២៤១២ ។

៣- ពង្សាវតារលង្វែក របស់ គុរុសភា (ថៃ) ភាគទី ៨១ ។

៤- រឿងព្រះបទុមសុរិវង្ស របស់គុរុសភា (ថៃ) ។

៥- ពង្សាវតារខ្មែរបំព្រួញរបស់គុរុសភា (ថៃ) ។

៦- ពង្សាវតារខ្មែរ ច្បាប់របស់លោក សេដេស ដែលនាំទៅឲ្យ ហព្រះសមុត កាលពី ព.ស. ២៤៦៣ ។

ជិតដែនចាម ។ ទ្រង់បញ្ជាឲ្យបរិវារឈប់នៅទីនោះដើម្បីហៅឈ្មោះ ។ ហើយទីត្រង់នេះទើបមានឈ្មោះថា «គ្រូខាន» (៣) ក្រោយមកអ្នកស្រុកហៅថា «កុ-ខាន» ។ ទ្រង់ឲ្យតាំងនគរនៅត្រង់នេះ ទ្រង់ចងសម្ពន្ធមេត្រីនឹង ស្តេចចាម, ឲ្យផ្លាស់**អក្សរសំស្ក្រឹត** ជា «ខប», ឲ្យអ្នកស្រុកនិយាយភាសា **សំស្ក្រឹត** **មគធ:** លាយ**ភាសាចាម** ។ តមកព្រះថោងនិងចាមទាស់គ្នា ព្រះថោងដេញចាមឲ្យទៅនៅចម្ប៉ាស័ក្តិ ។ ពេលមួយព្រះថោងជិះសេះព្រមទាំងបរិវារទៅកំសាន្តនៅគោកធ្លក ។ ទឹកទន្លេឡើងមិនអាចត្រឡប់បាន ទើបទ្រង់សម្រាកនៅទីនោះ ។ យប់ស្វាត់នាងនាគឈ្មោះ «ទាវតី» មកលេងទឹក ព្រះថោងឃើញក៏ចាប់ចិត្តស្រឡាញ់ ។ ប្រាំពីរថ្ងៃតមក ស្តេចភុជង្គនាំកូនមករៀបការជាមួយព្រះថោង ។ ស្តេចនាគនឹកអាណិតកូនពេក ទើបសំដែងឫទ្ធិឲ្យទឹករីងស្ងួត ហើយនិម្មិតនគរមួយឲ្យ មានឈ្មោះថា **គោកធ្លក ក្រុងកម្ពុជាធិបតី** ។

ពេលនោះ មានជាតិថៃជាច្រើនមកពីទិសខាងជើង មករកស៊ីលក់ដូរនៅ**ណាខស្មោ** ធ្វើត្រីកន្ទួរបញ្ជូនថ្វាយព្រះថោងមិនដែលខានសោះ ។ ក្រោយមកស្តេចចាមលើកទ័ពវាយព្រះថោងរត់ទៅនៅ **ឧគររាជ**, ដឹងដល់ស្តេចនាគ ក៏បានលើកទ័ពមកជួយព្រះថោងទាល់តែឈ្នះចាម ។

តមក ព្រះថោង - នាងនាគប្រសូតិបានព្រះរាជបុត្រទ្រង់ព្រះនាមព្រះកេតុមាលា ។ ព្រះកេតុមាលាមានឫទ្ធិណាស់ ដល់ទៅព្រះឥន្ទ្រក៏មកជួយនិម្មិតឲ្យទ្រង់ស្រួលសប្បាយគ្រប់ប្រការ ។ ព្រះថោងទិវង្គតនៅ ព.ស. ៦០០ ក្នុងឆ្នាំរោង ។

(៣) ពាក្យ (គ្រួខាន) នេះអាចពន្យល់បានតាមន័យពីរបែបគឺ :

១-- ន័យចំ : បានដល់បន្សំពាក្យពីរម៉ាត់គឺ គ្រួ និង ខាន ។ គ្រួជាពាក្យខ្មែរបានដល់គ្រួសារ ឬគ្រកូល ដែលនៅរួមគ្នា ។ ខានជាពាក្យសៀមមានន័យថាឆ្លើយ ។ រួមពាក្យទាំងពីរម៉ាត់នេះទៅ បានសេចក្ដីថា គ្រួសារដែលឆ្លើយ ។ យ៉ាងណាមិញកាលព្រះថោងនាំគ្រួសារតាមកដល់ត្រង់កន្លែងនេះ ទ្រង់ក៏ឈប់ ហើយហៅឈ្មោះគ្រួសារដែលតាមមក ។ អ្នកដែលមកជាមួយ គង់បានឆ្លើយ ទៅព្រះអង្គវិញ ទើបនាំគ្នាហៅទីត្រង់នេះថា គ្រួខាន ជាប់រហូតមក ដើម្បីរំលឹកដល់ពេលដែលគ្រួសារបានឆ្លើយឈ្មោះខ្លួនទៅស្ដេចនោះឯង ។

ពាក្យពីរម៉ាត់នេះនាំឲ្យយើងឃើញថា អ្នកដែលតែងអត្ថបទ ឬ អ្នកបកប្រែចង់ទាញ ឬផ្ដល់ឲ្យទៅជាសំដីថៃ ដោយពុំបានចាប់ភ្ជាប់គិតដល់ពាក្យពីរម៉ាត់ទៀត ដែលក្លាយចេញមកពីពាក្យគ្រួខាននេះឯង គឺពាក្យ កុខ័ន្ធ ឬ ខុខ័ន្ធ (តួរសរសេរ : ខ័ណ្ឌ យោបល់អ្នកពោះពុម្ព) សោះ ។

យើងសូមពន្យល់ន័យនៃពាក្យពីរម៉ាត់ ខាងក្រោមនេះដូចតទៅ :

២-- ន័យស្រាវជ្រាវ : ភាសាខ្មែរមានពាក្យថា គូក ឬ កូក គឺសម្រាប់សំគាល់អំពើដែលបង្កកហៅគ្នា ។ បើយើងយកតាមន័យត្រង់ គឺថាព្រះថោងមកដល់ទីនោះក៏បានគូក ឬកូកហៅគ្នា ដើម្បីចង់ដឹងថា តើគ្រប់ចំនួនហើយឬនៅ ។ ដូច្នេះពាក្យថា កុខ័ន្ធ ឬ ខុខ័ន្ធ គួរក្លាយមកពី គូកខ័ន្ធ ឬ កូកខ័ន្ធ ព្រោះតួ គ-ខ នៅជិតគ្នា ហើយលុះតមកពាក្យរារិចរិលទៅក៏នៅសល់តែ កុខ័ន្ធ ឬ ខុខ័ន្ធ តែប៉ុណ្ណោះ ។

អំពីពាក្យថា (គ្រួ) នេះហាក់ដូចជាទើបនឹងមានប្រើនៅសម័យបាងកក ឬ លង្វែក នេះឯង ។ គឺជាពាក្យខ្មែរសុទ្ធ ព្រោះពាក្យថៃជាពាក្យឯកព្យាង្គ. គ្មានផ្ញើជើងទេ អក្សរ ២១ តួដែលអាចយក រ-ល ទៅដាក់ផ្ញើជើងបាននោះ ជាពាក្យខ្មែរគេទាំងអស់ ។ គ្រួ គឺក្រុមពួករបស់ញាតិដែលរាប់អានជិតស្និទ្ធនៅជាចង្កោម ។ ពាក្យនេះក្លាយមកពីពាក្យថា (កួរ) បានដល់ចង្កោមផ្លែ ដែលមានផ្លែនៅមួយដុំផ្ដុំគ្នា ដូចជាចង្កោមស្រូវ កួរស្រូវ ។ល។ តបក តួ «រ» នៅចុង កួរ បែរទៅជាដាក់ផ្ញើជើង រ ទៅវិញ ដោយ ក ទៅជា គ, រ ជាផ្ញើរជើង ។

ភាសាខ្មែរសម័យបុរាណមុនលង្វែក មិនដែលឃើញមានពាក្យថា គ្រួ សោះ ឃើញប្រើ

តែ គុលេ (សិលាចារឹកបន្ទាយឆ្មារ ព.ស. ទី ១១-១៧) ទៅវិញ ។ តែរឿងព្រះថោងកើតក្នុងសតវត្សទី ៦ នៃ ព.ស. ។ ឯពាក្យថា គ្រួ ទើបនឹងមានក្រោយនេះសោះ ដូច្នេះក្នុងពង្សាវតារនេះ ដែលប្រើពាក្យថា (គ្រួខាន) នោះត្រូវតែខុស ។ បើឲ្យពិត គួរថា កុខាន ឬ គុខាន ដូច្នេះវិញទេ ។ ម្យ៉ាងទៀតខ្មែរមានពាក្យថា គុ, គោក, កោះ ។ គុ បានដល់កសិណព័ទ្ធជុំវិញ, តែគោក ឬ កោះ បានដល់កន្លែងដែលខ្ពស់ជាងផ្ទៃដីធម្មតា ឬ ផ្ទៃទឹក ។ ផ្លូវកាលពាក្យថា គុខ័ន្ធ ឬ ខុខ័ន្ធ អាចមកពីពាក្យថា គុខន្ធ៍ គោកខ័ន្ធ ឬ កោះខ័ន្ធ ដែរឬ? ។ ព្រោះស្រុកកុខ័ន្ធបុរាណនេះ មានគូឡោមជុំវិញ ស្រុកភូមិនៅពាក់កណ្ដាលដូចកោះ ឬ គោក ។ អ្នកប្រាជ្ញថៃឈ្មោះ សម្ដេចក្រុមព្រះនរិស្សរានុវត្តិវង្ស បានទ្រង់ធ្វើវិចារណកថា អំពីរឿង ខុខ័ន្ធ ទៅចុះក្នុងសារពត៌មានសាសន៍សម្ដេចកាលពី ២៨ តុលា ២៤៨២ ថា .... ឯឈ្មោះខុខ័ន្ធនោះ គិតថាបកពីពាក្យថា គូខ័ន្ធ ព្រោះស្រុកនេះមានគូឡោមជុំវិញ ... ។

ភូមិសាស្ត្រ និង ប្រវត្តិសង្ខេបនៃស្រុកខុខ័ន្ធ

តាមឲ្យមើលក្នុងផែនទីឈ្មោះ Le Cambodge - Laos - Vietnam ... Le Service Géographique de Fank ឆ្នាំ ១៩៧២ មិង. ផែនទីប្រទេសថៃពោះពុម្ពដោយអោងគុប្តគ្រូសភា ២៥១១ ។ ខុខ័ន្ធសព្វថ្ងៃជាស្រុកមួយនៅក្នុងខេត្តស្រីសះកេតុនៅខាងជើងភ្នំដងរែក ឬ ខាងជើងភ្នំព្រះវិហារ ។ បើទៅពីភ្នំព្រះវិហារទៅ ត្រូវដល់ស្រុក ឃុនហាន មុន ។

ប្រវត្តិ

កាលដើម ស្រុកខុខ័ន្ធ នេះជាខេត្ត ឯស្រីសះកេតុជាស្រុក ទើបតែបានផ្លាស់ទៅជាស្រុកកុខ័ន្ធកាលពី ព.ស. ២៤៨១ នេះឯង ។ ក្នុងសៀវភៅតំណាលរាជបណ្ឌិត្យស្ថានបានប្រាប់តាមន័យក្នុងពង្សាវតារភាគឦសានថា : កាលក្នុងសម័យក្រុងស្រីអយុធ្យា ព.ស. ២៣០២ គេបានលើកតំបន់មួយឈ្មោះ «ប្រាសាទបួនជ្រុង» ឲ្យទៅជាស្រុកខុខ័ន្ធ ។ ក្នុងសម័យក្រុងធនបុរីកាលពី ព.ស. ២៣១៩ ឲ្យនាងមូល ទៅតិតក្បត់ជាមួយនឹង ចៅអិន ចៅនូ និង ឧបរាជស្រុកចំប៉ាសក្តិ

ផាក្សត់នឹងព្រះចៅក្រុងធនបុរី ព្រះចៅក្រុងធនបុរីក៏លើកទ័ពទៅប្រាប ហើយបានបញ្ចុះបញ្ចូលខ្មែរ ព្រៃនៅស្រុកគគុះលុងមៀងសុរិន្ទ្រ, សង្ខៈ, និង ខុខ័ន្ធ ឲ្យចុះចូល ។ ប៉ុន្តែអ្នកប្រាជ្ញបុរាណវិជ្ជាវិញយល់ឃើញថា ខេត្ត ខុខ័ន្ធ នេះគួរជាស្រុកសម័យខម ព្រោះមានបុរាណស្ថានច្រើនដូចជាប្រាង្គជាដើម . . . ។ ស្រុកខុខ័ន្ធនេះកាលដើមឈ្មោះ ស្រឹងគរលំដួល សាងសម័យជាមួយគ្នានឹងខេត្តសុរិន្ទ្រ . . . មានប្រាសាទច្រើនណាស់ដែរ ដែលសាងពីសម័យ ខម ព.ស. ១៥៤៧-១៥៩៣ ។

រួមសេចក្តី

ដែលហៅថា ត្រូវខាននោះ គឺខុសទេ-គួរហៅថា កុខ័ន្ធ ឬ ខុខ័ន្ធ ដែលក្លាយមកពីគូខ័ន្ធ, គោកខ័ន្ធ ឬ កោះខ័ន្ធ ដូច្នេះវិញទើបត្រូវ ។ ឯពាក្យថា ខាននេះ កែទៅជា (ខ័ន្ធ) ទើបត្រូវ ។

ខ– តាមឯកសារថៃណៀ

– ព្រះចៅ "អ៊ូថង" មកពីឆៀងហ្សែង

– ព្រះចៅ "អ៊ូថង" កូនជោគកសេដ្ឋី តំណរាជ្យពីពញាក្រែក ឬ សិទ្ធពអមរិន្ទ្រ,

ក/– រឿងរ៉ាវព្រះចៅ "អ៊ូថង" មកពីស្រុកឆៀងហ្សែង ខ្ញុំសូមប្រែជូនសេចក្ដីទាំងស្រុងដូចតទៅនេះ ដោយមិនកាត់សេចក្ដីដើម ។

"ខណៈនោះ ព្រះចៅភាតៃ ជាពូជមកពីនរេស្រីហង្សាវតី បានមកសោយសម្បត្តិហើយមកបុរណៈ វត្តព្រាសសត្វ ១ វត្តភូខៅថង ១ វត្តយ៉ៃ ១ ។ បីវត្តនេះហោង ទើបឲ្យ មនត្ចូម ជាពូជមកពីព្រះអង្គចេញទៅសាង ចត្តស្ថានជ័យ ហើយមកបុរណៈវត្តព្រះបាលិល័យក្នុងវត្តឡានមះខ្វិត ក្នុងស្រុកពន្ធុមបុរីនោះហោង។ ខ្ញុំរាជការបុរណៈវត្តហើយ ក៏បបួលគ្នាបួសអស់ចំនួនពីរពាន់នាក់ ទើបដាក់នាមស្រុកថ្មីនោះថា "សងពាន់បុរី" ហើយព្រះអង្គទើបលើកស្រែឲ្យទៅជាចំណែករបស់វត្ត ។ ព្រះអង្គគង់ក្នុងសិរីរាជសម្បត្តិ ៤០ ឆ្នាំ ទើបសោយទីវង្គត ចុល្ល-សករាជ **៥៦៥** ក្នុងឆ្នាំខាល បញ្ចស័ក ។

ព្យាអ៊ូថង និង **ព្រះជេដ្ឋា** ព្រមទាំងព្រះរាជបុត្រ និង គ្រួសារបានលើកមកពីស្រុកឆៀងហ្សែង មកនៅសួគ៌ទេវលោក ហើយចុះមកកាន់ក្រុង (៤) ។ លុះបានមកដល់កន្លែងមួយ កាលឃើញថាជាកន្លែងស្រួលស្ងប់ ក៏នាំគ្នាទៅនៅចុងស្រុក **ត្រៃយនគរៀណា** ទើបតាំងជំរុំប្រថាប់នៅទីនោះ ។ បណ្ដារាស្ត្រនៅទី

(៤) ពាក្យថា ក្រុង នេះ បានដល់ក្រុងដែលតាំងនៅលើបរិវេណកោះណងស្នោតែប្លង ។

ឯក្រុងដែលតាំងនៅលើកោះណងស្នោនេះ តាមសៀវភៅពង្សាវតារជាតិថៃភាគទី ៤ ទំព័រ ៩៣-៩៤ បោះពុម្ពដោយ ស-ធម្មភក្តី ព.ស. ២៤៩៦ និង ពង្សាវតារណៀ មានន័យដូចគ្នាថា លើកោះ និង ក្បែរកោះណងស្នោនេះ ធ្លាប់តាំងទីក្រុងមក ៥ ដងហើយ :

១-- ក្រុងសង្ខបុរី ព.ស. ១៤២០ តាំងដោយព្រះមហាពុទ្ធសាគរ ជាអ្នកមកពីស្រុកផ្នែកខាងជើង ។

២-- ក្រុងអយោធ្យាប្រមាណ ព.ស. ១៦២៨ តាំងដោយព្រះនារាយណ៍បុត្រនៃស្តេចចន្ទបជោតិ មកពីក្រុង លវោ ។

៣-- ក្រុងសេនារាជនគរ រវាង ព.ស. ១៣៦៤ តាំងដោយស្តេចមួយព្រះអង្គព្រះនាមផ្លូងក្រៀង ឬ ក្ឫស្ណរាជ ។

៤-- ក្រុងកម្ពោជនគរ (មិនច្បាស់ជាស្តេចអង្គណាតាំងទេ) ។

៥-- ក្រុងស្រីអយុធ្យា សាងប្រមាណ ព.ស. ១៨៩០ ដោយព្រះអ៊ូថោង ឬ ព្រះរាមាធិបតីទី ១ ។

ព្រះអ៊ូថោងអង្គនេះឯង ដែលធ្វើឲ្យយើងអ្នកស្រាវជ្រាវសង្ស័យណាស់ថា គឺជាជាតិខ្មែរតែម្តង ហើយគង់ជាព្រះចៅក្នុងពង្សាវតារយើងនេះឯង ។ អ្នកប្រាជ្ញបរទេសដូចលោកសេដេស, លោក P. R. Pearn ។ល។ ក៏យល់ដូច្នេះដែរ គឺយល់ថាជាខ្មែរ ឬ មួយមន ។

នោះលើកថាជាអ្នកមានបុណ្យ ក៏ស្រុះស្រួលព្រមព្រៀងលើកឲ្យទៅជាស្តេច បង្គាប់បញ្ជារាជការតាមប្រពៃណីដូចពីមុន ។ កាលបើស្រុករាបទាបហើយ ទើបលើកព្រះជេដ្ឋាឲ្យគ្រងស្រុក **សុគន្ធបុរី** (ឈៀងម៉ៃ) មានព្រះនាមថាព្រះ **ចៅថខណាន់** ជាបថមក្សត្រតមក ។ ព្យាសុគន្ធាគិរី ចង់រកភរិយាឲ្យកូនជាអគ្គមហេសី ទើបឲ្យរកហោរាពិបតីមកគន់គូរឲ្យថានាងនោះនៅទីណា ។ ហោរក្រាបទូលថាគួនៅស្រុកបរទេស ។ មានគេមកប្រាប់ដំណឹងថា មានបុត្រីព្យាអ៊ូថងម្នាក់ស្អាតដូចទេពអក្សរ ។ ចៅជ័យទត្តចង់បានជាព្រះអគ្គមហេសី ទើបបួមបួសជានេន ចៅជ័យសែនជាប្អូនបួមជាភិក្ខុទៅជាមួយ នាំគ្នាមកពីរនាក់ លុះមកដល់ព្រះរាជធានីហើយ ក៏អាស្រ័យនៅក្បែរព្រះរាជវាំង ស្តាប់អ្នកនគរនិយាយគ្នាយ៉ាងណាខ្លះ ។ លុះបានស្តាប់ហើយ ក៏លាផ្នួសចេញពីសមណៈ ហើយក៏បួមខ្លួនចូលទៅក្នុងវាំង-នឹងចូលទៅក៏មិនបាន ឃើញដើមផ្កាលនៅលើកំពែងវាំង ទើបឡើងលើដើមនោះ ហើយឆ្លងទៅក្នុងវាំង កំបាំងកាយមិនឲ្យអ្នកណាឃើញ ចូលទៅរកនាង ។ សួរថាលោកជាបុត្រអ្នកណា? ព្រះអង្គទើបតបថា ខ្ញុំនេះជាបុត្រព្រះចៅឈៀងម៉ៃ បងចង់បានប្អូនជាព្រះអគ្គមហេសី ។ តមកព្រះកុមារតែងទៅមកញឹកញាប់ទាល់តែព្រះនាងមានផ្ទៃពោះ ។ ព្យាអ៊ូថងពិចារណាឃើញហាក់ដូចជាខុសសង្កេត បើនឹងស្តីបន្ទោសខ្លាចកូនអន់ចិត្ត នឹកឆ្ងល់ថា ទ្វារដល់ប្រាំពីរជាន់ ម្តេចប្រុសចូលមកបាន? មើលទៅបែបចូលតាមទរទឹកទេដឹង? ទើបទ្រង់បញ្ជាឲ្យធ្វើលបដែកដាក់ក្នុងទរទឹក ។ ចៅជ័យទត្តមិនទាន់ដឹងខ្លួន ទើបមុជទឹកចូលតាមទរហើយជាប់ក្នុងលប-ស្លាប់ ។ ព្យាអ៊ូថងប្រើឲ្យមនុស្សទៅមើលឃើញចៅជ័យទត្តស្លាប់នៅ

ក្នុងលបទើបថា ខ្ញុំធ្វើខុសមានគំនិតអាក្រក់ ទើបចូលលបសម្លាប់ ។ រួចក៏ឲ្យយកសពមកមើល ឃើញសពមានរូបស្អាតណាស់ ពុំដឹងជាកូនចៅស្ដេចណា ។ ស្ដាយណាស់ទើបទ្រង់គិតថា សពនេះមកជាមួយនរណាអេះ ឲ្យស៊ើបមើល ។ កាលបើបានជួបប្អូនសពនៅវត្តរាមរាសហើយក៏នាំចូលមកក្នុងវាំង សាកសួរដឹងថាជាកូនស្ដេចពេញហ្វៃម៉ែ ទើបឲ្យសឹក្សាហើយរៀបចំអភិសេកជាមួយព្រះរាជបុត្រី ។

ថ្ងៃមួយ ព្យាអ៊ូថងទ្រង់និយាយជាមួយសេនាបតីថា ព្រះដំណាក់ទៀង ជែគ (៥) ដូចជាតាំងនៅលើកន្ទែងមិនសម ឲ្យរកទីជ័យភូមិសាងស្រុកថ្មី ។ ទើបឲ្យអាមាត្យឆ្លងទៅត្រើយម្ខាង ដែលជាកោះនៅទល់មុខគ្នានឹងវាំង ឲ្យគេណ្ណាបារព្រៃកាប់គាស់ឆ្ការ ។ ខណៈនោះបានជួបព្រះឫសីនៅក្នុងព្រៃស្នោ មាត់ឆ្នេរត្រពាំង (ណង) ទ្រង់នាមថាសទ្ធម្មគោតម ។ ទើបឥសីសួរអ្នករានព្រៃថា នឹងធ្វើជាអ្វី ក្នុងដែនអាត្មានេះ ? អ្នករានព្រៃប្រាប់ថាព្រះមហាក្សត្រនឹងសាងនគរថ្មី ។ ព្រះឥសីថា យើងនៅកន្លែងនេះជ័យូរយារណាស់មកហើយ តាំងតែព្រះពុទ្ធកំពុងសាងព្រះបារមីរហូតដល់បានត្រាស់ដឹង ៩១៧ ឆ្នាំមកហើយ បើបានមកសាងនគរនៅទីនេះក៏ប្រពៃដែរ យើងក៏នឹងសូមលាទៅកាន់ភ្នំកៃរបពិត តែកន្លែងត្រង់នេះជាផ្ទះកូលាឪអគ្គី (ផ្ទះភ្លើង) មិនមែនជាទីជ័យភូមិទេ ឲ្យទៅទិសហរតីចុះ ជាកន្លែងជ័យភូមិល្អមានដើមហ្លួនជាសញ្ញាលក្សណ៍មួយដើម ចូរប្រើអាមាត្យឲ្យទៅត្រួតមើលទើបឃើញច្បាស់ ។ អាមាត្យនាំសេចក្ដីនេះទៅក្រាបទូលឲ្យទ្រង់ជ្រាប ទើបឲ្យរកហៅសេនាព្រឹទ្ធាមាត្យមកប្រជុំ ហើយនាំគ្នាទៅរកព្រះតាបស ។ អាមាត្យប្រាប់ព្រះតាបសថា ព្រះថងឲ្យនិមន្តទៅព្រះរាជវាំង ព្រះតាបសទើបថា អាត្មាអញមិន

(៥) ពាក្យ វៀងដែក នេះ ថៃសរសេរថា (វៀងហ្លេក) ។ ពាក្យនេះជាពាក្យពីរម៉ាត់ : វៀង និង ហ្លេក ។ ពាក្យថា វៀង មានសម្លេងដូចពាក្យថា វាំង របស់ខ្មែរ ។ បទានុក្រមថៃ ច្បាប់រាជបណ្ឌិត្យស្ថាន ព.ស. ២៤៩៣ បានប្រែថាស្រុកដែលមានកំពែងព័ទ្ធជុំវិញ ។ ខ្មែរយើងមានពាក្យថា វាំង បាំង ពាំង ហើយនិង វាំង - សុទ្ធតែសំដៅដល់ការបិទបាំងទាំងអស់ ។ ឯពាក្យថា វៀង ស្រដៀងនឹងសម្លេងដែលយើងអាន (វាំង) គួរ ជាឃោសៈ ស្រៈ អា កាលបើដាក់ពាក់លើអក្សរដែលជាឃោសៈគឺ អក្សរទី ៣-៤-៥ ក្នុងវគ្គទាំង ៥ ហើយនិង យ រ ល វ នៃសេសវគ្គ សម្លេងអានស្រដៀងនឹង អៀ គឺស្រៈ អ៊ី ជាស្រៈមុខ កើតចុងអណ្តាត និង ស្រៈ អា ជាស្រៈកណ្តាល បង្គាប់សម្លេងជាស្រៈ អៀ ។ ដូច្នេះ ពាក្យថា វាំង យើងអានស្រដៀងគ្នានឹង វៀង ។ ពាក្យ វាំង នេះ យើងហៅឈ្មោះកន្លែងស្តេចនៅ ដ្បិតស្តេចជាអ្នកមានសត្រូវច្រើន ដូច្នេះ ត្រូវតែនៅក្នុងកន្លែងដែលមានកំពែងព័ទ្ធជុំវិញយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ ។ ដូច្នោះ តំណាក់ស្តេចខ្មែរតាំងពីសម័យបូរាណ សុទ្ធតែមានកំពែងព័ទ្ធជុំវិញទាំងអស់។ ក្នុងវាំងស្តេចហាក់ដូចជាស្រុកធំមួយ ព្រោះមានអ្វី ៗ គ្រប់យ៉ាង ។

បើមានន័យដូចពោលមកនេះ គួរជឿថាសម្លេង វាំង អាចក្លាយទៅជា វៀង ក្នុងសម្លេងថៃបាន ព្រោះគេសរសេរតាមសម្លេងខ្មែរ បញ្ចេញ វាំង ជា វៀង តែការដែលថៃ ឬ លាវ ខ្ចីពាក្យនេះ ហាក់ដូចខ្ចីទាំងសម្លេង និង ពាក្យផង ។

កាលដើមគួរជឿថា ខ្ចីសម្លេងមុន ឧទាហរណ៍ ដូចជាហៅស្រុកដែលជាស្រុកដើម របស់ញាតិព្រះអ៊ូ ថង ថា វៀងជ័យប្រាការ និង វៀងជ័យនារាយណ៍ ។ ឯលាវវិញនោះ ប្រើពាក្យថា វៀង ច្រើនណាស់ ឧទាហរណ៍ វៀងចន្ទ ជាដើម ។ ក្នុងសម័យក្រុងស្រីអយុធ្យា មានក្រសួង វៀង, វាំង ឃ្លាំង, ណា . . . ។ តមក ឃើញពាក្យថៃ ហៅកន្លែងស្តេចទៅថា វាំង ហើយហៅកន្លែងដែលមានទឹកគួចថា វាំង ដែរ ។ ដូច្នេះ ឃើញថា ពេលក្រោយបានខ្ចីពាក្យ វាំង របស់ខ្មែរតែម្តង ប៉ុន្តែគេអានទៅជាសម្លេងអឃោសៈថា វាំង ទៅវិញ ។

ឯពាក្យថា ហ្លេក ជាពាក្យថៃ អាចក្លាយមកពីពាក្យបាលីថា លោហៈ តែអានឲ្យញាប់ទៅ ៗ សម្លេងក្លាយទៅជា ហ្លេក ក៏សឹងបាន ។

សរុប ៖ រឿងហ្វឹក គឺ វាំងដែក ។ នៅទីនេះ ខ្ញុំសូមអធិប្បាយក្រោយរឿងបន្តិច គឺថាក្នុងសម័យបុរាណ ខ្ញុំមិនទាន់ដែលឃើញគេហៅកន្លែងស្តេច ឬ ប្រាសាទថាវាំងសោះ សូមលោកអ្នក-នាងជួយស្រាវជ្រាវផង តើពីបុរាណគេហៅយ៉ាងម៉េច, ឃើញហៅថា បុរៈ ។ ដូច ផាកន្លែងស្តេចជ័យវរ្ម័នទី ២ នៅ ពីដើមគេហៅថា ឥន្ទ្របុរៈ នៅត្បូងឃ្មុំខាងកើតកំពង់ចាម, ភវបុរៈ នៅខាងកើតទន្លេសាប, អមរិន្ទ្របុរៈ នៅមិនទាន់រកឃើញ, យសោធបុរៈ នៅនគរធំ ។ល។ តែពាក្យថា វាំង បានឃើញពីជំនាន់ លង្វែក, ឧត្តុង្គ ផាន់ក្រោយនេះ។

ចង់ចូលទៅពេលនេះទេ ពួកអស់លោកចូរនាំគ្នាទៅកាប់ឈើយកមកគរផុតមើល ទើបអាមាត្យសេនាទាំងអស់ ទៅកាប់ឈើយកមកតាមបញ្ជាព្រះតាបសគ្រប់ប្រការ ហើយព្រះតាបសទើបឲ្យផុតភ្លើងគំនរអុស អណ្តាតភ្លើងឈូលឆេះកំពស់ដើមត្នោត រស្មីភ្លឺស្វាងរុងរឿងទៅគ្រប់តំបន់ ។ ដល់ភ្លើងអស់កំស្ទួលហើយ ព្រះតាបសយកព្រះវិស្ណុមន្តមកព្រោះព្រំលើផ្នូរផេះ ហើយចំនាយថា តទៅអនាគតនឹងមានស្តេចច្រើនអង្គណាស់ ត្រង់នេះនឹងទៅជាចំណតសំពៅ ប៉ុន្តែនឹងកើតសឹកសង្គ្រាមគ្មានពេលស្រាក ។ ទាយដូច្នេះហើយ ទើបឲ្យអាមាត្យធំមកទូលព្រះមហាក្សត្រឲ្យទ្រង់ជ្រាប ។ សេនាបតីធំទើបនាំគ្នាទៅក្រាបបង្គំទូលប្រព្រឹត្តិហេតុដែលបានឃើញគ្រប់ប្រការ ។ ព្រឹកឡើងទ្រង់បញ្ជាឲ្យអាមាត្យទៅអារាធនាមន្តព្រះតាបសមកព្រះរាជវាំង ។ អាមាត្យធំបានទៅតាមព្រះបញ្ជា លុះដល់ហើយក៏រកព្រះតាបសមិនឃើញ ទើបឲ្យមនុស្សដើរតាមរកគ្រប់កន្លែងតែមិនជួប ។ តមកទើបបញ្ជាឲ្យសេនាបតីធំទៅកាប់គាស់ត្រង់នោះឲ្យរាបទាបល្អ ។

១/– រឿងព្រះអ៊ូថងបន្តរាជពីពញាក្រែក ឬ សិទ្ធពអមរិន្ទ្រ –

"តមក ក្នុងស្រុកដែលពញាក្រែកបាននៅនោះ លុះព្យាក្រែកអស់បុណ្យទៅហើយ រាប់ថយចុះមកបីតំណពូជ ក៏អស់ពូជប្រុសនៅសល់តែស្រីបន្តពូជ ។ មានសេដ្ឋីពីរនាក់គឺ **ជោតកសេដ្ឋី** និង **គាលសេដ្ឋី** ទាំងពីរនាក់នេះបានគិតគូរផ្សំផ្គុំ អ៊ូថង កូនជោតកសេដ្ឋី និង ព្រះរាជធីតា ឲ្យគ្រប់គ្រងស្រុកនោះបាន ៧ ឆ្នាំ ។ អ្នកនគរកើតអាសន្នរោគ គោក្របីសេះស្លាប់អស់ ព្រមទាំងមនុស្សទាំងឡាយក៏កើតវិបត្តិស្លាប់អស់ច្រើន ។ អាមាត្យទូលព្យាអ៊ូថងថា ប្រជាពលរដ្ឋស្លាប់ច្រើន

ណាស់ ។ ព្រះអង្គទើបលើកពលដំរីសេះចេញចាកពីនគរនៅពេលកណ្ដាលអធ្រាត្រ ទ្រង់ត្រាស់ថា ស្ថានទីណាសប្បាយយើងនឹងនាំគ្នាទៅទីនោះ ។ រួចក៏បានដើរក្បួនសំដៅទៅទិសទក្សិណអស់វេលា ១៥ ថ្ងៃទើបដល់ស្ទឹងមួយ ឃើញកោះមួយមានបរិមណ្ឌលស្អាតសមរម្យ ប៉ុន្តែមិនអាចឆ្លងទៅបាន ទើបឲ្យពលហៅពល-និង ប្រជាជនតាំងនៅឆ្នេរមាត់ស្ទឹង-ត្រាស់ឲ្យអាមាត្យធ្វើទូកឆ្លងទៅកោះ ។ លុះធ្វើបានហើយសេនាមាត្យ និង បរិវារ ព្រមទាំងគោក្របីដំរីសេះ បានឆ្លងជាការស្រេច ទើបរុករព្រៃស្មោចូលទៅ កណ្ដាលកោះ ឃើញតាបសម្នាក់នៅក្រោមដើមឈើ ទើបព្យាអ៊ូថងនិយាយប្រាស្រ័យជាមួយនឹងតាបស ដោយសួរថា លោកតាមកនៅទីនេះយូរហើយ ឬមួយទើបនឹងមក ។ ព្រះតាបសឆ្លើយថា យើងមកនៅទីនេះតាំងតែ ព្រះធរមានព្រះជន្មនៅឡើយ: ឥឡូវអាយុយើងបាន ១៨០ ឆ្នាំហើយ អាចារ្យខ្ញុំពីរនាក់ ម្នាក់ទៅស្លាប់ក្នុងភ្នំសព្វលិង្គ ម្នាក់ទៀតទៅស្លាប់ក្នុងភ្នំភូជាហ្លួង យើងនៅតែម្នាក់ឯងទីនេះ ។ កាលដែលព្រះយាងមកទីនេះ យើងបាននិមន្តឲ្យព្រះអង្គគង់លើដើមគគីរ? ដែលអណ្ដែតមកជាប់នៅទីនេះ ។ យើងបានថ្វាយផ្លែស្រម៉ដល់ព្រះ ។ ទ្រង់ញញឹម, ព្រះអានន្ទទូលសួរព្រះ ។ មានព្រះពុទ្ធដីកាត្រាស់ដល់ព្រះអានន្ទថា ស្ថានទីនេះនឹងក្លាយទៅជាស្រុកមួយ តែយើងមកអស់រយៈប្រាំមួយយោជន៍ ទើបគេហៅទីនេះថា ស្រីអយុធ្យា ។ លុះព្រះតាបសប្រាប់ចប់ហើយ ព្យាអ៊ូថងត្រេកអរណាស់ ទើបស្ដេចទៅត្រួតមើលកន្លែងដែលនឹងតាំងព្រះរាជវាំង, ប្រាសាទ, កំពែង និង សិលាព័ទ្ធជុំវិញក្រុង ។ សាងស្រេចហើយព្រះអង្គព្រមទាំងសង្ឃក្រុមការ ពេទ្យព្រាហ្មណាចារ្យទាំងឡាយ នាំគ្នាចូលនគរ ។

តមក ព្រះអ៊ូថងបានចូលទៅក្នុងនគរ ថ្ងៃនោះព្រះតាបសកំពុងចូលឈានសមាបត្តិបូជាកូលាហ៍ក្រោមដើមឈើស្គានក្រៅអាស្រម ។ ក្រោយដែលព្យាអ៊ូថងទៅផុតហើយ ព្រះតាបសចេញពីឈានទៅថ្ងៃនោះ ទើបតាបស **គូររូបនីគ្រុខ** ស្រុកដោយធ្យូង ហើយបោះចោលលើអាកាស លុះធ្លាក់ចុះមកវិញ ធ្យូងភ្លើងលៀនអណ្ដាតចេញជាបីញែក ជាហេតុឲ្យឃើញថា អ្នកណាដែលកើតនៅលើទីនេះតែងនិយាយមុសាវាទរកសេចក្ដីពិតតិចណាស់ ។ ព្យាអ៊ូថងបានឮហើយក៏កំណត់ទុកតែក្នុងចិត្ត ព្រះតាបសប្រាប់ដល់ព្រះអ៊ូថងថា ការដែលយើងនឹងនៅជាមួយព្រះបពិត្រនេះ ឃើញជាការមិនគួរដល់យើងទេ-ស្ថានទីនេះចូរជារបស់លោកទៅចុះយើងសូមលាលោកទៅរក្សាព្រះពុទ្ធបាទលុះត្រាតែផុតជីវិត ។ លុះថាហើយក៏ចូលឈានសមាបត្តិ ។ ក្រោយដែលបានចេញវិញហើយ ក៏បានទៅកាន់ព្រះពុទ្ធបាទ រួចបរិនិព្វាននៅទីនោះ ។

ព្យាអ៊ូថងគ្រងស្រីអយុធ្យាដោយសេចក្ដីសុខ មានព្រះរាជបុត្រា ៣ ព្រះអង្គ ។ ព្រះអង្គបងទ្រង់ព្រះនាម **ចៅអាយ**, ទី ២ ទ្រង់ព្រះនាម **ចៅយី** និងទី ៣ ទ្រង់ព្រះនាម **ចៅសាម** ។ លុះធំឡើងមានរូបស្អាតប្រកបដោយបញ្ញាឫទ្ធិក្មួចធំក៏ក្រែងខ្លាចអានុភាពណាស់ ចៅអាយទៅគ្រងស្រុកនគរ **ស្រីធម្មរាជ**, ចៅយីទៅគ្រង **ស្រុកគះសោម (៦)**, ចៅសាមទៅគ្រង **ពេជ្របុរី** ។

ហើយសម្ដេចព្រះចៅអ៊ូថងត្រាស់ប្រើឲ្យមនុស្សទៅយកអ្នក **ចំបាប់ភ្នាល់នគរ** ព្រមទាំងរូបព្យាក្រែក (៧) បកពិតន្ទបត្តនគរ មកទុកក្នុងក្រុងស្រីអយុធ្យា ។ ស្ដេចអ៊ូថងសោយទិវង្គតទៅថ្ងៃសុក្រ ខែ៨ ៦ កើត ឆ្នាំឆ្លូវ ឆស័ក ព.ស. ១៦០០ ។

(៦) ស្រុក តៈណាវ ជូនកាលហៅថា តៈណាវសុី ។ តាមសៀវភៅប្រវត្តិសាស្ត្រថៃ ឈ្មោះពង្សាវតារជាតិក្សាលទី ២ របស់លោកព្រះបរិហារទេពធានី ទំព័រ ២៦៩ បានប្រាប់ថា តាំងនៅទិសខាងលិចខេត្តពេជ្របុរី ខាងលិចបាងកក លើផងស្ទឹងដែលហូរពីភ្នំនៅទិសខាងលិច។ ស្ទឹងនោះលុះហូរមកដល់ខេត្តពេជ្របុរី គេឲ្យឈ្មោះថា ខ្លងយៃ ។

តៈណាវ សព្វថ្ងៃជាតំបន់តូចមួយ ចំណុះស្រុក អ៊ីកុយ ក្នុងដែនប្រទេសភូមា ។

(៧) តាមទស្សនៈរបស់ខ្ញុំ ។ យល់ថា វាមិនមែនទាំងរូបចម្លាក់ ទាំងរូបគំនូរទេ តែគង់ជារូបបដិមាជាមិនខាន សូមឲ្យអស់លោក និង ប្អូន ។ ទៅមើលរូបចំបាប់ និង រូបប្រដាល់នៅសារមន្ទីរក្រុងភ្នំពេញ ក៏នឹងឃើញដូចខ្ញុំថា ។ សម័យបុរាណ ខ្មែរចូលចិត្តសាងរូបបដិមាចំបាប់ និង ប្រដាល់ណាស់ដែរ ឯរូបគំនូរទើបនឹងនិយមគូរក្នុងជំនាន់ស្ដេចសុរិយវង្សទី ២ នេះទេ ។

ការដែលស្ដេច អ៊ូ ថង យករូបព្យាក្រែកមកទុកនៅស្រិអយុធ្យានោះ ក៏គង់យកមកតំកល់ទុកជារាជបុព្វការីមិនខានឡើយ ព្រោះតៀតតំណពីព្យាក្រែក ៣ តំណ គ្មានប្រុសតរាជ្យសោះ មានតែស្រ្តី, ស្ដេច អ៊ូ ថង បានរាជធីតានៃរាជវង្សព្យាក្រែកជាមហេសី ។

ដូច្នេះ ឲ្យឃើញថា ព្យាក្រែកច្បាស់ត្រូវជាជីតាទួតរបស់រាជធីតា អគ្គមហេសីស្ដេច អ៊ូ ថង ជាមិនខាន ។

គ– តាមឯកសាររឿងព្រះថោងនៃជាតិកណ្ណាល

ឯកសារនេះជាឯកសារតារាងសែសជំនាន់ក្រុងស្រីអយុធ្យា មានសេចក្តីថា :

បឋមសុរិយវង្ស ឬ ជ័យសុវណ្ណបពិត្រ គ្រងជ័យបុរីមហានគរ កាលព្រះពុទ្ធសាសនាកន្លងទៅហើយបាន ១៣០០ ព្រះវស្សា ចុល្លសករាជបាន ១១៨ ឆ្នាំ បន្តវង្សរៀងមកបាន ១០ ក្សត្រ អង្គទីបំផុតទ្រង់ព្រះនាម **ពិជោឃាសុន្ទរវង្ស មហាទេវរាជ** នាំបរិវារទៅតាំងព្រះនគរថ្មីនៅ **ព្រះធាតុនគរហ្លួង** ។ លុះបានបន្តវង្សត ៗ មក ក៏បានមកដល់រាជ្យ **ព្រះភ្នំជ័យស្រី** ព្រះភ្នំជ័យស្រីបានផ្លាស់នគរមកតាំងនៅ **នគរជ័យ** កាលពុទ្ធសាសនាកន្លងទៅហើយបាន ១៧៣១ វស្សា ចុល្លសករាជបាន ៥៤៩ ឆ្នាំ ។ លុះបន្តវង្សតមកទើបដល់ព្រះចៅអ៊ូថង ។ ដើមដំបូង ព្រះចៅអ៊ូថងទៅគ្រង **ស្រុកពេជ្របុរី** មុន លុះដល់បានរាជសម្បត្តិហើយ ទើបសាងក្រុង **ទេពមហានគរបវរទ្វារាវតីស្រីអយុធ្យា** នៅដំបន់ **ណងស្នោ** កាល ព.ស. កន្លងទៅបាន ១៨៩៣ ឆ្នាំ ចុល្លសករាជ ៧១២ ឆ្នាំ ។

២- ផែនទីព្រះថោងចរយាត្រា

១/- ផែនទីក្នុងរាជពង្សាវតារកម្ពុជា

ព្រះថោងជាព្រះរាជបុត្រអាទិច្ចវង្ស ។ គ្រងឥន្ទប្រស្ថនគរនៅទិសខាងជើង ។ ខ្លួនព្រះថោងគ្រងនគរមួយនៅទិសខាងត្បូង - រត់ចេញពីនគរដល់ផិតដែនចាម (នៅខាងត្បូង) ដល់គោកធ្លកក្នុងដែនគោកធ្លក (នៅខាងត្បូង) ។ នគរគោកធ្លកមានទឹកទន្លេឡើងចុះ - ថៃ ហៅថា ណាងស្នោ (នៅខាងលិច) បញ្ជូនត្រីកន្ទរ - ព្រះថោងភៀសខ្លួនទៅនៅនគររាជ (ខាងលិចឆៀងឦសានគោកធ្លក) ។

២/- ផែនទីក្នុងពង្សាវតារសៀម

ក- ព្រះអ៊ូថងរត់មកពីស្រុកឆៀងហ្លួង (នៅខាងជើងអយុធ្យា) ចុះមកសម្រាកនៅស្រុកសួគ៌ទេវលោក (ខាងត្បូងឆៀង) បន្តដំណើរមកខាងត្បូងទៀតមកដល់ត្រើយខាងត្បូងគោកហ្វូន (គោកនេះមានព្រៃស្នោ) ។

ខ- ព្រះអ៊ូថងរត់ពី **សុពណ៌បុរី** (នៅខាងលិចអយុធ្យា) រត់ទៅទិសខាងត្បូង ដល់ស្ទឹងមានកោះកណ្ដាលជាព្រៃស្នោ ។

៣/- ផែនទីក្នុងឯកសារសាជាតជាតិបារាំងសែស

ព្រះអ៊ូថងមកពីស្រុកខាងជើងមួយឈ្មោះនគ ច័យ, ទៅគ្រងនគរទិសខាងត្បូងឈ្មោះពេជ្របុរី, ត្រឡប់មកគ្រប់គ្រងអយុធ្យា (ខាងត្បូងនគរច័យ,

ខាងជើងពេជ្របុរី) ។

ដូចខាងលើនេះ យើងឃើញថា ព្រះថោងទាំង បួន អង្គនេះសុទ្ធតែរត់ពីខាងជើងទៅខាងត្បូងដូចគ្នាទាំងអស់ ។

ប៉ុន្តែមួយរត់ពីខាងប្រទេសលាវសព្វថ្ងៃទៅប្រទេសខ្មែរសព្វថ្ងៃ ឯ ៣ អង្គទៀតរត់ពីថៃខាងជើងទៅថៃភាគខាងត្បូង ។

ព្រះថោងខ្មែររត់ពីឥន្ទប្រត្ថ កាត់គោកខ័ន្ធទៅកាន់ទន្លេសាប ។

ឯព្រះថោងថៃរត់ពីឆៀង បញ្ឆៀងកំពែងពេជ្រលិចដល់ណាងស្នោ ។

តើព្រះថោងណាជាតួអង្គក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ?

រឿងនេះពិបាកដោះស្រាយពេកណាស់ ព្រោះរឿងពុទ្ធទំនាយក្តី ឥសីទំនាយក្តី រឿងព្រះគោតមទេវរាជក្តី រឿងព្យាក្រែកក្តី រឿងព្យារោងក្តី រឿងព្រះកែវមរកតក្តី សុទ្ធតែខ្ចីគ្នាទៅវិញទៅមក មានការកែប្រែចុះឡើង ធ្វើឲ្យអ្នកស្រាវជ្រាវតាមដានស្ទើរតែមិនចង់ឃើញ ។ លុះពេលយូរមកជិតរាប់ពាន់ឆ្នាំ ពុទ្ធសករាជ និង ចុល្លសករាជត្រូវផ្លាស់ប្តូរគ្នាច្របូកច្របល់ ព.ស, ជាចុល្លសករាជ ចុល្លសករាជជា ព.ស. ។

ប៉ុន្តែតាមទម្រាយភាសា និង ន័យសេចក្តី គួរឲ្យជឿថា រឿងទាំងអស់ដូចខាងលើនេះ កាលដើមគង់តែមានអ្នកប្រាជ្ញខ្មែររូបណាមួយក៏បាន បានសរសេរទុក ។ ដែលសំអាងដូច្នេះ ព្រោះពាក្យពេចន៍ផ្សេង ៗ ដូចជា "ក្រែក, គោត្របង (គោតដំបង) ជាដើមសុទ្ធតែជាពាក្យខ្មែរសុទ្ធសាធ ។ ឯតួអង្គផ្សេង ៗ ក្នុងរឿងក៏ជាតួអង្គខ្មែរដែរ លុះតមកអ្នកស្រុក ជាជនបរទេសយករឿងខ្មែរទៅតំ

ណាល ប៉ុន្តែអត្ថន័យត្រូវប្រែទៅជារបស់គេ ដូចរឿងព្រះ កាលដើមជាភាសាបាលី សំស្ក្រឹត តួអង្គនានាសុទ្ធតែជាជាតិឥណ្ឌា លុះជាតិបរទេសអ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាយកមកនិយាយ ឬ សរសេរជារបស់គេ ៗ ទុកតែឈ្មោះតួអង្គ តែអត្ថន័យត្រូវបកប្រែទៅជារបស់គេ ។ តែទុកណាជាបន្សល់ឈ្មោះតួអង្គ ដែលជាឈ្មោះដើមនៃនិទានក្តី ក៏នៅតែហៅទៅតាមសំឡេងរបស់គេ ឧទាហរណ៍ យើងហៅថាព្រះពុទ្ធ សៀមថាប្រះផុត ចិនថាហុកចូ ។ល។

ដូច្នោះទើបឃើញថា រឿងអស់នេះជារឿងខ្មែរពិតប្រាកដ ជារឿងកើតឡើងសម័យខ្មែរនៅជាមហាប្រទេសឈ្មោះកុរុរដ្ឋ ក្រុងឥន្ទប្រត្ថមហានគរតែម្តង ! ។

ដើម្បីនឹងរករឿងគោកធ្លក ដែលជារឿងខ្មែរជំនាន់ឥន្ទប្រត្ថបុរី ឲ្យឃើញពិតប្រាកដជាក់ស្តែងច្បាស់ហើយ យើងត្រូវតែយក សករាជ, ឈ្មោះនគរ, ឈ្មោះស្តេចខ្លះមកផ្ទៀងផ្ទាត់ជាបឋម ៖

អំពីសករាជ

ឃើញថាគ្រប់ ៗ ពង្សាវតារ ដូចជាច្របូកច្របល់ណាស់ ! យើងត្រូវតែលើកម្តងមួយ ៗ មកល្បងវិនិច្ឆ័យមើល ។

ក្នុងរាជពង្សាវតារកម្ពុជា

១/- ព្រះថោងសោយទីវង្គត ព.ស. ៦០០ (តែព្រះថោងអង្គនេះតមកទ្រង់ព្រះនាមទេវវង្ស តាមពង្សាវតារច្បាប់ដើមរបស់ព្រះសុគន្ធាធិបតី) អាចចំឡង

តិច្បាប់ថៃណេ្ហ លេខទី ១ (សូមទានមើលពាក្យប្រារព្ធនៃរាជពង្សាវតារកម្ពុជា-តែច្បាប់ដើមថាព្រះថោងទីវង្គត ព.ស. ១៦០០ ឃើញខុសគ្នា ១០០០ ឆ្នាំ) ។

២/ ព្រះថោងទីវង្គត ព.ស. ៦០០ ហើយព្រះរាជបុត្រទ្រង់ព្រះនាមកេតុ-មាលា បានបន្តរាជ្យតមក ។ ព្រះអង្គបានតាំង ព.ស ក្នុងឆ្នាំ ៦២១ នៃ ព.ស មានព្រះជន្ម ៣៨៨ ឆ្នាំ គិតទៅព្រះអង្គត្រូវទីវង្គតនៅឆ្នាំ ៗ.ស ១០០៩ ។ សេចក្ដីពិតគួរឲ្យឃើញថាក្នុងកំឡុង ៣៨៨ នៃព្រះជន្មាយុនេះ មិនគួរមានអ្នកណាសោយរាជ្យសោះ តែក្នុងរាជពង្សាវតារ បែរត្រឡប់ប្រាប់ថា មានស្ដេចបន្តរាជពីព្រះកេតុមាលាដល់ទៅ ៣ អង្គ គឺធម្មឫទ្ធិ, វិរោជ និងឧទ័យរាជ ។ ទីវង្គត ព.ស ៩៩៩ ពិចារណាទៅឃើញថាខុសសេចក្ដីពិត ។

៣/- រឿងព្រះអនុរុទ្ធ ឬ មនហោថា អនោរថាមេងសោ នេះ ពង្សា-វតារកម្ពុជាថាស្ដេចអនុរុទ្ធមកក្រុងឥន្ទប្រស្ថជំនាន់ព្រះបាទធ្មេញជ័យគោរពរាជ ព.ស. ១១៨១ ពង្សាវតារថៃណេ្ហប្រាប់ថាអនុរុទ្ធសោយរាជ្យ ព.ស. ១៥៥៣, ខាងថៃយ៉ែប្រាប់ថា ព.ស. ១៥៦០ ឃើញថាខុសពីយើងដល់ទៅ ៣៧២-៣៧៩ ឆ្នាំ ។ បើជឿតាមពង្សាវតារយើង ឃើញថាស្ដេចអនុរុទ្ធមកក្រុងឥន្ទប្រស្ថមុនសោយរាជ្យ ។ តែក្នុងតំណាលព្រះកែវប្រាប់ថាព្រះអនុរុទ្ធ និង ព្រះសីលខ័ន្ធ ទៅលង្កាកាលពី ព.ស. ១០០០ សំពៅដែលដាក់ព្រះកែវបានវង្វេងចូលក្រុងឥន្ទប្រស្ថមហានគរ ។ ឃើញថារឿងព្រះអនុរុទ្ធកាន់តែមានអាយុកាលថយក្រោយទៅទៀតដល់ទៅ ១៨១ ឆ្នាំ ។

រឿងទៅចម្លងគម្ពីរពីកោះលង្កានេះ ក្នុងគម្ពីរជិនកាលមាលីបករណ៍ថាមាន ២ សម័យ គឺសម័យទី ១ ពុទ្ធសាសនាកន្លងទៅបាន ១២០០ ស្ដេចអនុរុទ្ធ

នៃប្រទេសអរិមទ្ទនៈ (ភូមា) ជិះសេះទៅលង្កាហើយប្រើបរិវារឲ្យនាំសំពៅ ២ ទៅទទួលព្រះត្រៃបិដក និង ព្រះកែវ សំពៅដែលមានព្រះកែវបានវង្វេងទៅនគរធំ។ ត្រង់នេះឃើញថា ព.ស. ស្រដៀងគ្នាក្នុងពង្សាវតារភូមា ។ ព.ស. ១១៨១ គិតកាលមាលីបករណ៍ ១២០០ ខុស ៩ ឆ្នាំពុំគួរណាៈឃើញថាគួរស្រដៀងគ្នា ។

សូមបញ្ជាក់អស់លោកម្ដងទៀតថា ដែលរាជពង្សាវតារកម្ពុជាថា ព.ស. ១១៨១ ស្ដេចអនុរុទ្ធនៃអរិមទ្ទនៈបកកាន់ឥន្ទប្រត្ថនោះ ឃើញថាសមហេតុផល ព្រោះក្នុងគម្ពីរជិនកាលមាលីបករណ៍ (៨) ក៏ពោលស្រដៀងនេះដែរ គឺ ព.ស. ១២០០។ ដូច្នេះអាយុកាលនៃពង្សាវតារថៃណឿ និង ថៃយ៉ៃ ដែលពោលដល់ឆ្នាំសោយរាជ្យរបស់ព្រះចៅអនុរុទ្ធថា ១៥៥៣ - ១៥៦០ នោះ ឃើញថាខុសឆ្ងាយ ។ អាយុឆ្នាំនៃពង្សាវតារថៃណឿ - ថៃយ៉ៃ មើលទៅបែបប្រែ ឬ យល់តាមពង្សាវតារកម្ពុជាឡប់ចាស់ ត្រង់ដែលថា ព្រះបុទុមសុរិយវង្សថ្វាយនគរវត្តដល់ព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យអ្នកប្រែគម្ពីរពីលង្កាវវាង ព.ស. ១៤០០ - ១៥០០ ។

រឿងព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យប្រែគម្ពីរ ទុកដូចជាសម័យទី ២ ក្នុងការនាំគម្ពីរទៅចុះ។ ក្នុងគម្ពីរជិនកាលមាលីបករណ៍ប្រាប់ថា ព.ស. ១៨០០ ភិក្ខុឥណ្ឌាពីររូប គឺព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យនិមន្តទៅលង្កា ប្រែគម្ពីរពីព្រះរត្តិតៈអ្នកប្រាជ្ញពុទ្ធសាសនានៅសុចិវង្សនៃរោហនជនបទប្រទេសលង្កា ពេលកំពុងទៅកោះលង្កាក៏បានជួបព្រះទត្តាចារ្យមកពីលង្កាវិញនៅពាក់កណ្ដាលផ្លូវ ព្រះទត្តាចារ្យអង្គនេះបានតែងគម្ពីរ ៣ គឺ គម្ពីរជិនាលង្កា ១ គម្ពីរទន្តធាតុ ១ គម្ពីរពោធិវង្ស ១ ។ លុះដល់ឥណ្ឌាហើយលោកបានតែងគម្ពីរអភិធម្មាវតារ ១, គម្ពីរវិន័យវិនិច្ឆ័យ ១, គម្ពីរមធុរត្ថវិលាសិនី ១ និង

អដ្ឋកថាពុទ្ធវង្សមួយទៀត ។

រឿងរ៉ាវព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យឥណ្ឌា ព.ស. ១៧០០ រាជពង្សាវតារកម្ពុជាអាចច្រឡំក៏មិនដឹង គឺអាចយកព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យឥណ្ឌាជាខ្មែរ ជំនាន់ព្រះបទុមសុរិយវង្ស ប៉ុន្តែយើងដាក់ពុទ្ធឃោសាចារ្យរបស់យើងក្នុង ព.ស. ១៥០០ ដល់ជាតិឯទៀតគេប្រែពីយើង គេអាចដាក់ ព.ស. ស្រដៀងយើងគឺ ព.ស. ១៥៥៣-១៥៦០ ទៅជាឆ្នាំសោយរាជ្យព្រះចៅអនុរុទ្ធ ។ សូមទានជួយពិចារណាឲ្យទានផង ! ។

ដោយពិត តាមកំណត់កត់ហេតុចិនក្តី សិលាចារឹកក្តី តាមសៀវភៅលោកអេម៉ង់គិតានក្តី បានឲ្យដឹងថា ខ្មែរជំនាន់ព្រះចៅកោណ្ឌិន្យជ័យវរ្ម័ន ១០១៣-១០៦៤ បានប្រាប់ថារវាង ព.ស. ១០៣៣-១០៤៤ និង ១០៦៤ មានព្រះសង្ឃទៅប្រែព្រះត្រៃបិដកច្រើនរូប គឺព្រះនាគសេន, ព្រះសង្ឃបាល ។ ល ។ ដូច្នេះឃើញថារវាង ១០០០-១២០០ ខ្មែរមានការទាក់ទងក្នុងរឿងព្រះត្រៃបិដកដែរ ។

៤/. រំពឹសពរាជព្យាក្រែក ឬ ព្រះពុទសិទ្ធពរមរិន្ទព្រហ្មកិល នេះ ធ្វើឲ្យយើងជាអនុជនមានការពិបាក ក្នុងការស្រាវជ្រាវប្រវត្តិសាស្រ្តជាតិយ៉ាងក្រៃលែង ព្រោះចាប់ចំណុចឲ្យបានជាក់លាក់ពិតប្រាកដស្ទើរតែមិនបាន ប៉ុន្តែយើងត្រូវអរគុណអតីតអ្នកប្រវត្តិសាស្រ្តរបស់យើង ដែលបានចង្អុលថា ពង្សាវតារកម្ពុជាត្រង់តាំងតែព្រះគោតមទេវរាជព្យាក្រែក និង ព្រះបក្សីចាំក្រុងនេះ បានដកស្រង់ពី

ពង្សាវតារថៃណៅ ។ ឥឡូវនេះយើងបែរមកពិចារណាចំណុចត្រង់នេះម្តងវិញមើល ! ។

ស្តេចដែលបានបន្តរាជ្យពីព្រះមហាចក្រពត្តិនៃក្រុងឥន្ទប្រត្ថ គឺព្រះគោតមទេវរាជ ឬ ហៅពីរយ៉ាងទៀតថាព្យាគ្រមចឆ្មេខ ឬ ព្យាគោត្រមខ ក៏បាន តពីរាជ្យនេះដល់ព្រះសិទ្ធពអមរិន្ទព្រហ្មកិល ឬ ហៅថា ព្យាក្រែកក៏បាន ។ ក្នុងរាជ្យនេះមានបាត់សករាជ ប៉ុន្តែមិនច្បាស់ជាឆ្នាំអ្វី ប៉ុន្តែពង្សាវតារណៅថាចុល្លសករាជ ១០០ ។

តទៅនេះ ខ្ញុំបាទសូមអនុញ្ញាតវិនិច្ឆ័យដូចតទៅ ៖

ព.ស. ១១៨១ ព្រះចៅអនុរុទ្ធយាងមកតាមយកព្រះត្រៃបិដក ។ ក្នុងឆ្នាំនេះព្រះបាទធ្មេញជ័យគោរពរាជសោយរាជ្យនៅឥន្ទប្រត្ថមហានគរ ។ តពីព្រះបាទធ្មេញជ័យ គឺព្រះបាទសង្ឃចក្រ តពីព្រះបាទសង្ឃចក្រ គឺព្រះគោតមទេវរាជក្រោយបំផុតគឺព្យាក្រែក ឬ ព្រះបាទសិទ្ធពអមរិន្ទ ក្នុង ព.ស. ១១៨១ ។ ឃើញថារាជ្យស្តេចដល់ទៅ ៥ ព្រះអង្គគ្មានសករាជប្រាកដ ប៉ុន្តែបើបែរទៅរកពង្សាវតារណៅវិញប្រាប់ថា ព្រះបាទសិទ្ធពអមរិន្ទនេះ សោយរាជ្យបាន ៣ ឆ្នាំ ដល់ ព.ស. ១៨៥០, តមក ព.ស. ១៨៥៧ លុបសករាជនេះដាក់ជាចុល្លសករាជ ៣០៦ ទៅវិញ, ឃើញថារយៈវេលា ៧៧៦ ឆ្នាំមានស្តេច ៥ ព្រះអង្គ (ដូចជាហួសដៅ?)។ ឯពង្សាវតារណៅ ក៏ឃើញថា ចុះភាន់ច្រឡំដែរ ឧទាហរណ៍ ព្រះពុទ្ធសាគរសោយទិវង្គត ព.ស. ១៥១៧, តមកព្រះគោតមសោយរាជ្យ, តពីព្រះគោតមដល់ព្រះគោត្របង, តពីព្រះគោត្របងដល់ព្យាក្រែក ។ ក្នុងអត្ថបទនោះគេបានចុះសករាជថា ព្រះគោតមទេវរាជសោយរាជ្យ ព.ស. ១៥១៧ ឯព្រះព្យាក្រែក

ព.ស. ១៨៤៧ ឃើញថារយះ ៣៣០ ឆ្នាំមានស្ដេច ៣ ព្រះអង្គ ឃើញថាពិបាកនឹងជឿនេះម្យ៉ាង ម្យ៉ាងទៀត ខ្មែរថាព្រះគោតមទេវរាជក្ដី ព្រះព្យាគ្របង្គក្ដី ព្រះគ្របង្គធ្យូងក្ដី ជាឈ្មោះតែមួយ តែពង្សាវតារលាវថា ព្រះគោតមទេវរាជ និងព្យាគ្របង្គធ្យូង ផ្សេងពីគ្នា ។ ខ្មែរថា ព្យាក្រែកទាស់គ្នានឹងគោតមទេវរាជ តែពង្សាវតារលាវថា ព្យាក្រែកទាស់គ្នានឹងព្រះគ្របង្គធ្យូង ។ ដូច្នេះ រឿងព្រះគោតម និង ព្យាក្រែករបស់ថៃលាវមាន ២ : ព្រះគោតម និង ព្យាក្រែកក្នុងរឿងទី ១ ថា តំណរាជ្យពីព្រះតុន្ទសាគរនៅលង្វែកស្មោះមានព្រាប់លក្ខណ៍បានថា មានវត្ថុសាក្សីរបស់ស្ដេចទាំងពីរនៅសល់លុះសព្វថ្ងៃ ។ ឯព្រះគោតម និង ព្យាក្រែកក្នុងរឿងទី ២ ថា តំណពូជព្រះព្យាសុទស្សនៈនៃក្រុងឥន្ទប្រស្ថមហានគរ ។ ឯសករាជព្រះគោតមដែលរត់ពីក្រុងឥន្ទប្រស្ថ ទៅអាស្រ័យនៅគោណ្ឌិឡគ្រាមស្រុកលាវប្រាប់ថា ព.ស. ១៦០០ ។ (សេចក្ដីនេះសូមអស់លោកជួយវិនិច្ឆ័យមើលផង)

៣– ពាក្យថា «ថោង»

ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់ថា ពាក្យ "ថោង" ដែលជាឈ្មោះរបស់ព្រះថោង និងនាងនាគក្នុងពង្សាវតារខ្មែរយើងនេះ ច្បាស់ជាក្លាយមកពីពាក្យថា "ថង" ដែលថៃឲ្យន័យថា "មាស" ហើយដែលថៃបានហៅក្សត្រមួយព្រះអង្គថា "អ៊ូ-ថង" នោះជាមិនខានឡើយ ។

ហេតុដែលពាក្យថា "ថោង" បានក្លាយមកពី "ថង" ព្រោះការស្ដាប់សូរ ឬ សំឡេងតាមផ្លូវត្រចៀកផ្នែកភាសាខ្មែរ បានឲ្យឮប្រហាក់ប្រហែលនឹងសំ

ទៀង "អោ" គឺ "ថោង" ។ សំឡេង អ, អោ ក្នុងភាសាខ្មែរអាចផ្លាស់ប្តូរគ្នាបាន ឧទាហរណ៍នេះ យើងអាចឃើញនៅគ្រប់សាស្ត្រាបូរាណខ្មែរទាំងអស់ គេសរសេរថា "ហោង" ប៉ុន្តែយើងអានថា "ហង" ។

ពាក្យថា "ផោង" អាចផ្លាស់សំឡេង ឬ សរសេរថា "ផង" ហើយ "ផង" អាចសរសេរថា "ផោង" ។ ក្រៅពីសាស្ត្រាស្លឹករឹត យើងអាចឃើញដូច្នេះទៀត ក្នុងសិលាចារឹកនៅប្រទេសថៃ ក្នុងសៀវភៅប្រជុំសិលាចារឹក គោលទី ៥៨ និង គោលទី ៥៦ ព.ស. ១៣០៨ បន្ទាយឆ្មារ ។ ក្នុងសិលាចារឹកគោលទី ៥៦ ដដែលនេះ យើងអាចឃើញពាក្យថា "ម" បានដល់ពាក្យថា "មោះ" ដែលយើងប្រើសព្វថ្ងៃ ។

ឯជាតិកុលសម្ពន្ធខ្មែរមានមនជាដើម ស្រះ "អោ, អូ, អ" នេះសង្កេតឃើញថាមានការផ្លាស់ប្តូរគ្នាដែរ ឧទាហរណ៍ "គោន, គូន, គន" ជាពាក្យមានន័យតែមួយ ។

ដូចន័យខាងលើនេះ ជាភស្តុតាងឲ្យឃើញថា ពាក្យថា "ថោង" ដែលអាស្រ័យស្រះអោនៃពាក្យថា "ថោង" ហើយនិងពាក្យថា "ថង" ដែលអាស្រ័យស្រះ អ នៃពាក្យថា "ថង" នេះ ត្រូវតែផ្លាស់ប្តូរបានដូចគ្នាដែរ ។

ដូច្នេះពាក្យថា "ថោង" ក៏ត្រូវតែក្លាយមកពី "ថង" ពាក្យថា "ថង" ជាកិរិយាស័ព្ទប្រែថា ចុះ ឬ គប់ នឹងកែងដៃ ។ បើយើងដាក់ឈ្មោះព្រះថោងដូច្នេះ ឃើញថាមិនត្រឹមត្រូវ តែភាសាថៃមានពាក្យថា "ថង" ប្រែថា "មាស" ខ្មែរបូរាណហៅមាសថាទង ឧទាហរណ៍ ជាងទង, តៀ ៗ ដែលជាប់ពីមួយ

ទោមួយ ខ្មែរក៏ហៅទងដែរ ឧទាហរណ៍ រោងទង, ទងមូ, ទងស្វា ។ល។

ពាក្យថា "ទង" មានតួអក្សរ ទ ។ នេះថៃថា ថ ដូច្នោះ "ទង" ទើបគេអានថា "ថង" ។

យើងគួរសន្និដ្ឋានថា ពាក្យថា "ថោង" ជាពាក្យខ្មែរ ប៉ុន្តែខ្វិសំឡេងសៀម ដូច្នេះបានឬអ្វី ? សូមប្អូន ៗ ជាមិស្រឡាញ់មេត្តាពិចារណាមើល ! ។

បើយើងវិនិច្ឆ័យថាបាន យើងក៏ត្រូវសន្និដ្ឋានថា ពង្សាវតារខ្មែរ-ថៃ មានការទាក់ទងគ្នាសម្បើមណាស់ត្រង់ចំណុចព្រះថោងនេះ ហេតុដែលថាដូច្នេះ ព្រោះក្រៅពីពាក្យថា "ថោង, ថង, ទង" មានការផ្លាស់ប្តូរគ្នាហើយឯប្រវត្តិព្រះ "ថោង" ក៏ស្រដៀងគ្នាទៀត ។

តែយើងនឹងប្រញាប់វិនិច្ឆ័យដូច្នេះ ក៏ឃើញថាមិនទាន់អស់សេចក្តី ព្រោះយើងថា "ព្រះថោង" តែគេថា "ព្រះអ៊ូ-ថង" ។ ពាក្យថា "ថង" ឃើញច្បាស់ហើយថាមកពី "ទង" ឯពាក្យថា "អ៊ូ" តើជាពាក្យអ្វី ? មកពីអ្វី ? បើពិនិត្យមើលភូមិសាស្ត្រនៃស្រុកសុពណ៌បុរី និង នគរបឋម មានអូរមួយ ដែលហូរពីខាងជើងពុះស្រុកកំផែងសែនទៅជួបនឹងអូរដែលហូរកាត់នគរបឋម ក៏ឃើញថាស្រុកអ៊ូថងនៅបើខាងលិចជៀងខាងត្បូងសុពណ៌បុរី អូរនេះគេហៅថា ចនខេហ៊ាមផាន់ (ព្រះពីរពាន់) លោក Wales ធ្លាប់ឲ្យន័យថា ក្នុងអូរនេះមានមាសនិង ថ្មមានតម្លៃជាច្រើន ។ បើដូច្នេះពាក្យថា "អ៊ូ" គួរមកពីខ្មែរថា "អូរ" អ៊ូ-ថង គឺ អូរមាស ។ គួរឲ្យសង្កេតថា មនមានក្រុងមួយឈ្មោះ "តងអ៊ូ" ដែរ ។

ដូចដែលបានពោលមកនេះ អ្នកស្រាវជ្រាវគប្បីយកពង្សាវតារនោះ ៗ

មកពិចារណាផង កុំជឿតាមខ្ញុំបាទពេក ព្រោះអស់លោក និងប្អូន ៗ ព្រមទាំងខ្ញុំបាទ សុទ្ធតែស្រឡាញ់ប្រទេសជាតិ ។ ដូច្នោះសូមមេត្តាស្រាវជ្រាវហើយវិនិច្ឆ័យរកសេចក្ដីពិតជូនដល់ជាតិ កុំឲ្យមានការភាន់ច្រឡំ កុំឲ្យគេបន្លំបាន ។ រឿងណាដែលជានិទាន ជារឿងព្រេងគ្មាន ល័ក្ខឋានពិតប្រាកដ គួរទុកដោយឡែក ឯរឿងណាដែលមានល័ក្ខឋាន គេមិនអាចបំផ្លើសបាន យើងគួររួមទុកជាប្រវត្តិសាស្ត្រគ្រាន់អនុជនប្អូន ៗ ជំនាន់ក្រោយដឹងពិត ចេះពិត ហើយនឹកអរថាបុព្វបុរសយើងខ្លាំងពូកែពីអតីតមែន ។

សព្វថ្ងៃប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរមាន ៣ ប្រភេទ : ប្រភេទទី ១ ជារឿងរ៉ាវខ្មែរពិត ៗ ដែលនៅអាស៊ីអគ្នេយ៍មុនជាតិឯទៀតរហូតដល់សព្វថ្ងៃ ប្រភេទទី ២ ជារឿងឥណ្ឌាដែលប្រាកដនៅតាមសិលាចារឹក ដោយមានវប្បធម៌ខ្មែរផ្សំផង ប្រភេទទី ៣ ជារឿងដែលជនជាតិថ្មីមកជ្រែក ហើយព្យាយាមទាញនេះបន្តិចនោះបន្តិចមកផ្សំជាប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួន ។

ចុះរឿងព្រះថោងក្ដី ព្រះគោតមក្ដី ព្រះព្យាគ្រែកក្ដី តើគួរជឿទៅយ៉ាងណា ?

រឿងនេះ យើងត្រូវលើកយកពង្សាវតារទាំង ៣ ច្បាប់ (ទាំងសៀមទាំងខ្មែរ) មកតំកល់ជាអភិប្រាជ្ញា (Ontology) ហើយយើងប្រើញាណវិជ្ជា (Epistemology) និង តក្កសាស្ត្រ (Logic) ជាគ្រឿងវិនិច្ឆ័យប្រកបនឹងភូមិវិទ្យា (Topology) យើងក៏អាចឃើញថា កាលដើមឡើយ ពង្សាវតារព្រះថោង ព្រះគោតម ព្រះសិទ្ធពរបរិច្ឆព្រហ្មកិល គង់មានតែមួយគត់ ។ ពេល

នោះជាពេលដែលខ្មែរ-មន និង កុលសម្ពន្ធមិនទាន់បាក់បែកគ្នា ។ លុះពេលត មក ជាតិឥណ្ឌាបានចូលមកដែនសុវណ្ណភូមិដោយការជួញ រវាងមុនពុទ្ធកាល ត មក បាននាំអារ្យធម៌ដូចជា ព្រហ្មញ្ញសាសនា ពុទ្ធសាសនា ភាសាអក្សរ និង ប្រពៃណីមកផង ។ ត ៗ មក អម្បូរខ្មែរ-មនកាន់តែជ្រួតជ្រាបអារ្យធម៌ឥណ្ឌា ។ សុវណ្ណភូមិប៉ែកខាងលិច ឥទ្ធិពលបាលី-ហីនយានចូលគ្របសង្កត់ ។ ឧទាហរណ៍ នេះឃើញបានច្បាស់ នៅស្រុកប៉ែកខាងលិច តាំងពីថៃរហូតដល់ភូមា មិនសូវមាន ឃើញទេវរូប-ទេវស្ថាន ឬ ភាសាសំស្ក្រឹតប្រើទេ ។ ផ្ទុយទៅវិញគេឃើញថា មានតែភាសាបាលី និង លទ្ធិបែបហីនយាននៅពាសពេញលើផ្ទៃដែនដីអ្នកកាន់ព្រះ ពុទ្ធសាសនា ។ ឯសុវណ្ណភូមិប៉ែកខាងកើតមានខ្មែរចាម គេឃើញថាមានឥទ្ធិ ពលហីនយានខ្លះ មហាយានខ្លះ ព្រាហ្មណ៍ខ្លះ ព្រមទាំងភាសាសំស្ក្រឹតនៅពាស លើផ្ទៃដីជ្រុងត្រង់នេះ ។

ដូច្នោះទើបបែងជំនឿចេញជា ៧ ពួកតទៅនេះ ៖ ពុទ្ធសុទ្ធ, ព្រាហ្មណ៍ សុទ្ធ, លទ្ធិចាស់សុទ្ធ, ពុទ្ធលាយព្រាហ្មណ៍, ព្រាហ្មណ៍លាយពុទ្ធ, ពុទ្ធលាយ ព្រាហ្មណ៍ និងព្រាហ្មណ៍លាយលទ្ធិចាស់ ។

តែបើចែកឲ្យល្អិតចុះមកនោះមាន ៣ ទៅវិញគឺ ពុទ្ធសុទ្ធ, ពុទ្ធលាយ ព្រាហ្មណ៍ និង ប្រពៃណីដើម ។

ឧទាហរណ៍ ដូចជាក្នុងពង្សាវតារទាំង ៣ ដែលពោលមកនេះ ឃើញ ថាមានទាំងពុទ្ធ, ព្រាហ្មណ៍ និង លទ្ធិចាស់ ។

តាំងពី ព.ស. ៦០០ មក ឥទ្ធិពលឥណ្ឌាកាន់តែខ្លាំងឡើងនៅលើដីខ្មែរ-មនប៉ែកខាងកើតនៃជ្រោយសុវណ្ណភូមិ ។ គេសង្កេតឃើញទេវស្ថាន និង បដិមាកម្ម សាងកាន់តែច្រើនឡើង ៗ ចាប់តាំងពីជំទាន់ភ្នំផា (ព.ស. ១០៩០-១១៥០) រហូតដល់សម័យក្រោយអង្គរ ។ គួរឲ្យសង្កេតថា ជួនកាលមានលក្ខណៈជាខ្មែរសុទ្ធ ៗ លាយឡំក្នុងសិល្បៈនោះ ៗ ព្រោះខ្មែរដែលទទួលឥទ្ធិពលឥណ្ឌា ព្យាយាមញែកខ្លួនឯងឲ្យផុតពីបរទេស ។

ឯសិល្បកម្ម បដិមាកម្ម និង បោរាណស្ថាន នៅប៉ែកខាងលិច ក៏គួរឲ្យសង្កេតថាព្យាយាមសាងឲ្យទៅជាលក្ខណៈខ្មែរ-មនដែរ ។ ដូច្នេះទើបឃើញថា នៅពេលដែលឥណ្ឌាមានឥទ្ធិពលនេះ ខ្មែរ-មនក៏ព្យាយាមដកខ្លួន ឬ ព្យាយាមបញ្ចូលការប្រឡុងផ្ទិតឥណ្ឌាឲ្យទៅជារបស់ខ្លួន ។ ដល់ពុទ្ធសតវត្សទី ១៦ - ២០ ឃើញមានឥទ្ធិពលពីជាតិ ដែលរត់គៀសខ្លួនពីចិនមក នៅអាស៊ីអគ្នេយ៍មកលាយឡំជាមួយខ្មែរ-មននេះទៀត ។ ពួកនេះ មកតែខ្លួនទទេ មានបំណងគ្រាន់តែរកត្រើគន្លងចិញ្ចឹមជីវិតប៉ុណ្ណោះ (មើលក្នុងរាជពង្សាតាកម្ពុជា) ដល់បានមានឥទ្ធិពលលើអំបូរខ្មែរ-មនកាលណា ពួកនេះក៏ព្យាយាមបំលាយវប្បធម៌ខ្មែរ-មនឲ្យទៅជារបស់ខ្លួន ឧទាហរណ៍ ដូចឃើញច្បាស់ក្នុងរឿងព្រះថោង គោតម និង ព្យាក្រែក ។

ឆ្នាំដែលធ្វើឲ្យអំបូរខ្មែរ-មនទាំងឡាយបែកគ្នាលើកទី ១ ដូចបានពោលមកហើយ គឺ ព.ស. ៦០០-៧០០ ខ្មែរមុនសម័យនេះអាចនៅរួមរស់ជាមួយគ្នាក្នុងអាណាចក្រគោត្របូរ និង តាមព្រលឹង្គ ដែលសព្វថ្ងៃជាដែនដីភាគឦសានរបស់ថៃ និង នគរស្រីធម្មរាជ ។ ក្នុងទីនេះយើងសង្កេតឃើញមានតំណែលខ្មែរច្រើនណាស់

តាំងពីកាសារហ្វូតដល់ស្ថានទីផ្សេង ៗ ។ កាលមុន ព.ស. ៦០០-៧០០ មានស្តេចដែលមានឈ្មោះជាខ្មែរសុទ្ធ ដូចជាគោដំបង, ព្យាក្រេក, តាតុហេ, ព្រះធាតុភ្នំ, ស្តេចភ្នំទន្លេ, ភ្នំរាំង, កំពង់ថ្មជាដើម ។ ជំនាន់នគរភ្នំ (ហ្វូណន) ខ្មែរធ្លាប់បានទៅរួបរួមដែរ ។ ដល់ជាតិឥណ្ឌាចូលមានឥទ្ធិពលលើខ្មែរ-មនមួយពួកប៉ែកខាងកើត អារ្យធម៌ប៉ែកខាងកើតនេះចំរើនខ្លាំងក្លាឡើង ជាហេតុនាំឲ្យខ្មែរ-មននៅប៉ែកខាងលិចដើរតាមមិនទាន់ ។ ជំនាន់នេះ នៅជ្រោយសុវណ្ណភូមិផ្នែកនេះ តាមឯកសារចិន-អឺរុបបានឲ្យខសង្កេតថា មានជនជាតិពណ៌លឿងដូចចិនចូលមករកស៊ីខ្លះហើយ ។ ជនជាតិនេះ កាន់តែមកពីខាងយូណាន់ច្រើនឡើង ៗ ដោយហេតុថាអធិរាជខ្មែរ-មនមិនបានយកចិត្តទុកដាក់សោះ ព្រោះពេលនោះ អាណាចក្រចម្ប៉ា (សម័យសាមគុកហៅប្រទេសនេះថា លិនយី) មានកើតវើក ស្តេចចាមមួយព្រះអង្គបើកសំពៅមកតាំងស្រុកទេសនៅជាយទន្លេប្រទេសខ្មែរ ស្តេចអង្គនេះចិនហៅថាកោឌិនយូ សំស្រ្កឹតថាកោឌិន្យ តែអឺរ៉ុបយោគតាមឯកសារចិនមួយឈ្មោះណានស៊ីចូ ថាហ្វូនតៀន ។ ជាតិអឺរុបមានលោក Pelliot ជាដើម សន្និដ្ឋានខុសថាមកពីឥណ្ឌា ។ ខ្ញុំជឿថាជំនឿនេះខុស ព្រោះមានហេតុ ៣ ប្រការគឺ ១- យើងអាចពិសោធបានថា ពាក្យថាតៀនគឺ (Tian = ចាម ឬ ចាន) ឧទាហរណ៍ វៀងច័ន្ទ បារាំង និង អង់គ្លេសថា «វៀនតៀន» (Vientiene) «ហ្វូង» ឬ «ហ្វូន» ប្រែថា «មនុស្ស» ។ ដូច្នេះ ហ្វូនតៀន ក៏គឺ មនុស្ស ឬ ស្តេចចាម ។ ២- ពង្សាវតារខ្មែរដើមបង្អស់ ក៏ពោលថា មានស្តេចចាមមកពីនគរចាមដោយសំពៅ បើកដល់កណ្តាលមហាសាគរ ។ល។ ពង្សាវតារ

ថៃណៅហៅស្តេចនេះថា **មហាពុទ្ធសាគរ** ។ ៣- សិលាចារឹកនៅ មីសឺង ព.ស. ១២០១ ប្រាប់ថា មានព្រាហ្មណ៍ម្នាក់មកពីប្រទេសឥណ្ឌា គោត្រជា កៅណ្ឌិន្យ បានលំពែងពីអស្វត្ថាមន ជាបុត្រទ្រោណៈ ក្នុងភវបុរៈ ពោលគឺបាន ទឹកដី បានព្រះរាជធីតាព្រះសោមជាទេពី តែលោក G. Coedes បានពោល ក្នុងសៀវភៅរបស់លោកឈ្មោះ The Indianized States of South East Asia ថាអាចមកពីទីដទៃក៏បាន ។ ឃើញថា **ហ្វូនតៀន** មិនមែន **កៅណ្ឌិន្យ** ទេ ព្រោះសករាជខុសគ្នាឆ្ងាយ ។ ដូច្នេះស្តេចហ្វូនតៀនក៏គឺស្តេចចាបក្នុងពង្សា-វតារខ្មែរនោះឯង ។

ឆ្នាំលើកទី ២ ដែលឲ្យខ្មែរ-មនបាក់បែកគ្នាទៀតគឺ រវាង ព.ស. ១២៥០-១៣០០ ពេលនោះ ស្តេចស្រីវិជ័យនៃប៉ាលេមបាំងប្រទេសជ្វា បាន ចូលស្រុក ជាហេតុឲ្យខ្មែរញែកជាក្រោម-ជាលើ ឬ ដែលហៅថាជាន់ក្រោម ជាន់ លើ ជាមូលហេតុនាំឲ្យខ្មែរមួយក្រុមដែលទៅពីភាគក្រោមតាំងខ្លួនឯងជាខប (ខម → កម → ក្រម → ក្រោម នេះជាសេចក្តីសន្និដ្ឋានចំឡែង ។ ទៀតអាចជា កុមេរុ → កស្មែរ → កមែរ → គមេង → មេគ្គ → គមរ → គម្រ → គម (ដូចគមដែងមកពី កម្រតែង → គម្រតង → គប្រដែង : គម្លែង) សម័យជាតិតៃបាក់ទ័ពពីប្រទេសចិនរត់មកដណ្តើមអាណាចក្រឥន្ទប្រត្ថ ខ្មែរ-ខម ពេលនោះប្រយុទ្ធតស៊ូរហូតដល់ ព.ស. ទី ១៦ (១៣០០-១៥៧៩) ទីបំផុត បាន រត់ចេញពីនគរឥន្ទប្រត្ថទៅនៅស្រុកហ្វាង ក៏តាំងជាក្រុងឈ្មោះ **ឧមេគ្គសេលា** ទីបំផុតត្រូវជាតិថៃមួយក្រុមទៀតដេញ ។ សម័យនោះជាសម័យទី ៣ ដែលអំបូរ

ខ្មែរ-មនកាន់តែប្រាសព្រាត់ពីគ្នា ។ ពេលនោះអាណាចក្រថៃមានតាំងកកើតឡើងលើអាណាចក្រខ្មែរ-មនបូរាណទាំង ៦ ប៉ែកខាងលិចគឺ ១- ដែនលើបុរី (លព្វបុរី) ២- ដែនសុវណ្ណភូមិ ៣- ដែនស្រីធម្មរាជ ៤- ដែនទៀង ៥- ដែនហរិភុញ្ជ័យ ៦- ដែនចមបាកនគរ (ចាំប៉ាសក្តិ) ។ ឯប៉ែកខាងកើតហៅដែនមហានគរនោះត្រូវជាតិឥណ្ឌាបកផ្សាយឥទ្ធិពល ។

ដូច្នេះ ជាមូលហេតុឲ្យប្រវត្តិសាស្ត្រសម័យនោះច្របូកច្របល់ ។ ខ្មែរ-មនត្រូវញែកគ្នាដោយដាច់ខាត ។

ឥណ្ឌាដែលបានឥទ្ធិពលលើខ្មែរ-មនប៉ែកខាងកើត ព្យាយាមធ្វើដូចម្តេចឲ្យខ្មែរ-មនក្លាយទៅជាឥណ្ឌាទាំងអស់ តាមផ្លូវភាសាក្តី សិល្បកម្មក្តី អក្សរក្តី បូរាណស្ថានជាដើមក្តី ។ ឯខ្មែរ-មនក៏ព្យាយាមពន្លត់អ្វី ៗ ដែលជារបស់ខ្លួនតបវិញដែរ ប៉ុន្តែតស៊ូនឹងឥណ្ឌាមិនបាន ។ ខ្មែរ មនមានអាវុធតែមួយគឺផ្លូវភាសា ។ យើងមានភាសារឹងណាស់ ដូចជា គោ-ក្របី-នាគ-ភ្លើង, បាន, យក, កូនង៉ែត, កូនង៉ា, ទឹក ។ល។ (សព្វថ្ងៃពាក្យអស់នេះនៅមានប្រើនៅតាមព្រំដែនប្រទេសឥណ្ឌា) ទាំងអស់នេះសុទ្ធតែជាភាសាខ្មែរ ។ រីឯវប្បធម៌វិញនោះយើងបានជារបស់យើង ឧទាហរណ៍ សម័យមុនព្រះ ២៥០០ ដល់ ៣០០០ ឆ្នាំ កាលដែលយើងនៅឆ្នេរស្ទឹងសិន្ធុ-កុមេរុ (កស្មីរ) - ព្រហ្មបុត្រ ។ល។ កាលណោះ យើងកាន់សាសនា គោ-ភ្លើង-នាគ ។ ដល់ត្រូវជាតិអរិយកៈដេញ រត់មកនៅសុវណ្ណភូមិ យើងក៏នៅតែកាន់សាសនាគោដែរ បានជាក្នុងសិលាចារឹករមែងតែងតែហៅនាយនេះ នាយនោះ ថា ឃោនេះ ឃោនោះ ដាក់ពាក្យថា ឃោ ឬ គោ

ពីមុខឥរាប ដើម្បីលើកកិត្តិយស (ជំនាន់នេះខ្មែរបែរកាន់សាសនាឥទៃហើយ) ។ ឯត្បូងវិញនោះ យើងនៅតែដាក់ឈ្មោះស្ដេចថា អាទិច្ច, សុរិយៈ ជាដរាប ព្រោះយើងធ្លាប់កាន់លទ្ធិព្រះអាទិត្យកាលនៅឥណ្ឌា ឯនាគវិញនោះ យើងរាប់អាន នាគរហូតមកដល់ជំនាន់ព្រះថោងតែម្ដង ប៉ុន្តែឥឡូវនេះលទ្ធិនាគបាត់អស់ នៅ សល់តែនាគលើដំបូលព្រះវិហារ និង តាមបង្កាន់ដៃជណ្ដើរ ហើយយើងនៅតែ ហៅមនុស្សជាលក្ខណនាមថា មួយនាក់-ពីរនាក់ (មកពី មួយនាគ ពីរនាគ) ដូច្នេះជាដើម ។ រីឯពាក្យថា អ្នក ដែលយើងប្រើហៅដាក់ពីមុខមនុស្ស ឧទាហរណ៍ អ្នកចេះ, អ្នកល្ងង់ ។ល។ នេះមកពីពាក្យថា អ + នាគ = អនាគ ប្រែថា មិនមែនពូជនាគ គឺបានដល់ពួកជាតិឥណ្ឌាដែលមិនមែនខ្មែរមកជិះជាន់ខ្មែរ បាន ប្រើហៅពួកខ្លួនឯងថា អនាគ យូរទៅក្លាយទៅជាអ្នក រីឯខ្មែរដែលជាពូជនាគ គេនៅហៅថា នាគ ដែលតមកក្លាយទៅជានាក់ ។

ឯចំណែកប៉ែកខ្មែរ-មននៅទិសខាងលិចវិញ បានរស់នៅក្រោមឥទ្ធិ ពលជាតិតៃតាំងពីខមចាញ់ដៃមក (ព. ស. ១៥៧៩) ពាក្យថា «តៃ» ដូច្នេះមាននៅក្នុងសិលាចារឹកច្រើនណាស់ ដោយច្រើនគេហៅមនុស្សដែលមាន ចូលបំរើក្នុងបោរាណស្ថាននានា ។ ដូច្នេះ អារ្យធម៌ ឬ វប្បធម៌ខ្មែរ-មន ត្រូវ បានច្របូកច្របល់បន្តិចម្ដង ៗ ។ រឿងដែលត្រូវបំបែកនោះគឺ អក្សរសាស្ត្រ ប្រ ពៃណី រហូតដល់អក្សរសិល្ប ។ ខាងអក្សរសាស្ត្រ និង ប្រពៃណី ដូចឃើញ គ្រប់គ្នាហើយថាកំពុងតែប្រែក្លាយបន្តិចម្ដង ៗ ។ ឯអក្សរសិល្បវិញនោះ សូម លើកឧទាហរណ៍តែមួយគឺរឿងព្រះថោង ។

រឿងព្រះថោង

រឿងព្រះថោង ច្បាស់ជាកើតឡើងជំនាន់ខបចាញ់ជាតិថៃជាមិនខាន គឺ ព.ស. ទី ១៣-១៦ ឬ ១៨ ជាសម័យផ្លាស់ប្ដូរបំ ។ កំណត់កត់ហេតុព្រះសង្ឃជាតិបារាំងសែសឈ្មោះ តាឆាត (សម័យក្រុងស្រីអយុធ្យា) ក៏បានប្រាប់ថា ព្រះថោងមានប្រវត្តិក្នុង ព.ស. ១៧៣០ ដូចដែលខ្ញុំធ្លាប់លើកយកមកស្នើទំព័រមុន ៗ នោះស្រាប់ហើយ ។

យើងជឿថាអក្សរសិល្ប៍រឿងព្រះថោងត្រូវផ្លាស់ពីខ្មែរទៅថៃ ព្រោះពាក្យខ្មែរនៅសល់ច្រើនណាស់ក្នុងរឿង ដោយច្រើនគឺឈ្មោះតួអង្គ, តួរង រហូតដល់ឈ្មោះនគរ :

ឧទាហរណ៍ : ថង មកពី ទង, គោតម មកពី គោកំបង, ក្រែក មកពី ក្រែក ពមកពាក្យនេះត្រូវផ្លាស់ទៅទៀត :

ពាក្យខ្មែរ		**ពាក្យផ្លាស់**		
គោកំបង	ទៅជា	គោត្របង ។	ទៅជា	គោត្រះបង
ជង្ហោ តង្ហោ	-ដ-	គង់គៅ ។	-ដ-	គង់ត្រៅ
ព្យារោង	-ដ-	ព្រះរុង, ព្រះរួង		
បឹងស្នោ, ត្រពាំងស្នោ	-ដ-	ណងស្នោ, បឹងស្នោ		
បឹងតក់	-ដ-	បាងកក		
បទុមសុរិយវង្ស	-ដ-	ពទុមសុរិយវង្ស		

រឿងព្រះថោងចង្អុលឱ្យយើងឃើញអ្វីខ្លះ ?

រឿងព្រះថោង បានជាតឹកតាងចង្អុលឲ្យយើងឃើញលក្ខណៈខ្មែរសុទ្ធ ។ ដូចតទៅនេះ

១/- អំពីឈ្មោះស្តេចបឋមវង្ស ចង្អុលឲ្យឃើញថា ខ្មែរបូជាភ្លើង ឬ ព្រះអាទិត្យ បានជាលើកស្តេចជាទីគោរពមុនគេ ឧទាហរណ៍ ព្រះបាទអាទិត្យវង្ស បឋមសុរិយវង្ស ។ល។

២/- អំពីនាគបណ្តាលអ្វី ។ គ្រប់ប្រការ ចង្អុលឲ្យឃើញថា ខ្មែរបូជានាគ មានពូជជានាគ តែមិនមែននាគសត្វទេ ជាឈ្មោះកុលសម្ព័ន្ធខ្មែរ មួយក្រុមសព្វថ្ងៃនៅពាសលើដងភ្នំខាស៊ី (Khassi) ព្រំដែនឥណ្ឌា - ភូមា ។ អំពីរឿងនាគ ឬ ពស់ ជាបុព្វជនយើងនេះ មានព្រឹត្តិការណ៍ធ្វើឲ្យយើងជាកូនចៅនាគមានការជឿងឿល់ណាស់ វិញ្ញាណបុព្វជននាគដូនតាយើងតែងតែពន្យល់សប្តិឲ្យយើងស្រឡាញ់ពូជរបស់ខ្លួន នឹកដល់ពូជរបស់ខ្លួន តែយើងបែរទៅជាគិតថាមានលាភជាស្រីទៅវិញ ឧទាហរណ៍ ដូចគ្រប់គ្នាតែងតែយល់សប្តិកាលខ្លួននៅពីកំឡោះក្រមុំថា យប់មិញខ្ញុំយល់សប្តិថា ពស់ដេញចឹក, ពស់ខាំ, ពស់ពាក់លើខ្លួន ។ល។ យើងកាត់ថាមានលាភជាប្រពន្ធ, ប្តី ឬ ស្រីដេញ ប្រុសដេញ

ទៅវិញ ដោយពិតនោះ គឺបុព្វបុរសយើងចង់ឲ្យយើងស្រឡាញ់ពូជខ្លួនទេតើ !

៣/- រឿងគោតំបង ចង្អុលឲ្យឃើញថា កាលសម័យដើមខ្មែរជាជាតិ ចិញ្ចឹមសត្វគោយ៉ាងច្រើន ។ អ្នកដែលទៅឃ្វាលគោត្រូវកាន់តំបង (ដំបង) ដើម្បីរក្សាគោ ។ ខ្មែរណាកាន់តែពូកែខាងឃ្វាលឃុំគោ ឬ មានគោច្រើន, អ្នក នោះត្រូវបានប្រជាប្រិយភាពពីគ្រប់សង្គម ។ ក្នុងសិលាចារឹកច្រើនយកពាក្យថា «គោ, ឃោ» ដាក់ពីមុខមនុស្សប្រុស ប្រើជំនួសពាក្យថា «នាយ, លោក» ឯពាក្យថា លោក នេះមិនមែនភាសាបាលីទេ គឺជាភាសាខ្មែរសុទ្ធ ខ្មែរនៅ Khassi និងអស្សាំ គេតែងតែហៅមិត្តភក្តិថា «លោក» ដូច្នេះពាក្យនេះ យើងហៅបករាប់ម៉ឺនឆ្នាំហើយ ។

អ្នកចិញ្ចឹមគោជាអាជីពត្រូវតែចិញ្ចឹមច្រើនក្បាល ។ គោច្រើន ចិញ្ចឹម ក្នុងភូមិមិនបានទេ ត្រូវតែកៀរយកទៅឲ្យស៊ីនៅវាលធំៗ ។ ជួនកាលអ្នក ចិញ្ចឹមអាចទៅនៅរាប់ខែក៏បាន ។ កំណើតខ្មែរមុនជាតិអរិយកៈនោះ ឃើញថា ជាអ្នកចិញ្ចឹមគោរហូត ព្រោះនៅជុំវិញភ្នំមេរុ ឬ ហិមាល័យមានវាលធំ ។ ដល់ ខ្មែរមកទៅសុវណ្ណភូមិ ក៏បានជាប់មុខរបរនេះមកផង ។ ដូច្នេះទើបឃើញថា គោច្រើននៅវាលហៅថា «គោវាល» ។ អ្នកចិញ្ចឹមគោក៏ត្រូវគេហៅថា «គោវាល» ដែរ ។ តមកពាក្យនេះ បានត្រូវបំព្រួញហៅញាប់ម្តងបន្តិច ទៅជា «គ្វាល ឬ ឃ្វាល» ឬ «គង្វាល» ប្រែថា «អ្នកចិញ្ចឹមគោ» ។ តមក ស្រៈ អ ក្លាយទៅជា អុ គ្វាល ទៅជា «គុវាល» ស្រៈ អា ទៅជា អេ ជា «គុវេល» តមកអក្សរ ខ ក្លាយទៅជា ម បាត់សំឡេង ល ទៅជា «គុបេ

ឬ កុហេ » ។ នេះជាឈ្មោះតាគង្វាលគោម្នាក់ ជាអ្នកឧបការព្រះបក្សីចាំក្រុង ។ ដូច្នេះ ពាក្យនេះមានវិវត្តដូចតទៅនេះ :

គោ + វាល → គោវាល → គ្វាល → ឃ្វាល → គង្វាល → គុវាល → គុវេ → គុហេ → កុហេ → គ្តេ ។ (ពាក្យថា កង្វេរ → ខ្វេរ អាចវិវត្តដូចគ្នា) ។

ក្រុងឥន្ទ្រប្រស្ថមហានគរ តើនៅឯណា ?

បញ្ហាទាក់ទងនឹងប្រទេសឥន្ទ្រប្រស្ថមហានគរនេះ យើងអ្នកស្រាវជ្រាវ ឬកូនខ្មែរទាំងអស់ គួរនាំគ្នាស្រាវជ្រាវឲ្យឃើញច្បាស់ ហើយកត់ត្រាទុកដើម្បីជាភស្តុតាងឲ្យឃើញនូវអតីតប្រវត្តិរុងរឿងនៃជាតិរបស់ខ្លួន ។

ខ្ញុំបាទហៅឥន្ទ្រប្រស្ថថា «ប្រទេស» ព្រោះបានឃើញលក្ខណ៍ថាគួរតែហៅដូច្នេះ ។ ពាក្យថា «ឥន្ទ្រប្រស្ថ» នេះ ជាឈ្មោះមហាប្រទេសមួយពីអតីត ។ សម័យបូរាណហៅ «ប្រទេស» ថា «នគរ» ។ ប្រទេសដែលមានអំណាចធំហៅថា «មហានគរ» ។ ឥន្ទ្រប្រស្ថ ជាប្រទេសដែលមានអំណាចធំ ។ ដូច្នេះ ទើបលោកបូរាណហៅថា «ឥន្ទ្រប្រស្ថមហានគរ» ។ ពង្សាវតារយោនកៈបានកត់ត្រាទុកថា អាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថមហានគរ ទិសខាងលិចឆៀងខាងត្បូង មានស្រុកចំណុះរហូតដល់ស្រុកហរិទ្យាភូនជ័យ, ស្រុកឆៀងព្រៃប្រទល់នឹងស្ទឹងគង្គ (ធ្លាប់វាយដល់ភូមាផង) ។

ទិសខាងជើងបានដល់ស្រុកឆៀងរុង, ខេមរដ្ឋ ឬ ស៊ិបសងប័នណា ព្រំប្រទល់នឹងនគរណាំងសែ ។

ទិសខាងកើតដល់ស្ទឹងខ្មៅ (យួនសព្វថ្ងៃ) ។

ទិសខាងត្បូង, ក្នុងតំណាលខុវង្គធាតុថា ដល់នគរស្រីធម្មរាជ ទល់ដែនស្រុកផ្សារតែម្តង ។

ឃើញថាប្រទេសនេះធំណាស់, ឥឡូវនេះប្រទេសនេះត្រូវពុះចែកយ៉ាងតិច ៣ ប្រទេសគឺ ខ្មែរ, ថៃ និង លាវ ។

ភស្តុតាងជាផ្លូវបុរាណវិទ្យា ទុកណាជាអ្នកប្រាជ្ញខាងបុរាណសាស្ត្រ (Archaeology) និង អ្នកប្រាជ្ញជាតិអឺរ៉ុប នៅមិនទាន់បានរកឃើញឲ្យបានជាក់លាក់ក្តី តែលក្ខបានខាងវិជ្ជាពង្សាវតារ (Historical Record) តំណាល (Chronical) វិជ្ជាសាសនា (Divinity) និង អក្សរសាស្ត្រ (Arts) បានគាំទ្រយ៉ាងប៉ុនម៉ាត់អំពី «ឥន្ទ្រប្រស្ថមហានគរ» នេះ ។

មានរឿងពិតម៉្យាងថា អ្នកបុរាណវិទ្យាគ្រប់គ្នានឹងអះអាងអ្វីមួយយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ លុះត្រាតែគេបានរកឃើញ ហើយឃើញដោយប្រស្រីភ្នែកពិតប្រាកដ ។ ឯក្រៅពីនោះគេមិនទទួលស្គាល់ទេ ។ មានព្រឹត្តិការណ៍កន្លងមកហើយជាញឹកញយដែលអ្នកបុរាណវិទ្យាធ្លាប់កំណត់អាយុវប្បធម៌ និង អារ្យធម៌ នៃមនុស្សជាតិនៅទីនោះ ។ ថាប៉ុណ្ណេះប៉ុណ្ណោះ តែដល់ក្រោយមក មានគេជីកឃើញថ្មី អាយុកាលដែលអ្នកបុរាណវិទ្យា និង ប្រវត្តិវិទ្យាកំណត់នោះ ក៏ត្រូវពន្យារទៅទៀត ។ ឧទាហរណ៍ ដូចជាការកំណត់អាយុកំណើតមនុស្ស និង អារ្យធម៌ ត្រង់សុវណ្ណភូមិ

នេះ ។ កាលដើម កំណត់កំណើតមនុស្សយ៉ាងយូរត្រឹម ១០.០០០ ឆ្នាំ ឯអារ្យធម៌ប្រមាណ ៤.០០០ ឆ្នាំ ។ ប៉ុន្តែនៅពេលថ្មី ៗ នេះ គេបានជីកឃើញវត្ថុកំណត់អាយុ និង អារ្យធម៌ នៅឆៀងសែន និង បានឆៀង ជាកន្លែងដែលបុព្វបុរសខ្មែរធ្លាប់នៅ ឲ្យឃើញថា កំណើតមនុស្សនៅឆៀងសែនក្នុងដែនសុវណ្ណភូមិនេះជាង ១០០.០០០ ឆ្នាំហើយ ឯអារ្យធម៌នៅបានឆៀង ខេត្តឧបុល ឲ្យឃើញថា មនុស្សនៅទីនេះ មានការចំរើនយ៉ាងតិច ៧.០០០ ឆ្នាំមកហើយ ។

ទើបឃើញថា ការរកឃើញលក្ខឋានឯកសារជាផ្លូវបុរាណវត្ថុ សិលាចារឹកក្តី គ្រាន់តែឲ្យឃើញត្រឹមអ្វីដែលមាននៅក្នុងនោះប៉ុណ្ណោះ តែមុននោះ អ្នកប្រាជ្ញគ្រាន់តែសន្និដ្ឋានប៉ុណ្ណោះ តែត្រង់ណាដែលឯកសារផ្លូវសិលាចារឹកមិនបានចង្អុល គេអាចរកឃើញតាមផ្លូវពង្សាវតារ ឬ រឿងតំណាលដែរ ។

ក្នុងរឿងមហានគរឥន្ទ្រប្រស្ថនេះ ដោយច្រើន យើងអាចរកឃើញតាមឯកសារ ដូចតទៅនេះ ៖

១- តំណាលឧរង្គធាតុ
២- ព្រះធាតុភ្នំ
៣- ពង្សាវតារហ្លួងព្រះបាង
៤- ប្រវត្តិព្រះបាង
៥- ពង្សាវតារញៀវ
៦- ប្រវត្តិព្រះបរមធាតុនគរស្រីធម្មរាជ
៧- ប្រជុំពង្សាវតារថៃ
៨- ពង្សាវតារឡានឆាង
៩- ពាក្យឲ្យការណ៍ «អ្នកស្រុកក្រុងកៅ»
១០- តំណាលសុវណ្ណខុមខាំ
១១- តំណាលសិង្ហនវត្តិ
១២- គម្ពីរជិនកាលមាលីបករណ៍
១៣- គម្ពីរចាមទេវីវង្ស
១៤- ពង្សាវតារយោនកៈ

១៥- ពង្សាវតារក្រុងកម្ពុជា

១៦- តំណាលព្រះកែវមរកត

១៧- ពង្សាវតារថៃយ៉ៃមៀងម៉ូ

១៨- ពង្សាវតារសែនវី

បើអស់លោក និងប្អូន ៗ ព្យាយាមស្រាវជ្រាវក្នុងឯកសារដូចពោលនេះ ក៏នឹងរកឃើញមហានគរឥន្ទ្រប្រស្ថជាមិនខាន ។

បើប្អូន ៗ បានស្រាវជ្រាវដោយឯកសារដូចជំរាបមកនេះ ក៏មុខតែនឹងយល់ស្របតាមខ្ញុំទាំងស្រុងថា អ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រ (ប្រវត្តិវិទូ) គួរតែឲ្យកិត្តិយសដល់ ឥន្ទ្រប្រស្ថមហានគរថាជា «មហាអាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថ ឬ អាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថ» ទៅវិញ ដោយចែកយុគអាណាចក្រលើសុវណ្ណភូមិជាថ្មីដូចតទៅនេះ៖

១- អាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថ ឬ គោត្របូរ (ព.ស. ៨-១៦៩៥) ។

២- អាណាចក្រភ្នំ (ព.ស. ៦០០-១២០០) ។

៣- អាណាចក្រជាន់លើ (ចេន-លា) (ព.ស. ១២៥០-១៨៩៦) ។

៤- អាណាចក្រកម្ពុជៈ ក្រោម + ពូជ → ក្រម + ពូជ → កម + ពូជ → ខម + ពូជ = កមពូជ = កម្ពូជៈ ។

ការចែកដូច្នេះ យោលទៅតាមប្រវត្តិសាស្ត្រជនជាតិអំបូរខ្មែរ-មន តែអ្នកសិល្បៈ ឬ បុរាណវិទ្ធា គេចែកទៅតាមបុរាណស្ថាន, បុរាណវត្ថុ ឬ សិល្បៈវត្ថុដែលគេរកឃើញតាមកន្លែងផ្សេង ៗ លើអាស៊ីអគ្នេយ៍ ។

ខ្ញុំនឹកស្តាយសែនស្តាយ ត្រង់ចំណុចដែលលោកអ្នកប្រាជ្ញបុរាណសាស្ត្រមិនបានយកចិត្តទុកដាក់ក្នុងរឿងសិល្បៈនៃឥន្ទ្រប្រស្ថសោះ ។ ទាំងនេះ ព្រោះលោកអស់នោះមិនបានឃើញឯកសារដូចពោលមកហើយឲ្យសព្វគ្រប់នេះមួយ, មួយ

ទៀត លោកមិនបានរកឃើញសិលាចារឹកដែលទាក់ទងអំពីអាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថ ឡើយ ។ ដូច្នេះ ការចោទថា អាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថគ្មានភស្តុតាងជាសិលាចារឹកយ៉ាងនេះ ខ្ញុំយល់ថាជាការអយុត្តិធម៌ ព្រោះហេតុ ២ ប្រការ -ប្រការទី ១ រឿងរ៉ាវរបស់អាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថមានទាក់ទង នឹង ពុទ្ធសាសនាតាំងពីក្រោយព្រះបរិនិព្វានបាន ៨ ឆ្នាំ (រឿងនេះឲ្យមើលប្រវត្តិព្រះធាតុភ្នំ), ពេលនោះមានស្ដេចគ្រងឥន្ទ្រប្រស្ថ, ស្ដេចចុឡនី (កុងកឹង), ស្ដេចមរុក្ខនគរ (ជិតសុវណ្ណខេត្ត) និង ពីរព្រះអង្គទៀតនៅប្រទេសដោយឡែក មករក្សាព្រះឧរង្គធាតុ (ឆ្អឹងដើមទ្រូងព្រះ) ហើយយើងគួរជឿថា មុនព្រះបរិនិព្វាន នគរឥន្ទ្រប្រស្ថក៏គួរមានហើយដែរ ប៉ុន្តែយើងគ្មានភស្តុតាងជាផ្លូវឯកសារ ។ រឿងរ៉ាវរបស់ឥន្ទ្រប្រស្ថមានចុះមករហូតដល់ ព.ស. ជាងមួយពាន់ឆ្នាំ ជារឿងរ៉ាវរបស់ខ្មែរ-មនសុទ្ធសាធ ។ យូរៗ មានជាតិបរទេសមកជ្រៀតជ្រែកបំបែកសាមគ្គីម្ដង ។ ឯឯកសារជាសិលាចារឹកទើបតែមានរវាង ព.ស. ទី ៩-១០ ប៉ុណ្ណោះ ។ ដូច្នេះ យើងនឹងថា អាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថគ្មានភស្តុតាងជាសិលាចារឹក ក៏មិនត្រូវទាល់តែសោះ ។ លុះដល់ ព.ស. ទី ៩-១០ ខ្ញុំយល់ថា អាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថគង់មានសិលាចារឹកដែរ ប៉ុន្តែត្រូវឥទ្ធិពលឥណ្ឌាបំបែរឲ្យទៅជាវប្បធម៌ឥណ្ឌាអស់ ឬ អាចមានឥទ្ធិពលឥណ្ឌា-ជ្វា រវាង ព.ស. ១២៥០-១៣៥០ មកបង្វិលឲ្យចូលសាសន៍ក៏សឹងបាន ព្រោះឃើញថា ក្នុងដែនអាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថ មានស្រុកដាក់ឈ្មោះជ្វា, ខែក និង ចាម ឧទាហរណ៍ ស្រុកថាខែក, ភូមិជ្វា, ចាមចាស់ក្ដិ ។ល។ យុគដែលជ្វា និង ឥណ្ឌាចូលស្រុកនោះ ជាតិលាវ, តៃ មិនទាន់មកគ្រប់គ្រងនៅលើប្រទេសលាវ

សព្វថ្ងៃនេះទេ ។ លុះជាតិថៃ ឬ លាវ មកនៅលើដែនឥន្ទ្រប្រស្ថក្នុង ព.ស. ប្រមាណ ១៧០០-១៣០០ ប្រវត្តិសាស្ត្រជនជាតិខ្មែរប្រាប់ថា ខ្មែរបែកជាពីរបក្ស គឺជាន់លើ (ចេន-លា) គោក និង ជាន់លើ (ចេន-លា) ទឹក ។ ពេលនោះ ដែនដីឥន្ទ្រប្រស្ថត្រូវរបេះបែកចេញជា ៣ គឺដែនដីខាងជើងឆៀងខាងលិចត្រូវធ្លាក់ទៅលើកណ្តាប់ដៃជាតិថៃលាវ ខាងលិច-ត្បូង ត្រូវធ្លាក់លើឥទ្ធិពលខ្មែរមន ឯខាងកើត-ត្បូង ត្រូវធ្លាក់លើកណ្តាប់ដៃខ្មែរ-ឥណ្ឌា ។

ប៉ុន្តែយើងគួរតែអរនៅឡើយ ព្រោះទុកណាជាឥន្ទ្រប្រស្ថត្រូវបែងចែកជា ៣ ភាគក៏ដោយ ប៉ុន្តែ ២ ភាគត្រូវធ្លាក់ទៅលើអំបូរខ្មែរទាំង ២ គឺខាងលិច-ត្បូង ខ្មែរ-មន, ខាងកើត-ត្បូង ខ្មែរ-ឥណ្ឌា, ជាហេតុឲ្យវង្សាខ្មែរអាចរក្សាវង្សាបានរហូតដល់សព្វថ្ងៃ ។ បើមិនដូច្នេះទេ នាវាឥន្ទ្រប្រស្ថគង់ធ្លាក់ទៅលើដៃលាវថៃទាំងអស់! (ត្រង់នេះសូមឲ្យអានប្រវត្តិសិង្ហនវត្តិ, សុវណ្ណខ្ទមខាំ, ឧរង្គធាតុ, ពង្សាវតារយោនកៈ) ។

ទុកណាជាអាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថបែកជា ៣ ក្តី គួរឲ្យសង្កេតចាប់ភ្នែកថា បុព្វបុរសខ្មែរជំនាន់ឥន្ទ្រប្រស្ថបានព្យាយាមរួមគ្នាឡើងវិញ-ឧទាហរណ៍ នេះឲ្យឃើញច្បាស់ក្នុងរឿងព្រះថោង ។ រឿងនេះ អ្នកប្រាជ្ញខាងបូព៌ទិសជឿថាកើតឡើងរវាង ព.ស. ១៦-១៨ ។ ឯអ្នកប្រាជ្ញខ្លះខាងបស្ចិមទិសថា ព.ស. ទី ៦-៧, តែខ្ញុំយល់ថាគង់កើតឡើងរវាង ព.ស. ទី ១៦-១៨ មែន ព្រោះលក្ខបានគម្ពីរជិនកាលមាលីបករណ៍ក្តី ចាមទេវីវង្សក្តី តំណាលព្រះចន្ទធម្មវង្សក្តី តំណាលព្រះកែវបេរកតក្តី ឲ្យឃើញថា ស្តេចអាទិច្ច ដែលជាបិតារបស់ព្រះថោងនោះកើត

ជំនាន់ ព.ស. ១៦-១៨ មែន ។ បើឪពុកកើតជំនាន់នេះ តើកូនកើតមុននេះ ឯណាបាន ! ត្រង់នេះឃើញថា រាជពង្សាវតារយើងចុះសករាជព្រះថោងខុស (ពង្សាវតារនេះ គេរុះរើច្រើនផងណាស់ សូមឲ្យសង្កេតមើលពង្សាវតារចាស់ និង ថ្មី) ។

ស្តេចអាទិច្ចនៅនគរហេរិភុញ្ជ័យស្រុកមនពីដើម, ឯព្រះថោងជាកូនខ្មែរ-មនបើកឥន្ទ្រប្រត្ថ ឃើញថាជំនាន់នេះ ខ្មែរ-មន និង ខ្មែរ-ឥណ្ឌា ព្យាយាមរួមគ្នា ។ សករាជឥន្ទ្រប្រត្ថចុងក្រោយគឺជំនាន់ព្រះបទុមសុរិយវង្ស ព.ស. ១៦៥៦-១៦៩៩ (មើលពង្សាវតារយោនកៈ) ។ ប្រការទី ២ ទីតាំងនគរឥន្ទ្រប្រត្ថ បានមានលក្ខបានចង្អុលទុកយ៉ាងពិតប្រាកដ គឺនៅខាងជើងស្រុកថាខែក (លាវ) ត្រង់ឆ្នេរទន្លេមេគង្គខាងឆ្វេង សព្វថ្ងៃហៅថា ហិនបុរៈ ឬ ហិនបូរ ។ ម្តេចបានជាលោកអ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រ ឬ អ្នកបុរាណសាស្ត្រ មិនទៅជីកពិនិត្យមើលផង? ។

ចំណែកខ្លួនខ្ញុំ ខ្ញុំស្តាយណាស់ដែលខ្ញុំក្រពេក ខំធ្វើការទាំងថ្ងៃយប់រកពេលឆ្លៀតមិនសូវបាន ប៉ុន្តែទុកជាការងារមមាញឹកយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏នៅឆ្លៀតឱកាសស្រាវជ្រាវរកលក្ខបាន ដើម្បីបំផុសរឿងរ៉ាវប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិឲ្យបានផុះឡើងវិញ ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ប្អូន ៗ ដែលជាអនាគតជាតិជំនាន់ក្រោយ ឬ សតវត្សក្រោយនេះម្យ៉ាង និង ម្យ៉ាងទៀត មកពីខ្វះអ្នកឧបត្ថម្ភ, អង្គការ, វិជ្ជាស្ថាន ឬ រដ្ឋាភិបាលជួយ ។ បើខ្ញុំសន្សំបានលុយកាក់ច្រើន ឬ មានលោកអ្នកជួយឧបត្ថម្ភ ខ្ញុំក៏នឹងឈប់ធ្វើការផ្ទាល់ខ្លួន ហើយបែរមុខឈមដំណើរដើរទៅតាមដានដែលបុព្វបុរសធ្លាប់ផ្តិតទុក ដើម្បីស្រាវជ្រាវទាំងផ្លូវបុរាណសាស្ត្រ, អក្សរសាស្ត្រ និង ប្រ

ប្រវត្តិសាស្ត្រ របស់ជាតិ ។ ចំណុចដែលខ្ញុំចង់ទៅនៅ ហើយនឹងលើកកាយរកមុន គេនោះ គឺត្រង់កន្លែងដែលធ្លាប់តាំងនៅនៃបរក្ខនគរ, គោត្របូរ និង ឥន្ទ្រប្រស្ថមហានគរ ព្រមទាំងកន្លែងបុព្វបុរសខ្មែរធ្លាប់នៅរាប់ម៉ឺនឆ្នាំមកហើយ គឺតាមដងទន្លេសិន្ធុ, យមុនា, ព្រហ្មបុត្រ ដងភ្នំ Khassi, Naga ជាដើម ព្រោះជឿជាក់តាមផ្លូវមនុស្សវិទ្យា (Anthropology) និង ភូមិវិទ្យា (Topology) ថា ក្រោយដែលខ្មែរត្រូវជាតិអរិយកះវាយ កាលនោះអំបូរខ្មែរ-មនមានឈ្មោះថា មិលក្ខះ ឬ មិលក្ខុនោះ ខ្មែរ-មនបានរត់មកខាងត្បូង មកជំនុំប្រជុំគ្នាត្រង់ព្រំប្រទល់ទន្លេព្រហ្មបុត្រ, ទន្លេគង្គា, ទន្លេអចិរវតី និង ទន្លេមេគង្គ ។

ខ្មែរ-មនខ្លះដែលមិនបានមកត្បូងរហូត ក៏គង់នៅតាមឆ្នេរទន្លេព្រហ្មបុត្រ, គង្គា និង អចិរវតី ។ ឯខ្មែរមួយពួកទៀតបានចុះមកតាមដងទន្លេមេគង្គ មាននៅតាមតាំងពីព្រំប្រទល់ដែនភូមា, លាវ, ថៃ សព្វថ្ងៃ ។ ផ្លូវបុរាណសាស្ត្រ គេបានលើកឃើញវត្ថុចាស់អាយុរាប់សែនឆ្នាំនៅលើផ្ទៃដីធៀងសែនសព្វថ្ងៃ ។ លោកសាស្ត្រាចារ្យ សែង មនវិទូរ អ្នកប្រាជ្ញប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិថៃ បានធ្វើអត្ថាធិប្បាយក្នុងកាសែតបាងកកប៉ុស្តិ៍ កាលពីខែមីនាថា វត្ថុនោះជារបស់ជនជាតិមិលក្ខុ ។ ដូច្នោះទើបឃើញថា រឿងរ៉ាវនៃជនជាតិអំបូរខ្មែរ-មន មាននៅតាមដងទន្លេមេគង្គនេះទាំងអស់ ។ ឯទន្លេមេគង្គនេះ កាលដើមគេហៅថា **ឧន្លេមេខម** បាលីហៅថា **ខលនទី** ។ ពាក្យថា **ខលនទី** ដូច្នេះ ក្លាយមកពីពាក្យថា ខមនទី ប្រែថា ទន្លេ ខម (គឺទន្លេខ្មែរប៉ែកខាងកើត ឯប៉ែកខាងលិចស្ទឹងដែលសព្វថ្ងៃហៅថា មេណាមចៅព្យានោះ កាលដើមហៅថា មេគ្គនទី ប្រែថា ទន្លេខ្មែរ ។ ពាក្យថា

មេគ្គ នៅគង់ជាសំឡេងចិន ព្រោះចិនហៅខ្មែរថា **គាវមេង** ជិនកាលមាលីថា **មេខ្គ** ឥឡូវនេះពាក្យថា ទន្លេមេងបាត់ទៅ បានក្លាយទៅជា **មិខ**, ភិង បានដល់ឈ្មោះស្ទឹងនៅខេត្តធៀងម៉ៃ) ជាឈ្មោះកិត្តិយសដល់ជនជាតិខ្មែរ-មន ដែលពេលនោះមានឥទ្ធិពលយ៉ាងធំលើផងទន្លេនេះទាំងមូល ។ យើងជាខ្មែរគួរតែត្រឡប់នាំគ្នាហៅទន្លេនេះថា **មេខម** វិញទើបត្រូវ ព្រោះជាកិត្តិយសដល់បុព្វបុរសយើងពំណាស់ តែសព្វថ្ងៃឈ្មោះ **ខម** នេះកំពុងតែត្រូវបរទេសបំភ្លេចបន្តិចម្តង ៗ គួរឲ្យសង្វេគ ។

ទន្លេ **មេខម** (មេគង្គ) នេះ ជាអាយុជីវិតខ្មែរតាំងពីយ៉ាងតិច ១០.០០០ ឆ្នាំហើយ ។ ទន្លេនេះ មានដើមកំណើតពីទីទេរច្រើនកន្លែងនៅខាងជើងនៃជងភ្នំ **ឧខ្លា** ដែលស្ថិតនៅខាងត្បូងនៃស្រុកសៀងហៃ (Tsinghai) ប្រទេសចិនត្រង់កន្លែងដែលនៅប្រទេសចិនគេហៅថា ទន្លេ Langtsang Chiang ហើយហូរធ្លាក់កាត់តំបន់ដែលហៅថា ចាំដូ (Chando) និង ប៉ែកខាងលិចនៃស្រុកយូណាន ហួសព្រំប្រទល់ដែនចិនបន្តិច ក៏ដល់កន្លែងដែលចែកព្រំប្រទល់ចិន, ភូមា (ខាងលិច), លាវ (ខាងកើត) ហើយហូរកាត់ប្រទេស លាវ, ថៃ, ខ្មែរ និង យួន ។

យើងគួរសង្កេតថា ពាក្យថា ទងខ្លា, ចាំដូ ហាក់ដូចជាពាក្យខ្មែរ ! ។

មីតាំងអាណាចក្រឥន្ទ្រប្រស្ថបហានគរ

ពង្សាវតារកម្ពុជាបានប្រាប់ថា « នគរឥន្ទ្រប្រស្ថនៅឧត្តរទិសាភាគ » ត្រង់នេះគួរឲ្យឃើញថា អ្នកនិពន្ធរាជពង្សាវតារនេះ នៅទក្សិណទិស ឬ ទិសខាងត្បូង

នៃនគរឥន្ទ្រប្រស្ថ ។ បើយើងលើកផែនទីផ្ទៃដីដែលខ្មែរធ្លាប់មានអំណាចមកចែងជា ៤ ទិស ហើយយកទីក្រុងបុរាណទាំងពីរមកតាំង គឺក្រុងនគរភ្នំ និង លពបុរី ដោយសន្មតថា អ្នកនិពន្ធរឿងនេះកើតសម័យនោះ ក៏នឹងឃើញថា ទិសឧត្តររបស់ **ព្យាធបុរះ** (ភ្នំ) ស្ថិតនៅត្រង់ប្រទេសលាវសព្វថ្ងៃ ឬ នៅឦសាននៃប្រទេសថៃ ។ ឯទិសឧត្តរនៃក្រុងលពបុរី គឺនៅត្រង់ហរិទ្យភូនជ័យ និង ឆៀងម៉ៃ ជាដើម ។ ប៉ុន្តែ តឹកតាងនៃការនិពន្ធ និង អ្នកនិពន្ធចង្អុលឲ្យឃើញថា ឆ្នាំនិពន្ធរឿងនេះ និង អ្នកនិពន្ធរឿងនេះ ទើបតែនឹងផ្ដើមក្នុងដើមពុទ្ធសតវត្សទី ២៥ នេះ (ចូរមើលពាក្យប្រារព្ធនៃរាជពង្សាវតារកម្ពុជា) ។ បើការរៀបរៀងរឿងនេះកើតក្នុងសតវត្សនេះមែន អ្នកនិពន្ធរឿងនេះច្បាស់ជានៅប្រទេសខ្មែរជាមិនខាន មិនគួរជឿថានៅបាងកក ព្រោះពង្សាវតារថៃណៅគ្មានចង្អុល ។

បើអ្នកនិពន្ធនៅប្រទេសខ្មែរ ហើយចង្អុលថា នគរឥន្ទ្រប្រស្ថនៅឧត្តរទិសាភាគដូច្នេះ តើគួរឲ្យជឿថា នគរឥន្ទ្រប្រស្ថនៅត្រង់នគរវត្តសព្វថ្ងៃនេះបាន ឬទេ? ព្រោះមានគេជឿមកយូរហើយថា នគរឥន្ទ្រប្រស្ថនៅត្រង់នគរវត្ត ។ រឿងនេះ បើយើងពិនិត្យផែនទីដែលព្រះថោងត្រាច់ចរនោះ យើងឃើញថា ព្រះថោងយាងមកទិសទក្សិណនៃឥន្ទ្រប្រស្ថមកដល់គោកខ័ន្ធ ហើយបានឲ្យរេហ៍ពលឈប់កសាងទីស្នាក់នៅ ។ រីឯស្រុកគោកខ័ន្ធ ឃើញថានៅខាងត្បូងនគរឥន្ទ្រប្រស្ថដែរ ។ តមក ព្រះថោងមកក្រសាលលេងនៅគោកធ្លក គោកធ្លកនេះអាចជាឈ្មោះគោកមួយ នៅខាងលិចនគរធំ ក្បែរបាក់ខែង? ជាគោកដែលមានដើមធ្លកមួប់ច្រើនដើម ។ ព្រះតេជគុណភ្នំគូលេនបានឲ្យការណ៍ថា លោកធ្លាប់ទៅ

ធុតង្គនៅទីនោះ មានផ្លាកសរសេរជាអក្សររ៉ូម៉ាំងថា «គោកធ្លក» ក្នុងទីនោះ មានប្រាសាទមួយហៅថា «ប្រាសាទព្រះថោងនាងនាគ» ។ បើដូច្នេះមែន បរិវេណនេះក៏នៅទិសខាងត្បូងនៃនគរឥន្ទ្រប្រស្ថដែរ ទើបឲ្យជឿថា អង្គរវត្ត ឬ នគរធំ មិនមែនជាទីតាំងនៃឥន្ទ្រប្រស្ថឡើយ ។

ក្នុងតំណាលសុវណ្ណខ្ទមខាំ និង ពង្សាវតារយោនកៈប្រាប់ថា កុមារម្នាក់ ឈ្មោះ កុរុវង្សា ពូជស្តេចមកពីក្រុងបាតលីបុត្រ និង នាងកុមារីមួយអង្គ ជាពូជនៃ ឥន្ទ្រប្រស្ថ បានយិតយក **ក្រុងពោធិសារហ្លួង** ហើយផ្លាស់ឈ្មោះពោធិសារហ្លួង ទៅជា **គុរុរដ្ឋឥន្ទ្រប្រស្ថ** ទៅវិញ ។

តាមការស្រាវជ្រាវរបស់លោកសាស្ត្រាចារ្យព្យាអនុមានរាជធន បានកត់ហេតុទុកក្នុងសៀវភៅរបស់លោកឈ្មោះ «ឡែមឥណ្ឌូចិន» ថា ក្រុងពោធិសារហ្លួងនៅខាងជើង «កេងលិភី» ក្នុងអាណាខេត្តដែនឡានភាង ។ ឯលោកបរិហារទេពធានី បានស្រាវជ្រាវឃើញថា ក្រុងពោធិសារហ្លួងនៅមាត់អូរ «ហិនបូរ» នៅខាងជើងស្រុកថាខែក ឆ្នេរឆ្វេងនៃទន្លេមេគង្គ ទល់មុខនឹងស្រុកថាឧទេន (ប្រទេសថៃ) ។

តាមពង្សាវតារណៀវប្រាប់ថា ព្យាគោតម ឬ គោត្របង បានចាញ់ឫទ្ធិព្យាក្រែកហើយរត់ចេញពីក្រុងឥន្ទ្រប្រស្ថទៅ **ជាចីនទិស** ចម្ងាយ ១៨ ខ្សែលួស។ ដូច្នេះ បើគិតទៅឃើញថា ព្យាគោត្របងរត់ទៅមិនឆ្ងាយទេ ។ ឯពង្សាវតារខ្មែរថាទៅស្រុកលាវ ។

គេសង្កេតឃើញមានចេតិយមួយសាងទុកជាអនុស្សាវរីយ៍ដល់ព្យាគោតម

ឬ គោត្របង នៅតំបន់ មួងស៊ុំត ខាងត្បូងស្រុកថាខែក ខាងជើង សេចាំងម៉ៃ សព្វថ្ងៃនេះ ។

ដូចបានពោលមកនេះ ឃើញថាក្រុងពោធិសារហ្លួងតាំងមុនឥន្ទ្រប្រស្ថ ដោយសំអាងតាមលក្ខបានតំណាលព្រះឧរង្គធាតុ ។ តាមការស្រាវជ្រាវរបស់ លោក ទេពបរិហារ អ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រថៃ បានឲ្យដឹងថា ក្រុងពោធិសារហ្លួងនេះធ្លាប់ជាទីតាំង **ក្រុងសំបូរណ៍** ដែលជាក្រុងរបស់ ចេន-ឡាគោក ដែរ ។ ក្នុងពង្សាវតារយោនកៈ ជួនកាលហៅក្រុងពោធិសារហ្លួងថា ក្រុងតក្កសិលា ក៏មាន ។ ឯតំណាលឧរង្គធាតុ (ដូចនឹងលើកយកមកពោលនៅទំព័រក្រោយៗ) ហាក់ដូចជាឲ្យពាក្យថា ពោធិសារនេះ ទៅជារាជវង្សទៅវិញ ។ ដូច្នេះ បានជាហៅព្រះរាជបុត្រសីងគ្រប់ព្រះអង្គថា «ពោធិសារកុមារ» គឺកុមារវង្សពោធិសារ តែហៅអាណាចក្រនេះថា «ឥន្ទ្រប្រស្ថនគរ» ។

ឈ្មោះឥន្ទ្រប្រស្ថនេះ ក្នុងឯកសារ និង តំណាលនានាសរសេរមិនដូចគ្នាទេ :

- ពង្សាវតារលាវ សរសេរថា ឥន្ទបតនគរ
- តំណាលព្រះបរមធាតុនគរស្រីធម្មរាជសរសេរថា ឥន្ទបត
- តំណាលឧរង្គធាតុ សរសេរថា ឥន្ទបថៈនគរ
- ប្រជុំពង្សាវតារថៃ សរសេរថា ឥន្ទបថានគរ
- ព្រះរាជពង្សាវតារកម្ពុជា សរសេរថា ឥន្ទ្រប្រស្ថ
- តំណាលព្រះកែវ សរសេរថា ឥន្ទបត្ត

- ពាក្យឲ្យការណ៍អ្នកស្រុកក្រុងកោ សរសេរថា . ឥន្ទប្រស្ថ ប៉ុន្តែទុកណាជាសរសេរដូចម្ដេចក្ដី ក៏សំដៅផល់ន័យតែមួយដូចគ្នាទាំងអស់ ។

តាមឯកសារព្រះខរង្គធាតុក្រាប់ថា . ព្រះវង្សដើមនៃជាតិឥន្ទ្រប្រស្ថគឺកុមារព្រះនាមកុរុវង្សា ព្រះបិតាមកពីបាតលីបុត្រ និង រាជកុមារីព្រះនាមមិនប្រាកដ តែជាព្រះវង្សឥន្ទ្រប្រស្ថមកពីប្រទេសឥណ្ឌា ។ តាមលំអាននេះ យើងត្រូវទៅមើលប្រទេសឥណ្ឌា ថាបានទគរឈ្មោះឥន្ទ្រប្រស្ថ និង កុរុ ឬក៏គ្មាន ! ។

លោក Philippe Stern អ្នកបូរាណវិទ្យា បានសរសេរទុកក្នុងសៀវភៅឈ្មោះ L'Art de l'Inde ហើយនិងលោក A. L. Boshane បានសរសេរទុកក្នុងសៀវភៅរបស់លោកឈ្មោះ The Wander that was India ថារវាង ព.ស. ២២០-៣៥៩ ជាយុគនៃអាណាចក្រមោរិយៈ ។ ក្នុងសៀវភៅផែនទីលោកឈ្មោះ Historical Atlas of the World របស់លោក R. R. Palmer នៃមហាវិទ្យាល័យ Yald បានឲ្យដឹងថា យុគអាណាចក្រមោរិយៈ (Mauriya) នេះ នៅប៉ែកខាងជើងមធុរា (Mathura) មាននគរឈ្មោះ Indraprastha នៅឆ្នេរទន្លេយមុនា ។ ពាក្យថា Indraprastha បើសរសេរជាខ្មែរថា ឥន្ទ្រប្រស្ថ ស្របទៅតាមអភិធានសំស្ក្រឹតថៃ-អង់គ្លេសទំព័រ ១៤៤ ដែរ ។

បើតាមនេះឃើញថា គួរសរសេរថា ឥន្ទ្រប្រស្ថ ដូច្នេះទើបត្រូវ ។ កុរុវង្សារាជកុមារ និង ឥន្ទ្រប្រស្ថកុមារី បុព្វបុរសខ្មែរឥន្ទ្រប្រស្ថ គង់បន្តពូជពង្ស

បុរសខ្លួននៅកុរុរដ្ឋ និង ឥន្ទ្រប្រស្ថនេះមិនខានឡើយ ។ រាថ្ងៃ, ខែ, ឆ្នាំដែលព្រាកដក្នុងប្រវត្តិឧរង្គធាតុមិនបានប្រាប់ពិតប្រាកដ គ្រាន់តែប្រាប់ថា យូរណាស់មកហើយតែប៉ុណ្ណោះ ។ ជួនកាលពួកខ្មែរជំនាន់នោះអាចមកមុនពុទ្ធកាល ឬ ក្រោយបន្តិចក៏បាន ។ តែតាមតំណាលប្រជុំព្រះធាតុភ្នំ ប្រាប់ថា ក្រោយព្រះបរិនិព្វាន ៨ ឆ្នាំ មានស្ដេចឥន្ទ្រប្រស្ថផងដែរ បានមកទទួលព្រះឧរង្គធាតុ ក្នុងចំណោមស្ដេចទាំង ៥ នគរ ។ ដូច្នេះ ឲ្យឃើញថា នគរឥន្ទ្រប្រស្ថគង់មានមុនព្រះផាមិនខាន បើមិនដូច្នេះទេ គេនឹងមានស្ដេចឥន្ទ្រប្រស្ថអង្គណាមកទទួលព្រះឧរង្គធាតុ ព្រោះការសាងនគរនិមួយ ៗ មិនមែនសាងត្រឹម ៨ ឆ្នាំទេ ! ។

អំពីការបានមកនៅភូមិភាគអាស៊ីអាគ្នេយ៍នៃជនជាតិអំបូរខ្មែរ-មន និងបានត្រូវពោលនៅពេលក្រោយ តែនៅត្រង់នេះនឹងបញ្ជាក់អំពីកុរុ និង ឥន្ទ្រប្រស្ថដែលជាកន្លែងដើមនៃបុព្វបុរសខ្មែរឥន្ទ្រប្រស្ថកុរុរដ្ឋរាជធានីមុនសិន បើមិនពោលឲ្យអស់នៅត្រង់នេះ សេចក្ដីអាចបង្វែង ។

កុរុរដ្ឋ តាមអដ្ឋកថាជាតកឈ្មោះកម្មិលះ និង រដ្ឋះ ថានៅខាងលិចរដ្ឋបញ្ចាលះ ។ ក្នុងរដ្ឋបាលសូត្រមជ្ឈិមនិកាយ មជ្ឈិមបណ្ណាសកះ នៃគម្ពីរព្រះពុទ្ធសាសនាប្រាប់ថា ទីក្រុងកុរុរដ្ឋឈ្មោះថា **ថុល្លកោដ្ឋិតនិគម** ជារាជសំណាក់របស់ស្ដេចឈ្មោះកុរុ ដែលរដ្ឋនេះតាំងនៅលើឆ្នេរទន្លេយមុនា ។ បើធៀបសព្វថ្ងៃ កុរុរដ្ឋតាំងនៅរវាងរដ្ឋបញ្ចាលះ និង ទីក្រុងដេហ៍លី (Dehli) ក្នុងជំនាន់អាណាចក្រមោរិយះ ព.ស. ២២០-៣៥៩ កុរុរដ្ឋនៅក្បែរក្រុងឥន្ទ្រប្រស្ថតែម្ដង ។

ក្នុងគម្ពីរ **វិស្ណុបុរាណ** ថា កុរុជាឈ្មោះរបស់ស្ដេចប្រវង្សចន្ទ្រវង្សមួយ

ព្រះអង្គ បិតាព្រះនាម សាមន៍រណៈ កើតដោយកម្លាំងតបះ ។ ត្រកូលចន្ទ្រវង្ស នេះជាត្រកូលធំណាស់ គឺជាត្រកូលជាតិមិលក្ខះ (ទិក្រិត្ត—ខ្មែរ-មន) តែម្តង ។ ព្រះក្រឹស្នះ ក៏នៅក្នុងប្រវង្សនេះដែរ ។ ក្នុងគម្ពីរវិស្ណុបុរាណដដែលនេះប្រាប់ប្រវង្សជាលំដាប់លំដោយដូចតទៅនេះ ៖ ព្រះព្រហ្មមានព្រះរាជបុត្រទ្រង់ព្រះនាម អតិព្រហ្មឬសី អតិព្រហ្មឬសីមានព្រះរាជបុត្រទ្រង់ព្រះនាម ព្រះចន្ទ្រ ព្រះចន្ទ្រនេះជាដើមវង្ស មានព្រះរាជបុត្រទ្រង់ព្រះនាមព្រះពុទ្ធ ព្រះពុទ្ធមានរាជបុត្រទ្រង់ព្រះនាម បុរូរវសះ បុរូរវស មានព្រះរាជបុត្រទ្រង់ព្រះនាម អាយុសះ អាយុសះមានព្រះរាជបុត្រទ្រង់ព្រះនាម នហុសះ នហុសះមានព្រះរាជបុត្រទ្រង់ព្រះនាម យះយាតិ យះយាតិមានព្រះរាជបុត្រ ២ ព្រះអង្គ, ទី ១ ទ្រង់ព្រះនាម យទុ យទុជាដើមវង្សនៃព្រះក្រឹស្ន និង កុរុ ។ ត្រកូលនេះបានគ្រងនគរផ្សេង ៗ នៅតណ្ឌា មានទវារកា (ទ្វារតី) ជាដើម-ហើយជាដើមវង្សនៃជាតិ យាទព ទាំងឡាយមានកម្ពុជះជាដើមផង ។ ព្រះរាជបុត្រអង្គទី ២ ទ្រង់ព្រះនាម ប្រោពះ ត្រកូលនេះបានគ្រងរដ្ឋផ្សេង ៗ មានហសតិនាបុរះ ជាដើម ។ ហស្តិនាបុរះនេះជាទីក្រុងរបស់រដ្ឋបញ្ចាលះ ដែលសព្វថ្ងៃហៅថា បញ្ចាប (Panjap) ។ តាមអភិធានសំស្ក្រឹតថៃ-អង់គ្លេសថា «កុរុ» នៅជិត ឬ រឹមក្រុង «ដេហ៍លី (Dehli» សព្វថ្ងៃ ។ ឯឥន្ទ្រប្រស្ថ សព្វថ្ងៃហៅថាក្រុង «ដេហ៍លី» ។

ប្អូន ៗ អ្នកស្រាវជ្រាវអាចសង្ស័យថា តើពួកខ្មែរកុរុរដ្ឋ និង ឥន្ទ្រប្រស្ថ មកនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ជំនាន់ណា ? ក្នុងការតបសំណួរនេះ ល័ក្ខបានខាងពង្សាវតារ និង តំណាលផ្សេង ៗ មិនបានប្រាប់ឲ្យជាក់លាក់ម៉ុន្នានះទ តែបើយើងយក

សេចក្ដីក្នុងសៀវភៅមនុស្សសាស្ត្ររបស់លោក J. E. Mauchip white, មនុស្សសាស្ត្ររបស់លោក E. Adamson Hocbel, on the Trock of Prehisitoric របស់លោក Herbert Kulm និង **ឃ្លាមមុិនម៉ានៃមនុស្សឆាត** របស់លោក **ទិន្យពិះខាន់ខឹន** ហើយនិងការកំណត់អាយុយុគផ្សេង ៗ នៅប្រទេសថៃមកឆ្លើយ បានសេចក្ដីថា ខ្មែរមនជាពូជជាតិនិគ្រិតូ និគ្រិតូជាពូជដើមនៃអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ឬ ហៅម្យ៉ាងទៀតថា Austronesian និងពួក Weddid ។ ពួកនេះបានមកនៅតាំងពីយុគថ្មកណ្ដាលដែលហៅថា Mesolithic Priod បានមកនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍យ៉ាងតិចពី ៥.០០០-៧.០០០ ឆ្នាំ ។ ជួនកាលអាចបន្តពូជពីពួក Proto-Astroid ដែលបានមកនៅប្រហែល ៧.០០០-៥០០.០០០ ឆ្នាំ មកហើយក៏សឹងបាន ។

ផ្លូវដែលពួកខ្មែរ-មន (ដែលតាមតំណាលប្រវត្តិហៅថារោមវិសយ សព្វថ្ងៃហៅថាឥណ្ឌា) មកកាន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍នេះមាន ៣ ផ្លូវ ។ ក្នុងគម្ពីរមាលិន្ទបញ្ហា តាមចម្លើយរបស់ព្រះនាគសេនប្រាប់ថា ពួកពាណិជមកតាមសំពៅ ស្របគ្នាតាមគម្ពីរមហាវង្ស និង ជាតកខាងពុទ្ធសាសនា ។ លោក B. R. Pearn ក៏បានគាំទ្រឯកសារនេះក្នុងសៀវភៅរបស់លោកឈ្មោះប្រវត្តិសាស្ត្រអាស៊ីអាគ្នេយ៍ដែរ ។ ក្រៅពីនេះ លោកសេដេស និង **លោកវេលស៍** បានប្រាប់ថា អាចបើកសំពៅមកឡើងត្រង់ឆ្នេររាបនៃថ្កែដីក្រា (Isthmus of Kra) ហើយធ្វើដំណើរទឹកកាត់ **តំបន់ជ័យយា** ។ តែអ្នកប្រាជ្ញខ្លះថាអាចឡើងត្រង់ឈូងមាតបន (Martaban) ហើយឆ្លងកាត់មកខេត្តធតស្វូតិ (ណកះខនសះវ៉ាក់) ក៏បាន ។

(សេចក្ដីដែលលើកមកនេះ ជាការសំអាងនៃការយកទៅចុងក្រោយបង្អស់នៃជនជាតិឥណ្ឌា) ។

ឯមួយផ្លូវទៀត លោក B. R. Pearn បានប្រាប់ថា ពួកនេះអាចមកតាមផ្លូវត្រង់ខាងជើងប្រទេសភូមា ។

ប្រសាសន៍របស់លោក B. R. Pearn នេះ ឲ្យយើងអ្នកស្រាវជ្រាវប្រមាណកតាមផែនទីឈ្មោះ Standard's general map of Asia ថា នៅខាងជើងប្រទេសភូមាជាប់គ្នានឹងរដ្ឋ Assam ជាកន្លែងនៅរបស់ខ្មែរ Khassi និង Naga ។ គេសង្កេតឃើញថាមានទន្លេធំ ៗ ៥ ខ្សែហូរជៀតគ្នា គឺទន្លេព្រហ្មបុត្រ, ទន្លេគង្គា, ទន្លេយែងស៊ី, ទន្លេសាល្វិន និង ទន្លេមេគង្គ ។ ទន្លេសាល្វិន និង មេគង្គហូរមកពីដងភ្នំជាមួយគ្នា គឺដងភ្នំទងខ្លា តែទន្លេសាល្វិនកើតពីជ្រោះទាចានៃដងភ្នំទងខ្លាប៉ែកខាងកើតប្រទេសទីបេ ឯទន្លេមេគង្គកើតពីជ្រោះនានានៅប៉ែកខាងជើង ។ ទន្លេទាំងពីរនេះ លុះហូរកាត់មកដល់ស្រុក ចាំដូ និង ស្រុក Lolungchung ឃើញថានៅជិតស្រុក Tsangpo និងស្រុក Khassi ជាស្រុកដែលទន្លេព្រហ្មបុត្រហូរកាត់ ។ លុះខ្សែទឹកនៃទន្លេមេគង្គ និង សាល្វិន ហូរមកដល់ស្រុក Pikiong នៅយូណានប្រទេសចិន និង ក្បែរស្រុក Kachin នៅប្រទេសភូមា គេសង្កេតឃើញថា ទន្លេទាំងពីរនេះហូរមកក្បែរទន្លេ Yangtzé នៃប្រទេសចិន ។ ឯទន្លេព្រហ្មបុត្រ មានទីកំណើតនៅទីទេរនានានៃភ្នំត្រែតយាស ខាងត្បូងប្រទេសទីបេ ដែលមិនឆ្ងាយពីទីកំណើតនៃទន្លេសិន្ធុប៉ុន្មាន (ប្រហែល ១០០ ម៉ៃល៍) ដល់បានទទួលទឹកពីទីនេះហើយ ក៏ហូរបាញ់ទៅខាងកើតប្រហែល

១៩០ ម៉ែល៍ ។ រយះនេះ នៅទីនោះគេហៅថា Matsang River ។ លុះហូរទៅដល់ភូមិភាគកណ្ដាលនៃប្រទេសទីបេត៍ រយះ ៨០០ ម៉ៃល៍ គេហៅថាទន្លេ Yalu Tsangpo ។ ទន្លេនេះលុះហូរបែរទៅត្បូង បានហូរកាត់ចុងជួរភ្នំហិមាល័យ ត្រង់ស្រុក Khassi ក៏ហូរចូលទៅរដ្ឋ Assam នៃប្រទេសឥណ្ឌា ។ ត្រង់នេះជាព្រំដែន ចិន-ឥណ្ឌា គឺរវាងស្រុក Jido និង Rasighat ។ មកដល់ត្រង់នេះ គេហៅទន្លេ Diheng River, ហូរពីស្រុក Sudiya រហូតដល់ទន្លេគេហៅថាទន្លេព្រហ្មបុត្រ ទន្លេព្រហ្មបុត្រនេះបានហូរបាញ់ទៅខាងត្បូងទៀងរដ្ឋជើងឆ្ពោះរដ្ឋ Assam ហូរកាត់ Pakistan ខាងកើត នៅទីនេះ ត្រូវចែកជាទន្លេព្រហ្មបុត្រចាស់ (old Brahmbutra) និង ទន្លេយមុនា ។ ទន្លេយមុនានេះ បានរួបជាមួយគ្នានឹងទន្លេគង្គា ហើយហូរទៅកាន់ឈូងសមុទ្រ Bengal ។

ដូចដែលបានពោលមកនេះ ឲ្យឃើញថា ទន្លេគង្គាក្ដី, យមុនាក្ដី, ព្រហ្មបុត្រក្ដី, សាល្វីនក្ដី, មេគង្គក្ដី មានការទាក់ទងជាផ្លូវភូមិសាស្ត្រយ៉ាងជិតស្និទ្ធណាស់ ។ ទន្លេទាំងអស់ក្រៅពីទន្លេសាល្វីន ឃើញថាហូរពីប៉ែកខាងជើងនៃប្រទេសភូមាទាំងអស់ ។

គួររំលឹកថា ទន្លេយមុនា ជាទីតាំងនៃ កុរុរដ្ឋ និង ឥន្ទ្រប្រស្ថបុរាណ ។

គួរឲ្យជឿតាមបុរាណវិទ្យាថា មនុស្សជាតិដើមនៃអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ពិសេសគឺអំបូរខ្មែរ-មននេះ កាលជំនាន់ព្រេងនាយ បាននៅតាមដងទន្លេអស់នេះជាមិនខាន ព្រោះតាមដងទន្លេអស់នេះ សព្វថ្ងៃគេបានរកឃើញជនជាតិអំបូរខ្មែរ-មននៅពាសពេញ មានជនជាតិ Khassi, Lyng ngam, Synsteng, War,

Palaung និង មន-ខ្មែរជាដើម (ត្រង់នេះ ប្អូន ៗ អ្នកស្រាវជ្រាវត្រូវមើលសៀវភៅ Linguistic Survey of India របស់លោក G. A. Grierson vol. II) ។

ក្រោយដែលគេរកឃើញគ្រឿងប្រើប្រាស់ថ្មនៃយុគថ្មី (Neolithic ៤០០០-៤៥០០ ឆ្នាំ) តាមភាគពាយ័ព្យនៃទន្លេដូចពោលមកហើយ និង តាមបរិវេណល្វែង Bengal ជាហេតុឲ្យក្រុមព្រះញាណវង្សរាជានុភាព និង អ្នកប្រាជ្ញបស្ចិមទិសសន្និដ្ឋានថា : លុះពួកអំបូរខ្មែរ-មនបានមកពីទិសខាងជើងនៃភ្នំហិមាល័យហើយ ក៏បានមកប្រមូលគ្នានៅល្វែង Bengal ។ ពួកខ្លះបែកទៅនៅខាងទន្លេព្រហ្មបុត្រ និង គង្គា ហើយបានទៅនៅតាមកន្លែងនានាក្នុងប្រទេសឥណ្ឌា (កាលនោះឈ្មោះឥណ្ឌាមិនទាន់កើតឡើងទេ) ។ ពួកនេះជាបុព្វបុរសនៃជាតិមុណ្ឌានៅរដ្ឋពិហារ ។ ជាតិចណ្ឌាល និង យាទព នៅផ្លូវខាងត្បូងនៃឥណ្ឌា ។ អ្នកប្រាជ្ញបុរាណវិទ្យាជឿថា មន-ខ្មែរ ភោះ ជាដើម សុទ្ធតែមានដើមកំណើតពីពួកនេះទាំងអស់ ។ ពួក Khassi, នៅ Assam, មន, នៅឃះខែ និង តាមដងទន្លេឥរវតី ។ ប្រម៉ូង, រ៉ា, ទៀង នៅតាមឆ្នេរទន្លេមេគង្គ សុទ្ធតែជាអំបូរជាមួយគ្នាទាំងអស់ ! ។

ឥឡូវនេះ យើងមកដល់បញ្ហាដែលថា តើជនជាតិខ្មែរនៃនគរឥន្ទ្រប្រត្ថ មកពីណា ? ។

បញ្ហានេះពិបាកណាស់ដែរ ព្រោះដូចជំរាបមកហើយថា នគរឥន្ទ្រប្រត្ថ មានពីរ ពីឥន្ទ្រប្រស្ថនៅឥណ្ឌា និង ឥន្ទ្រប្រស្ថនៅក្រុងសម្បូរពោធិសារ (លាវ) ។

បញ្ហានេះ បើរស់លោកបកទៅមើលទំព័រមុន ៗ ត្រង់ប្រវត្តិព្រះឧរង្គធាតុ ក៏នឹងឃើញដូចខ្ញុំថា ក្បុរវង្សា និង ឥន្ទ្រប្រស្ថកុមារីនេះជាកូនស្តេចបាតលីបុត្រ បានភៀសខ្លួនមកនៅត្រង់ដែនពោធិសារ (ខាងជើងថាខែក) ។

ស្តេចអង្គនេះជាពូជក្បុរ ក្បុរជាបុត្រនៃព្រហ្មលចន្ទ្រវង្សមួយអង្គនៅក្បុរវដ្ឋ ។ ក្បុរវដ្ឋនេះ នៅក្បែរនគរឥន្ទ្រប្រស្ថ ដែលសព្វថ្ងៃហៅក្រុង Dehli នោះឯង ។

ដូច្នេះ មើលឃើញយ៉ាងច្បាស់ថា អំបូរដើមនៃព្រះរាជកុមារក្បុរវង្សា និង ព្រះរាជកុមារីឥន្ទ្រប្រស្ថ ច្បាស់ជាមកពីនគរក្បុរ និង នគរឥន្ទ្រប្រស្ថនៃប្រទេសឥណ្ឌា ជាមិនខាន ។ យើងបានដឹងទៀតថា មនុស្សនៃភាគនោះនៅប្រទេសឥណ្ឌា កាលបើបានមកនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ តែងតែនាំឈ្មោះ ដែលគេនៅពីដើមនោះមកដាក់ឈ្មោះលើស្រុកថ្មីដែលទើបនឹងតាំងដែរ ឧទាហរណ៍ ឥណ្ឌានៅចាម្ប៉ា, អមរាវតី, ទ្វារាវតី, កម្ពោជា, តាមព្រលិង្គ ។ល។ ដល់មកនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ គេក៏ហៅស្រុកថ្មីទៅតាមនោះដែរ ដូចជា ចាម្ប៉ា, អមរាវតី នៅប្រទេសចាម ទ្វារវតី នៅនគរបឋម, កម្ពោជៈ នៅស្រុកអយុធ្យា, តាមព្រលិង្គ នៅនគរស្រីធម្មរាជ ។ល។

មួយវិញទៀត ដើម្បីដោះស្រាយអំពីបញ្ហាថាខ្មែរនៃក្រុងឥន្ទ្រប្រស្ថមានប្រវត្តិមកយ៉ាងណានោះ យើងត្រូវស្រាវជ្រាវអំពីពង្សាវតារជាតិដើមនៃប្រទេសឥណ្ឌា ។

ក្នុងពង្សាវតារសិង្ហនវត្តិ សុវណ្ណខ្លួមខ្មែរក្តិ ហៅជាតិ «ខម» ថា មិលក្ខៈ ឬ មិលក្ខុ ឬ នាគ ទាំងអស់ ។ រាជនជាតិ «ខម» គឺខ្មែរនេះឯង ។

ដែលជឿថាខបតីខ្មែរនេះ សូមឲ្យមើលក្នុងសិលាចារឹក **យុនអាមកាំហែងមហា ១៩** នៃក្រុងសុខោទ័យ ក៏នឹងដឹងច្បាស់ ។

ពាក្យថាមិលក្ខៈ បាលីហៅថា «មិលក្ខ» សំស្ក្រឹតថា «មលេច្ឆៈ» ប្រែថាមិនមែនជាតិអារ្យ ។ អ្នកខ្លះជឿតាមពុទ្ធប្រវត្តិត្រង់ដែលថា ជាតិមិលក្ខៈជាជាតិអាក្រក់ ជាព្រៃព្នង មិនចំរើន ។ ដោយពិតការតិះដៀលបន្ទាប់បន្ថុះដូចនេះ កើតឡើងដោយសារជាតិឥណ្ឌាដែលហៅថាអរិយកៈ ជាជាតិមកនៅឥណ្ឌាក្រោយជាតិមិលក្ខៈ លុះបានមកគ្រប់គ្រងដីរបស់ជនជាតិមិលក្ខៈហើយ ពួកអារ្យ័ន ឬ អរិយកៈនេះបន្ទាប់ជាតិដើមគឺមិលក្ខៈ ។ រឿងនេះដូចអំបូរខ្មែរ-មនយើងសព្វថ្ងៃនេះឯង ត្រូវជេជាតិដែលមកនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ក្រោយ បន្ទាប់រកតែងើបមុខមិនរួច គួរឲ្យអាសូរណាស់ ! ។

ជនជាតិមុនគេបង្អស់នៅឥណ្ឌាគឺពួកនិគ្រិតូ ឬ The Nigroids មាននៅពាសលើផ្ទៃដីឥណ្ឌា, សព្វថ្ងៃបានបែកនៅតាមភ្នំរដ្ឋ Assam, Bengal គឺពួក Khassi, ពួកនាគ, នៅលើកោះ **អនតាមនស័** មានច្រើនណាស់ ។ ពួកខ្លះនៅតាមកោះលើមហាសមុទ្រប៉ាស៊ីហ្វិកមានកោះ **និវគិនី** ជាដើម ។ ពួកនេះមានរូបក្រិសតូច សក់រួញអង្កាសដី មានលទ្ធិប្រពៃណីច្រើនណាស់ដែរ តែត្រូវជាតិអរិយកៈជម្រុះចោលចេញ នៅសល់ខ្លះដែរ ដូចជាលទ្ធិក្រាបសំពះ ឬបូជាដើមពោធិ៍ ដើមជ្រៃ ។ អំបូរខ្មែរដើមនេះមានជំនឿអំពីនរក-ស្ថានសួគ៌ដែរ ដូចជាថាមនុស្សធ្វើអំពើល្អ លុះស្លាប់ទៅ ៗ កើតស្ថានសួគ៌ ប៉ុន្តែមុននឹងចូលទៅស្ថានសួគ៌ត្រូវតែតស៊ូនឹងយក្សដែលឈរកាន់រំពាត់ដែកយ៉ាងធំសិន, បើពួកបែក

ទើបចូលទៅបាន ។

ពួកទីពីរ ដែលចូលទៅនៅឥណ្ឌាគឺពួក Proto-Austroloids ពួកនេះរូបរាងធំទ្រើសបន្តិចជាងនិគ្រិតូ ។ ពួកនេះជាបុព្វបុរសខ្មែរដែរ លុះល្បះពួកនិគ្រិតូហើយ ក៏បានផ្សំគ្នាតមក ។ ពួកនេះជាពួកចេះប្រើ ថម ដំបូងបង្អស់ ជាពួកពូកែខាងចាប់ដំរីដូចខ្មែរក្កួយដែរ ។ ពួកនេះខ្លះបានធ្វើដំណើរទៅនៅដល់អូស្ត្រាលី, អាស៊ីអាគ្នេយ៍, កោះនិកោបារ៍, ម៉ាឡាយូ, ជ្វា, សុនដា, បាលី, មាតូរ, សស្សះ និង ស៊ីលីបីស ។

តមកមានពួកទ្រាវិឌ និង អារ្យ៉ន ចូលមកទៀត• ហើយបានចូលផ្សំនឹងពួកចាស់ ។ តែពួក Proto-Austroloids ក៏នៅមានសល់ច្រើនតាមទន្លេគង្គា ។ លុះតមក ពួកអារ្យ៉នហៅពួកនេះថា និសាទ ខ្លះ, សព្រខ្លះ, បុលិន្ទខ្លះ, តែសព្វថ្ងៃនេះត្រូវគេថាបុលិន្ទបានក្លាយទៅជាឥណ្ឌូជិតអស់ហើយ ។

ពួកទ្រាវិឌ (Dravidian) នេះឯង ជាមិលក្ខះ បានផ្សំពូជនឹងនិគ្រិតូ + Proto-Austroloids ។ អ្នកខ្លះថាពួកនេះមកពីប្រទេសពែរសៀ (Perse) ពែរសៀហៅពួកនេះថា **ទហះ ឬ ទហយុ**, តែពួកអរិយកៈហៅថា **ទាសះ ឬ ទស្យុ** ។ ពួកអរិយកៈ ឬ អារ្យ៉នស្អប់ពួកនេះណាស់ ថាពួកនេះថោកទាប ស្មោកគ្រោក ។

ប្រមាណ ៥០ ឆ្នាំមកហើយ ប្រវត្តិជាតិមិលក្ខះ ឬ ទ្រាវិឌ ជាបុព្វបុរសយើងនេះត្រូវផុះឡើងដោយការជីកឃើញទីក្រុងបូរាណឈ្មោះ **មូហេនចូដារោ** ក្នុងខេត្តលក្ខណា រដ្ឋសិន្ធុ ហើយនិងមួយទៀតឈ្មោះ ហារ៉ាប៉ា ក្នុងខេត្ត

បន្តកុមេរី រដ្ឋបញ្ចាប ។ ទីក្រុងនេះមានអាយុមុនពុទ្ធកាល ២៧០០-៥០០០ ឆ្នាំ មុនពួកអារ្យ៉ន ឬ អរិយកៈដល់ទៅ ១៧០០-៤០០០ ឆ្នាំ ។ ទីក្រុងនេះសាងលើគ្នាមក ៧ ផងហើយ មានប្លង់ថ្នល់ល្អណាស់ មានថ្នល់ខ្វាត់ខ្វែងដូចនិវយន្ត សហរដ្ឋអាមេរិក ។ លើថ្នល់និមួយ ៗ មានផ្ទះ ៣-៤ ជាន់ ។ ថ្នល់ទទឹងពី ៩ ហ្វុត (foot) ដល់ ៣៤ ហ្វុត, មានច្រកតូច ៗ កាត់ជាក្រឡា, មានផ្ទះនៅដោយឡែក, នៅផ្ទះនោះ ៗ មានអណ្ដូងទឹក ។ ទីប្រជុំជនមានសសរចង្កៀងជារយៈ ៗ ផ្ទះទាំងអស់សាងដោយឥដ្ឋប្រក់គ្រឿងឈើ មានកន្លែងប្រជុំយ៉ាងធំ អាហារបរិភោគគឺស្រូវសាលី ។ ពពែ ជ្រូក មាន់ ទា គោ ក្របី ដំរី អូដ្ឋ ឆ្កែ ទាំងអស់នេះជាសត្វអ្នកស្រុកចិញ្ចឹម ។ តាមរូបពានដែលជីកឃើញ ទាំងប្រុសទាំងស្រី ស្លៀកពាក់ដោយសំពត់ពីរផ្ទាំង : ខាងលើអវយវៈពាក់ស្បៃឆៀង អវយវៈក្រោមស្លៀកសំពត់ដល់ក្រោមជង្គង់ ។ ប្រុសទុកសក់វែង, ឯស្រីតែងសក់រូបភ្លេត. របស់អលង្ការគុបតែងមាន មាស ប្រាក់ ទង់ដែង លោហៈ សំបកខ្យង ។ ប្រុស ៗ ពាក់ខ្សែក ជី ចិញ្ចៀន កងដៃ, ឯស្រីពាក់ចំហូ កងជើង ផាត់ម្សៅមុខ ដាក់ប្រេងសក់ ។ គ្រឿងប្រើប្រាស់មាន ពាង ក្រឡ កាំបិត ពូថៅ កណ្ដៀវ កៅអី ។ល។ គ្រឿងអាវុធមាន ធ្នូ ដាវ ព្រួញ កាំបិតខ្វី ។ល។ ប៉ុន្តែគេមិនដែលជីកឃើញវិហារ ឬ ទេវាល័យទេ ។ គេបានជីកជួបតែទេវរូបចំនួនច្រើនណាស់, ទេវរូបទាំងអស់នេះ ជារូបស្រីទាំងអស់ ជារូបហាក់ដូចជាស្រាត តែមានគ្រឿងប្រដាប់ ក, ក្បាល, មានសំពត់បន្ទះតូច ៗ ព័ទ្ធក្លេវខ្មាសប៉ុណ្ណោះ, ទើបឃើញសម័យនោះគេនិយមបូជាស្ត្រី ។ ឯខ្មែរយើងសព្វថ្ងៃ ក៏មានពូជពីស្ត្រីដែរ យើង

លើកប្តាយជាធំ ទើបយើងហៅអ្វី ៗ ជាធំថា « មេ » ទាំងអស់ ។

គួរឲ្យជឿថាលទ្ធិបូជាព្រះសិវៈ ដែលមានឈ្មោះថា ត្រីមុខ, បសុបតិ ឬ មហាយោគិន ជាលទ្ធិរបស់ពួកគ្រាវិឌ ឬ មិលក្ខៈ នេះឯង ឥណ្ឌាខ្ចីមកប្រើក្រោយ ។ ហេតុដែលជឿដូច្នេះ ព្រោះគេជីកឃើញសិវលិង្គ និង រូបយោគី ជាច្រើនណាស់នៅទីនោះ ។

ការរកឃើញដោយអ្នកប្រាជ្ញផ្លូវបូរាណវិជ្ជាដូច្នេះ ធ្វើឲ្យពូជពង្សអរិយកៈដែលសព្វថ្ងៃហៅថាឥណ្ឌូ មិនអាចមើលងាយពួកមិលក្ខៈបានតទៅទៀតទេ ។

រឿងនេះជាគំរូយ៉ាងល្អដល់ខ្មែរទូទៅ ដែលមានអំបូរពីមិលក្ខៈ គួរនាំគ្នាជីកស៊ើបស្រាវជ្រាវតាមដានបុព្វបុរសយើង ដើម្បីកុំឲ្យជាតិព្រៀងលានបន្តុះបង្អាប់យើងបានតទៅទៀត ព្រោះតាំងពីសម័យព្រះថោងមកឥឡូវនេះប្រហែល ១២៣៩ ឆ្នាំហើយ ពង្សាវតារខ្មែរត្រូវច្របូកច្របល់ដោយការបំភាន់ស្ទើរតែបាត់អស់ ។

ជាតិមិលក្ខៈបុព្វបុរសខ្មែរ ត្រូវរងគ្រោះប្រាស់ព្រាត់គ្នាពីប្រទេសឥណ្ឌាច្រើនលើកណាស់ គឺប្រមាណ ១.០០០ ឆ្នាំមុនពុទ្ធកាល ។ ជាតិអារ្យ៉នបានចូលមកពីទិសខាងលិចនៃប្រទេសឥណ្ឌា ដោយសំអាងតាមគម្ពីរព្រះវេទ ។ អារ្យធម៌ជាតិមិលក្ខៈ **ម៉ូហេនចូដារោ** និង ហៈរ៉ាបប៉ា ត្រូវជាតិអារ្យ៉នកម្ទេចចោល ពួកមិលក្ខៈត្រូវដកខ្លួនរត់ចោល អ្នកខ្លះរត់មិនទាន់ក៏ត្រូវពួកអារ្យ៉នផុតកម្ទេច ។ ពួកអារ្យ៉នបានគ្រប់គ្រងដែនដីភាគខាងជើងឥណ្ឌាទាំងអស់ ។ លុះក្នុងសម័យពុទ្ធកាល ពួកនេះបានឆ្លងភ្នំវិនធ័យមកខាងត្បូងដើម្បីដេញពួកទមិឡទៀត ។ តមកពួកអារ្យ៉នបានផ្សំនឹងពូជមិលក្ខៈនិងអំបូរតូច ៗ ឯទៀត ទើបបានក្លាយទៅជា ហិណ្ឌូ ឬ ឥណ្ឌា

សព្វថ្ងៃនេះ ។ ត្រង់នេះសូមរំលឹកអស់លោក និង ប្អូន ៗ ថា ដែលយើងពីដើមធ្លាប់ជឿថា «ខ្មែរដើមពីឥណ្ឌា ឬ ឥណ្ឌា» នេះគឺខុស, ផ្ទុយទៅវិញ គួរជឿថា «ជាតិឥណ្ឌាដើមនោះគឺខ្មែរ» ដូច្នេះ ទើបត្រូវតាមប្រវត្តិសាស្ត្រ ។

តបក បុនជំនាន់រាជវង្សមោរិយៈ ២-៣ ឆ្នាំ (ព.ស. ២១៨) ខ្មែរមិញក្ខៈត្រូវបែកប្អូនទៀត ព្រោះស្តេចក្រិកព្រះនាម Alexander មហារាជបានបុករុកប្រទេសឥណ្ឌា ។ ពេលនោះទឹកដីខ្លួនរបស់ខ្មែរ ដែលជាវង្សក្សត្រ និង ក្សត្រប្រស្ថ បានតាំងក្រុងនៅ **ចុល្លកោដ្ឋិតគ្រាមឆ្នេរស្ទឹងយមុនា** និង នគរឥន្ទ្រប្រស្ថ តាំងនៅត្រង់ក្រុងដេហ៍លីសព្វថ្ងៃ បាននាំគ្នារត់ពីរាជភ័យ ទៅតាមស្ទឹងយមុនា ។ លុះដល់ទីប្រសព្វស្ទឹងទាំងពីរ គឺយមុនា និង គង្គា ត្រង់កន្លែងដែលជំនាន់នោះហៅថា (Prayarga សព្វថ្ងៃនេះហៅថា Allahbad) ដែនកោសម្ពី (Kousambi) ពួកខ្លះក៏បានរត់ទៅតាមផងស្ទឹងគង្គា បានទៅនៅក្រុងបាតលិបុត្រ ។ ជំនាន់នោះជាជំនាន់ព្រះបាទពិន្ទុសារ ឬ ព្រះចៅអសោកមហារាជក៏ថាបាន ជូនកាលប្រវង្សក្សត្រ អាចធ្លាប់គ្រងបាតលីបុត្រផងក៏មិនដឹង ! ព្រោះគ្មានលក្ខបាន ។ ជំនាន់នោះជារាជវង្សមោរិយវង្ស ព.ស. ២២០-៣៥៩ ។ សេចក្តីនេះ គ្រាន់តែសន្និដ្ឋានទៅតាមតំណាលឧរង្គធាតុ ព្រោះតំណាលនេះបានប្រាប់ថា ក្សត្រវង្សារាជកុមារជាកូនស្តេចមួយអង្គមកពីក្រុងបាតលីបុត្រ ដោយការភៀសខ្លួន ។ តែការភៀសខ្លួនជំនាន់នោះច្បាស់ជាឆ្លងកាត់មកតាម Assam ហើយដើរមកតាមផងទន្លេព្រហ្មបុត្រ រួចកាត់មកកន្លែងសព្វថ្ងៃហៅថា Chayu ពី Chayu អាចឆ្លងដែន Kachin ដែលត្រង់សព្វថ្ងៃហៅថាស្រុក Putas ។ ទីបំផុតឆ្លងមក

ផងទន្លេមេគង្គ ដើរតាមឆ្នេរមេគង្គកាត់ត្រង់យូណាន តបតរហូតមកដល់ក្រុងពោធិសារ ដែលគេតែងហៅថាឥន្ទ្រប្រស្ថបុរាណគេរ ដោយសារស្នាដៃនៃព្រះរាជបុត្រជាមិនខាន ។

សេចក្ដីដែលអធិប្បាយមកខាងលើនេះ ជាការសន្និដ្ឋានផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ខ្ញុំតែម្នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។

ហេតុដែលខ្ញុំហ៊ានថាដូច្នោះ ព្រោះតាមកន្លែងដែលខ្ញុំរៀបរាប់មកនេះ សុទ្ធតែមានអំបូរខ្មែរ-មននៅទាំងអស់ គឺត្រង់ព្រហ្មបុត្រ (Assam) ក៏មានខ្មែរ Khassi នៅចុង Assam ក៏មានពួកខ្មែរ-នាគ នៅត្រង់ Putas ក៏មានពួកខ្មែរ-មន នៅត្រង់មកជៀងរុងក្នុងដែនយូណាន ក៏ធ្លាប់ជាកន្លែងខ្មែរ (ក្នុងប្រវត្តិគេដាក់ឈ្មោះត្រង់នេះថា «ខេមរដ្ឋ») ។

ក្រោយ ព.ស. រវាង ៥៥០-១០៥០ ពួកខ្មែរនៅឥណ្ឌាមានរត់មកនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ច្រើនណាស់ដែរ ។

ពេលកន្លងមកមិនយូរប៉ុន្មាននេះ គេជីកឃើញក្បាលចិញ្ចៀននៅអូ-កែវ (OCEV) នៅភាគខាងត្បូងនៃ Indochina ដែលធ្លាប់ជាកំពង់សមុទ្រនៃប្រទេសខ្មែរជំនាន់ភ្នំ ។ អ្នកប្រាជ្ញបូរាណសាស្ត្រប្រាប់ថា ចិញ្ចៀនបែបនេះ មានឃើញតែក្នុងជំនាន់រាជវង្សសស្សានិទ (Sasanid) ជាតិ Iran ប៉ុណ្ណោះទេ ។

រឿងនេះយើងត្រូវបើកទំព័រប្រវត្តិសាស្ត្រឥណ្ឌាមកពិចារណា ក៏ឃើញថាខាងដើមពុទ្ធកាល រាជវង្ស **អាគេមេនិឌ** នៃជាតិអ៊ីរ៉ង់ បានមានឥទ្ធិពលពាសលើផ្ទៃដីតាមក្បោះទន្លេសិន្ធុ ដែលបុព្វបុរសខ្មែរធ្លាប់នៅ ។ ផុតពីរាជវង្សនេះ រាជ

វង្សថ្មីឈ្មោះសស្សនិទ កំបានមានឥទ្ធិពលយ៉ាងធំលើផ្ទៃដីខាងលិចឆៀងខាងជើងនៃឥណ្ឌានេះ ។ ក្នុងសម័យនេះ អាចមានគ្រួសារខ្មែរ ដែលភៀសខ្លួនសម័យជាតិអរិយកៈមកបុករុក រត់ទៅរដ្ឋកស្មីរ (ដែនដីត្រង់នេះ សម្បូណ៌ដោយទ្រព្យណាស់ បានជាក្នុងភូមិវគ្គដីកា ចងវិគ្គហៈថា «សម្បត្តិតា កាសន្តីតិ កស្មីរា» ប្រែថា ជនណាដែលសម្បូណ៌រុងរឿងទៅដោយទ្រព្យ ជនពួកនោះហៅកស្សមីរា ពី កាស ធាតុ ចុះ អមិរ បច្ច័យ) ។ លុះនៅរកស៊ីសម្បូណ៌សប្បាយហើយ គមក អាចត្រូវជាតិអីរ៉ង់ រាជវង្សសស្សនិទ ដេញទៅ បានជាពួកសេដ្ឋីនាំគ្នារត់ទៅនៅអូ-កែវ ដោយសំពៅ គង់នាំទ្រព្យសម្បត្តិ មានចិញ្ចៀន ជាដើមទៅផងជាមិនខាន ។ គួរឲ្យសង្កេតថា ជាតិឥណ្ឌាទៅទីណាតែងនាំឈ្មោះស្រុកដើមទៅដាក់ស្រុកថ្មីផង ដូច្នេះពួកកស្សមីរៈ អាចយកឈ្មោះកស្សមីរមកដាក់ឲ្យឈ្មោះស្រុកខ្មែរ ។ ពាក្យកស្សមីរនេះ អាចកាត់សម្លេង ស្ស ចោល ព្រោះអ្នកខ្លះអានស្ស មិនសូវច្បាស់ ឬ បញ្ចេញខ្យល់មិនបាន គមកទើបនៅសល់ កមីរ ។ ក្នុងសិលាចារឹកចាមនៅពោធិនគរ (ញ៉ាត្រាំង) ហៅខ្មែរថា «ក្មីរ៍» ដែរ ។ ដូច្នេះ ពាក្យ «កមីរ» អាចតម្រួតជើងទៅជា «ក្មីរ» ៗមក ស្រៈ អី ធ្វើទៅជាស្រៈ អេ បាន តាមច្បាប់ភាសាសំស្ក្រឹត-បាលី ដូច្នោះទើបក្លាយដូចតទៅនេះ កស្សមីរ → កមីរ → ក្មីរ → កមេរ → ខមេរ → ខមែរ → ខ្មែរ ដូច្នេះ ។

ប៉ុន្តែជំនាន់ខ្មែរ កស្មីរ មកនៅខាងភ្នំនេះ គង់ក្រោយពួកខ្មែរឥន្ទ្រប្រស្ថជាមិនខាន ។

គួរឲ្យសង្កេតថា ខ្មែរមកពីណាក៏ដោយក៏ជាជាតិ និគ្រិត្ធ → ប្រូត្ធ → អូ-

ស្ដេចលំពង់ → ត្រាវិទ → បិលក្ខៈ តែមួយប៉ុណ្ណោះ ។

ប្រវត្តិសាស្ដ្រក្សត្រប្រស្ដសខ្មែរ

តទៅនេះ ខ្ញុំសូមលើកប្រវត្តិក្សត្រប្រស្ដមហានគរតាមដែលគេឃើញ ប៉ុណ្ណោះមកជូន ព្រោះរឿងនេះទាក់ទងនឹងរឿងព្រះថោង ព្រះថោងក៏ទាក់ទងនឹងគោកធ្លក :

១~ សំខ្មែរគំណាលសុវណ្ណខ្ទមទាំ

កាលនោះមានព្រះរាជបុត្រស្ដេចក្រុងបាតលីបុត្រមួយព្រះអង្គ ជាព្រះមហាសាមន្តរាជ បាននាំមហេសីភៀសខ្លួនរត់មកនៅក្បែរពោធិសារហ្លួង មានព្រះរាជបុត្រមួយព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាមថាកុរុវង្សា ធំឡើងកាលណា បានច្បាំងឈ្នះស្ដេចពោធិសារហ្លួង ដែលជាជាតិខម, អ្នកស្រុកក៏ជាជាតិខម ហើយបានរៀបចំនគរ តាំងឈ្មោះជាថ្មីថាកុរុរដ្ឋ ។

នៅពេលនោះ មានកុមារីមួយព្រះអង្គជាប្រវង្សក្សត្រប្រស្ដពូជសាមន្តរាជ នៅក្នុងព្រៃមាន មេអំពី ជាអ្នកថែរក្សា កន្លែងនាងនៅហៅថា ឥន្ទបឋាន ។ តមកព្រះនាងនេះបានជាមហេសីស្ដេចកុរុវង្សា ។ ដូច្នេះ ទើបដាក់ឈ្មោះនគរពោធិសារថាកុរុរដ្ឋក្សត្រប្រស្ដមហានគរ ។ មានស្ដេចតរាជ្យមកជាច្រើនអង្គណាស់ ទើបដល់ស្ដេចមួយព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាមស្រីវង្សា ស្រីវង្សាមានព្រះរាជបុត្រ ២ ព្រះអង្គ អង្គទី ១ ទ្រង់ព្រះនាមឥន្ទវង្សា អង្គទី ២ ទ្រង់ព្រះនាមថា អៃយេះកុមារ ។ លុះព្រះបិតាទិវង្គត ឥន្ទវង្សាបានសោយរាជ្យ ។ ឯអៃយេះកុមារ ជាមហាឧបរាជ ។

ព្រះចៅឥន្ទវង្សាមានព្រះរាជបុត្រព្រះនាម ឥន្ទបថម ចំណែកអៃយៈកុមារមហាឧបរាជ មានព្រះរាជបុត្រីទ្រង់ព្រះនាម ឧរសា ។ តមក ព្រះកុមារ និង កុមារីទាំងពីរព្រះអង្គបានអភិសេកជាមួយគ្នា មានព្រះរាជបុត្រ ៦ ព្រះអង្គ អង្គទី ៦ ទ្រង់ព្រះនាមថា ទេវិន្ទ្របវរ ។

តមក អៃយៈកុមារបានលាចេញពីតំណែង ហើយនាំបរិវារចុះសំពៅ ដើម្បីទៅរកកន្លែងនៅទៀត នៅតាមផងទន្លេមេគង្គប៉ែកខាងលើ ។ លុះដល់កោះមួយនៅខាងកើតស្ទឹងមែកក់ អៃយៈកុមារក៏បានតាំងស្រុកមួយនៅទីនោះ ។

តមក ស្ដេចឥន្ទបត្ត បានតាំងព្រាហ្មណ៍ម្នាក់ជាពូខមដើម នៅពោធិសារ ជាអគ្គមហាសេនាបតី ។

តមក ព្រះនាងឧរសាប្រសូតរាជបុត្រមួយព្រះអង្គទៀត ។ ដោយរាជបុត្រនេះប្រសូតចេញពីមាត់ព្រះនាង ទើបដាក់ឈ្មោះថា សុវណ្ណមុខកុមារ ។ ពាហិរព្រាហ្មណ៍ អគ្គមហាសេនាបតី បានទូលព្រះបាទឥន្ទវង្សាថា កុមារនេះចង្រៃ ទើបព្រះបិតាបានបំបរបង់ដោយដាក់ក្នុងទូកព្រមទាំងព្រះមាតាឲ្យអណ្ដែតទៅតាមទន្លេ **ខលនទី** ទាំងអាឡោះអាល័យដល់ព្រះរាជបុត្រ ។

ពេលនោះ អៃយៈកុមារជីតាមកលេងក្រុងឥន្ទ្រប្រស្ថ លុះបានឮដំណឹងនេះក៏នឹកតូចចិត្ត តែមិនដឹងគិតធ្វើយ៉ាងណា បានតែបួងសួងបន់ស្រន់ទេព្ដាឲ្យតាមថែរក្សា ឲ្យទ្រង់បញ្ជាឲ្យដោតឈើអុជគោមនៅគ្រប់តំបន់ ក្ដៅក្រហាយដល់នាគរាជ ទើបនាំគ្នាយកដុំថ្មបិទទន្លេមេគង្គ ដើម្បីកុំឲ្យទឹកហូរផាត់ទូកព្រះរាជកុមារឲ្យធ្លាក់ចុះទៅកាន់មហាសមុទ្រ ។ មិនយូរប៉ុន្មាន ទូកពោងពាយនេះក៏បានទៅដល់

កំពង់ **គោមខាំ** ។ លុះអែយៈកុមារជីតាបានជួបកូន និងចៅហើយ ក៏ត្រេកអរណាស់ ។ នៅពេលមិនយូរ តមកបានសាងនគរឲ្យកូន និងចៅនៅ ។ នគរនេះមានឈ្មោះថា សុវណ្ណខ្ញូមខាំ ។

រីឯស្រុកពោធិសារនៃឥន្ទ្រប្រស្ថនគរនោះ លុះតមក អ្នកនគរបានស្លាប់បាត់បង់ជីវិតជាច្រើនរាប់មិនអស់ ព្រោះរោគអហិវាត ។ អ្នកដែលមិនស្លាប់ បាននាំគ្នារត់ខ្ចាត់ខ្ចាយ ។ ព្រះឥន្ទកោសីយទ្រង់អាណិតទេវិន្ទបវរជាកូនបង្កើតរបស់ព្រះនាងឧរសា បញ្ជាក់ចិត្តឲ្យទៅរកម្តាយដែលកំពុងនៅឯនគរសុវណ្ណគោមខាំនោះ ។ ចំណែកពាហិរព្រាហ្មណ៍ តមកបានត្រូវស្តេចឥន្ទបត្តនិរទេសឲ្យចេញពីនគរ ហើយបានទៅជ្រកអាស្រ័យនៅនគរសុវណ្ណគោមខាំដែរ ។ ស្តេចសុវណ្ណមុខទ្វារបានទ្រង់ឲ្យពាហិរព្រាហ្មណ៍ទៅនៅប៉ែកខាងចុងស្ទឹងកក់ទិសបូព៌ា ។ ពាហិរព្រាហ្មណ៍បានសាងស្រុកនេះឲ្យឈ្មោះថា ឧមង្គសេលា ។ មានស្តេចបន្តរាជ្យឧមង្គសេលាច្រើនអង្គណាស់ តែតមក ប៉ែកខាងនគរសុវណ្ណគោមខាំអស់វង្ស ទើបប្រវង្សពាហិរព្រាហ្មណ៍បានមកសោយរាជ្យនៅនគរសុវណ្ណគោមខាំ ។ ពួកខមដែលនៅថ្មីនេះ បានប្រព្រឹត្តអាក្រក់ធ្វើបាបអ្នកស្រុកជាអនេកប្រការ ។ គ្រានោះកូនស្រីស្តេចនាគមួយព្រះអង្គមក បានរួមរស់ជាមួយមាណពម្នាក់ ជាពាណិជលក់ដូរនៅក្រុងសុវណ្ណគោមខាំ ត្រូវពួកខមកោងច្រើនប្រការ ។ ហេតុនោះ ធ្វើឲ្យស្តេចនាគបិតាខឹងខ្លាំង ទើបបណ្តាលឲ្យនគរនេះលិចទឹកវិនាសបាត់ នៅសល់តែឈ្មោះ និង ពួកមិលក្ខៈប៉ុណ្ណោះ ។ ឯពួកខមដែលមិនស្លាប់ ក៏បាននាំគ្នាទៅនៅស្រុកឧមង្គសេលា ។ តមក លុះទឹកគោកហើយស្រុកនេះត្រូវពួកតៃយឹតយក

ហើយសាងក្រុងថ្មី ។

២~ ប្រជុំតំណាលព្រះធាតុធំ

«ព.ស. ៨ ក្រោយព្រះពុទ្ធបរិនិព្វានទៅបាន ៨ ឆ្នាំ ៧ ខែ ៧ ថ្ងៃ, ខែនោះត្រូវនឹងខែកត្ដិក ថ្ងៃពុធ ព្រះមហាកស្សបៈជាប្រធានបាននាំព្រះអរហន្ត ៥០០ អង្គ ដង្ហែព្រះឧរង្គធាតុនៃព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ចូលមកស្រុក **តាំព្រា** មកតំកល់ទុកក្នុងរូងជ្រៃធំសិន ។ នៅឱកាសនោះ ស្ដេចឥន្ទ្របត្ត, ស្ដេចសុវណ្ណពិង្គលៈ, ស្ដេចគាំតែង, ស្ដេចចុល្លនីព្រហ្មទត្ត និង ស្ដេចនន្ទសេន បានប្រជុំគ្នា ហើយឲ្យបរិវារទៅនាំយកដុំថ្មពី **ត្រពាំងរហាល** ហើយកសាងព្រះចេតិយ» ។

ប្រវត្ដិនគរគោត្របូរ ពង្សាវតារថៃ

«ព.ស. ១០០-២២១ ជាឆ្នាំសាងនគរគោត្របូរ សព្វថ្ងៃស្រុកនោះត្រូវគេចោល ដោយគ្មាននរណានៅ ។ ទីក្រុងពីដើមតាំងនៅលើភូមិ **មួងសុក** ខាងជើង **សេបាងហៀ** ខាងត្បូងស្រុកថាខែក នៅលើមាត់ទន្លេមេគង្គ ខាងឆ្វេងដៃ ។ ក្រុងគោត្របូរនេះ តមកបានផ្លាស់ទីក្រុងទៅនៅ **ភូមិខ្វាយ** រវាងសេ-បាងហៀ និង សេបាំងហៀង ខាងក្រោយសុវណ្ណខេត្ត ទីក្រុងថ្មីនេះមានឈ្មោះថា មរុក្ខនគរ មានការទាក់ទងនឹងឥន្ទ្រប្រស្ថរហូត ។ ស្ដេចដែលត្រូវជាប្រវង្សនឹងឥន្ទ្រប្រស្ថ គី នន្ទសេន និង គោត្របង» ។

៣~ **និទានឧរង្គធាតុ ពិសេស**

«ព្រះអរហន្តទាំង ៥០០ រយអង្គបានសាងទុកនៅស្រុក ១០១, តមកព្រះឥន្ទឲ្យព្រះវិស្ណុកម្មចារឹកទុកក្នុង **ស្លឹករឹតមាស** ហើយយកស្លឹករឹតនេះទៅទុកក្នុង

គុហាប្រាសាទឯកោះលង្កា» ។

៤~ គំណាលព្រះឧរង្គធាតុ

«នាងរត្នទេវី មហេសីនៃព្រះសុរិយវង្សាធម្មិករាជ ជាធំលើស្រុក (នគរ) ចំណុះទាំង ១០១ ទ្រង់យល់សប្តិថាទេវតាបាននាំខ្សែសង្វារមកប្រទានឲ្យ ហើយនគរព្រះនាងក៏ក្លាយទៅជាព្រៃ ។ ឯស្តេចនន្ទសេននៃមរុក្ខនគរទិវង្គតហើយក៏បានទៅកើតក្នុងផ្ទៃនាងរត្នទេវី ។ លុះប្រសូតហើយឲ្យព្រះនាមថា សង្ខវិជកុមារ ។ តមក នាងរត្នទេវីបានទិវង្គត ទៅកើតជាកូនស្រីម្នាក់នៃអ្នកស្រុកពូជគោត្របូរ ឈ្មោះថានាងកែវកេសី ។

ក្រោយនន្ទសេនបានទិវង្គតទៅ ស្រុកគោត្របូរក៏បានផ្លាស់ទៅនៅ មរុក្ខនគរ ស្តេចមួយព្រះអង្គព្រះនាម មរុក្ខកុមារ បានសូមនាងកែវកេសីមកចិញ្ចឹម ។

ឯស្តេចសុរិយវង្សា តមក បានទិវង្គតទៅកើតក្នុងផ្ទៃព្រះនាងកែវកេសី លុះធំឡើងទ្រង់ព្រះនាមថា សុមិត្រវង្សាមរុក្ខកុមារ» ។

៥~ ប្រខុំគំណាលព្រះធាតុគំ្ន

«ព.ស. ៥០០ លុះព្រះបរិនិព្វានបាន ៥០០ ព្រះវស្សា? មានស្តេចមួយព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាម និរុបារាជ? បានជាស្តេចគ្រងមរុក្ខនគរ មិនជឿក្នុងព្រះរត្ន ៣ ប្រការ ទើបលើកទ័ពទៅវាយស្រុកស្តេចសុមិលទរាជ (សុមិត្រវង្សា... អ្នកនិពន្ធ) ដែលជាអ្នកគោរពព្រះមហាធាតុ យកស្រុកនេះទៅជាខ្ញុំ ។ តមកមានប្រុសម្នាក់យកត្រីប្របែល គ្មានក្បាលមកថ្វាយស្តេចនេះ ។ ចែកឲ្យនាយសេនាទាំងឡាយបរិភោគ... យប់នោះ មរុក្ខនគរ ក៏បានលិចទឹកក្លាយទៅជាបឹងធំ»។

៦~ តំណាលព្រះធាតុភ្លុកសៀវភៅទៀវតាមវេថហ្វៃ

«ព.ស. ៨៤៨-៨៦៩ ស្ដេច គូហាសិវៈ មុនចេញច្បាំងបានផ្ដាំកូនប្រុសឈ្មោះ ទន្តកុមារ ជាប្ដីនាង ហេមមាលា (កូនស្រីស្ដេចសីហរាជនៃឥន្ទ្រប្រស្ថ) ថា បើបិតាត្រូវស្លាប់នៅពេលច្បាំង សូមឲ្យកូននាំព្រះទន្តធាតុទៅឲ្យស្ដេច សិង្ហឡៈ (លង្កា) ផង ។ លុះច្បាំងចាញ់ ស្ដេចគុហាសិវៈស្លាប់ហើយ ព្រះរាជបុត្រ និង ព្រះនាងហេមមាលាបានបួមព្រះអង្គ ដើម្បីនឹងនាំព្រះទន្តធាតុទៅ លុះជួបសត្រូវ ព្រះនាងហេមមាលាក៏បានយកព្រះធាតុសៀតលាក់ទុកក្នុងផ្នួងសក់ទៅដល់ក្រុងតមលិត្តិ (នគរស្រីធម្មរាជ) ក៏បានដោយសារគេត្រាសំពៅទៅលង្កា ជំនាន់នោះជាជំនាន់ត្រិត្តិសិរិមេឃវណ្ណៈ ប្រមាណ ព.ស. ៨៤៣-៨៦៩ »។

៧~ និទានព្រះឧរង្គធាតុ

«ព.ស. ៨៨២ ព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យទៅលង្កាទ្វីប ទើបយកឧរង្គធាតុមកទុកក្នុងឥន្ទ្រប្រស្ថនគរ ។ តមក សករាជបាន ៨៨២ ព្រះពោធិសាររាជកុមារ បុត្រស្ដេចវិផុលរាជ (តែខ្ញុំថាគួរជាស្ដេចស្រីចុល្លរាជ នគរឥន្ទ្រប្រស្ថ) កើតមកមានព្រះជន្ម ១៥ ឆ្នាំ ... បានសោយរាជ្យ លុះសោយរាជ្យបាន ៧ ឆ្នាំ ... ខ្ញុំបំរើយកព្រះឧរង្គធាតុមកថ្វាយពោធិសាររាជកុមារ » ។

៨~ តំណាលព្រះធាតុនគរស្រីធម្មរាជ

«ព.ស. ១១៩៨ មានស្ដេចមួយព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាម ស្រីធម្មាសោក ជាស្ដេចគ្រងនគរឥន្ទ្រប្រស្ថបុរី ព្រះអនុជទ្រង់ព្រះនាម ចន្ទភាណុ ១ មួយទៀត

ទ្រង់ព្រះនាម ពន្យស្មុ ។ ពេលនេះឥន្ទ្រប្រស្ថកើតអហិវាតករោគ ទើបប្រមូលគ្រួសារសេនាទាហានប្រមាណ ៣០០០ នាក់ចេញមកពីឥន្ទ្រប្រស្ថនគរ មកនៅនគរស្រីធម្មរាជ បានតាំងបន្ទាយនៅ ហើយនាំគ្នាធ្វើស្រែ បានកេណ្ឌឲ្យបរិវារបោះពុម្ពឥដ្ឋ លាបកំបោរកំពែងស្រុកជុំវិញព្រះមហាធាតុ តាមគំរោលព្រះបាទធម្មាសោកធ្លាប់ធ្វើទុកពីមុន » ។

« ព.ស. ១២០០ ស្តេចស្រីធម្មាសោកបានសោយទិវង្គត ព្រះអនុជចន្ទភាណុបានបន្តរាជ្យ . . . ក្រោយមកស្តេចជ្វាបានមកច្បាំងឈ្នះចន្ទភាណុ ។ ក៏ចំណុះជ្វា - មិនយូរប៉ុន្មានក៏ច្បាំងដណ្តើមយកស្រុកវិញបាន ព្រោះក្មេងម្នាក់ឈ្មោះពាំងផ្កាបានជួយច្បាំង . . . តមក ស្រុកនេះកើតអាសន្នរោគ ព្រះរាជា សេនាព្រមទាំងអ្នកស្រុកនាំគ្នារត់ទៅនៅតាមរូងភ្នំក្រមថ្មរស់ ។ ស្រុកនេះទើបក្លាយទៅជាព្រៃ » ។

៩ ~ ប្រវត្តិព្រះបាង (លាវ)

« ព.ស. ១៤១៧ ភិក្ខុមួយអង្គទៅបួសនៅប្រទេសលង្កា ព្រះនាមព្រះចុល្លនាគ បានសាងព្រះបាង តមក ព្រះបាងបានមកស្ថិតនៅក្រុងឥន្ទ្រប្រស្ថ » ។

១០ ~ ពង្សាវតារយោនកៈ

« ព.ស. ១៥៨៦ នគរឥន្ទ្រប្រស្ថត្រូវលិចទឹក »

១១ ~ យោនកៈ

« ព.ស. ១៥៩៩ »

ក- ព្រះចៅព្រហ្មរាជដេញខមទៅនៅស្រុកឥន្ទ្រប្រស្ថនគរ

១១- ព្រះបាទស្រីចុល្លេរាជស្តេចក្រុងឥន្ទ្រប្រស្ថ បានឲ្យរាជទូតទៅប្រទេសលង្កា ។

១២-«ព.ស. ១៦៥៦-១៦៩៩ ព្រះបទុមសុរិយវង្សសោយរាជ្យ» ។

១៣- តំណាលព្រះធាតុនគរស្រីធម្មរាជ

«ព.ស. ១៨១៥ នគរស្រីធម្មរាជបានធ្លាក់ទៅនៅកណ្ដាប់ដៃជាតិថៃ» ។

អត់ហេតុពិសេសគ្មានសករាជប្រាកដ

១- ប្រវត្តិព្រះបរមធាតុស្រីធម្មរាជ

«រាប់មកបាន ២០០ និង ២០ ឆ្នាំ ។ល។ បង្កើតមានស្តេចទ្រង់ធម៌ ទ្រង់ព្រះនាម **សោគមហាន្ត** គ្រប់គ្រងខេត្តខ័ណ្ឌឥន្ទ្រប្រស្ថនគរ ។

តមក មានស្តេចមួយព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាម **សិង្ហរាជ** បានជល់ដំរីនឹងស្តេចឈ្មោះ **ប្រជាបតី** ដើម្បីដណ្តើមព្រះធាតុគ្នា ។ សិង្ហរាជច្បាំងឈ្នះ ដោយបានកាត់កស្តេចប្រជាបតី ។ មានស្តេច ៥ អង្គទៀត លើកទ័ពមកដណ្តើមព្រះធាតុ បានតស៊ូច្បាំងជាមួយនឹងសិង្ហរាជ ។ ស្លាប់ពេលនោះ តែស្តេចទាំង ៥ អង្គនេះមិនបានព្រះទន្តធាតុទៅទេ ព្រោះសិង្ហរាជបានឲ្យធនកុមារ និង នាងហេមជាលាយកព្រះទន្តធាតុទៅឲ្យស្តេចលង្កាមុន ។

លុះធនកុមារ និង នាងហេមជាលា បានត្រឡប់ដោយសំពៅ ។ បែកទាំងពីរនាក់ហែលទៅឡើងនគរស្រីធម្មរាជ បានទុកព្រះធាតុនៅទីនេះ ហើយបានត្រឡប់ទៅកាន់ក្រុងឥន្ទ្រប្រស្ថវិញ» ។

២- ពង្សាវតារហ្លួងព្រះបាង

«ស្តេចយក្សម្នាក់ឈ្មោះ នន្ទា មកពីស្រុកលង្កា មកបានប្រពន្ធឈ្មោះ ព្រះ **មហាទេវី** មានកូនស្រីឈ្មោះនាង កង្រី ។ លុះប្តីស្លាប់ទៅ ព្រះមហាទេវីទើបធ្លាក់ទៅជាអគ្គមហេសីនៃស្តេចឥន្ទ្រប្រស្ថ មានបុត្រឈ្មោះ **ពុទ្ធិសែន** ។ បានអភិសេកជាមួយនាងកង្រី» ។

ស្តេចអាទិត្យវង្ស

ពាក្យថា អាទិត្យ និង អាទិច្ច ជាពាក្យតែមួយដូចគ្នា ។ ពាក្យមុខសរសេរបៀបសំស្ក្រឹត ពាក្យក្រោយសរសេរបៀបបាលី ។ ក្នុងរាជពង្សាវតារកម្ពុជាសរសេរបៀបសំស្ក្រឹតទាំងអស់ ឯក្នុងចន្ទពិម្ពវង្សក៏សរសេរដូច្នេះដែរ ចំណែកក្នុងគម្ពីរជិនកាលមាលីបករណ៍ក្តី ចាមទេវីវង្សក្តី សរសេរបៀបបាលីទាំងអស់ ។

រឿងរ៉ាវរបស់ស្តេចអាទិត្យវង្សនេះ ជារឿងរ៉ាវទាក់ទងក្នុងការស្រាវជ្រាវរឿង «នគរគោកធ្លក» ដែរ យើងមិនអាចញាំងរឿង «នគរគោកធ្លក» ឲ្យចប់ចុងចប់ដើមបានទេ បើខ្វះការវិនិច្ឆ័យខ្លះ ៗ អំពី «ស្តេចវង្សព្រះអាទិត្យ» នេះ ។

អ្នករួបរួមរាជពង្សាវតារយើង ហាក់ដូចជាយករឿងច្រើនគំណាត់មកបូកគ្នា ។ ត្រង់នេះសូមទានមើលក្នុងរាជពង្សាវតារត្រង់ដែលថា ស្តេចចាម ហ៊ីទៀន សោយរាជ្យនៅនគរក្បែរជើងភ្នំដងរែក លុះទិវង្គតទៅ ព្រះរាជបុត្រព្រះ

នាម កវាឡរាជ សោយរាជ្យតមក ។ មានស្ដេចបន្តមកច្រើនណាស់រាប់មិនអស់ ហើយបានមកដល់ស្ដេចអាទិត្យវង្ស សោយរាជ្យនៅឥន្ទ្រប្រស្ថមហានគរ ។

ត្រង់ដែលថាស្ដេចចាមមកដោយសំពៅ មកនៅជើងភ្នំដងរែក ត្រង់នេះ លោកអ្នកនិពន្ធគង់ដឹងឯកសារចិន ឬ សិលាចារឹក ដែលពោលដល់រឿងនេះ គួរឃើញថាពោលតាមលក្ខបានឯកសារចិន និង សិលាចារឹក ប៉ុន្តែរឿងស្ដេចអាទិត្យវង្សនោះ អាចពោលតាមទំនោយពង្សាវតារ ២ គឺ : សុវណ្ណខ្ទមខាំ និង ជិនកាលមាលីបករណ៍ ឬ ចាមទេវីវង្ស បើមិនដូច្នេះ ក៏ពោលតាមតំណាលព្រះចន្ទ-ពិម្ពវង្ស ជាមិនខានឡើយ ។

ខ្ញុំនឹកស្ដាយត្រង់ដែលថា លោកមិនបានចុះសករាជឲ្យបានពិតប្រាកដសោះ ជួនកាលសករាជគេមានពិតប្រាកដ លោកផ្លាស់ទៅជាដទៃ ឧទាហរណ៍ ស្ដេចចាម គឺហ៊ុនទៀននេះ តាមឯកសារចិន, អឺរ៉ុប និង សិលាចារឹក ថាប្រមាណពុទ្ធសតវត្សទី ៦-៧ តែក្នុងរាជពង្សាវតារ ឃើញថាយកសករាជនេះទៅចុះឆ្នាំទិវង្គតនៃព្រះថោងទៅវិញ ។ ឯចំណែកសករាជស្ដេចអាទិត្យវង្ស ក្នុងជិនកាលមាលីបករណ៍ប្រាប់ថា ស្ដេចអាទិច្ចសោយរាជ្យ ព.ស. ១៥៨៩ ឯចាមទេវីវង្សប្រាប់ស្រដៀងគ្នាថា ព.ស. ១៥៩០ ក្នុងពង្សាវតារយោនកៈក៏ស្រដៀងគ្នាទៀត គឺ ព.ស. ១៥៨៦-១៥៩១ ។ ត្រង់នេះគួរឲ្យជឿបានថា ស្ដេចអាទិត្យវង្សសោយរាជ្យក្នុងឆ្នាំនេះមែន ។ ចុះហេតុអ្វីបានជាយើងប្រគល់រាជ្យដល់ស្ដេចអាទិត្យវង្ស (ដូចក្នុងរាជពង្សាវតារកម្ពុជា) នេះឲ្យនៅក្រោយព្រះថោង ? ឯរឿងព្រះថោងសោតទៀត ក៏តាមលក្ខបានពង្សាវតារឡាវទាំងពីរ ដែលយើងបានដក

ស្រង់មកនេះក្តី ក្នុងឯកសារលោក ជាសាត ជាតិអឺរ៉ុបសរសេរទុកប្រហែល ៣០០ ឆ្នាំមកថា ព្រះថោងកើតក្នុង ព.ស. ១៦-១៨ ក្តី ឃើញថាគេសរសេរជិតស្រប គ្នា តែរបស់យើង ៗ ឲ្យព្រះថោងក្នុង ព.ស. ៦០០ តើយើងសំអាងល័ក្ខបានអ្វី ? ។

ខ្ញុំជាបុត្រខ្មែរ ខ្ញុំឃើញថា ការបំភាន់សករាជដូចនេះ ធ្វើឲ្យប្អូន ៗ អស់លោកអ្នកស្រាវជ្រាវរកសេចក្តីពិតជូនជាតិរបស់ខ្លួន ឃ្វាង-ច្របូកច្របល់អស់ នេះម៉្យាង ម៉្យាងទៀត ការយករឿងរ៉ាវមកបន្ត ដោយមិនបានពិចារណាយ៉ាង នេះ ឃើញថាមិនត្រឹមត្រូវទុកណាជារឿងនេះ ជារឿងតំណាលក្តី រឿងព្រេងក្តី សូមអស់លោកជួយវិនិច្ឆ័យឲ្យប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិយើងផង ។

ព្រះបាទអាទិត្យវង្ស បើយោលទៅតាមទស្សនវិជ្ជា ឃើញថាមិនមែន ជាព្រះនាមស្តេចណាមួយដោយចំពោះទេ គ្រាន់តែបានសេចក្តីថា ជាស្តេចមួយ ព្រះអង្គដែលជាប្រវង្សនៃព្រះអាទិត្យ ។ ស្តេចគ្រប់ព្រះអង្គដែលគ្រងកម្ពុជរដ្ឋឥន្ទ្រប្រស្ថ មហានគរ សុទ្ធតែជាពូជកាន់ប្រវង្សព្រះអាទិត្យទាំងអស់ ព្រោះកាន់ថាព្រះអាទិត្យ ជាបឋមវង្ស ។ ព្រះនាមដទៃទៀតដូចជា ព្រះបទុមសុរិយវង្សក្តី ព្រះកេតុមា លាក្តី ឃើញថាមិនមែនសំដៅចំពោះស្តេចអង្គណាទេ ។ ព្រះនាមបទុមសុរិយ វង្ស ឃើញថាសរសេរខុស ខាងពង្សាវតារថៃសរសេរថា ពន្ធុមសុរិយវង្សក៏ខុស ដែរ ដែលត្រូវ គួរសរសេរថា បឋមសុរិយវង្សទៅវិញ ព្រោះពាក្យនេះសំដៅ ដល់ព្រះអាទិត្យជាពូជដើម មានន័យជាមួយគ្នានឹងអាទិត្យវង្ស ។ ឯការដែល យើងសរសេរថា បទុមសុរិយវង្ស គង់ជាមានអ្នកប្រាជ្ញខាងព្រាហ្មណ៍បង្វែរឲ្យទៅ ជាព្រះអាទិត្យកើតពីផ្កាឈូកទៅវិញ ។ បើដូច្នោះមែន ព្រាហ្មណ៍អ្នកបង្វិលរាជ

ពង្សាវតារកម្ពុជា ក៏យល់ប្រវត្តិសាស្ត្រសាសនាព្រាហ្មណ៍ខុសដែរ ព្រោះក្នុងគម្ពីរវរាហបុរាណកៈក្តី បទុមបុរាណកៈក្តី វិស្ណុបុរាណកៈក្តី បានសរសេរស្របគ្នាថា ៖ នៅពេលដែលព្រះវិស្ណុកំពុងផ្ទំលក់នៅបាតមហាសមុទ្រនោះ ព្រះអង្គទ្រង់យល់សប្តិថា មានផ្កាឈូកផុសឡើងកណ្តាលព្រះនាភី ខណៈនោះ មានព្រះព្រហ្មធាតាបានផុសកើតលើផ្កាឈូក ព្រះព្រហ្មអង្គនេះហើយជាអ្នកសាងអ្វីៗគ្រប់យ៉ាង ។ ដូច្នេះឃើញថា គម្ពីរព្រាហ្មណ៍ដូចបានជំរាបមកនេះមិនបានពោលថា ព្រះអាទិត្យ ឬ សុរិយៈកើតឡើងពីផ្កាឈូកឯណា ។

ឯព្រះនាម កេតុមាលា ក៏ឃើញថាជាព្រះនាមស្តេចណាក៏បាន ដែលមានកម្រងផ្កានៅលើព្រះកេតុ ។ ស្តេចខ្មែរគ្រប់ព្រះអង្គសុទ្ធតែប្លូងមាលានៅលើព្រះកេតុទាំងអស់ ។ លោក **ជាវតាក្វាន** បានមកឃើញស្តេចខ្មែរមុនអស់សម័យនគរវត្ត ៨០ ឆ្នាំប្លាយ ក៏បានប្រាប់ថា ស្តេចខ្មែរមានព្រះមាលានៅលើព្រះកេតុដែរ ។ ឯព្រះកេតុជារបស់ខ្ពស់បំផុតក្នុងចំណោមនៃអវយវៈមនុស្សលោក បើយើងរាប់ពីលើមកដល់ក្រោម ក៏ឃើញថា ព្រះកេតុ ឬ ជនសាមញ្ញហៅថា «ក្បាល» នេះជាអវយវៈទីមួយ ហើយនៅខ្ពស់ថែមទៀត ។

ពាក្យថាទីមួយ ឬ ខ្ពស់នេះ បានដល់ពាក្យថា **បឋម** ឬ ដួងព្រះអាទិត្យនោះឯង ដូច្នោះ អស់លោកជាទីគោរព និង ប្អូនជាទីស្រឡាញ់ គួរយល់តាមខ្ញុំឬទេ ដែលថា ពាក្យថា ព្រះអាទិត្យវង្សក្តី បឋមសុរិយវង្សក្តី ព្រះកេតុមាលាក្តី សុទ្ធតែសំដៅដល់ស្តេចព្រះអង្គមួយដែលជាដើមវង្សខ្មែរទាំងអស់ ព្រោះព្រះអាទិត្យ ឬ សុរិយៈ និង ព្រះកេតុ មានន័យថាទីមួយទាំងអស់ ? ។

បើយើងពិចារណាក្រវត្តិខ្មែរដើមដែលធ្លាប់នៅប្រទេសឥណ្ឌា យើងក៏ឃើញបានថា ខ្មែរជំនាន់នោះបូជាលោកធាតុ គឺ ពី ទឹក ភ្លើង និង ខ្យល់ ។ ត្រង់ជំនឿបូជាភ្លើងនេះ ខ្មែរសម័យនោះប្រកាន់ថាជារឿងធំណាស់ ខ្ពស់ណាស់ គឺគ្មានអ្វីធំជាង-ខ្ពស់ជាងទេ ប៉ុន្តែដល់ជាតិអរិយកៈ ឬ អារ្យ៉ន មកមានអំណាចលើយើង ដោយហេតុថាជនជាតិអរិយកៈកាន់លទ្ធិព្រះអាទិត្យស្រាប់ហើយ ទើបគេបញ្ចូលលទ្ធិបូជាភ្លើងរបស់យើងទៅជារបស់គេ គេហៅថាព្រះអគ្គី ឬ អគ្នី ទៅវិញ ដោយហេតុថា គេមានអំណាចលើយើង ទើបគេបង្អាប់លទ្ធិអគ្នីរបស់យើងឲ្យទាបជាងលទ្ធិ **ព្រះអាទិត្យ** របស់គេ គឺគេឲ្យតំណែងព្រះអគ្នីរបស់យើងទៅជាទី ២ របស់គេ ។ ឯពួកយើងជាអ្នកកាន់លទ្ធិអគ្នីនេះ គេបង្អាប់ហៅយើងថាជាទាសៈ, ទស្យុ, ទហលៈ ទៅវិញ ។

ព្រះអគ្នី

ព្រះអគ្នីនេះ ជាទេព្តាដែលពួកអរិយកៈបានសាងឡើងដើម្បីផ្សំនឹងជំនឿចាស់របស់យើង ។ ក្នុងគម្ពីរព្រះវេទ ពួកអរិយកៈបានបញ្ចូលព្រះអគ្នីក្នុងបទសូត្រមន្តដែរ តែគេឲ្យព្រះអគ្នីមាននាទីជាបន្ទាល់សាក្សីនៃអំពើល្អ-អាក្រក់របស់មនុស្សទៅវិញ ។ ព្រោះហេតុនេះ ទើបឃើញថា មនុស្សលោក កាលបើប្រកបមង្គល ឬ អវមង្គលនានា ត្រូវតែអុជធូបអុជទៀន ។ ភ្លើងដែលកើតពីធូបទៀននេះហើយជាព្រះអគ្នី ដែលជាបន្ទាល់សាក្សីនៃសេចក្តីល្អ-អាក្រក់នោះឯង ។ ឯចំណែកលទ្ធិព្រះអាទិត្យនៃជនជាតិអរិយកៈ ដែលជាចៅហ្វាយយើងនោះ គេលើក

ឲ្យខ្ពស់ដល់ទៅនៅលើមេឃឯណោះ ។

ព្រះអាទិត្យ

យើងឃើញហើយថា លទ្ធិព្រះអាទិត្យជាលទ្ធិរបស់ជាតិអារ្យ៉ន ឬ អរិយកៈ ឬ គេឲ្យឈ្មោះ ២ យ៉ាងទៀតថា **ព្រះសាវិត្រី** ឬ **សាវិត្ឫ** ។ មានអំណាចធំបំផុតក្នុងលោក អាចបណ្ដាលឲ្យអ្វី ៗ ទៅជាអ្វី ៗ ក៏បានតាមចិត្ត ។ ទេវ្តាឯទៀតរបស់យើងត្រូវគេបញ្ចុះថានៈទាំងអស់ តមក គេបានតែងប្រវត្តិថា ព្រះអាទិត្យជាកូនរបស់ព្រះ **គស្សបទេព**-បិតា និង ព្រះទេពី ព្រះនាម **អទិតិ** មានបងប្អូន ៧ នាក់ : ១- ព្រះវរុណាទិត្យ ២- ព្រះមិត្រាទិត្យ ៣- ព្រះអរិយមនាទិត្យ ៤- ព្រះភគាទិត្យ ៥- ព្រះអង្សាទិត្យ ៦- ព្រះឥន្ទ្រាទិត្យ ៧- ព្រះសុរិយាទិត្យ ។ បង ៗ ទាំង ៦ នាក់ ព្រះមាតាស្រឡាញ់ណាស់បានឲ្យទៅនៅឯទេវលោក រីឯព្រះសុរិយាទិត្យនេះ ម្ដាយស្អប់ ទើបឲ្យនៅជួយបញ្ចេញរស្មីឲ្យដល់មនុស្សលោក ។

ដូចដែលពោលមកនេះ អស់លោក និង ប្អូន ៗ គង់ឃើញថាពាក្យ «អាទិត្យ» ជាពាក្យកណ្ដាលមិនសំដៅអង្គណាមួយឡើយ ហើយជាលទ្ធិសុទ្ធ ៗ របស់ជនអរិយកៈ ។ ដល់ពួកអរិយកៈបានបកទៅផ្សាយឥទ្ធិពលលើជាតិខ្មែរ-មន ក៏អាចនាំលទ្ធិព្រះអាទិត្យនេះមកតាមព្រាហ្មណ៍ផង ព្រោះព្រាហ្មណ៍ជាពួកអរិយកៈចំណែកខ្មែរ-មនជាពួកជបិលក្ខៈ ។ ដូច្នេះគប្បីសន្និដ្ឋានថា ព្រះអាទិត្យវង្សក្ដី ព្រះបឋមសុរិយវង្សក្ដី ព្រះកេតុមាលាក្ដី ជាវង្សតបិតណ្ហាបើកខាងអរិយកៈ ។

៖ជំនឿដើមរបស់យើងដូចបានជំរាបមកហើយនេះ គឺជឿលោកធាតុ ដី ទឹក ភ្លើង ខ្យល់ ឬ ន័យមួយទៀត ជឿធម្មជាតិ ហើយប្រកាន់ថា ធម្មជាតិគ្រប់យ៉ាងមានជីវិតមានចិត្ត អង់គ្លេសហៅថា (Animism) ។ អំពីឋានសួគ៌ និង នរក ពួកនេះជឿថា «មាន» ដោយហេតុជំនាន់ដែលខ្មែរដើមនៅប្រទេសឥណ្ឌានោះ កាលណោះ ត្រង់ភូមិភាគឥណ្ឌាកណ្ដាលជាកោះ ។ ដូច្នេះទើបគេហៅថា ទីបៈ ឬ ទ្វីប មានដើមព្រីងជាសញ្ញាល័ក្ខនៃកោះ ទើបគេហៅកោះនេះថា «ជម្ពូទ្វីប» ។ ឯត្រើយនាយជាភ្នំខ្ពស់ណាស់ហៅថាព្រះសុមេរុ តែបាលីថា សិនេរុ ។ រវាងកោះ និង ភ្នំនេះ ជាមហាសមុទ្រ មានទឹកថ្លាល្អឹងសរសៃទឹកល្អិតណាស់ គ្មានអ្នកណានៃជម្ពូទ្វីបអាចឆ្លងទៅបានឡើយ បានជាគេគិតថា ភ្នំនៅឯត្រើយខាងនាយដែលខ្ពស់នោះ ច្បាស់ជាឋានសួគ៌ជាមិនខាន ឡើយ ព្រោះហេតុមានមហាសមុទ្រជាគ្រឿងឧបសគ្គរារាំង ។

ជំនឿនេះ ជាជំនឿដើមបង្អស់ ខ្ញុំជឿថា ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់របស់យើងអាចជាពូជ «ខ្មែរ-មិលក្ខៈ» ដែរ ហើយព្រះអង្គធ្លាប់សិក្សាអំពីលទ្ធិ និង ជំនឿនៃពួកនេះ បានជារឿងរ៉ាវក្នុងគម្ពីរព្រះអភិធម្មបិដកបរិច្ឆេទទី ៥ ព្រះអង្គបានត្រាស់អំពីរឿងនេះដែរ ។ សេចក្ដីថា : ជុំវិញភ្នំព្រះសិនេរុមានភ្នំ ៧ ហៅថាសត្តបរិភណ្ឌ ភ្នំទី ១ ឈ្មោះយុគន្ធរ, ទី ២ ឥសិន្ធរ, ទី ៣ ករវីកៈ, ទី ៤ សុទស្សនៈ, ទី ៥ នេមិន្ធរ, ទី ៦ វិនតកៈ, ទី ៧ អស្សកណ្ណ ។ ភ្នំទាំង ៧ នេះនៅជាជាន់ ៗ រវាងជាន់និមួយ ៗ មានមហាសមុទ្រមួយជាន់ ។ ជុំវិញ ៤ ទិសនៃភ្នំនេះ មានទ្វីបទាំង ៤ នៅប្រចាំគឺ ១- បុព្វវិទេហទ្វីប ២- អបរគោយានទ្វីប ៣- ជម្ពូទ្វីប

៤- ឧត្តរកុរុទ្វីប ។ ឯពុទ្ធភាសិតក្នុងអង្គុត្តរនិកាយដែលថា «អយំ ខោ អានន្ទ មហាបថវី ឧទកេ បតិដ្ឋិតា ឧទកំ វាតេ បតិដ្ឋិតំ វាតោ អាកាសដ្ឋោ ហោតិ» ប្រែថា «ម្នាលអានន្ទ ផែនដីតាំងនៅលើទឹក ទឹកតាំងនៅលើខ្យល់ ខ្យល់តាំងនៅលើអាកាស» ដូច្នេះជាដើម ក៏ជាជំនឿរបស់មនុស្សអំបូរខ្មែរ-មនមុនពុទ្ធកាលដែរ ។

ដូច្នេះ ទើបឃើញថា ជាការត្រឹមត្រូវណាស់ ដែលខ្មែរយើងចេះយកព្រះពុទ្ធសាសនាមកគោរពបូជា ព្រោះហេតុថា ពុទ្ធវចនៈទាំងអស់ ក៏គឺវប្បធម៌ខ្មែរបូរាណនេះឯង ។ មួយទៀត ឃើញថាជំនឿខ្មែរបូរាណជឿលើអ្នកតា ដី ទឹក ភ្លើង ខ្យល់ មេឃ ។ មិនមែនជាបែបឥណ្ឌាអរិយកៈ ដែលជឿរឿង[illegible]ព្រហ្មយមយក្សទេ ។ ព្រះពុទ្ធសាសនា និង វប្បធម៌ខ្មែរទើបចូលគ្នាបានដោយស្រួលតាំងពីយុគនគរឥន្ទ្រប្រស្ថរៀងមករហូតសព្វថ្ងៃ ។

ប្រវត្តិស្ដេចអាទិត្យ និង ប្រវត្តិដើម ដោយសង្ខេប

រឿងនេះខ្ញុំសូមដកស្រង់ដោយសង្ខេបបំផុត ចំពោះចំណុចដែលគួរឲ្យអស់លោកវិនិច្ឆ័យថាស្ដេចអាទិត្យវង្ស បិតាព្រះថោង តួអង្គតែមួយ នឹង ស្ដេចអាទិច្ចក្នុងគម្ពីរចាមទេវីវង្ស ជិនកាលមាលីបករណ៍ និង ប្រវត្តិឡាំភូនជ័យ ។

គម្ពីរចាមទេវីវង្ស ព្រះពោធិរង្សីជាអ្នកសរសេរ ឯជិនកាលមាលីបករណ៍ ព្រះរតនបញ្ញាថេរជាអ្នកសរសេរ រវាង ៤០០-៥០០ ឆ្នាំ មកហើយ - គួរឲ្យជឿបានណាស់ ព្រោះគម្ពីរទាំងពីរនេះ គឺជាប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ-មន សម័យ ១២០៦

ដល់ ២០០០ ឆ្នាំនោះឯង ។

ព.ស. ១២០៦ ... ជាឆ្នាំកសាងក្រុងហរិភុញ្ជ័យ

ព.ស. ១៤៣៨ ... មិលក្ខមហារាជវាយស្រុកឡាំភូន អ្នកស្រុករត់
ទៅពឹងប្រទេសរាមញ្ញ ។

ព.ស. ១៤៦៥ ... ស្តេចព្រះនាមអត្រាសកៈសោយរាជ្យ

ព.ស. ១៤៦៧ ... ព្រះចៅអត្រាសកៈទៅវាយក្រុងលវោ ជំនាន់
ព្រះចៅអច្ឆិតកៈ ។

ព.ស. ១៤៦៨ ... ព្រះចៅសុជិតនៃនគរស្រីធម្មរាជ លើកទ័ពមក
វាយលវោ ។

ព.ស. ១៤៩១ ... ស្តេចកុកាមវាយស្រុកសុធម្មាវតី បានអ្នកស្រុក
នៃហរិឡាំភូនជ័យរត់ទៅពឹងហង្សាវតី ។

ព.ស. ១៤៩៦ ... ស្តេចមួយអង្គទ្រង់ព្រះនាមវាំងត្រូចក្រពត្តិ មក
ពីនគរថ្មី គឺ ឥន្ទ្រប្រស្ថ មកវាយហរិឡាំភូន
ជ័យ បានសោយរាជ្យ ២០ ឆ្នាំ ។

ព 　 ១៥០៦ ... មហារាជមកពីសុបននគរ មកវាយហរិឡាំភូន
ជ័យ-ស្តេចនេះវង្សដែលមានស័កនៅពីលើព្រ
កេតុ ជាវង្សរបស់ព្រះបាទអាទិច្ច ។

ព.ស. ១៥៦៥ ... ព្រះបាទអាទិច្ចសោយរាជ្យ - ស្តេចអង្គនេះមាន
អានុភាពក្លៀវក្លាណាស់ ជាស្តេចទ្រង់ធម៌ បាន

. . . . . . សាងព្រះអារាមច្រើនណាស់ ទុកក្នុងព្រះ សាសនា ព្រមទាំងបានសាងព្រះបដិមាទង រិទ្ធកំពស់ ១៨ ហត្ថផង ហើយបានកសាងព្រះ ចេតិយធំតំកល់ព្រះបរមសារីរិកធាតុ ។ ស្ដេច អង្គនេះហើយ ដែលក្នុងតំណាលមហាមណីរ័ត្ន បដិមាករមរកដ បានប្រាប់ថា បានទៅនាំព្រះ មហាមណីរ័ត្នពីនគរឥន្ទ្រប្រស្ថ ជំនាន់ស្ដេច សេនករាជក្នុងសម័យទីកលិចព្រះនគរ មកតំ កល់ទុកនៅហរិភុញ្ជ័យ ។ តអកស្ដេច មេខ រាយ មករាយស្រុកហរិម្យាភូធជ័យ ហើយ យកព្រះកែវទៅទុកនៅ ចេតិយមួយនៅឆៀង រាយ ។ ព្រះចៅទី ៤ នៃចក្រវង្សប្រទេសថៃ ទ្រង់និពន្ធទុកថា កាលពី ព.ស. ១៩៧៩ មហា ស្ដូបមួយនៅឆៀងរាយ ត្រូវរន្ទះបាញ់បាក់ជ្រុះ មក គេបានឃើញព្រះពុទ្ធរូបបិទមាស ១ អង្គ ទើបយកទៅទុកឯវត្ត, តមក មាស និង ខ្នុក បានរបេះពីព្រះអង្គ ។ គេសង្កេតឃើញជាកែវ ស្រស់ ទើបនិមន្តមកទុកនៅនគរ លំបាំខ ៣២ ឆ្នាំ ហើយទៅនៅឆៀងម៉ៃ ៨៤ ឆ្នាំ, លុះចុល្ល

សករាជ ៩១៤ ព្រះ ចៅជ័យស្រេដ្ឋាធិរាជ ស្តេចឈ្មោះនិបក្ខនៅចុកក្រុងហ្លួងព្រះបាង ១២ ឆ្នាំ ហើយចុះមកសាងក្រុងវៀងចន្ទ ទើបនិមន្តយកមកផង ។ ព្រះកែវនៅវៀងចន្ទ ២១៥ ឆ្នាំ លុះ ព.ស. ២៣២១ ទើបបានមកនៅបាងកក ។ តពីស្តេចអាទិច្ចរាជមក ១៧ អង្គ ទើបបង់នគរឲ្យស្តេចមេងរាយ នៅថ្ងៃ ៤ កើត ខែពិសាខ ព.ស. ១៨២៤ ។

សរុបសេចក្តី

ពង្សាវតារនានាប្រាប់សករាជព្រះអាទិត្យវង្សថា ប្រមាណពុទ្ធសតវត្ស ទី ១៦-១៧ ។ បើយើងជឿថា ព្រះអ៊ូ-ថង និង ព្រះថោង ជាតួអង្គតែមួយ យើងក៏គួរពិចារណាពង្សាវតារនៀថា ប្រមាណចុល្លសករាជ ៥៦៥ បើគិតជា ព.ស. ៥៦៥+១១៨១=១៧៤៦ តែតាមឯកសារលោក តាឆាត ថា ព.ស. ១៨៩៣ ។ ឃើញថាមិនលើសខ្វះគ្នាប៉ុន្មាន ។ ឯចំណែកពង្សាវតារយើងថា ព្រះថោងទិវង្គត ព.ស. ៦០០ ដូច្នេះធ្វើឲ្យឆ្ងល់ពេកមិនដឹងជាលោកយករឿមកសំអាង ។ ពង្សាវតារយើង តាមខ្ញុំគិត ហាក់ដូចជាច្របូកច្របល់ណាស់ ឧទាហរណ៍ ពង្សាវតារច្បាប់ចាស់ថា ព្រះកេតុមាលាជាបុត្រស្តេច គោមេរាជ ដល់ពង្សាវតារជំនាន់ព្រះអង្គនពូរត្ន ព.ស. ២៤២០ ថា ព្រះកេតុមាលាជាព្រះរា

បុត្រព្រះថោងនេះមួយ មួយទៀត រឿងព្រះបទុមសុរិយវង្ស ច្បាប់ដើមថា ជាបុត្រចិញ្ចឹមព្រះកេតុមាលា តែច្បាប់ក្រោយថា ជាបុត្រព្រះឧទ័យរាជ . . . តើជឿយ៉ាងណាកើត សូមទានស្រាវជ្រាវឲ្យឃើញពិត ហើយកុំសួរជឿតាមខ្ញុំទាំងអស់ ខ្ញុំបាទគ្រាន់តែលើកយកមកស្នើដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់អនុជនយើង ដែលជាអនាគតរបស់ជាតិតែប៉ុណ្ណោះទេ ។

ឯចំណែករឿងគោកធ្លក យើងបានល័ក្ខឋានពិតប្រាកដថា ស្ថានទី និងផែនទីព្រះថោង ព្រោះអំពីស្ថានទីយើងមានកន្លែងសព្វថ្ងៃជាកោះ មានដើមធ្លកម៉ែនតិចជាង ៧០ ដើម នៅខាងលិចជៀងខាងជើងនគរធំ ហើយថែមទាំងមានប្រាសាទទៀតផង ។

តែបើព្រះថោងនៅណាងស្នេហ៍វិញនោះ ក៏គួរជឿបានដែរ ព្រោះរឿងព្រះថោងពេលនោះផែនដីត្រង់ណាងស្នេហ៍នេះនៅក្រោមឥទ្ធិពលខ្មែរ-មន ព្រះថោងអាចបាក់ទ័ពជំនាន់ដែលជាតិតៃបានរាយខមសម័យស្តេចព្រហ្មរាជ ហើយព្រះថោងរត់ទៅនោះពេញប៉ុន្មែន គបកបានមកនៅអយុធ្យា ។

រឿងនេះ ខ្ញុំសូមផ្ញើទុកទាំងស្រុងឲ្យអស់លោក និង ប្អូន ៗ ជួយវិនិច្ឆ័យពទៅ កុំគិតថាខ្ញុំជាអ្នកបកតែប្រស្នានេះ ហើយវិនិច្ឆ័យដោយដាច់ខាតថា ព្រះថោងនិងគោកធ្លកនៅត្រង់ណេះ ឬ ត្រង់ណោះក៏ពុំបាន ព្រោះខ្ញុំមិនមែនជាអ្នកប្រាជ្ញ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែជាជនម្នាក់ដែលមានប្រវង្សជាមិលក្ខៈ-ខ្មែរ-មន ឬ ខម ហើយចាកទៅនៅស្រុកគេប្រហែល ៣០ ឆ្នាំ តែដួងចិត្តអាណិតអាឡោះអាល័យយ៉ាងក្រៃលែងភាពដល់អនាគតជាតិ អនាគតប្អូន ៗ ដែលកើតមកយុគក្រោយ ជំនាន់ក្រោយមិនដឹង

រីសេះ ស្រាប់តែទទួលអវិជ្ជាអំពីបង ៗ ទាំងឡាយ ដែលមិនព្រមបញ្ចេញការចេះ
ដឹងទុកជាតឹកតាង ។

សង្ខេប

ប្រវត្តិសាស្ត្រជនជាតិខម

យើងជាអនុជន ខម មានការស្តាយយ៉ាងក្រៃលែង នូវការបំភ្លេចរឿ
ារជនជាតិនេះ ដែលធ្លាប់មានឫទ្ធានុភាពយ៉ាងអស្ចារ្យលើផ្ទៃដីអាស៊ីប៉ែកអគ្នេយ៍
នេះ ។ កេរ្តិ៍តំណែលទាំងឡាយ ជាអាទិ៍ដូចជា ភាសា, អក្សរ, បោរាណវត្ថុ,
បោរាណស្ថាន, ស្ថាបត្យកម្ម, សិល្បកម្ម ព្រមទាំងប្រពៃណី និង សាច់សារលោ
ហិត ជាច្រើនណាស់ ដែលជនជាតិខមបានទុកឲ្យយើងនិយាយ-យើងកាន់ របៀប
រស់សព្វថ្ងៃ ។ យើងដឹងដូច្នេះបាន ព្រោះយើងបានអាននិទាន, ប្រវត្តិ, សិលា
ចារឹក ព្រមទាំងការសិក្សាស្រាវជ្រាវរបស់អ្នកប្រាជ្ញផ្នែកបុរាណវត្ថុ និង សិល្បវត្ថុ
ដែលក្នុងនោះមានទាក់ទងអំពីរឿងរ៉ាវរបស់ខមស្ទើរតែគ្រប់ទំព័រ ។

ប្រវត្តិសាស្ត្រមនុស្សលោក មានការប្រព្រឹត្តទៅតាមច្បាប់ «អនិច្ចា»
នៃព្រះពុទ្ធសាសនា គឺមានការកើតឡើង រីកធំហើយទន់ខ្សោយ ទីបំផុតក៏បាត់
បង់សូន្យរលត់ផុតអំពីការចងចាំនៃអនុជន នៃមនុស្សលោកជំនាន់ក្រោយ ។ ទុកនៅ
តែស្នាដៃឲ្យយើងគិតពិចារណា វែកញែកដោយសតិបញ្ញាដ៏ទន់ខ្សោយរបស់យើង
តែប៉ុណ្ណោះ ។

ខម ធ្លាប់មានប្រវត្តិ និង ស្នាដៃ ទុកលើអាស៊ីអគ្នេយ៍យ៉ាងពិតប្រាកដ ។

ស្នាដៃរបស់ខ្មែរធ្វើឲ្យជនជាតិនានា ដែលសព្វថ្ងៃកំពុងនៅលើផ្ទៃដីខ្មែរនេះ អស្ចារ្យយ៉ាងក្រៃលែង ! ហើយនាំគ្នាប្រកែកប្រជែងថាជាតិរបស់ខ្លួនសុទ្ធតែបន្តពូជពីជនជាតិខ្មែរ ។ ចុះហេតុអ្វីបានជាគេនាំគ្នាជជែកថាខ្មែរជាបុព្វបុរសរបស់ខ្លួន ? តំណបដែលអាចតបបានគឺ ព្រោះខ្មែរជាជនជាតិល្បីមានថ្វីដៃគ្រប់វិស័យ ទុកឲ្យជាភស្តុតាងទល់សព្វថ្ងៃ ។

រីឯជនជាតិខ្មែរយើង ៗ គួរស្តាយណាស់ថា ហេតុដូចម្តេចបានជាអ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រ (ប្រវត្តិវិទូ) របស់យើងព្រងើយកន្តើយមិនយកចិត្តទុកដាក់ក្នុងរឿងនេះសោះ ? ផ្ទុយទៅវិញ អ្នកប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់យើងបែរទៅជាតាំងចិត្តបាញ់ទៅរកតែឥណ្ឌា ឬ បារាំងតែប៉ុណ្ណោះ ឯរឿងរ៉ាវរបស់ខ្មែរពិត ៗ ត្រឡប់ជាបែរខ្នងដាក់ទៅវិញ ។ គួរឲ្យអាណិតខ្មែរណាស់ ព្រោះខ្មែរមិនត្រឹមតែបាត់ឈ្មោះប៉ុណ្ណោះទេ កូនចៅរបស់ខ្មែរក៏នៅពន្យះឲ្យកូនចៅស្អប់ខ្លាច ខ្ពើមខ្ពោចខ្មែរ-មនុស្សខ្មែរទៀតផង ។ តែផ្ទុយទៅវិញនៅពេលដូចគ្នានេះ ជនជាតិដែលមិនមែនខ្មែរ គេកាន់តែឲ្យកូនចៅគេ បូជាខ្មែរ គោរពខ្មែរ ហើយទុកខ្មែរជាបុព្វបុរសរបស់គេផង ។

រឿងរ៉ាវរបស់ខ្មែរ ទុកដូចជាឆាកល្ខោននៃប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្មែរមួយឆាក លុះបិទឆាកហើយត្រូវគេបំភ្លេចចោល ! ។

ទើបតែនៅពេលថ្មី ៗ នេះ បណ្ឌិតខ្មែរមួយក្រុម ជាអ្នកស្រឡាញ់ឆាកល្ខោននេះ បាននាំគ្នាព្យាយាមរំលឹកឡើងវិញនូវព្រឹត្តិការណ៍ទាំងឡាយនាអតីតដែលខ្មែរបានស្តែងក្នុងឆាកនេះ ។

យើងទាំងឡាយដែលកំពុងប្រើប្រាស់ពាក្យខ្មែរ កំពុងស្លៀកពាក់ត្រ

ផណ្តាច់វប្បធម៌ខមគ្គី ត្រូវនាំគ្នាជួយជ្រោមជ្រែងឲ្យមែនទែន ដើម្បីជាប្រយោជន៍ យ៉ាងធំក្នុងការបន្តពូជខម ។

ប៉ុន្តែយើងនៅស្តាយបន្តិច ត្រង់ដែលការបំភ្លឺឡើងវិញនូវពាក្យថាខមនេះ នៅមិនទាន់សមុហេតុសមផលពិតប្រាកដ ប៉ុន្តែទុកដូចជាផ្លូវនាំឲ្យយើងភ្លឺស្វាងក្នុង ការរកឲ្យឃើញនូវពាក្យថា ខម ដែរ យើងត្រូវអរគុណរស់លោកបណ្ឌិតទាំង នោះណាស់ ! ។

ពាក្យថា ខម តាមដែលបានផ្សាយនៅទំព័រទី ៥ ព្រឹត្តិប័ត្រខ្មែរ.មននលេខ ទី ៣ នោះ លោកបានប្រាប់ថាមកពីពាក្យថា ខ្មែរ.មន ។ ឯពាក្យថា ខ្មែរ-មន នេះ បានមកពីពាក្យថា មន-ខ្មែរ ដែលបានបង្កើតមកជិត ៧០ ឆ្នាំហើយ ដោយ ស្នាដៃអ្នកប្រាជ្ញប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិអាល្លឺម៉ង់ម្នាក់ឈ្មោះ Wilhem Schmidt ។ លោកស្មិតបានតែងសៀវភៅមួយឈ្មោះថា Grunzüge Lautlehre der Mon-Khmer sprachen ដែលក្នុងនោះមានឈ្មោះថា Mon-Khmer ។ តមកសៀវភៅនេះបានបកប្រែជាភាសាបារាំងសែស ក្នុងសៀវភៅ Les peuples Mon Khmers, trait d'union entre les peuples de l'Asie centrale et de l'Austronésie ហើយតមកបានចុះផ្សាយក្នុងព្រឹត្តិប័ត្រវិទ្យាស្ថានបារាំង ដែលមានឈ្មោះថា Bulletin de l'Ecole Française d'Extrême Orient BEFEO ១៩០៧ ម្តងទៀត ។

ពាក្យថា ខម តាមដែលលើកយកមកសំអាងខាងលើនេះ ទើបនឹងមាន អាយុថ្មី ៗ នេះឯង គឺដោយអាស្រ័យការផ្តុយពាក្យ មន-ខ្មែរ របស់លោក

Wilhem Schmidt ជាតិអាល្លឺម៉ង់ ទៅជា ខ្មែរ-មន ពាក្យបំព្រួញថា «ខម» ដែលមានដើមកំណើតជិត ៧០ ឆ្នាំនេះឯង ។

ប៉ុន្តែបើយើងយកតំណាលរបស់ភូមា បើយើងនិង Harvey's history of Burmah មកមើលយើងឃើញថា ក្នុងជំនាន់ស្តេចអនុរុទ្ធ ព.ស. ១៦០០ បានច្បាំងវាយ ឬ ធ្វើសឹកជាមួយជាតិមួយដែលភូមាហៅថា Gywam ឬ គម ដោយមានតំណាលថា : ក្រោយដែលស្តេចអនុរុទ្ធបានមានជ័យជំនះលើស្តេចព្រះនាម ចក្កុកតេ ហើយបានសោយរាជ្យ ប៉ុន្តែគ្មានអគ្គមហេសី ទើបសូមរាជធីតាស្តេចអស្សាំ (Assam) ព្រះនាមបញ្ចកល្យាណី ដែលមានព្រះមាតាព្រះនាមថា ចិរប្រភាវតី ជាអគ្គមហេសី ។ លុះនាងបានមករួមរស់ជាមួយស្តេចអនុរុទ្ធអស់រយះពេលមិនយូរ ស្តេចអនុរុទ្ធមានព្រះទ័យសង្ស័យថា នាងបញ្ចកល្យាណីមិនបរិសុទ្ធទើបទ្រង់បំបរបង់ឲ្យទៅនៅព្រៃ តាំងពីពេលនោះមកនាងមានផ្ទៃពោះប្រសូតព្រះរាជបុត្រ ។ ទ្រង់ព្រះនាមថា ចាន់ឃិតសា ។ មានឫទ្ធិណាស់ ស្តេចអនុរុទ្ធបានជ្រាបប៉ុន្តែមិនស្គាល់មុខមាត់ ទើបឲ្យចាប់ក្មេងមកប្រហារជីវិតអស់ប្រមាណ ១៨.០០០ នាក់ តែចាន់ឃិតសារួចគ្រោះថ្នាក់ ។ តមក បានចូលស្វាមីភក្តិ ហើយបានធ្វើខុំរាជការបំរើព្រះអនុរុទ្ធ - តមក ពួក Gywam ស្រុកធៀងម៉ៃលើកទ័ពមកវាយក្រុង ផះគោ ចាន់ឃិតសា ទទួលបានាទៅវាយពួក Gywam ជំនួសស្តេចអនុរុទ្ធ លុះបានជ័យជំនះហើយ ស្តេចក្រុងផះគោបានលើកព្រះរាជធីតាព្រះនាម មណីចន្ទ ជាជំនូនថ្វាយព្រះចៅអនុរុទ្ធ តែមកតាមផ្លូវចាន់ឃិតសា និង មណីចន្ទ បានលួចលាក់រួមរស់ជាមួយគ្នា . . . ។

ពាក្យថា Gywam ឬ **គម** នេះ ច្បាស់ជាពាក្យតែមួយនឹង **ខម** ជាមិនខាន ប៉ុន្តែលោក ព្យាអនុមានរាជធន បាននាំសំដីរបស់លោក Duroiselle ដែលលោកបានសន្និដ្ឋានថាជាតិ Gywam ភូមាហៅជនដែលនៅខាងត្បូងក្នុងប្រទេសថៃ ។

ក្នុងពង្សាវតារមនឈ្មោះ **រាជាធិរាជ** នៅអត្ថបទផ្ដើមនៃរឿង បានពោលអំពី **ជាតិគ្រម** មកវាយឡោមក្រុងសៀម ក្នុងរជ្ជសម័យស្ដេច **ធនិន្ទ** ដែរ សេចក្ដីនៃរឿងនេះមានន័យស្រដៀងគ្នានឹងរឿង Gywam ក្នុងពង្សាវតារភូមាដែរ។

ពាក្យថា ក្រម នេះ ព្យាអនុមានរាជធន បាននាំពាក្យរបស់លោក Pelliot ដែលសន្និដ្ឋានថា ជនជាតិ ក្រម គឺជនជាតិដែលនៅលវោនោះឯង សេចក្ដីនេះមាននៅក្នុងសៀវភៅរបស់ព្យាអនុមានរាជធនឈ្មោះ ខ្សែមគ្គាចិន ឬ ស្រាយគម្ពីរចិនទំព័រ ២៣៩ បោះពុម្ពផ្សាយដោយរោងពុម្ពចំរើនវត្ថុ ២៥១៥ ។

ឥឡូវនេះសូមបញ្ជាក់ម្ដងទៀតថា យើងបានពាក្យថា គម (Gywam), ក្រម ពីពង្សាវតារភូមា និង មន ដែលពាក្យនេះបានត្រូវហៅក្នុងរវាង ព.ស. ១២០០-១៦០០ ប្រមាណ ១០០០ ឬ ជាង ១០០០ ឆ្នាំមកហើយ (ដោយយកសករាជព្រះចៅអនុរុទ្ធទៅសងចេញ) ។

ក្នុងពង្សាវតារយោនកៈ ទំព័រ ១៣៤ បន្ទាត់ទី ១១ ច្បាប់ហព្រះសមុត (បោះពុម្ពផ្សាយដោយរោងពុម្ពរុងរឿងរតន៍ គ.ស. ១៩៦១) បានប្រាប់ថា រឿងរាវរបស់ស្ដេចកុរុវង្សា ដែលធ្លាប់យកដុំថ្មមកកឡោមជាកំពែង ជនដែលនៅទីនោះមានឈ្មោះថា កឡោម → កឡុម → ក្ហុម តែក្នុងបន្ទាត់ទី ៩ ទំព័រ ៩ តាមប្រាកដ

ក្នុងពង្សាវតារថៃរបស់ហរិហាររទេពធានី ប្រាប់ថាពាក្យថា ក្លម នេះ តមកបាន ក្លាយទៅជា ខម ។

សេចក្ដីក្នុងពង្សាវតារយោនកៈដូចពោលមកនេះ ជារឿងរ៉ាវកើតឡើង មុនពុទ្ធសតវត្សទី ១៣ ។ តមកយើងឃើញពាក្យថា ក្លម មួយទៀត ក្នុងសៀវភៅ ចិន្តាមនី ជាសៀវភៅស្ដីអំពីវេយ្យាករណ៍ បានតែងក្នុងរជ្ជសម័យស្ដេចព្រះនា-រាយណ៍មហារាជ នៃក្រុងស្រីអយុធ្យា បានពោលដល់ពាក្យនៃភាសាផ្សេង ៗ ថា មាន ៨ គឺ ក្លុម្ពុជពាក្យ, កវិពុជពាក្យ, សៀមពាក្យ, សិង្ហលពាក្យ, ពុកាម ពាក្យ, បារិកុញ្ជ័យពាក្យ, ត្លេងពាក្យ និង មគធពាក្យ ។

ពាក្យថា ក្លុម អ្នកប្រាជ្ញល្បីឈ្មោះជាតិថៃឈ្មោះ ព្យាអនុមានរាជធន សន្និដ្ឋានទុកនៅទំព័រ ២៨៣ សៀវភៅឈ្មោះខ្សែមតណ្ហចិនថា ជាពាក្យតែមួយ ជាមួយគ្នានឹងពាក្យថាក្រុប ។

ដល់មកត្រង់នេះ យើងបានពាក្យដែលគួរជឿថាតែមួយនឹង ខម គឺ កម, ក្រម, ក្លប, កឡម, តែយើងនៅមិនទាន់ជឿជាក់ច្បាស់ថា តើពាក្យថា កម, ក្រម, ក្លប, និង កឡម នេះ ជាពាក្យជាមួយគ្នានឹង ខម ដោយវិធីណា ? ។

បញ្ហានេះ បើយើងរកពាក្យតបដោយវិធីនិរុត្តិសាស្ត្រក៏នឹងអាចដឹងក្លាយថា ពាក្យទាំងប៉ុន្មានខាងលើនេះអាចក្លាយពីមួយទៅមួយបាន គឺពាក្យថា ក្រម កាលបើ អានដោយសំឡេងថៃ អាចអាន រ ជា ល អក្សរ ល និង ឡ ជាសំឡេងជិតគ្នា តែ ឡ ជាសម្លេងឃោសៈ ដល់ទទួលឥទ្ធិពលពីអក្សរ ត ដែលជាអឃោសៈនោះ សម្លេង ល ស្រដៀងនឹងសម្លេង ឡ ជាអក្សរ ឡ គឺជា ល ដែលទទួលឥទ្ធិពលពី ត នោះឯង ។

ឥឡូវនេះ យើងត្រូវប្រៀបធៀបតទៅទៀតថា តើពាក្យណាក្នុងចំណោម កម, ក្រប, ក្លម និង កញ្រប នេះ មានន័យក្នុងភាសាខ្មែរខ្លះ យើងឃើញថា ពាក្យថា កម និង ក្រម មានន័យក្នុងភាសាយើង តែ កម យើងត្រូវលើកចោលចេញ ព្រោះគ្មានន័យក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ដូច្នេះយើងនៅសល់ពាក្យមួយម៉ាត់គឺ ក្រម, ពាក្យនេះស្រដៀងគ្នានឹងពាក្យថា ក្រោម តែបើយើងសិក្សាអំពី Phonetic យើងអាចដឹងថាស្រះ អ ក្នុងតួ ក ហើយនិងស្រះ អោ ក្នុងតួ ក្រោម នេះ ជាស្រះក្រោយដូចគ្នា (ព្រោះតាមច្បាប់សូរសាស្ត្រ ស្រះ អ អោ អា អឺ អី កើតនៅក្រោយ) ។

ដូច្នេះ ពាក្យថាក្រម ឬ ក្រោម ជាពាក្យតែមួយ គឺមិនមែនខាងលើ ។ ក្នុងសិលាចារឹកលពបុរីគោលទី ២១ ក្នុងប្រជុំសិលាចារឹកថៃ មានពាក្យថា ក្រោម ដែរ គឺផ្លែក្រោម តែពាក្យនេះហាក់ដូចជារលុបមើលមិនច្បាស់ សិលាចារឹកនោះចុះសករាជ ១៥៦៥ ។

គួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍នៅពេលនេះថា ពាក្យថា ក្រម មានប្រើក្នុងពង្សាវតារភូមា និង មន ក្នុងឆ្នាំប្រមាណ ព.ស. ១៦០០ ដូចបានពោលមកខាងដើមមកហើយ។ ឯពាក្យថា ក្រម ដែលមានប្រើក្នុងសិលាចារឹកលពបុរីប្រមាណ ១៥៦៥ ក៏ឃើញស្រដៀងគ្នា ឯចំណែកពាក្យ ក្លម ក្នុងពង្សាវតារយោនកៈ ក៏ឃើញថាមានប្រើក្នុង ព.ស. ទី ១៣, ១៤ ។ សេចក្តីដូចជំរាបមកនេះ ជាន័យមួយដែលគួរពិចារណាអំពីពាក្យថា « ខម » តែបានន័យមួយទៀតដែលខ្ញុំបានអ្នកនិពន្ធជឿជាក់ថាជាពាក្យទាក់ទងអំពីខ្មែរ ឬ ខម ទាំងរស់មានប្រាកដសឹងនៅគ្រប់សិលាចារឹកខ្មែរ គឺពាក្យថា កម្រតាង, កម្រតែង, កម្រដែង, គុម្លែង ។ ពាក្យ

ទាំងអស់នោះមានអនុវត្តដូចតទៅនេះ កុមេរុ → កស្មីរ → កមីរ → ក្មីរ លុះពាក្យនោះបានធ្វើដំណើរមកត្រឹមនេះ (មើលសិលាចារឹកពោធិនគរ) ក៏បានក្លាយទៅជាខ្មែរដូច្នេះ ក- កមេន → ខមេន → ខេមរ → ខ្មែរ

ខ- (ចិន និង បាលី) កមេន → កមេង → កាមេង → មេង្គ

គ- កម្ពីរាវតារ → កម្រេវតារ → កម្រេវតាន → កម្រេវតាង → កម្រេងេង → កម្រេគួន → កម្រេដែង → គម្ពង ។

តាមដែលយើងឮរៀង ៗ មក ខ្មែរយើងតែងតែនិយាយដល់កុលសម្ពន្ធខ្មែរថា ខ្មែរលើខ្មែរក្រោម តែតាមប្រវត្តិសាស្ត្រនិយាយថា ចេន-លាគោក ចេន-លាទឹក ។ **គោក** បានដល់កន្លែងនៅលើទឹក ឬ ខ្ពស់ជាងទឹក ឯទឹកគឺកន្លែងដែលទាបជាងគោក នេះជាន័យដែលសន្និដ្ឋានថា កម មកពី ក្រម ។ មកពីក្រោម ។ រីឯន័យទីនោះជឿជាក់ដោយលក្ខបានកូនខ្មែរថា ខម-ខ្មែរ ជាពាក្យកម្លាយមកពីពាក្យដើមតែមួយ ដោយសំអាងទៅលើកម្លាយភាសាតាមច្បាប់និរុត្តិសាស្ត្រក្នុងសិលាចារឹក ចិន និង បាលី ដូចបានជម្រាបមកពីខាងលើនោះស្រាប់ ។

រឿងខ្មែរបែកជាលើ-ក្រោមនេះ យើងកាន់តែភ្លឺឡើង បើយើងមើលពង្សាវតារចិនឈ្មោះ **ថាំង** (T'ang) ក្នុងរជ្ជសម័យព្រះចក្រពត្តិឈ្មោះ ថាំង-កៅសុង (T'ang-Kao-Tsung) បានប្រាប់យើងថាក្នុង គ.ស. ៧០៦ ត្រូវនឹង ព.ស. ១២៤៩ អាណាចក្រខ្មែរបែកជាពីរគឺ ចេន-លាគោក និង ចេន-លាទឹក (Land Chen-la and Water-Chen-la) ក្នុងសម័យក្រោយព្រះចៅជ័យវរ្ម័ន ទី ១ សោយទិវង្គត (ទិវង្គត គ.ស. ៦៨០) ហើយបើយើងរាប់ចន្លោះប្រហែល ១៥០ ឆ្នាំ

ដែលប្រវត្តិសាស្ត្រយើងបានបាត់ទៅ ប្ដូកនឹង ១២៤៩ ត្រូវជា ១៣៩៩ គិត ត្រូវស្រដៀង ឬ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានឹងឆ្នាំដែលមាននិយាយពាក្យថា ក្រុប, ក្ដូម ក្នុងពង្សាវតារភូមា-មន និង ពង្សាវតារយោនកៈ ហើយនិង សិលាចារឹកលពបូរី ។

ពាក្យថា ខម

ពាក្យថា ខុប នេះ យើងបានឃើញនៅក្នុងសៀវភៅប្រវត្តិសាស្ត្រសឹង គ្រប់ក្បាលរបស់ថៃ-លាវ ក្រៅពីនេះឃើញមាននៅក្នុងសិលាចារឹកគោលទី ២ ក្នុងប្រជុំពង្សាវតារថៃ ។ ក្នុងប្រទេសខ្មែរហាក់ដូចជាមិនទាន់ឃើញពាក្យនេះផ្សព្វផ្សាយនៅឡើយ មានឃើញ ឬ ឮខ្លះដែរ ដែលនិយាយអំពីអក្សរ ឬ អំពីខ្មោចខម ដើម្បីកំលាច ។

ហេតុដែលពាក្យនេះមានប្រាកដផ្សព្វផ្សាយតែនៅប៉ែកខាងថៃ-លាវនោះ មិនមែនជាមូលហេតុហួសវិស្ស័យ ឲ្យយើងមិនអាចគិតរកហេតុផលដើម្បីតបបានទេ គឺថា យើងដឹងហើយថា ប្រទេសថៃ-លាវ ជាប្រទេសនៅប៉ែកខាងផ្នែកលើ ឯ ខ្មែរនៅខាងផ្នែកក្រោម ការប្រមាណអាចមានដូចតទៅ : រវាង ព.ស. តាំងពី ១២-១៥ តាមលក្ខបាន និង ឯកសារចិនឈ្មោះ ថាំង ក៏បានប្រាប់ដែរហើយថា តាំងពី គ.ស. ៧០៦ ព.ស. ១២៤៩ នគរខ្មែរបែកជាពីរ (ពួកក្រោមភៀស ខ្លួនមកនៅប៉ែកខាងលើ) ជាមូលហេតុឲ្យមានពាក្យថាចេន-លា (រឿងនេះយើង បានអធិប្បាយខ្លះពីខាងដើមមកហើយ) គឺមកពីពាក្យថា ជាន់-លើ ក្នុងភាសាខ្មែរ ញែកពាក្យថា ជាន់ ក្នុងភាសាកន្ដាំង, ទាជីវ បានជល់ពាក្យថា ឆាង, ឆេង, ឆឹង ។

ជាពាក្យថា ឡៀ យើងអាចអានថា លេ ឬ លា ក៏បាន ពាក្យថា លេ ជាពាក្យខ្មែរតី លើ ហេតុដែលសរសេរស្រៈ អេ ពុំទូសស្រៈ អើ ព្រោះសម័យមុនអង្គរយើងគ្មានប្រើស្រៈ អើ ទេ ឧទាហរណ៍ ពាក្យថា ហើយ គេសរសេរថា ហេយ ស៊ើយ ថា សេយ រហូតដល់សម័យចុងលង្វែក ។ ដើមសម័យឧដុង្គហើយក៏នៅប្រើពាក្យនេះខ្លះដែរ (សូមឲ្យមើលសិលាចារឹករបស់បណ្ឌិតជ័យនន្ទ និង រៀងរាបរក្ត៏ ក៏នឹងអាចជួបពាក្យដូច្នេះច្រើនណាស់) ។

ដូចជំរាបមកនេះ ឲ្យឃើញថាសម័យនោះ ខ្មែរពីភាគក្រោមរត់ទៅនៅភាគខាងលើច្រើនណាស់ អ្នកប៉ែកខាងលើ (ហៅតាមការហូរនៃទឹកពីលើមកក្រោមនៃទន្លេមេគង្គ) ហៅពួកដែលទៅពីភាគក្រោមថា **ក្រោម** ឬ **ក្រម** ។ ឧទាហរណ៍ នេះស្រដៀងគ្នានឹងខ្មែរយើងសព្វថ្ងៃដែលហៅខ្មែរមកពីកម្ពុជាក្រោមថា ខ្មែរក្រោម, កម្ពុជាក្រោម ពួកក្រោមដូច្នេះជាដើម ។

ពាក្យ ក្រប ឬ ក្រោម នេះ កាលបើជាតិថៃ ឬ ថៃ-លាវ និយាយ គេមិនអាចបញ្ចេញសម្លេងជើង រ បានច្បាស់ទេ តែគេអាចបញ្ចេញអក្សរ ល បានច្បាស់, ដូច្នេះ ក្រម គេត្រូវបញ្ចេញសម្លេងថា ក្លម - ឧទាហរណ៍ យើងអាចឃើញក្នុងពាក្យថៃថា **ក្រាម** តែគេអានថា **ក្លាម** ។ល។ តមកពាក្យថា ក្លប ដែលមានជើង ល ក៏បានបាត់ទៅ ព្រោះអក្សរ រ-ល នេះជាការពិបាកបញ្ចេញក្នុងសម្លេងថៃ-លាវណាស់ ដូច្នេះជើង ល ត្រូវបាត់ នៅសល់តែត្រឹម កប ឧទាហរណ៍បញ្ជាក់ **ក្លាយ** ទៅជា **កាយ**, **ក្លា** ទៅជា **កា** ។ អក្សរ ក និង ខ ជាអឃោសៈកើតទៅដើម-កជាមួយគ្នា ហើយនៅតែជាប្អូនគ្នាផង ដូច្នេះ គួ ក ក្លាយទៅជា

ខ បាន ។ ពាក្យថា គម ទៅជា ខម ឧទាហរណ៍ បញ្ជាក់ក្នុងភាសាខ្មែរ គល់ ទៅជា ខ្នល់, គាង ទៅជា ខ្នាង, កើត ទៅជា ខ្នើត, កាន់ ទៅជា ខ្នាន់ ។ល។ ឧទាហរណ៍នេះ ឲ្យឃើញថា តួអក្សរ ក ក្លាយទៅជា ខ បាន ។

ឥឡូវនេះ យើងបានលទ្ធផលជាការសារុបហើយថា ក្រោម → ក្រម → ក្លម ឬ កឡូម → កម → ខម (សូមពិចារណាតាមលំដាប់រៀងមក) ។

x x

x

មូលហេតុដែលធ្វើឱ្យខ្មែរបែកជាលើ-ក្រោម ឬ ចេន-ឡា គោក — ចេន-ឡា ទឹក

អត្ថបទខ្លី ៗ តទៅនេះ សូមឲ្យមើលប្រកបក្នុងសៀវភៅ :

១ – The Indianized States of Southeast Asia by G. Coedès Edited by Walter F. Vella translated by Rusan Brown Cowing.

២ – L'Art Khmer, les Grandes Etapes de son Evolution (ដោយនាង G. de Coral Rémusat)

៣ – Le Cambodge (ដោយលោក J. Boisselier)

៤ – Guide to Angkor (ដោយលោក Henry Parmentier's)

មូលហេតុនៃការដែលខ្មែរយើងបែកបាក់គ្នាជាពីរភាគនោះ លោកសេដេសបានប្រាប់ថា មកអំពីស្តេចជ័យវរ្ម័នទី ១ គ្មានព្រះរាជបុត្របន្តពូជ តែសិលាចារឹកដែលបានរកឃើញនៅអង្គរបានប្រាប់ថា ស្តេចជ័យវរ្ម័នមានព្រះរាជបុត្រីព្រះនាម សោភាជ័យា (Sobhajaya) ពេលនោះ ក្នុងក្រុងចេន-ឡាមានតែស្តេចស្រី អគ្គមហេសីនៃស្តេចជ័យវរ្ម័នទី ១ គ្រប់គ្រង ព្រះនាងប្រថាប់នៅក្នុងក្រុងវ្យាធបុរះ (Vyadhapura-Ba Phnom) នេះមួយ មួយទៀត ព្រះនាងសោភាជ័យា ព្រះរាជបុត្រី បានអភិសេករួមរស់ជាមួយជាតិឥណ្ឌាបរទេសឈ្មោះ Sakrasvamin អាចជាមូលហេតុឲ្យស្តេចព្រះនាម Pusharaksha ស្តេចខ្មែរគ្រងសម្បុរះ (Sambhupura) ដែលជាប្រវង្សនៃស្តេចឥសាណវរ្ម័នមកដណ្តើម

រាជ្យ ។ តាំងពីនោះមកនគរខ្មែរត្រូវបែងចែកជាពីរ ប្រវត្តិសាស្ត្រត្រូវបាត់ប្រហែល ១០០ ឆ្នាំ ។ សេចក្តីនេះមានប្រាកដក្នុងពង្សាវតារចិនឈ្មោះថាំង គ.ស. ៧០៦ ។

រឿងរ៉ាវនៃការបាក់បែកគ្នា បើស្ថិតត្រឹមប៉ុណ្ណេះហាក់ដូចចាប់ចុង-ដើម មិនកើត យើងត្រូវបើកទំព័រប្រវត្តិសាស្ត្រមើលពីចុងសម័យភ្នំបន្តិចផង ។

ឈ្មោះនគរចេន-លានេះ តាមពង្សាវតារចិន ជួនកាលហៅថា T'sien-lap ក៏គ្មាននិយាយក្នុងសិលាចារឹកសោះ តែលោកសេដេសថា នគរនេះតាំងនៅលើផ្នែកកណ្តាលនៃទន្លេមេគង្គ ក្នុងភូមិភាគប៉ែកខាងទន្លេបាសាក់ (Bassac) ពង្សាវតារចិនមួយឈ្មោះស៊ុយ (History of the Sui) បានប្រាប់ថា រាជអាណាចក្រចេន-លា ស្ថិតនៅទិសខាងលិចនៃនគរ Lin-yi (ចាម) ស្រុកនេះកាលដើមជាស្រុកចំណុះនគរភ្នំ ស្តេចនគរនេះឈ្មោះ She-to-ssu-na (ចិត្រសេនា) តមកស្តេចចិត្រសេនាបឹតយកនគរភ្នំ ។ ក្នុងពង្សាវតារ T'ang (History of T'ang) ក៏បានពោលគាំទ្រដែរថា ស្តេចនៃក្រុងថ្មូ (T'e mu) (ពាក្យថា T'e mu នេះ លោកសេដេសថា ត្នាក ឬ ទ្នាក់) បានត្រូវនគរចេន-លាបឹតយក ហើយក៏រត់ទៅតាំងក្រុងថ្មីនៅភាគខាងត្បូងឈ្មោះថា Na-fu-na (លោកសេដេសថា Naravaranakara) ។

ទីតាំងនគរចេន-លា តាមពង្សាវតារចិនឈ្មោះស៊ុយដដែលនោះប្រាប់ថា នៅជិតទីក្រុងមានភ្នំឈ្មោះថា Ling-chia-po-p'o លោកសេដេសប្រាប់ថា ពាក្យថា Ling-chia-po-p'o គឺ Lingaparvat (លិង្គបរ្វត) ជាភ្នំវត្តភូ (Vat Ph'u) ដែលមានអាណាខេត្តត្រសាំងលើដងទន្លេបាសាក់នោះឯង ។

នគរចេន-លា នៅភាគនេះ គង់មានមកយូរហើយ ពង្សាវតារចិនប្រាប់ថា នគរនេះចេះតែពង្រីកអាណាចក្រ - រហូតដល់មកសម័យស្តេចរុទ្រវរ្ម័នរត់ទៅខាងត្បូង ។ ក្នុងសម័យនេះ ស្តេចដែលគ្រងចេន - លា ទ្រង់ព្រះនាមថាភវវរ្ម័ន (Bhavavarman) ជាពូជចន្ទវង្ស (គឺត្រូវជាចៅស្តេចសារវភូមា (Sarva-bhauma) ដែលធ្លាប់គ្រងនគរភ្នំដែរ) ។ ស្តេចអង្គនេះ បានអភិសេករួមរស់ជាមួយនឹងព្រះនាង កម្ពុជារាជលក្ស្មី (Kambujarajalaksmi) ជាពូជផ្នែកសុរ្យវង្ស ។ តមក, ស្តេចនេះហើយនិងព្រះអនុជព្រះនាមចិត្រសេនា បានមកវាយដណ្តើមក្រុងវ្យាធបុរៈ (Baphnom) ហើយទៅតាំងទីក្រុងមួយនៅខាងជើងទន្លេសាប មានឈ្មោះថាភវបុរៈ (Bhavapura) ។

ល័ក្ខឋានដែលស្តីអំពីស្តេចភវវរ្ម័ននេះ យើងរកឃើញ ២ យ៉ាងគឺ : មួយសិលាចារឹកដែលរកឃើញនៅបរិវេណស្រុកមង្គលបូរី ស្តីអំពីការស្ថាបនាលិង្គ (Linga) និងមួយទៀតបានរកឃើញនៅស្រុកស្រីទេព លើដងស្ទឹងណាមស័ក (Nam Sak) ក្នុងប្រទេសថៃ ។

ក្រុងភវបុរៈ ជាក្រុងចាស់ ឬ ដើមបង្អស់នៃចេន - លា ។ កន្លែងក្រុងដើមរបស់ចេន - លា នេះ លោកសេដេសុថា នៅត្រង់អាណាបរិវេណដែលសព្វថ្ងៃហៅថា **អំពិលរលំ** (Ampil Rolum) ចម្ងាយ ៣០ គីឡូម៉ែត្រខាងជើងក្រុងកំពង់ធំ ។

យើងមិនអាចដឹងបានថាស្តេចភវវរ្ម័នសោយរាជ្យបានប៉ុន្មានឆ្នាំទេ ប៉ុន្តែតាមឯកសារសិលាចារឹក គ្រាន់តែដឹងថា ស្តេចអង្គនេះឡើងសោយរាជ្យក្នុង

គ.ស. ៥៩៨ ។

ស្ដេចចេន-លា ដែលបានបន្តរាជ្យពីស្ដេចភវវរ្ម័នមក តាមឯកសារសិលាចារឹកដែលបានរកឃើញនៅតាមដងទន្លេមេគង្គក្នុងភូមិភាគក្រចេះ (Kratié) ស្ទឹងត្រែង និង តាមដងស្ទឹងមូន (Mun) ខេត្តបុរីរាំ (ប្រទេសថៃ) បានឲ្យយើងដឹងថា មហេន្ទ្រចិត្រសេនា (Mahendra Chitraséna) ព្រះអនុជ បានគ្រងរាជ្យតមក (ប៉ុន្តែហាក់ដូចជាផ្លាស់ក្រុងទៅនៅបាភ្នំ) ។

ស្ដេចតរាជ្យពីចិត្រសេនា តាមពង្សាវតារចិនឈ្មោះថាំង និង តាមសិលាចារឹក ដែលបានរកឃើញនៅកំពង់ធ្មរ, ព្រៃវែង, កណ្ដាល និង តាកែវ បានឲ្យដឹងថា ព្រះរាជបុត្ររបស់ព្រះអង្គព្រះនាម ឥសានវរ្ម័ន (Isanavarman) បានឡើងបន្តរាជ្យតាំងពី គ.ស. ៦២៧-៦៣៥ ។

ឯទីក្រុងរបស់ស្ដេចឥសានវរ្ម័ន តាមការឲ្យការណ៍របស់អ្នកពុតង្គ័ល្បីឈ្មោះក្នុងសតវត្សទី ៧ បានប្រាប់ថាទីក្រុងឈ្មោះ ឥសានបុរៈ (Isanpura) ទីក្រុងនេះ លោកសេដេសសន្និដ្ឋានថា នៅត្រង់ក្រុមប្រាសាទបុរាណនៅសម្បូណ៌ព្រៃគុក (Sombor Prei Kuk) ។

ដល់មកត្រង់នេះ យើងត្រូវលះបង់ផ្អាកនឹកជាថ្មីថា ស្ដេចភវវរ្ម័ន មានព្រះរាជបុត្រទ្រង់ព្រះនាមថា ជ័យវរ្ម័ន ។ ជ័យវរ្ម័ន គួរតែបានសោយរាជ្យនៅចេន-លា ប៉ុន្តែផ្ទុយទៅវិញ តាមល័ក្ខឋានបានឲ្យឃើញថា ចិត្រសេនាជាប្អូនសោយរាជ្យត ។ ចិត្រសេនាមានរាជបុត្រព្រះនាម ឥសានវរ្ម័ន ។ បានសោយរាជ្យហើយសាងក្រុងថ្មីឈ្មោះឥសានបុរៈ ឯកូនបង្កើតរបស់ភវវរ្ម័ន មិនបានសោយរាជ្យទេ ។ នេះ

ជាបុព្វហេតុមួយ ដែលអាចឲ្យបែកបាក់គ្នាទៅជាចេន-លាគោក និង ចេន-លាទឹក ។

តាមឯកសារពីរច្បាប់ ដែលបានរកឃើញនៅភ្នំព្រះវិហារ ខេត្តកំពង់ស្ពឺ និង ភ្នំបាយ័ន ហើយនិងពង្សាវតារចិនឈ្មោះថាំង បានឲ្យដឹងថា រវាងតាំងពី គ.ស. ៦៥៧-៦៨៣ ជារជ្ជសម័យរបស់ស្តេច ជ័យវរ្ម័នទី ១ សោយរាជ្យ ។

ក្នុងជំនាន់រាជ្យនេះឯង ដែលពង្សាវតារថាំងប្រាប់ថា ក្រោយ គ.ស. ៧០៦ ប្រទេសចេន-លា ត្រូវបែងចែកជាពីរ មានសេចក្ដីដូចបានជំរាបមកពីខាងដើមស្រេចហើយ ។

X X

X

សារមូលហេតុដែលបានបែកបាក់គ្នាជា ចេនឡើ - ចេនក្រោម

១- ពីព្រោះស្តេចជ័យវរ្ម័នទី ១ គ្មានរជ្ជទាយាទ-

២- ពីព្រោះព្រះរាជបុត្រីបានអភិសេកជាមួយជនបរទេស ជាតិឥណ្ឌា ឈ្មោះ សក្រវាមិន ជាព្រាហ្មណ៍កាន់សាសនាព្រះសិវៈ (Sivaite Brahman Sakravamin) ។

៣- ពីព្រោះស្តេច Puskaraksha ដែលជាពូជស្តេចឥសានវរ្ម័ន ។ ត្រូវជាកូនចិត្រសេនា គ្រងនៅពលាទិត្យបុរៈ (Baladityapura) ដណ្តើមរាជ្យពីអគ្គមហេសីស្តេចជ័យវរ្ម័ន ព្រះនាម ជ័យទេវី ។

៤- ពីព្រោះការរុករានរបស់ស្តេចស្រីវិជ័យព្រះនាមសៃលេន្ទ្រា ក្នុង ព.ស. ១២២៦ ។

ដល់ត្រង់នេះ យើងបែរទៅនិយាយពីចេន-លា ម្តងទៀត : តាមឯកសារនៃការបញ្ជូនទូតទៅស្រុកចិនក្នុង គ.ស. ៧១៧ ហើយនិងទៅស្រុកយួនក្នុង គ.ស. ៧២២ នេះមួយ និងក្នុង គ.ស. ៧៥៣ ដែលឯកសារចិនប្រាប់ថា ស្តេចចេន-លា បានបញ្ជូនព្រះរាជបុត្រឲ្យទៅតាមកងទ័ពចិន នេះមួយ ហើយនិងការទាក់ទងជាផ្លូវទូតក្នុងឆ្នាំ ៧៧១,៧៩៩ ព្រមទាំងឯកសារសិលាចារឹករបស់ស្តេចជ័យសិង្ហវរ្ម័ន ដែលបានរកឃើញនៅខេត្តជ័យភូមិ (ប្រទេសថៃ) នេះមួយ បានឲ្យយើងដឹងថា បាននគរ ចេន-លាគោក ហើយ ។

លោក Chia Tan អ្នកប្រាជ្ញចិនបានប្រាប់ថា ទីក្រុងចេន-លាគោក ក្នុង គ. ស. ទី ៨ ស្ថិតនៅតាមដងទន្លេមេគង្គត្រង់ដែលហៅថា ប៉ាក់-ហិន ប៊ុន (Pak-Hin-Bun) ប្រទេសលាវសព្វថ្ងៃ ។

ឯទីក្រុងចេន-លាទឹក លោកសេដេសប្រាប់ថា មានឈ្មោះថា ពលាទិត្យ ចិនហៅថា P'o-lo-t'i-Po តាំងនៅក្នុងដែន អនិន្ទិតបុរៈ (Aninditapura) ខាងត្បូងចេន-លាគោក ។ តាមឯកសារសិលាចារឹក ២ ច្បាប់ដែលរកឃើញនៅ Sombor និង ខេត្តសៀមរាប គួរឲ្យជឿថា ចេន-លាទឹក នៅបរិវេណប្រាសាទសម្បូណ៌ ព្រៃគុក ។

តទៅនេះ យើងបែរមកពិចារណារឿង «ខម» ម្ដងទៀត : ការបែកបាក់រវាងរាជវង្សក្រុងចេន-លា ហើយនិងការផ្សាយឥទ្ធិពលរបស់ស្ដេចស្រីវិជ័យ ក្នុងរវាងពុទ្ធសតវត្សទី ១២-១៥ ដូចបានពោលមកនេះ គួរជាមូលហេតុឲ្យខ្មែរលើមកនៅក្រោម ឯខ្មែរភាគខាងក្រោមទៅនៅភាគខាងលើ ។ មានការគួរឲ្យឆ្ងល់ថា រឿងខមដែលមាននៅក្នុងពង្សាវតារ និង គំណាលផ្សេង ៗ មានគំណាលសុវណ្ណខមខរជាដើម បានប្រាប់រយៈពេលស្រដៀង ៗ គ្នានឹងឆ្នាំដែលចេនលាត្រូវពុះបែងជាពីរ គឺរវាងពុទ្ធសតវត្សទី ១២-១៥មុ ។ នសករាជនេះ ខ្ញុំនៅមិនទាន់ឃើញពាក្យថា «ខម» នៅទីណាសោះឡើយ ។

រឿងរ៉ាវរបស់ស្ដេចបឋមវង្សនៃជាតិខមគឺកុរុវង្សា និង នាងឥន្ទបឋម ដែលប្រាកដមាននៅក្នុងគំណាលសុវណ្ណខមខរនោះ ហាក់ដូចជាមានការទាក់ទងនឹងស្ដេចជ័យវរ្ម័នទី ១ ។ ក្នុងគំណាលប្រាប់ថាកុរុវង្សារាជបុត្រនៃប្រវង្សក្រុងបាតលី

បុត្រ និង នាងឥន្ទបថមរាជបុត្រីនៃស្តេចប្រវង្សឥន្ទ្រប្រស្ថ បានភៀសខ្លួនពីទីឆ្ងាយមក នៅក្រុងពោធិសារ ដែលជាក្រុងរបស់ស្តេចមុន . . . រឿងនេះហាក់ដូចជារឿងរបស់ព្រះនាងសោភាទេវី និង សក្រាវរាមិន ស្វាមីជាតិឥណ្ឌា ដែលអាចរត់ភៀសខ្លួនពីរាជភ័យនៃស្តេច Bushkarakhsa ទៅនៅក្រុងពោធិសារ ដែលជាក្រុងរបស់ឥន្ទ្រប្រស្ថនគរនោះឯង ។

ក្រៅពីនេះ យើងមានផ្លូវសន្និដ្ឋាន ពាក្យថា «ខមរ» អាចក្លាយមកពីពាក្យថាក្មីរ ឬ កមីរ ដែលប្រាកដនៅក្នុងសិលាចារឹកពោធិនគររបស់ចាមក៏បាន ។ ដោយយើងធ្លាប់ប្រកាន់ជឿផង ហើយនិងតាមល័ក្ខឋានមនុស្សវិទ្យាផង យើងអាចដឹងថាជនជាតិខ្មែរភាគខ្លះបានភៀសខ្លួនមកពីប្រទេសឥណ្ឌាម្តុំកស្សមីរ ព្រោះស្រុកនេះនៅត្រង់ដែលយើងហៅថាកុមេរុ (តាមដីកាភូមិវគ្គបានប្រាប់ថា ស្រុកនេះសម្បូណ៌សប្បាយណាស់ដែរ ដោយបានចងវិត្តហះថា សម្បត្តិតាការសន្តិកស្សមីរ) ។ ពាក្យថាកុមេរុ ក្លាយទៅជា កុស្សមីរ ។ ក្លាយមកជា ក្មីរ ឬ កមីរ តមកជាកេមេរ ។ ត្រង់ពាក្យថា កមីរ នេះ បើតាមសម្លេងឥណ្ឌាបញ្ចេញ យើងឮស្វរដូចជា គមរ ។ សេចក្តីនេះ ខ្ញុំគ្រាន់តែរំលឹកយកមកឲ្យពិចារណាទេ ។

អក្សរខម

មូល ជ្រុង ទ្រេត (ជ្រៀង)

អក្សរខម គឺអក្សរដែលគេបានជួបលើផ្ទាំងសិលាចារឹកដែលចាស់

ជាងគេ គឺនៅក្នុងសម័យស្ដេចភវវរ្ម័នទី ១ ព.ស. ១១៥០ ។ អក្សរខមមាន លក្ខណៈស្រដៀងគ្នានឹងអក្សរភូមាដែលបានចារឹកលើបន្ទះមាស ជារឿងរ៉ាវក្នុងគម្ពីរ កថាវត្ថុ ព.ស. ១០៥០-១១៥០ ហើយនិងស្រដៀងគ្នានឹងអក្សរមន ដែលរកឃើញនៅប្រទេសថៃ ព.ស. ១១០០-១២០០ ។ អក្សរទាំងបីជាតិនេះ មានរូបរាងដូចគ្នានឹងអក្សរឥណ្ឌាប៉ែកខាងត្បូង ដែលគេប្រើក្នុងរជ្ជសម័យស្ដេច ក្ទម្ពៈ និង បល្លៈ ។ តមក អក្សរជនជាតិទាំងបីនេះបានប្រែប្រួលម្ដងបន្តិច ដូចជាមានប្រាកដនៅលើផ្ទាំងសិលាចារឹកនគរធំ និង ប្រាសាទឯទៀត ៗ ។ អក្សរមន និង ខមនេះ ជាអក្សរដែលប្រើនៅអាស៊ីប៉ែកអគ្នេយ៍ ឬ ដែលហៅថាសុវណ្ណភូមិនេះ មុនគេ ។

អក្សរខម មូល ជាអក្សរយកគ្រាប់អក្សរឥណ្ឌាដែលមានឈ្មោះថា «គ្រន្ថ» ប៉ែកខាងត្បូង ។

អក្សរខម ជ្រុង ជាអក្សរយកគ្រាប់អក្សរឥណ្ឌាប៉ែកខាងជើង ដែលហៅថា «ទេវនាគរី» ។

ឯអក្សរទាំងពីរបែបនេះ បានក្លាយពីអក្សរ «ព្រាហ្មី» ម្ដងទៀត ប៉ុន្តែ អក្សរព្រាហ្មីក៏មិនមែនជាដើមកំណើតនៃអក្សរទាំងអស់ទេ ។ អក្សរដែលជាដើមកំណើតនៃអក្សរទាំងឡាយគឺអក្សរ «ហ្វេនិសៀ» ដែលមានប្រើនៅក្នុងប្រទេសហ្វេនិស៊ីបុរាណ នាសមុទ្រមេឌីទែរ៉ាណេ ។

តួអក្សរខមដែលគេសរសេរលើសិលាចារឹក ជាភាសាសំស្ក្រឹត និង ភាសាខ្មែរសម័យបុរាណនោះ ខុសផ្សេងគ្នាពីអក្សរឥណ្ឌា ៣ ប្រការ ៖

១– អាលក្សណ៍អ្នកសរសេរជាតិខ្មែរ សរសេរផ្ចិតផ្ចង់ជាងអាលក្សណ៍អ្នកសរសេរជាតិឥណ្ឌា ។

២– ឥណ្ឌាចូលចិត្តសរសេរសក់ស្តើង ៗ លើតួអក្សររបស់គេ ប៉ុន្តែខ្មែរចូលចិត្តសរសេរសក់ក្រាស់លើតួអក្សរ ។

៣– លក្ខណៈអក្សរដែលឥណ្ឌាបែកខាងត្បូងសរសេរនោះ ជាលក្ខណៈរាងមូល ដល់ខ្មែរយកមកសរសេរ ៗ ទៅជាជ្រុងវិញ ។

អក្សរខ្មែរបូរាណមាន ២ ប្រភេទ :

១– អក្សរផ្ចង់ប្រើសរសេរលើសិលាចារឹក ។

២– អក្សរជ្រៀង ឬ អក្សរវាត់ ។

អក្សរដែលសរសេរក្នុងគម្ពីរព្រះត្រៃបិដក ឬ សាស្ត្រាទេសន៍ ដែលគេនិយមប្រើនៅក្នុងប្រទេសខ្មែរ និង ថៃនោះ មានដើមកំណើតមកពីអក្សរផ្ចង់ខ្មែរដែលសរសេរលើផ្ទាំងសិលាចារឹក ។

អក្សរខ្មែរបែបដូចពោលនេះ គេឃើញមានប្រើនៅប្រទេសថៃតាំងតែពីសម័យសុខោទ័យ មានតួយ៉ាងនៅក្នុងសិលាចារឹកវត្តព្រៃស្វាយ (ចាំប៉ាត់មួង) ជាភាសាមគធៈ ដែលព្រះសង្ឃរាជព្រះនាម មហាសាមិ បានតែងដើម្បីជាកិត្តិយសដល់ព្រះធម្មរាជាទី ១ ព.ស. ១៩០៥ ។ គួរឲ្យប្លែកថា ក្នុងឆ្នាំដដែលនោះ ស្ដេចដែលបានពោលព្រះនាមមកនោះទ្រង់បានឲ្យសរសេរចារឹកជាភាសាខ្មែរមួយគោលទៀត តែតួអក្សរនោះ មិនដូចតួអក្សរដែលព្រះមហាសាមិបានចារឹកទុកទេ តែបែរទៅជាដូចតួអក្សរខ្មែរជំនាន់ ព.ស. ១៩០០ ទៅវិញ ។

ឯអក្សរ វាត់ របស់ខមនោះ ប្រើក្នុងការសរសេរធម្មតា (រូបអក្សរខ្លះស្រដៀងគ្នានឹងអក្សរចារឹករបស់ខមបូរាណ) ឬ អាចប្រើសរសេរកត់ហេតុ ឬ **អធិប្បាយ**ន័យលើស្លឹករឹតក៏បានដែរ ។

អក្សរខម វាត់ នេះ ថៃបានទទួលប្រើតាំងពី ព.ស. ១៩០០ មកហើយ ។ ឯដើមកំណើតអក្សរជ្រៀងនៅស្រុកខ្មែរយើង ក៏គង់បានវិវត្តន៍ពីអក្សរខមវាត់ជាមិនខាន ។

ក្នុង ព.ស. ទី ១៩ ព្រះចៅ **ឃុនរាមគំហែង** បានបដិវត្តិការសរសេរ**អក្សរ**ជាថ្មី គឺព្រះអង្គប្រែរបៀប ដែលកាលដើមធ្លាប់សរសេរត្រួតលើគ្នាទាំងស្រះ**និង** **ព្យញ្ជនៈ**មកជាតួអក្សររៀងគ្នាតាមលំដាប់ គឺមិនត្រួតដូចមុន ។

ឯចំណែកខ្មែរយើងតាំងពីសម័យលង្វែកប្រមាណ ព.ស. ១៩ មក យើង**ក៏មាន**ប្រើអក្សរជ្រៀងរហូតមកសព្វថ្ងៃ (ត្រង់នេះសូមឲ្យដឹងថាអក្សរខ្មែរមាន ១០សម័យមកហើយ) ។

សម័យមុន យើងសរសេរអក្សរមានត្រួតខ្លះ ដូចកាលអក្សរដែលជា**ខ្យល់បាន**ដាក់ពីក្រោមក៏មាន - តមក យើងយកតួខ្យល់មករៀងគ្នាពីក្រោយទៅវិញ (គួរឲ្យសង្កេតថា សម័យនេះស្រដៀងគ្នានឹងសម័យស្ដេចរាមកំហែង) ។

ទៀខ ជាកិរិយាស័ព្ទ ផល់របស់ដែលត្រូវគេចាប់រៀងជាជួរហើយ គេហៅថាជ្រៀង (អក្សរជ្រៀង) អ្នកដែលពូកែខាងកាព្យឃ្លោង ចេះរៀងសេចក្ដីឲ្យពីរោះគេហៅថាអ្នកជ្រៀង នេះម៉្យាង ម៉្យាងទៀតពាក្យថា ជ្រៀង ក្នុងពាក្យថាអក្សរជ្រៀង អាចមកពីពាក្យថា ឆៀង (មិនត្រង់) ឆៀង → ជ្រៀង → បញ្ឆៀង ជាពាក្យមានមូលជាមួយគ្នា ។

បកិណ្ណកៈ

សាសនា ប្រពៃណី និង នយោបាយការគ្រប់គ្រង របស់ខ្មែរ និង ប្រវត្តិខ្លះ ៗ

១– ក្នុងសៀវភៅឈ្មោះ **សិល្បខ្មែរ** (ប្រែពី L'art Khmer, les Grandes Etapes de son Evolution របស់នាង G. de Coral Rémusat ដោយអ្នកអង្គម្ចាស់ សុភទ្រឌិត) ទំព័រ ៣ ថា ជាតិខ្មែរបូជានាគជាតំ ។ ក្នុង ព.ស. ទី ១៨ ខ្មែរនៅមានជំនឿថា ស្តេចរបស់ខ្លួនបានទៅរួមរស់ជាមួយនាងនាគរាល់យប់ ។ ក្នុងសៀវភៅដដែលទំព័រ ២៧ ថា ខ្មែរគោរពទាំងលទ្ធិហិណ្ឌូ និង សាសនាពុទ្ធ ។

២– វិធីការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្មែរ : (មើលសៀវភៅសិល្បៈសុខោទ័យ របស់លោកសេដេស សរសេរជាភាសាថៃ បោះពុម្ព ព.ស. ២៥០៧ ដោយរោងពុម្ពគុរុសភា ទំព័រ ១១០-១១១) ។

ស្តេចខ្មែរប្រៀបដូចទេវតានៅស្ថានកណ្តាល ទ្រង់ស្ថិតនៅខ្ពស់ជាងមនុស្សទាំងពួង ប្រជាពលរដ្ឋរបស់ព្រះអង្គត្រូវក្រាបទូលព្រះអង្គថា «ក្រោមល្អងធូលីព្រះបាទ» ព្រះអង្គទ្រង់ចេញទទួលមុខមន្ត្រីខាងក្នុងព្រះរាជវាំង ដោយទ្រង់ប្រថាប់នៅតែមួយព្រះអង្គប៉ុណ្ណោះលើសីហបញ្ជរមាស កាលណាបើស្តេចចេញពីព្រះរោងជ័យ បណ្តាអ្នកដែលនៅតាមផ្លូវត្រូវតែក្រាបរាប ដោយយកថ្ងាសដាក់ឲ្យ

ផល់ផ្ទៃរាប ។ ជាវ-តា-ក្វាន រាជទូតចិន (ពុទ្ធសតវត្សទី ១៩) បានប្រាប់ថា បើមិនក្រាបថ្ងោះទេ ចៅភ្នាក់ងារក្នុងព្រះរាជវាំងក៏នឹងចាប់ខ្លួនមិនឲ្យចេញក្រៅបានឡើយ ។ មានតំណែងភ្នាក់ងារឃ្លាំងច្រើនណាស់ ពួកនេះសុទ្ធជាអ្នកដើរទារពន្ធពីប្រជារាស្ត្រ ឯវត្តអារាមផ្សេង ៗ ស្តេចខមមិនបានឲ្យយកពន្ធទេ ។ រវាង ព.ស. ១៦៥០-១៧៥០ ទ្រង់បានសាងសាសនស្ថានច្រើនណាស់ ដូចជាប្រាសាទបឹងមាលា នគរវត្ត បន្ទាយសំរែ បាយ័ន ស្រះទឹក សាលាស្នាក់អ្នកដំណើរ ១២១ ខ្នង មន្ទីរពេទ្យ ១០២ រោង ក្រោយពីនោះត្រូវធ្វើសង្គ្រាមជាញឹកញយជាមួយចាម យួន ហើយនិងប្រទេសនៅតាមដងស្ទឹងចៅព្យា ។ ក្នុងរឿងដូច្នេះ ស្តេចខមត្រូវតែកេណ្ឌកម្លាំងប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់ ដោយមិនគិតថាក្មេង ឬ ចាស់ទេ ។ ត្រង់នេះគួរសន្និដ្ឋានថា លោកសេដេសជឿថា ស្តេចតាំងពីភ្នំ-អង្គរ សុទ្ធតែជាខមទាំងអស់ ។

ការកាត់សេចក្តីនៅប្រទេសនេះ ហាក់ដូចជាយឺតយ៉ាវណាស់ ។ ខនេះដឹងបានដោយសារសិលាចារឹក ។ បើចង់ឲ្យស្តេចកាត់សេចក្តី ត្រូវតែធ្វើដីកាផ្តឹងទៅតាមលំដាប់ ។ ការកាត់សេចក្តីត្រូវតែធ្វើក្រោយអានគម្ពីរធម្មសាស្ត្រហើយ ការផ្តន្ទាទោសតាមផ្លូវរាងកាយទុកជាការចាំបាច់ ។

ភាសាដែលប្រើក្នុងសិលាចារឹក ដោយច្រើន, គឺជាភាសាសំស្ក្រឹត ។ វិធីចារ, ដោយច្រើន, គឺនិយាយពីសករាជ និង ហេតុផលក្នុងការកសាង ហើយនិងហេតុដែលធ្វើឲ្យកើតសិលាចារឹក ។ តពីនោះ ក៏ពណ៌នាអំពីវត្ថុនានាដែលបានឧទ្ទិសឲ្យវត្ត ហើយត្រូវបញ្ចប់ដោយការបណ្តាសា ។

យុគសុខោទ័យ:

ជាយុគបដិវត្តន៍វប្បធម៌ខ្មែរ លោកសេដេសបានរ៉ាយរ៉ាប់ក្នុងសៀវភៅផង ដែលនោះតាំងពីទំព័រ ១១៧-១១៩ បានប្រាប់ថា វប្បធម៌ និង អារ្យធម៌គ្រប់បែប ដូចជា អក្សរ សិល្បៈ និង ប្រពៃណី ត្រូវបានយុទ្ធរាមកំហែងបដិវត្តន៍ដោយការ ផ្លាស់និងឈប់ប្រើ ។

ច្បាប់រដ្ឋ:

ច្បាប់ដែលខ្មែរសម័យរុងរឿងធ្លាប់ប្រើប្រាស់នោះ (ទំព័រ ១២១) ដល់ មកយុគក្រុងស្រីអយុធ្យា បានត្រូវស្តេចក្រុងស្រីអយុធ្យាខ្ចីមកប្រើវិញ រហូតដល់ រចនាបថនៃការកសាងនានាក៏ក្រុងស្រីអយុធ្យាបានយកត្រាប់ខ្មែរទាំងអស់ ។

តំណាលចាមធេទីទឡ្ស:

ក្នុងសៀវភៅនេះ ទំព័រ ២១៤ បាននិយាយដល់ស្តេចខ្មែរឈ្មោះ ចៅ មិលក្ខុត្រៃត្រទាវ មករាយហរិភុញ្ជ័យ ។ ក្នុងតំណាលនោះមាននិយាយអំពីខ្មែរជា ញីកញាប់ ជួនកាលហៅជាតិខ្មែរថា មិលក្ខុ ។

ភាសាខ្មែរ:

ក្នុងសៀវភៅនេះមានប្រាប់ថា ពាក្យតទៅនេះជាដើមជាពាក្យខ្មែរ : អាងស្នង ស្រោចស្រង់ បន្ទាយជំនះ (ឈ្នះ) គួរឲ្យសង្កេតថា ពាក្យទាំងអស់ នេះ ដូចពាក្យខ្មែរបច្ចុប្បន្ន ។

ប្រវត្តិខ្មែរ:

អ្នកស្រាវជ្រាវគប្បីរករឿងរ៉ាវដែលជាប្រវត្តិខ្មែរសុទ្ធដូចតទៅនេះ ៖

១ – តំណាលសុវណ្ណគោមគរ

២ – ពង្សាវតារយោនកៈ

៣ – ប្រជុំពង្សាវតារថៃ

ជនជាតិណាគឺខម ?

យើងត្រូវពិចារណាដូចតទៅនេះ ៖

១ – អក្សរខមបុរាណ និង អក្សរខ្មែរ ដែលហៅថាអក្សរមូល ត្រង់ នោះ ដូចគ្នា ។

២ – សំដី ឬ ភាសា ដែលអ្នកប្រាជ្ញរកឃើញក្នុងសិលាចារឹកក្រៅពីសំស្ក្រឹត ឃើញមានសំដីខម ដែលយើងជាខ្មែរនៅប្រើសព្វថ្ងៃ ។

៣ – ស្ថាបត្យកម្ម បដិមាកម្ម ដែលភាគច្រើននៅក្នុងស្រុកខ្មែរ បានត្រូវខ្មែរថែរក្សាលុះសព្វថ្ងៃ ។

៤ – ពាក្យថា ក្រោម ក្រម ក្លម កម ខម នេះ អាចក្លាយពីមួយទៅមួយបាន ។

៥ – ពាក្យថា កម៏រ ឬ ខ្មែរ បើអានឲ្យញាប់ ដោយមុននឹងបន្លឺសម្លេងត្រូវបិទបបូរមាត់សិន ហើយព្យាយាមខ្ពុរសម្លេងឲ្យចេញមកតាមបបូរមាត់ ។ ដូច្នេះពាក្យថាកម៏រ ឬ ខ្មែរ ក៏នឹងឮថា កម ឬ ខម ជាមិនខាន ។

៦ – អ្នកប្រាជ្ញអឺរុបមានលោកសេដេសជាដើម បើនឹងពោលដល់ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ តែងតែមាននិយាយអំពីជនជាតិខមជាដរាប ។

៧ – អ្នកប្រាជ្ញសៀម (ប្រមាណ ៦០ ឆ្នាំមុននេះ) ព្យាប្រជាកិច្ចក

ចក្រ . . . បានទទួលរ៉ាប់រងថា ខមគឺខ្មែរ ដោយលោកបានពោលទុកអំពីខមក្នុងពង្សាវតាររបស់លោកឈ្មោះ យោនក: ថា ខម ខែក ខឹន ខេម ខ្មែរ ខែម ខ្មែរ ខ្មុ ជាជាតិជាមួយគ្នា ពីព្រោះពណ៌ខ្មៅទាំងអស់ ។

៨– លោក ព្យាអនុមានរាជធន អ្នកប្រាជ្ញ និង រាជបណ្ឌិតថៃ បានពោលទុកក្នុងសៀវភៅរបស់លោកឈ្មោះ ខ្សែមឥណ្ឌូចិន ទំព័រ ២៤១ បោះពុម្ពផ្សាយ ព.ស. ២៥១៥ ថា «ខម ឬ ខ្មែរជាជាតិតែមួយ ឬ ទេ ?» សេចក្តីពិតមិនគួរតាំងចំណោទនេះមកសួរសោះ ព្រោះបានយុតិ (ព្រមព្រៀង) គ្នាហើយថា ខម ជាឈ្មោះដែលយើងហៅថា ខ្មែរ នាសម័យបូរាណ ។ នៅក្នុងសិលាចារឹកក្រុងសុខោទ័យ ក៏ហៅដូច្នេះជាភស្តុតាងស្រាប់ ។

ទីតាំងនគររបស់ខម:

អំពីទីតាំងនគរខម តាមតំណាលសុវណ្ណភោមគាំ ប្រាប់ថាទីក្រុងឈ្មោះពោធិសារ ។ ក្នុងពង្សាវតារជាតិថៃ ក្បាលទី ១ ទំព័រ ២៣៤ បានចង្អុលថាក្រុងពោធិសារនៅត្រង់កន្លែងដែលសព្វថ្ងៃហៅថា ប៉ាកហិនបូន ។ ព្យាអនុមានរាជធនថា ក្រុងពោធិសារនៅខាងជើង «តិងលីតី» ក្នុងប្រទេសលាវ ។ ចំណែកលោកសេដេសបានពោលក្នុងសៀវភៅរបស់លោកឈ្មោះ The Indianized States of Southeast Asia by G. Coedes Edited. by Walter F. Vella translated by Rusan Brown Cowing. ទំព័រ ៩៤ ថា ក្នុងការធ្វើដំណើរដោយជើងគោក ក្នុង គ.ស. ទី ៨ នោះ: លោក Chia Tan អ្នកធ្វើដំណើរជាតិចិនបានប្រាប់ថា ទីក្រុងរបស់ប្រទេសចេន-លាវគោក នៅត្រង់

ភូមិភាគដែលមានឈ្មោះថា ជ៉ាក-ហ៊ិន-ប៊ូន ដែលស្ថិតកណ្ដាលនៃទន្លេមេគង្គ ។ សេចក្ដីនេះត្រូវនឹងពង្សាវតារជាតិថៃ និង សៀវភៅរបស់ ព្រះអនុមានរាជធន ដែលថា ក្រុងពោធិសាររបស់ខមែ នៅត្រង់កន្លែងដែលហៅថា ជ៉ាក-ហ៊ិន-ប៊ូន នោះឯង ។

ចំណែកខាងស្លាបត្បូងកម្មវិញ គួរឲ្យជឿថា ព្រះវិហារព្រះធាតុព្នំ នៅក្នុងខេត្តនគរភ្នំ ប្រទេសថៃ ច្បាស់ជាស្នាដៃរបស់ជនជាតិខមែរ ។ ក្នុងព្រះវិហារ គេអាចសង្កេតឃើញមានរូបស្ដេចខមែ ឬ ស្ដេចឥន្ទ្រប្រសូនៅផង ។

អាណាខេត្តនៃអាណាចក្រខមែ :

រីឯអាណាចក្រខមែនោះ យើងអាចឃើញក្នុងទំព័រទី ១២៥-១២៨ នៃសៀវភៅពង្សាវតារជាតិថៃរបស់លោកបរិហារទេពធានី បោះពុម្ពផ្សាយដោយរោង ពុម្ព ស-ធម្មភក្តី ព.ស. ២៤៩៦ សេចក្ដីថា : ជាតិខមែកាលដែលបានផ្លាស់ ព្រះពីពោធិសារទៅនៅក្រុងសុវណ្ណគោមគាំនោះ សម័យនោះជាសម័យរាជវង្ស សុវណ្ណមុខកុមារ ព្រះអង្គមានបុណ្យាភិនិហារណាស់ មានអាណាខេត្តទិសខាងជើង ទល់នឹងមាត់ផ្លូវចូលទៅនគរ ឆាខសៃ ឬ ឆាសីម្ហ ខាងត្បូងទល់នឹងកំពង់លើ ខាងត្បូងខេត្តចាំប៉ាសក្តិ ខាងកើតទល់នឹងប៉ែកភាគថែន ឬ ស្ទឹងខ្មៅ ខាងលិច ទល់នឹងប៉ែកភាគមូ (ស្ទឹងមូ) ។

ដល់ខមែបានផ្លាស់រាជធានីទៅនៅឧបេក្ខសេណា (សព្វថ្ងៃហៅហ្វាងក្នុ ខេត្តវៀងវៃ) ក្នុង ព.ស. ប្រមាណ ១៣០០ នោះ ខមែក៏បានផ្សាយឥទ្ធិពល ទៅទិសខាងលិចរឿយៗ ពេលនោះខមែមានអាណាខេត្ត ទិសខាងលិចវៀងខា

ត្បូង មានព្រំប្រទល់ជាប់នឹងរដ្ឋហរិភុញ្ជ័យ និង ដែនឡៀង ខាងលិចទល់នឹងមេណាយគង្គ (ស្ទឹងគង្គ) ខាងជើងទល់នឹងខេមរដ្ឋ ឬ កៀងរុងសិបសងបាន់ណា ខាងកើតទល់នឹងស្ទឹងខ្មៅ ខាងត្បូងត្រង់ទល់នឹងប៉ាកណាមភូ ។

0

0 0

អំពីរឿងខ្លះក្នុងទំព័រប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ
ដែលគួរចាប់អារម្មណ៍

១ | ផ្នំ, ពុំ, ភ្នំ, ភ្នង, ទន់, ព្រហ្ម

តទៅនេះ ខ្ញុំបាទនឹងសូមអធិប្បាយរៀបរាប់អំពី រឿងខ្លះក្នុងទំព័រប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរដែលគួរចាប់អារម្មណ៍ ដើម្បីជាប្រយោជន៍បើមិនច្រើនក៏តិច ដល់ព្រះតេជគុណនិងអស់លោកដែលជាអ្នកយកចិត្តទុកដាក់ ក្នុងការស្រាវជ្រាវប្រវត្តិសាស្ត្រនិងអក្សរសាស្ត្រជាតិ ។

តាមរបាយការណ៍របស់អ្នកកត់ហេតុជាតិចិន គេបានកត់ទុកថា «រវាងពុទ្ធសតវត្ស ទី ៨.៩ មានប្រទេសមួយឈ្មោះ ហ្វូ-ណន (Funan) នៅខាងត្បូងកោះឥណ្ឌូចិន» ។

ពាក្យថា ហ្វូ-ណននេះ បានត្រូវអ្នកប្រាជ្ញសម័យបច្ចុប្បន្ន មានលោកអនុមានរាជធនជាតិថៃ ហើយនិងលោក ស. សេដេស ជាតិបារាំងជាដើម ធៀបថា «ពាក្យថា ហ្វូ-ណន មកពីពាក្យខ្មែរថា ភ្នំនោះឯង» ។

ពាក្យថា «ភ្នំ» ជាពាក្យខ្មែរ ប៉ុន្តែខ្ចីសំឡេងថៃ ។ ភ្នំមកពីពាក្យថា «ព្នុំ» សំឡេងព ថៃបញ្ចេញសំឡេងថា «ផ» ដូច្នេះ «ព្នុំ» ថៃអានថា «ផ្នុំ» ព្រោះសំឡេងថៃគ្មានឃោសៈដែលជាសំឡេងត្រលប់ឡើយ ។

ជាពាក្យថា «ភ្នំ» បានក្លាយមកពីពាក្យថា «វ្នំ» តាមច្បាប់ក្លាយ វ ជា ភ នៃភាសាបាលី ពាក្យ «វ្នំ» នេះមានប្រាកដនៅក្នុងសិលាចារឹកច្រើនកន្លែង (អាទិដូចជាសិលាចារឹកស្តុកកក់ធំគោលទី ៥៧ ហើយនិងគោលទី ៥៨ បន្ទាយឆ្មារ ភាគទី ៣) ។

លោកខ្លះយល់ថាពាក្យ «វ្នំ» មកពីភាសាបាលីថា «វន» ដែលប្រែថា ព្រៃ ទៅវិញ ។ តាមការស្រាវជ្រាវរបស់ខ្ញុំ បានឲ្យឃើញថា «វ្នំ» ជាពាក្យខ្មែរពីបូរាណពិតប្រាកដ, ពាក្យនេះប្រែថា ទួល ឬ ខ្ពស់ មិនមែនប្រែថាព្រៃទេ ពាក្យដែលជារបស់ពាក្យនេះ មានពាក្យខ្លះផ្លាស់ ម ទៅជា រ ដូចពាក្យថា ផ្នូរ បានដល់ទួលជាគ្រឿងសំគាល់ថាជាទីសំរាប់កប់អ្វីមួយ, ពាក្យខ្លះផ្លាស់ ម ជា ង ដូចពាក្យថា ផ្នង បានដល់សំណុំដែលប៉ូង លើកខ្ពស់ជាងសក់ជុំវិញ ជួនកាលកាត់ ន-ម ចេញ ហើយដាក់ស្រះ ូ ដល់ខ្យល់ ភ គឺពូក បានដល់អ្វីមួយដែលញាត់ក្នុងឲ្យជាពំនូក, គួរឲ្យសង្កេតថា ពាក្យថា ផ្នូរ, ផ្នង, ពូកហើយនិងពំនូក មានសំឡេង ព, ន ឬ ម អ្វីមួយនៅជាមិនខានឡើយ ។

នគរហ្វូណន ឬ ភ្នំនេះ ជានគរដែលមាន **ទីតាំងខ្ពស់** ជាងទីឯទៀត ខាងប្រវត្តិមនុស្សសាស្ត្រ បានឲ្យដឹងថាសម័យដែលទឹកកកហូរលិចផ្ទៃរាបភាគច្រើននៃលោកនោះ ត្រង់កន្លែងផ្ទៃដីអាស៊ីប៉ែកអាគ្នេយ៍ដែលរាប់បញ្ចូលឥណ្ឌូនេស៊ីផង មិនបានលិចទឹកទេ ព្រោះអីផ្ទៃដីត្រង់នេះជាផ្ទៃ **ខ្ពស់** ។

កាលពីបូរាណ មុនពុទ្ធសករាជ គួរឲ្យជឿថា ផ្ទៃដីអាស៊ីអាគ្នេយ៍នេះ មានទីខ្លះខ្ពស់ខ្លះទាប, រឿងព្រេងខ្មែរជាច្រើន មានរឿងចោរាជកុលជាដើម បានគាំ

ទ្រតំនិតនេះដែរ ។ ដូច្នោះត្រង់ណាដែលផ្ទៃដីខ្ពស់, រមែងមានមនុស្សនៅ មនុស្សដែលនៅទីខ្ពស់ហៅថា «ភ្នង» ប្រែថា **អ្នកនៅទីខ្ពស់** មិនមែនប្រែថាមនុស្សព្រៃទេ ។

ពីជំនាន់មុនមានការ **កត់ហេតុ** គឺមុនពុទ្ធសតវត្សទី ៨ ឡើងទៅ គង់មានមនុស្សពីប្រទេស ឬ កោះផ្សេង ៗ មកទាក់ទងលក់ដូរដោយសំពៅជាមួយនឹងមនុស្សដែលនៅលើទីដីខ្ពស់ជាមិនខាន ។

អំពីទីតាំងនគរហ្វូណន: អំពីទីកន្លែងតាំងប្រទេសហ្វូណននេះ អ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រមិនទាន់បានការសម្រេចគ្នានៅឡើយទេ ។ លោក ស. សេដេសបានលក្ខបានគួរឲ្យជឿថា នគរហ្វូណនមានរាជធានីតាំងនៅជាប់ភ្នំខាង **ព្រៃវែង** សព្វថ្ងៃនេះ ។ ឯលោកបួសស៊ីលិយេ អ្នកប្រាជ្ញជាតិបារាំងសេសដូចលោកសេដេសដែរ បានសន្និដ្ឋានថា ដែនដីភាគកណ្តាលនៃប្រទេសថៃដែលមានស្ទឹងចៅព្យាហ្វូរកាត់ពីទៅត្បូងនេះ ច្បាស់ធ្លាប់ជាទីតាំងអាណាចក្រហ្វូណនជាមិនខាន ។ លោកបួសស៊ីលិយេដដែលនេះ បានបញ្ជាក់ថា ពេលតមកអាណាចក្រនេះអាចផ្លាស់រាជធានីទៅនៅខាងក្នុងនៃទន្លេមេគង្គជាមិនខាន ។ ឯសេចក្តីរាយការណ៍ខាងចិនវិញ គេបានឲ្យដឹងថាពួកពាណិជករទាំងឥណ្ឌា និង ចិនកាលបើនឹងទៅលក់ដូរដោយសំពៅត្រូវតែទៅប្រទេសហ្វាន់-ហ្វាន់ ។

ពាក្យថាហ្វាន់-ហ្វាន់នេះ ស្រដៀងគ្នានឹងពាក្យថាភូន-ភិន ដែលជាស្រុកមួយរបស់ថៃ ដែលកាលពីដើមជាកន្លែងដែលពួកពាណិជករធ្លាប់ឆ្លងចុះឡើងពីចិន-ឥណ្ឌាទៅកោះ ម៉ាឡាយូ ឬ ម៉ាឡេស៊ីសព្វថ្ងៃដើម្បីលក់ដូរទំនិញរបស់ខ្លួន ។

ខាងខ្ញុំ ។ ជឿថា ផ្ទៃដីប្រទេសថៃស្ទើរទាំងអស់ធ្លាប់ជាទីតាំងអាណាចក្រនគរភ្នំបុនបាភ្នំ ព្រោះគេបានជីកឃើញលក្ខឋានខាងបុរាណវត្ថុជាច្រើន ដូចជាត្រាមូលដូចព្រាក់រៀល; ក្នុងត្រាមានរូបសំពៅដែលជាសញ្ញានៃស្តេចនគរភ្នំ, ត្រានេះបានជីកឃើញនៅខេត្តនគរបឋម, ក្រៅពីនេះគេបានរកឃើញអំបែង ដែលគួរឲ្យជឿថាជារចនាបថរបស់អ្នកនគរភ្នំជាច្រើនទៀតផង ។ សព្វថ្ងៃលក្ខឋានរបស់នេះ តាំងស្តែងនៅពិពិធភណ្ឌនៃជាតិក្រុងបាងកក ។

បើសេចក្តីខាងលើនេះជាសេចក្តីពិតមែន អាណាចក្រនៃបុព្វជនខ្មែរកាលសម័យនគរហ្វូណនគង់ធំធេងទូលំទូលាយណាស់ ! ។

អំពីអក្សរធម៌និងភាសា : គ្មានឯកសារអ្វីជាគ្រឿងសំអាងឲ្យឃើញថាខ្មែរសម័យនគរភ្នំមានអក្សរធម៌ ឬ ភាសាអ្វីឲ្យទៀងទាត់ទេ ប៉ុន្តែតាមផ្លូវពិចារណារបស់ខ្ញុំ ឃើញថាខ្មែរសម័យពុទ្ធសតវត្សទី ៧ មុននេះទៅទៀត មានអក្សរធម៌និងភាសាជារបស់ខ្លួនហើយ ។ កាលដែលកៅណ្ឌិន្យទី ១ ចូលមកប្រទេសហ្វូណន ក្នុងពុទ្ធសតវត្សទី ៧ នេះ ខ្មែរពេលនោះមានស្តេចស្រី មានអំណាចគ្រប់គ្រងលើមនុស្សរាប់លាននាក់ ដែលនៅពាសពេញលើផ្ទៃដីខ្ពស់ទាំងខាងជើងទាំងខាងត្បូងមានមនុស្សច្រើនទាល់តែកៅណ្ឌិន្យក្រោយដែលបានអភិសេកនឹងព្រះនាងលាវយ៉ីរួចហើយ មិនអាចគ្រប់គ្រងបានដោយស្រួល ទើបចែកការគ្រប់គ្រងដល់ទៅ ៧ ភាគ ដើម្បីស្រួលក្នុងការបរិហារប្រទេស ។ រឿងនេះឲ្យឃើញថា មនុស្សសម័យនោះមិនល្ងង់ទេ គឺចេះដឹងស្ទើរគ្រប់វិស័យ, ឧទាហរណ៍ ដូចជាកៅណ្ឌិន្យជាជាតិបរទេសមានអក្សរធម៌ផ្សេងពីខ្លួន តែកៅណ្ឌិន្យចង់ផ្សាយអក្សរធម៌ដែលខ្លួននាំមកពីឥណ្ឌា ប្រជាជននគរ

គណនយល់ថា អារ្យធម៌ឥណ្ឌាមិនគ្រាន់បើជាជាងរបស់ជាតិខ្លួនទេ ទើបនាំគ្នាមិនពេញចិត្តស្មើរតែកោណ្ឌិន្យនៅនគរហ្វូណនមិនបាន ប៉ុន្តែកោណ្ឌិន្យឆ្លាតចេះរកវិធីឲ្យអ្នកនគរស្រុះស្រួលជាមួយខ្លួន ។ ឧទាហរណ៍មួយទៀត គឺព្រះនាងលាវយី មិនមែនជាស្តេចព្រៃផ្សៃដូចចិនថាទេ, ជាតិចិនជាជាតិបង្អាប់ជាតិបរទេសជរាប អ្នកណាមួយមិនមែនជាតិចិន ។ ហៅថា ហ្វូង-ណាំង ដែលប្រែថាមនុស្សព្រៃទាំងអស់, ដូច្នោះព្រះនាងលាវយីក៏ត្រូវអ្នកកត់ហេតុចិនហៅថាមនុស្សព្រៃឥចិតដែរ តែគួរឲ្យជឿជាក់ថា ព្រះនាងលាវយី មិនមែនជាមនុស្សព្រៃទេ ព្រោះមនុស្សព្រៃដូចនៅទ្វីបអាហ្វ្រិកសព្វថ្ងៃ មេមួយ ។ គ្រប់គ្រងត្រឹមក្រុមតូច ។ របស់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះ ឯព្រះនាងលាវយីគ្រប់គ្រងដល់ទៅយ៉ាងតិច ៧ ក្រុម ឬ ៧ នគរចំណុះ, ស្ត្រីដែលអាចគ្រប់គ្រងដល់ទៅ ៧ នគរដូច្នេះ មិនមែនស្ត្រីធម្មតាទេ, ច្បាស់ជាចក្រពត្តិនីជាមិនខាន ហើយថែមទាំងឆ្លាតស្រឡាញ់ប្រជាជននិងប្រទេសរបស់ខ្លួនជាងខ្លួនទៅទៀត ទើបលះរាងកាយដើម្បីយកចិត្តជាតិបរទេសដែលមានមហិទ្ធិឫទ្ធិជាជាងខ្លួន ដើម្បីសុខឲ្យតែសុខដល់ប្រជាជាតិរបស់ព្រះនាងតែប៉ុណ្ណោះ ។ វិធីទូតដូច្នេះ ឬ ដែលថាព្រះនាងជាមនុស្សល្ងង់ ? ។

ឯចំណែកខាងភាសានិយាយវិញនោះ គួរឲ្យជឿថា ចុកណាសម័យនោះគ្មានចុកលក្ខបានខាងអក្ខរវិធីឲ្យយើងជាន់ក្រោយបានដឹងក្តី ក៏ភាសាអ្នកនគរហ្វូណនមានទាំងគ្រលួចទាំងគ្រល ដែលជាលក្ខណពិសេសនៃអំបូរភាសា[illegible]; ពាក្យពេចន៍និយាយបានបង្កើតឡើងដោយធម្មជាតិ ដែលឮសូរពីធម្មជាតិ ជុំវិញខ្លួន មិនមែនខ្ចីពីអ្នកណាឡើយ ។ ភាសាខ្មែរសព្វថ្ងៃមានពាក្យច្រើនណាស់

ដែលជាពាក្យសូរផ្ទួចតឬជាតិ ដូចពាក្យថា តក, តក់, តៀក, ត្រាំ, ត្រោប, ផោង, ផាង, ទូង, ត្រុក ។ល។ ពាក្យអស់នេះជាពាក្យមនុស្សដែលកើតនៅក្នុងទីនេះតាំងពីជំនាន់ថ្មរ៉ុះ ឬ ថ្មចាំងម្ល៉េះ មានអាយុយ៉ាងតិច ៥០.០០០ ឆ្នាំមកហើយ បើសប្រូតត្រួតមើលសិលាចារឹកដែលចាស់ជាងគេ មនុស្សជំនាន់ចាស់ចេះក្រឡៃពាក្យពម្ទជាតិឲ្យមានរំចូរដើម្បីប្រើការបានច្រើនទៀត ដូចឮសូរតឹង ៗ ដែលជាសូរទាត់ខ្សែ គេក៏សន្មតការទាត់នោះថា តឹខ ឯអ្នកដែលទាត់ «តឹង» នោះគេបន្ថែមសំឡេង ម មួយទៀតទៅជា ត្មឹង ប្រែថាអ្នកទាត់តឹង (ត្មឹខទិន = អ្នកទាត់ពិន) ទុកណាពេលតមកអ្នកនគរហ្វូណនបានទទួលសំដីពីឥណ្ឌាខ្លះមកប្រើក៏ដោយ ក៏គង់ក្រឡៃពាក្យដែលខ្ចីនោះទៅជាពាក្យរបស់ខ្លួនជាមិនខាន ។ ពាក្យថាកល់ គង់អកពីពាក្យថា កល (បាលិប្រែថាឧបាយ) តមកមានឃើញពាក្យថា ខ្នល់, កំណល់, តម្កល់ ។ល។ ក្នុងសិលាចារឹកជំនាន់ចាស់ដែរ ទុកណាអក្សរមានមកក្រោយសំដីនិយាយច្រើនសតវត្សក្តី ប៉ុន្តែការទឹងចារឹកសំដីទៅលើសិលាឬស្បែកសត្វ ។ល។ បាននោះ លុះត្រាតែអ្នកសរសេរចេះស្ទាត់មកពីមុនផង ។ ដូច្នេះទើបឃើញថា បុព្វជនខ្មែរជំនាន់នគរហ្វូណនគង់មានពាក្យដោយឡែក ហើយចេះប្រើពាក្យនោះបានគ្រប់វិស័យ មានវិស័យការបរិហារប្រទេសជាដើម ។

២ ចេន-លា CHENLA

ពាក្យថា ចេន-លា បារាំងនិងអង់គ្លេសសរសេរថា CHENLA មានតួអក្សរ ៦ តួ គឺ C-H-E-N-L-A ថៃជួនកាលសរសេរថា ចេន-ឡា, ចិនលៈ (អានថា ខិនលៈ) ។

គួរឲ្យសង្ស័យថា តើពាក្យថា «ចេន-លា» នេះ ជាពាក្យរបស់ជនជាតិណា? សរសេរដូច្នេះត្រូវ ឬ ខុស? អ្នកប្រាជ្ញអឺរ៉ុបហើយនិងខ្មែរយល់ថាពាក្យនេះជាពាក្យខ្មែរពិតប្រាកដ តែមានការយល់ឃើញដោយឡែកពីគ្នា, ចំណែកខ្ញុំបាទ យល់ពាក្យនេះតាមលំដាប់លំដោយដូចតទៅនេះ ៖

ព្យញ្ជនៈ CH បារាំងសែស បញ្ចេញសំឡេងស្រដៀងគ្នានឹង ស្ហ ដូចពាក្យថា chef, cheque, cher, chose, chercher ជាដើម ដូច្នោះពាក្យថា Chenla គួរអានថា ស្ហេនឡា ទើបត្រូវ ។

ឯភាសាអង់គ្លេស តួ Ch មានសំឡេងប្រហែលគ្នានឹង ស្ចៈ តែសំឡេងទាញទៅប្រហែលប្រហិតនឹងព្យញ្ជនៈ ជ ខ្មែរ ដូចពាក្យថា chair, church, choose ។ល។ ដូច្នេះ គេគួរអានពាក្យ chenla ថា ជេនលា ទើបត្រូវ ។

ឯចំណែកភាសាចិនវិញ ជាភាសាមនោគតិនិយមគឺ ពាក្យមួយម៉ាត់ប្រឌិតតួអក្សរមួយតួ បើមានពាក្យថ្មីទៀត ក៏ប្រឌិតថ្មីមួយតួទៀតដែរ តែមានពាក្យខ្លះ **កាលបើ**ពាក្យថ្មីមានសំឡេងស្រដៀងគ្នានឹងអក្សរនៃពាក្យចាស់, ក៏អាចយកអក្សរ

របស់ពាក្យចាស់នោះមកជំនួសបាន ដូចពាក្យ ឆ្នាំមមី ចិនសរសេរថា Λ (៣) អក្សរនេះជាអក្សរនៃពាក្យថា ឆា ប្រែថាត្រៃ, ដូច្នេះ មើលឃើញថាអក្សរចិនក្នុងមួយតួអាចប្រែបានន័យច្រើនយ៉ាង ។

ឯសំឡេងចិនវិញនោះ: ក៏គ្មានអ្វីទៀងទាត់ទេ ព្រោះចិនជាប្រទេសធំ មានច្រើនក្រុមច្រើនពួករាប់មិនអស់ ។ ដូច្នេះសំឡេងក៏បញ្ចេញខុសគ្នាទៅតាមក្រុមរបស់ខ្លួនដែរ ដូចពាក្យថា **នាង** ទាជីវថា **នៀ** ចិនកណ្ដាលថា **នៀង** ។ ពាក្យថា **ពាន** ចិនទាជីវថា **ប៉ួ** ចិនកណ្ដាលថា **ផាន** ។ ពាក្យថា **តម** ចិនទាជីវថា **តាម់** ចិនកន្តាំងថា **តាម**, ចិន កណ្ដាលថា **តា** ។ ពាក្យ **តឿន** ចិនទាជីវថា **ផេង**, កន្តាំងថា **ផាំង** កណ្ដាលថា **ផើង** ។ ពាក្យថា **ជាន់** ទាជីវថា **ចាំង**, កន្តាំងថា **ឆាំង** កណ្ដាលថា **និង** ។

ចំណែកភាសាខ្មែរយើងនេះ: ព្យញ្ជនៈមានលក្ខណៈជំហរពិតប្រាកដ គ្មានការផ្លាស់ប្តូរអ្វីទេ ព្យញ្ជនៈខ្មែរមានច្រើនតួ អាចជំនួសព្យញ្ជនៈបរទេសបានគ្រប់គ្រាន់ ប៉ុន្តែរឿងស្រៈនោះ ខ្មែរបានការផ្លាស់ ឬ បន្ថែមជាច្រើនលើក គឺតាំងពីមុនពុទ្ធសតវត្សទី ១៤ ខ្មែរបានប្រើស្រៈសំស្ក្រឹតត្រឹម ១៤ តួប៉ុណ្ណោះ, ប៉ុន្តែទុកណាគ្មានតួអក្សរស្រៈ អឹ អឺ ឬ អើ អឿ អែ ក្តី គួរជឿថា ខ្មែរមានសំឡេងនេះហើយពិតប្រាកដ ដល់មកសម័យលង្វែកគឺពុទ្ធសតវត្សទី ១៦ ចុះមក ដោយមានការទាក់ទងនឹងជាតិជិតខាងជាញឹកញយ ដូច្នេះ ការប្រឌិតអក្សរស្រៈ អឹ អឺ ឬ អើ អឿ អៀ អែ ទុកជាការចាំបាច់ ។

សេចក្តីដែលខ្ញុំបានអធិប្បាយរួចមកហើយនេះឲ្យឃើញថា សំឡេងបរ

ទេសដូចជាចិន, ថៃ, ជារ៉ៃ ហើយនិងអង់គ្លេស មិនអាចចំឡងសំដីខ្មែរឲ្យបានត្រឹមត្រូវទេ, ពាក្យថា «ចេន-លា» ចិនគង់ចំឡងពីសំដី «ជាន់-លើ» ពាក្យថា ជាន់ ចិនទាញវថា «ចរៃង» កន្តាំងថា «ឆរៃង» ឯចិនកណ្តាលថា «ឆើង» ពាក្យថា «ឆើង» ជាពាក្យមានសំឡេងស្រដៀងគ្នានឹងពាក្យថា «ជាន់» អក្សរ ច, ឆ, ជ, ជាអក្សរដែលនៅក្នុងវគ្គជាមួយគ្នា អាចផ្លាស់គ្នាបាន ដូចពាក្យថា ចិ → ឆី ប្រែថាស៊ី (ពាក្យថាស៊ីនេះ គួរឲ្យជឿថាជាពាក្យថៃ ព្រោះពាក្យថាស៊ីយើងគ្មានអំបូរពាក្យថា ស៊ំនី ទេ តែយើងមានពាក្យថា ចំណី គឺមកពីពាក្យថា ឆី ដែល ជាពាក្យខ្មែរពីបុរាណ) ឯស្រះអឿ ឬ អើនេះសំឡេងចិនភាគខ្លះថា អេ ឬ អាំង ក៏មានដែរ, ពាក្យថាកៀន (បិត្ត) ចិនខ្លះថា ខើង, ខ្លះថា ខាំង, ហើយនិងខ្លះថា ខេង ។

ឯសំឡេងស្រះ អា ខ្មែរខ្លះក៏សរសេរជា អេ ដែរ ដូចពាក្យថាស្រាច់ សរសេរជា ស្រេច, សំរាច់ សរសេរជា សម្រេច, ស្តាច់ សរសេរជា ស្តេច ។

ដូច្នេះ លោកអ្នកមើលឃើញថា ពាក្យថា «ចេន-លា» គង់ប្រមៀលពីពាក្យថា «ឆើន-ឈា» «ជើនឈា» «ជាន់ឈា» «ជាន់លើ» ជាមិនខាន ។

ឯពាក្យថា «លា» ខ្ញុំនឹងវិនិច្ឆ័យតពីពាក្យថា «ជាន់», ពាក្យ ជាន់ នេះ មានន័យ ២ ប្រការ, ប្រការទី ១ ជាន់ប្រែថាថ្នាក់ ដូចពាក្យថា ផ្ទះពីរ ជាន់ ជាដើម រំលុះពាក្យនៃពាក្យ ជាន់ ប្រែថា ថ្នាក់ នេះ គឺខ្ពាន់ ហើយនិង ឈ្លាន់, ប្រការទី២

ពាក្យថា **ខាន់** បានដល់ត្រួតត្រាពីលើ ដូចពាក្យថា **ខាន់** ខេត្ត, **ខាន់** ស្រុក ជាដើម រីឯពាក្យថា **ខាន់** នេះគឺ **ឧញ្ញាន់, ឧញ្ញាន់** ។

ដូច្នេះ ពាក្យថា «ជាន់» ទើបឃើញថា ជាពាក្យខ្មែរបុរាណប្រើ ក្នុងការត្រួតត្រាស្រុកទេស ។ ប្រវត្តិសាស្ត្របានឲ្យយើងដឹងថា សម័យពុទ្ធសតវត្ស ទី ៧ កៅណ្ឌិន្យទី ១ បានចូលមកកាន់កាប់អំណាចលើផ្ទៃដីនគរភ្នំ ឬ ដែលចិនហៅថា ហ្វូណន, កាលពីទាន់នោះ ប្រជាជាតិខ្មែរឡើងកាន់សភាពជាសត្វលោកដែលមានបញ្ញាឆ្លាតចេះដឹង, មានមានះខ្ពស់ជាងជាតិព្រៀងលានជុំវិញ អាចតាំងខ្លួនជានគរ ដោយមានព្រះ **រាជិនី** គ្រប់គ្រងរដ្ឋយ៉ាងប្រាកដប្រជា ។ ឯកៅណ្ឌិន្យមិនទុកចិត្ត ខ្លាចខ្មែរដែលនៅតាមរដ្ឋផ្សេងៗ មានរដ្ឋប៉ែកខាងជើងជាដើមកើតក្បត់ ទើបបែងភាគនគរហ្វូណនជា ៧ ភាគហើយបានបញ្ជូន ខ្សែស្រឡាយរបស់ខ្លួនទៅប្រចាំត្រួតត្រា **ខាន់** រដ្ឋនោះ ។ ឯរដ្ឋដែលនៅភាគខាងជើង **រាជធានីថ្មីនៃប្រទេសហ្វូណននោះ** ជាភូមិភាគមានដីខ្ពស់ជាងរាជធានីថ្មីនៃ **នគរហ្វូណន** ឯភាគដែលមានទីដីខ្ពស់ ទឹកភ្លៀងអាចហូរពីខ្ពស់មកទាបបាន ទីខ្ពស់ដូចពោលនេះហើយ ដែលហៅថា **ភាគលើ**, **ស្រុកលើ**, ការដែលទៅត្រួតត្រាភាគលើនោះ គេហៅថា «**ខាន់លើ**» ។

ខ្សែស្រឡាយដែលទៅប្រចាំនៅត្រួតត្រាស្រុក «ជាន់លើ» នោះគង់មានច្រើនអង្គ ព្រោះជាប់រយៈជាង ៣ សតវត្ស, ស្ដេចដែលអាងខ្លួនថាជាខ្សែស្រឡាយកៅណ្ឌិន្យនោះគឺ ភវវរ្ម័ន ជាកូនរបស់ស្ដេចវីរវរ្ម័ន ត្រូវជាក្មួយរបស់ស្ដេចរុទ្រវរ្ម័ន, ព្រះចៅភវវរ្ម័ន មានព្រះបញ្ញាឲ្យព្រះអនុជពេញព្រះ ចិត្តសេនា លើកទ័ពមកវាយ

ផណ្ដើមក្រុងវ្យាធបុរៈពីខ្សែស្រឡាយកោណ្ឌិន្យទី ២ ដែលចូលមកមានអំណាចលើផ្ទៃដីហ្វូណន តាំងពី ព.ស. ៩៧៨ រហូតមកដល់ ព.ស. ១០៩៣ ។

តាមសិលាចារឹកភាសាខ្មែរ ដែលគេបានរកឃើញនៅដើមស្ទឹង «ម៉ែណភាមមូល» នៅភាគខាងជើងប្រទេសថៃសព្វថ្ងៃ គួរឲ្យជឿថា ស្រុកចេនលាអាចចាប់តាំងក្រុងនៅនោះ ព្រោះក្នុងសិលាចារឹកមានឈ្មោះ **ចិត្តសេនា** ដែលជាអនុជរបស់ស្ដេចភវវរ្ម័នដែរ ហើយក្នុងសិលាចារឹកដដែលនេះ បានចុះ ព.ស. ១២០០ មានរយៈពេលស្រដៀងគ្នានឹងឆ្នាំដែលស្ដេចភវវរ្ម័នឲ្យចិត្តសេនាលើកទ័ពមកវាយផណ្ដើមទីក្រុងវ្យាធបុរៈទៅជូនឲ្យខ្សែស្រឡាយកោណ្ឌិន្យទី ១ វិញ ។

ដូចដែលបានជំរាបមកនេះ ព្រះតេជគុណនិងអស់លោកទើបឃើញថា «ចេនលា» មុខតែបានក្លាយមកពីពាក្យថា «ជាន់លើ» ជាមិនខាន ។

៣ លើ, លះវ៉ូ (លវោ)

ពាក្យថា លះវ៉ូ ឬ លវោ ដែលជាឈ្មោះរបស់ខេត្តមួយនៅប្រទេសថៃ ជាពាក្យគួរពិចារណាឲ្យបានពិតប្រាកដ. អ្នកប្រាជ្ញច្រើនរូបដូចជាក្រុមព្រះយាដម្រុងជាដើម លោកបានអធិប្បាយក្នុងសៀវភៅរឿង «ធ្វើដំណើរដោយរទេះភ្លើង» ថាលះវ៉ូគឺលះវ៉ាបុរី កើតក្រោយនគរហ្វូណន ហើយលោកបានអធិប្បាយក្នុងសៀវភៅរឿង «ស្បាបធារពិត» ថាដែនដីសុវណ្ណភូមិនេះ កាលពីនាទំដើមជារបស់ជាតិលាវ ដែលហៅលះ វ៉ា ឬ ល្វះ ។

ខ្ញុំគ្មានយល់ទាស់នឹងអធិប្បាយរបស់អ្នកប្រាជ្ញ ព្រះអង្គនេះដោយដាច់ខាតទេ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែសូមសប្រច់ត្រង់ពាក្យថា លះវ៉ាបុរីកើតក្រោយហ្វូណន ព្រោះ បុរី កើតកាល ព.ស. ១០១១ កសាងដោយស្ដេចខ្មែរមួយព្រះអង្គ ឯចំណែកហ្វូណនគួរជឿថាកើតមុនពុទ្ធសតវត្សទី ៣ គឺមុនលះវ៉ាបុរីពី ៣០០-៥០០ ឆ្នាំ ។ ឯពាក្យថា លះវ៉ា នោះខ្ញុំយល់ថា ជាជនជាតិហ្វូណនមួយក្រុម ដែលមិនព្រមនៅក្រោមខ្សែស្រឡាយស្ដេចកោណ្ឌិន្យទី ២ ព្រោះធ្លាប់គំរាបបតពីទំព័រមុនហើយថា ស្ដេចកោណ្ឌិន្យទី ២ ជាស្ដេចមកកាន់អំណាចក្រោយស្ដេចកោណ្ឌិន្យទី ១ ក្នុង ព.ស. ៩៧៨ (មានខ្សែស្រឡាយបន្តមកគឺស្ដេចកោណ្ឌិន្យជ័យវរ្ម័ន ព. ស. ១០១៣-១០៥៣) ក្នុងរាជ្យស្ដេចនេះ មានការបញ្ជូនសមណទូតទៅស្រុកចិន, តបតទាល់តែដល់ស្ដេចរុទ្រវរ្ម័ន ដែលបានសាងទីក្រុងមួយថ្មីហៅថា ណរាហ្វូណរា ឬ នរនគរ នៅចុងទន្លេមេគង្គ) ។

ពួកដែលមិនព្រមនៅក្រោមចំណុះខ្សែស្រឡាយ ស្តេចកៅណ្ឌិន្យ ទី ២ នេះ មានមេគឺព្រះបាទភវវរ្ម័នទោះរៀង, ស្តេចអង្គនេះជាខ្សែស្រឡាយបន្តមកពីកៅណ្ឌិន្យ ទី ១ ប៉ុន្តែមានទីកន្លែងនៅ « ជាន់លើ » ឬ « ចេនលា » កាលបើវាយផណ្តើយក្រុងថ្មីនៅនគរហ្វូណនបានក្នុង ព.ស. ១០៩៣ នោះ ស្តេចអង្គនេះព្រមទាំងព្រះអនុជចិត្តសេនា បានទៅតាំងក្រុងថ្មីនៅត្រើយខាងឆ្វេងទន្លេមេគង្គ ឲ្យឈ្មោះថា ភវ បុរៈ ។ ក្នុងរជ្ជសម័យស្តេចអង្គនេះ បានពង្រីកអាណាចក្រលើផ្ទៃដីសុវណ្ណភូមិ ហើយនិងគោត្របូរស្មើរតែទាំងអស់ ។

ឯពួកខ្សែស្រឡាយរបស់ស្តេចភវវរ្ម័នដែលនៅដែន « ជាន់លើ » កាលពីមុននោះ បានបន្តការគ្រប់គ្រងនៅ ល.ទ្វី ក្នុងឆ្នាំ ១០១១-១១៤៣ ។

អ្នកអង្គម្ចាស់សាស្ត្រាចារ្យ សុភទ្រមិតពិសកុល បានពោលទុកក្នុងសៀវភៅរបស់លោករឿង « សិល្បៈលពបុរី » ថាគួរជឿថាវប្បធម៌ខ្មែរបានវិវត្តន៍មុនពុទ្ធសតវត្សទី ១២ ។ បណ្តារចនាផ្សេង ៗ នៃក្រុងលពបុរីជំនាន់ពុទ្ធសតវត្សទី ១២ នេះ គេបានចួបច្រើនកន្លែងដូចជាផ្តែលើក្លោងទ្វារនៅវត្តសុបខេត្តឧបលរាជធានីនៅពិពិធភណ្ឌក្រុងបាងកកហើយនិងចន្ទបុរី ។ ផ្តែទាំង ៣ កន្លែងនេះ ជឿថាជាសម័យពុទ្ធសតវត្សទី ១២ ទាំងអស់ ព្រោះសិល្បៈរស់នេះមានលក្ខណៈជាផ្តែលើក្លោងទ្វារថ្មឆ្លាក់ក្បាច់មានក្បាច់វាងក្រពើនិងរូបមនុស្ស, ទីបំផុតសងខាងមានចម្លាក់រូបមករ កប្រែងផ្កា និង ក្បាច់ក្របសសរតូចធ្វើពីថ្មក្រឡឹងមូល; រចនារស់នេះមាននៅនឹងវិហារតពីរដ្ឋ នៅខេត្តសុរិន្ទ. បើពិចារណាឲ្យជាក់ទៅ ឃើញជារបៀបរចនាសម័យប្រាសាទសម្បូណ៌មានអាយុរវាង ១២០០-១២៥០ នៃពុទ្ធសករាជ (លោកដែល

ស្រឡាញ់ក្នុងការស្រាវជ្រាវសូមឲ្យមើលសៀវភៅរឿង L'Art Khmer, les grandes Etapes de son Evolution របស់ Gilberte de Coral Rêmusat. ហើយនិងសៀវភៅឈ្មោះ Le Cambodge របស់លោក J. Boisselier ចុះ) ក្នុងពុទ្ធសតវត្សទី ១២ អ្នកដំណើរចិនម្នាក់ឈ្មោះ ស៊ុជង ធ្លាប់បានមកកាន់ទីក្រុងលវៈរ៉ូនេះដែរ ។

ពង្សាវតារយោនកៈ បានឲ្យដឹងថាស្ដេចដែលសោយរាជ្យមុនគេនៅក្រុងលវៈរ៉ូ កាលេ ព.ស. ១០១១ នោះជាជាតិឥណ្ឌា មានឈ្មោះថា កាឡវណ្ណតិស ប្រែថាស្ដេចមានសម្បុរខ្មៅ ។

ត្រង់នេះ គួរឲ្យកត់សំគាល់ថា នៅសតវត្សដូចគ្នានេះ កោណ្ឌញ្ញទី ១ បានបកមានអំណាចលើនគរហ្វូណន ដើម្បីនឹងបង្ក្រាបអ្នកមិនប្រតិបត្តិតាមឲ្យបានឈ្នះ ទើបមាននយោបាយបញ្ជូនខ្សែស្រឡាយឲ្យទៅគ្រងទីនានាដល់ទៅ ៧ កន្លែង ខ្ញុំជឿថា លវៈរ៉ូជាកន្លែងមួយក្នុងដែន «ជាន់លើ» ឬ «ចេនឡា» ដែលមានប្រវង្សជាតិឥណ្ឌាសម្បុរខ្មៅគ្រប់គ្រង ឬ «ជាន់ស្រុក» ប៉ុន្តែសករាជដែលព្រះចៅកាឡវណ្ណតិសសោយរាជ្យនោះ ក្រោយឆ្នាំដែល កោណ្ឌញ្ញ មកគ្រប់គ្រងនគរហ្វូណនដល់ទៅ ៣១១ ឆ្នាំ ទុកណាជាខុសគ្នាដល់ទៅ ៣១១ ឆ្នាំក្ដី គួរជឿថា កាឡវណ្ណតិសនេះជាខ្សែស្រឡាយកោណ្ឌញ្ញទី ១ មានអាយុប្រហែលគ្នានឹងស្ដេចភវវរ្ម័នដែរ ព្រោះសករាជដែលស្ដេចភវវរ្ម័នទៅដណ្ដើមយកក្រុងវ្យាធបុរៈមកវិញនោះគឺ ១០៩៣ ជាមួយសតវត្សគ្នានឹងស្ដេចកាឡវណ្ណតិសសោយរាជ្យ គឺរវាង ព.ស. ១០១១-១១៤៣ ; ដូច្នេះទើបឃើញថាស្ដេចកាឡវណ្ណតិសនៅលវៈរ៉ូនិងស្ដេច

ភាសាវៀតនៅ «ជាន់លើ» គង់ជាប្រវែងដូចគ្នានឹងខាង ។

ដល់មកត្រង់នេះ ខ្ញុំបាទសូមទាញអារម្មណ៍ព្រះតេជគុណហើយនិងអស់លោកឲ្យកត់សំគាល់ម្តងទៀតថា ពាក្យថា «ជាន់លើ» ឬ «ចេន-លា» នេះបានកន្លងផុតទៅ ៣ កន្លែង ៖

១. **ចេនឡា** សម័យសតវត្សទី ៧ មានស្រុកនៅខាងលើនគ្រុងវ្យាធបុរៈ កន្លែងក្រុងគង់នៅជើងស្ទឹងមេគង្គាយបូលេ, ឬ ក្រុងលះវ៉ូ ។

២. **ចេនឡា** សម័យសតវត្សទី ១៣ បែងជាពីរ ៖

ក. **ចេនឡា** គោកនៅរវាងភាគឥសានរបស់ថៃ ហើយនិងប្រទេសលាវ មានទីក្រុងសំបូណកិបព្រើយភ្លេងទន្លេមេគង្គរវាងខេត្តថាខែកហើយនិងខេត្តនគរភ្នំ ។

ខ. **ចេនឡា ទឹក ឬ ក្រោម** នៅរវាងខេត្តតាកែវ និង កូសាំងស៊ីន មានទីក្រុងឈ្មោះអង្គរបុរី ។

ខ្ញុំសូមវិនិច្ឆ័យអំពី **ចេនឡា** ជំនាន់ ព.ស. ៧០០ តទៅទៀត ។ គ្មានភស្តុតាងឲ្យបានពិតប្រាកដថា ទីក្រុងចេនលាឋិតនៅជើងស្ទឹងមេគង្គាយបូរទេ ប៉ុន្តែគួរឲ្យជឿថាទីក្រុងចេនលាជំនាន់នេះគង់ជា **លះទ្វ័បូរី** តែប៉ុណ្ណោះ ព្រោះមានពាក្យបាកនៅខាងបូរាណវត្ថុច្រើនណាស់ ដែលគួរជឿថាវត្ថុនោះកើតឡើងនៅជំនាន់នោះ. បើពិតជា **លះទ្វ័បូរី** ពី **ចេនឡា** មែនហើយ ក៏គួរឲ្យជឿតទៅទៀតថា លះវ៉ា ជាពាក្យខ្មែរមកពីពាក្យថា លើ, បុរី មកពីពាក្យថា «ជាន់» ឬ «ស្រុក» ដូច្នេះពាក្យថា **លះទ្វ័បូរី → លើជាន់**, តែវិធីប្រើលក្ខណៈនាមខ្មែរសម័យបុរាណចូលចិត្តដាក់ពីមុខ

នាម ឬ សំខ្យាគីផ្ទុយនឹងខ្មែរបច្ចុប្បន្ន ឧទាហរណ៍ ពីសិលាចារឹកគោលទី ៦១ ពិបាយប្រទេសថៃ ៖ ជូនភូមិ អន្លេះមួយ = ខ្មែរបច្ចុប្បន្ន មួយអន្លើ; វន្លលិ មួយ = មួយលិ ។ល។ ម្យ៉ាងទៀត ភាសាបាលីផ្ទុយគ្នានឹងភាសាខ្មែរ កាលបើពោលដល់ឈ្មោះប្រទេស, មនុស្ស ឧ- ខ្មែរ ប្រទេសកម្ពុជា បាលី កម្ពុជទេស ខ្មែរ- ស្ដេចឈ្មោះអនុរុទ្ធ បាលី អនុរុទ្ធរាជ, ឥទ្ធិពលឥណ្ឌាបានគ្របសង្កត់វប្បធម៌ខ្មែរមកយូរហើយ ដូច្នោះ ពាក្យថា ខាន់លះវ៉ូ ឬ ស្រុកលះវ៉ូទោជា លះវ៉ូបុរីទៅវិញ ។

រីពាក្យថា « លះវ៉ូ » នោះគួរជាពាក្យខ្មែរសុទ្ធ ដែលក្លាយមកពីពាក្យ « លើ » សុរសាស្ត្រខ្មែរសម័យបូរាណជឿថាមានសំឡេងគ្រប់ម៉ាត់ ប៉ុន្តែអក្សរជំនួសសំឡេងនោះ នៅមិនទាន់មានគ្រប់នៅឡើយ បើរាប់ថយក្រោយពីសតវត្សទី ១៤ ឡើងទៅ ស្រះ អឺ អី អួ អើ អឿ អៀ អែ គ្មានប្រើជាតួអក្សរសោះ ដូច្នោះ កាលបើចង់ប្រើសំឡេងអ្វីមួយដែលប្លែកពីស្រះខ្ចីសំស្ក្រឹត ១៩ តួនោះ ត្រូវតែខ្ចីតួស្រះដែលមានសំឡេងស្រដៀងគ្នាមកប្រើ ។ ឧទាហរណ៍ដូចតទៅនេះ ខ្ញុំបានស្រង់ពីគោល ៥៧, ៥៨ ប្រទេសថៃ ហើយខ្លះបានស្រង់ពីពាក្យខ្មែរបូរាណរបស់លោក ឧ. គាម ប្រទេសខ្មែរ ។

១- សំឡេង អោ ប្ដូរជាសំឡេង អ.

ខ្មែរបច្ចុប្បន្ន		ខ្មែរបូរាណ
សា	←	សោ
សម	←	សោម

ស្ទឹង ← សោលឹង

ហាង ← ហោង

ផង ← ផោង

២- សំឡេង អេ ខ្មីជាសំឡេង អី

ភ្ញី ← ប្ញ

៣- សំឡេង អេ ខ្មីជា អែ

ដែល ← តេល

ស្រែ ← ស្រេ

៤- សំឡេង អេ ខ្មីជា អើ

លើក ← លេក

លើ ← លេ

លើយ ← លេយ

អន្ទើ ← អន្ទេ

៥- ព្យញ្ជនៈ វ ខ្មីជាស្រះ អុ ឬ អូ

លុះ ← លួះ (លោះ)

កូន ← កួន

ស្វរ ← ស្វរៈ

៦- សំឡេងស្រះ អុ ខ្មី ជា អិ

លិច ← លុច

។ល។

តួយ៉ាងដូចជម្រាបមកនេះ ឲ្យឃើញថា ស្រះជំនួសសំឡេងជំនាន់បូរាណខ្លះក្រើនពេកាស់ ដូចជាស្រះ អោ, អេ, រ, អុ ត្រូវខ្មែរទៅប្រើជាសំឡេង អ, អី, អើ, អែ, អុ ទៅវិញ ។

បើសេចក្ដីពិតដូច្នេះ ស្រះ អើ នៃពាក្យថា «លើ» ជំនាន់នគរភ្នំក៏គង់ឱ្យអឡស្រះ «រ» ជំនួសស្រះ «អើ» ជាមិនខាន ព្រោះអីមានតួយ៉ាងស្រះ អុ ឱ្យពី រ ដែរគឺ លុះ ជា លុ ។

ដូច្នោះ ពាក្យថា «លះរ៉ូ» មានការវិវត្តន៍ដូចតទៅ ៖

លើ ← លូ ← លះរះ ← លះរ៉ូ ← លា មានគួរឲ្យសង្ស័យថា ម្ដេចបានជាពាក្យ **លើ** ឬ **លូ** ទៅជាលះរ៉ូ រឿងនេះមកពីការស្ដាប់សំឡេងរបស់ជនបរទេសមិនបាន ខ្មែរឮទៅខុសគ្នា លើ, សំឡេងស្រដៀងនឹង លូ, លូ ខ្លះឃើញស្រះអូ ជា តូ ទ (ដូចពាក្យថាកូន → កវ៉ន ឬ ខវ៉ន) ដូច្នោះសំឡេង លូ ជា លរ → លះវ៉ា, ចិនស្ដាប់ទៅជា លា (គួរឲ្យសង្កេតថា ចិនអានសំឡេងផ្ញើជើងមិនសូវបាន ឧទាហរណ៍ ក្រាប → កាប, ស្គាល់ → សាគាល់, ។ល។)

ដូចដែលបានជម្រាបមកនេះ សូមស្រប‌សេចក្ដីថា ពុទ្ធសតវត្សទី ៧ មានខ្មែរនៅភាគខាងជើងដែលជាទីខ្ពស់ជាងរាជធានីហ្វូណន ខ្មែរជំនាន់នោះជាខ្មែរនៅ «ជាន់លើ» តមកកាលបើខ្មែរពួកខ្លះបែកទៅនៅភាគខាងក្រោម មានទីក្រុងភវបុរៈក្នុង ព.ស. ១០៩៣ ខ្មែរដែលជាខ្សែស្រឡាយនៃខ្មែរដែលមក «ជាន់ស្រុក» ក៏គង់បន្តការរស់នៅតទៅ ដោយតបករវាង ព.ស. ១០១១-១១៤៣

បានសាងទីក្រុងថ្មីមួយ ដែលហៅ « លើបុរី » ឬ « លះវ៉ូបុរី » ដល់ ព.ស. ១២០៩ ខ្មែរជាន់លើដែលបានទៅកសាងក្រុងថ្មីឈ្មោះភវបុរៈ ហើយនិងឥសានបុរៈ បានបែកជាពីរក្រុម គឺក្រុមលើហៅថា « ជាន់លើគោក » ឬ « ចេនលាគោក» មានទីក្រុងនៅសម្បូណ៌ពោធិសារ ឆ្នេរមេគង្គរវាងប្រទេសលាវ និង ថៃ។ មួយពួកទៀត ទៅនៅរវាងខេត្តតាកែវ និង ក្ដួសាំងស៊ុទ បានទីក្រុងឈ្មោះថា អង្គរបូរី ។

ឯអត្ថាធិប្បាយអំពីពាក្យថា ក្រោម, ក្រម, ក្លួម, កម, ខម នោះខ្ញុំបាននឹងសូមជំរាបនៅពេលថ្ងៃក្រោយដែលឱកាសផ្ដល់ឲ្យ ។

សូមអរគុណ